

Модуль з аналізу будівництва «РОЗВІДКА – РОЗУМІННЯ – ОПИС» (МАН)

<https://fhlbamsukr.eduloop.de>

state 2025-03-20 11:18:38

Content

Модуль з аналізу будівництва «РОЗВІДКА – РОЗУМІННЯ – ОПИС» (МАБ)	6
1 МАБ – Загальний вступ до МАБ «РОЗВІДКА»	7
1.1 Аналіз будівлі з огляду на її місцезнаходження як передумова планування	7
1.1.1 Галузевий та міждисциплінарний аналіз будівництва	8
1.1.2 Базові процедурні питання під час аналізу будівництва та оцінки результатів	9
1.2 Навчальні цілі	11
1.3 Лекційний матеріал та його застосування за допомогою тренувальних завдань	12
1.4 Тематичні сфери аналізу будівництва	13
1.5 Методи аналізу будівництва	15
1.6 Навколишній світ (природний, соціальний та збудований)	17
1.6.1 Навколишній світ.. Природа - місто - місцевість - об'єкт будівництва - предмет - чуттєві сфери..	17
1.6.2 Людина.. індивідуум - перехожий - користувач - мешканець - спостерігач - планувальник - митець..	21
1.6.3 Аналіз та (дефіцити) сприйняття	24
1.6.4 Спостереження за навколишнім світом та обмежуючий аналіз будівництва	25
1.7 Зміст аналізу та рівні масштабів	26
1.8 Список використаної літератури, джерел та ілюстрацій	28
2 МАБ „Містобудування“ (еКнига) – Містобудівний вступний текст (Вступ М-1)	33
2.1 Архітектура та місто	33
2.1.1 Будинок у місті	33
2.1.2 Розуміння міста та дефініції міста	35
2.1.3 Містобудування та містопланування	36
2.2 Навчальні цілі підмодуля „Містобудування“	37
2.2.1 Будинки та простір міста	38
2.2.2 Уявлення про місто	39
2.3 Лекційний матеріал та його застосування на практиці під час виконання тренувальних завдань	42
2.4 Способи розгляду міста	44
2.4.1 Місто як єдність	44
2.4.2 Місто як структура	46
2.4.3 Громадський простір міста	47
2.5 Благоустрій та законодавство в сфері містобудування	48
2.6 Опис міста: методика та категорії	49
2.7 Терміни в містобудуванні	49
2.8 Коротке завдання: „Міський простір та часовий період“ – II	50
2.9 Терміни - відповідні та актуальні	51

3 МАБ „Містобудування“ (еКнига) – Містобудівні терміни та приклади (Вступ М-2)	53
3.1 Розвідувати місто	53
3.1.1 Використання та образ міста	53
3.1.2 Планувати та проектувати для міста	55
3.2 Плин часу. „Часові горизонти / часові рівні / часові переплетення / сліди часу“	56
3.2.1 Лінійний, хронологічний хід часу	61
3.2.2 Одночасність та неодночасність	65
3.2.3 Час як межі дослідження та зміст планування:	67
3.2.4 „Будувати час“ – реконструкція та знищення часу (табула раса)	69
3.2.5 „Рятувати часи?“ – охорона історичних пам’яток в містобудуванні	73
3.2.6 „...лише на мить“: ефемерне оформлення міського простору	74
3.2.7 „Неспокійні часи“ – для майбутнього!	77
3.3 Використання міста – „переживати“ та читати місто	78
3.3.1 Місто та використання міста	78
3.3.2 Населення міста, „переживання міста“ та функції міста	79
3.3.3 Тема „Використання міста“ у частині МАБ „Містобудування“ (Примітка)	85
3.4 Образ міста – пізнавати та описувати місто	85
3.4.1 Модифікатори та оператори образу	86
3.4.2 Варіативні модифікатори образу	88
3.4.2.1 Будівельні камені міста	89
3.4.2.1.1 Малі будівельні камені міста (облаштування вільного простору)	91
3.4.2.1.2 Традиційні будівельні камені міста	99
3.4.2.1.3 Особливі будівельні камені міста	113
3.4.2.1.4 Рослинні будівельні камені міста	125
3.4.2.1.5 Квартал міста (ареал міста / частина міста) як „будівельний камінь міста“	129
3.4.2.2 Структуруючі фактори	131
3.4.2.2.1 Абстрактно-геометричний розгляд структуруючих факторів	133
3.4.2.2.2 Розгляд структуруючих факторів за темами	134
3.4.2.2.3 Приклади структуруючих факторів та їх містобудівних форм	136
3.4.2.2.4 Коротка вправа: „Міський простір та часовий простір“	146
3.4.2.3 Ознаки образу	147
3.4.2.3.1 Приклади ознак образу та їх дії з точки зору міського простору	150
3.4.2.3.2 Графічні методи опису інших ознак образу	153
3.4.2.3.3 Невелике завдання: Дослідження ознак образу розгортки вуличного фасаду та її графічний опис	155
3.4.2.3.4 Коротка вправа „Містобудівна оцінка“	158
3.4.3 Загальні оператори образу	159

3.4.3.1 Місцезнаходження та місцевість	159
3.4.3.1.1 Тематика параметрів місцевості у Центральній Європі	163
3.4.3.1.2 Тематика параметрів місцевості у Центрально-Східній Європі	164
3.4.3.1.3 Тематика параметрів місцевості в інших регіонах світу	167
3.4.3.2 Місцевість та часовість – історичні параметри	167
3.4.4 Додаткові зауваження щодо методики аналізу	168
3.5 Містобудівний аналіз у підмодулі МАБ „Містобудування“	169
3.5.1 Стратегія дослідження	169
3.5.2 Навчальна стратегія МАБ	170
3.5.3 Аналіз міської забудови і т.д... (узагальнення)	171
3.5.4 Тренувальні завдання з містобудування в МАБ	172
4 МАБ „Завдання з містобудування“ (М-3/ Вступ до завдань 2-4)	174
4.1 „Читати місто“	174
4.1.1 Розвідка та спостереження	174
4.1.2 Дослідження та розуміння	175
4.2 „Описувати місто“	176
4.2.1 Рівні масштабів	177
4.2.2 Модифікатори та оператори	180
4.2.2.1 Модифікатори	181
4.2.2.1.1 Будівельні-камені-міста	181
4.2.2.1.2 Структуруючі-фактори	182
4.2.2.1.3 Ознаки-міського-простору	182
4.2.2.2 ОПЕРАТОРИ	183
4.2.2.2.1 Параметри місцевості	183
5 ЕКСКУРСИ	186
5.1 Екскурс №1. Спостереження за спостерігачем (Заг. вступ-1)	186
5.2 Екскурс №2. Модель міста & Дійсність міста (Заг. вступ-2)	187
5.3 Екскурс №3. Вальтер Беньямин „Берлинское детство на рубеже веков“ (Заг. вступ-3)	188
5.4 Екскурс №4. Итало Кальвино „Невидимые города“ (Заг. вступ-4)	191
5.5 Екскурс №5. „Kulturfabrik“ – перебудова в Москві (Містобуд.-1)	192
5.6 Екскурс №6. Архітектура & минуле (Містобуд.-2)	193
5.7 Екскурс №7. Архітектурні якості (Містобуд.-3)	198
5.8 Екскурс №8. Проживання у передмісті в північно-східній Бразилії (Містобуд.-4)	206
5.9 Екскурс №9. Своєрідна краса (КоФо-1)	206
5.10 Екскурс №10. Уподобання – правильно & неправильно (КоФо-2)	209
5.11 Екскурс №11. Спосіб життя корінного населення & простір (КоФо-3)	214
5.12 Екскурс №12. Типологія-термін (КоФо-4)	217

5.13 Екскурс №13. Стіна&простір (КоФo-5)	221
5.14 Екскурс №14. Будмайданчик та де-конструкція (Орг.Буд-1)	224
5.15 Екскурс №15. Будівництво та форма житла (КоФo-6)	231
6 СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ДЖЕРЕЛ ТА ІЛЮСТРАЦІЙ	244
7 МАН-ІМПРЕСУМ (зміст) та інформація	263

Appendix

I Bibliography	265
II List of figures	266
III List of media	276
IV List of tasks	277

Модуль з аналізу будівництва «РОЗВІДКА – РОЗУМІННЯ – ОПИС» (МАН)

Модуль з аналізу будівництва «РОЗВІДКА – РОЗУМІННЯ – ОПИС» (МАН)

1 МАН – Загальний вступ до МАН «РОЗВІДКА»

2 МАН „Містобудування“ (еКнига) – Містобудівний вступний текст (Вступ М-1)

3 МАН „Містобудування“ (еКнига) – Містобудівні терміни та приклади (Вступ М-2)

4 МАН „Завдання з містобудування“ (М-3/ Вступ до завдань 2-4)

5 ЕКСКУРСИ

6 СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ДЖЕРЕЛ ТА ІЛЮСТРАЦІЙ

7 МАН-ІМПРЕСУМ (зміст) та інформація

1 МАБ – Загальний вступ до МАБ «РОЗВІДКА»

1 МАБ – Загальний вступ до МАБ «РОЗВІДКА»

1.1 Аналіз будівлі з огляду на її місцезнаходження як передумова планування

1.2 Навчальні цілі

1.3 Лекційний матеріал та його застосування за допомогою тренувальних завдань

1.4 Тематичні сфери аналізу будівництва

1.5 Методи аналізу будівництва

1.6 Навколишній світ (природний, соціальний та збудований)

1.7 Зміст аналізу та рівні масштабів

1.8 Список використаної літератури, джерел та ілюстрацій

notice

Задля легшої читабельності тексту було вирішено відмовитися від використання фемінітивів, як напр., "архітектор/архітекторка". З метою дотримання принципу гендерної рівності зазначаємо, що відповідні терміни стосуються, звичайно ж, представників обох статей.

1.1 Аналіз будівлі з огляду на її місцезнаходження як передумова планування

Завдання творців навколишнього середовища, таких як містопланувальники, інженери та архітектори, полягає в тому, щоб у заданій ситуації на основі поставленого завдання розвинути планувально-будівельне рішення. Незалежно від того чи йдеться про новобудову, чи про перепланування наявної будівлі, чи про якесь інше завдання, поряд з побажаннями, які висловив замовник, постають ініціативи, прив'язки, дефіцити, які зумовлює сама місцевість і з якими доведеться мати справу під час створення проєктної пропозиції. Необхідно враховувати спричинені місцевістю стимули для проєкту, як, наприклад, відкрите розташування поруч з водоймою чи біля вулиці з активним рухом транспорту, а також суворий обов'язок переймати вже існуючі містопланувальні рішення, напр., щодо форми даху чи необхідних заходів для захисту від шуму). Власні проєктні цілі слід також погоджувати з наявними технічними можливостями інженерних комунікацій, наприклад, при розширенні житлової будівлі чи при зміні функціонального призначення території занедбаної фабрики.

1.1 Аналіз будівлі з огляду на її місцезнаходження як передумова планування

1.1.1 Галузевий та міждисциплінарний аналіз будівництва

1.1.2 Базові процедурні питання під час аналізу будівництва та оцінки результатів

1.1.1 Галузевий та міждисциплінарний аналіз будівництва

Комплекс модулів з аналізу будівництва „РОЗВІДКА – РОЗУМІННЯ – ОПИС“ (скорочено: **МAB „Розвідка“**) є так званою інструкцією, яка в поєднанні з розробленими вищим навчальним закладом на основі навчального плану пропозиціями допоможе ознайомитися з основами документації про сам будівельний об’єкт у (історичному) місті, про його довколишню місцевість і його безпосереднє місцезнаходження та надалі застосовувати отриману інформацію. Мета модулів з аналізу будівництва полягає в тому, щоб за допомогою підібраних методів настільки комплексно «портретувати» певні будівлі, пункти чи ареали, щоб охопити та задокументувати **характеристики** та місцеві **зв’язки**, які є суттєвими для подальшої планувальної діяльності. При цьому кожна фахова дисципліна – містобудування, архітектура та будівництво – вносить свої ключові теми та специфічну проблематику. Метою даного комплексу модулів з аналізу будівництва „Розвідка“ є **міждисциплінарна перспектива**, хоч він і розподілений на три окремі модулі „Містобудування“, „Архітектура“ та „Будівництво“, проте вони пов’язані між собою взаємозумовленими темами, структурою, навчальною дидактикою, а також спеціалізованими вступними та ввідними текстами.

 Fig. 1: Структура комплексу МАБ „Розвідка“. - Оскільки модулі з аналізу будівництва не висвітлюють обширний, вичерпний зміст архітектури та будівництва, натомість обмежуючись аналізом найважливішої, спеціалізованої тематики, для обох сфер використовуються терміни „конструкція+форма“ та „організація будівництва“ (замість загальних термінів „архітектура“ та „будівництво“).

У даних трьох модулях під час проведення спеціалізованого аналізу будівництва в якості прикладів досліджуються існуючі пункти й будівлі та здійснюється опис їх будівельно-технічного, будівельно-організаційного та конструктивного виконання, а також їх граничних умов. Крім того проводиться систематичне дослідження обраних прикладів, описуються їх суттєві риси, здійснюється збір інформації про їхнє близьке й віддалене оточення, їх зв'язок із центром міста та їх включення в загальну систему міста. На завершальному етапі – якщо скомбінувати три спеціалізовані результати – можна створити для цих пунктів та наявних там будівель і міського простору так зване трансдисциплінарне „будівельне досьє“ або ж міжгалузевий „портрет будинку чи певного пункту“.

Завдяки систематичному, крок за кроком зібраному матеріалу дослідження та опису комплекс модулів з аналізу будівництва „РОЗВІДКА“ дозволяє здійснити обґрунтовану, спеціалізовану **оцінку** будівельної ситуації і цим самим надає важливе змістове наповнення для постановки цілей для **вирішення** відповідного планувального завдання. Виконавши три етапи аналізу „Розвідка – Розуміння – Опис“, всі учасники зможуть навчитися визначати та обговорювати місцеві умови, планувальні цілі та можливості майбутнього розвитку певної місцевості.

1.1.2 Базові процедурні питання під час аналізу будівництва та оцінки результатів

<loop_figure title="Каспар Давід Фрідріх „Жінка біля вікна“ (1818 - 22): картина демонструє нам „Спорстереження за спостерігачем" (дата звернення 29.03.2017) " "завантаж. wikimedia commons id="5f6e05ca93d09">

</loop_figure>

У вступних текстах комплексу „МАН. Розвідка“ наводяться окремі додаткові міркування та приклади, які тематизують перебіг аналізу та осмислюють способи розуміння (просторової та будівельної) ситуації. „Бути у світі“ і водночас спостерігати за іншими (іншим) – це складний процес, який порушує питання **„суб’єктивності та об’єктивності“**. Див. також: Екскурс №1. Про спостереження за спостерігачем

(Тільки) з початком Нового часу в Європі зрозумілий нам підхід, що полягав у відокремленні суб’єкта та об’єкта, став передумовою та основою для наукового мислення та розвитку (будівельних) технологій, так як ми це знаємо і практикуємо на сьогоднішній день. Втім, як відомо з різних дискусій, протиставлення „суб’єктивності“ та „об’єктивності“ потенційно включає в себе також „конфлікти реальності“.

Хоча у комплексі „МАН. Розвідка“ й розробляються описи (проаналізованого), втім (подаліше) оцінювання цих результатів аналізу, тобто міркування про те, що саме слід перейняти, змінити, усунути і т. д. для майбутнього планувального рішення, не опрацьовується і не є темою модуля. Це є завданням і вже безпосереднім стартом (направленого на створення проєкту та будівельно-технічного) планування (попередній проєкт). Все ж слід усвідомлювати (і це

необхідно буде постійно підкреслювати та піддавати перевірці під час аналізу), що під час кожного аналізу (неодмінно) проводиться (імпліцитний, прихований) процес оцінювання, уже навіть на етапі відбору та визначення „релевантної“ інформації та матеріалу, який слід проаналізувати. Аналіз включає в себе також відбір та виокремлення речей та обставин, які мають (або не повинні мати) значення для поставленого завдання. Втім у будівництві виокремилися певні стандарти визначення змісту, який є невід’ємним чи важливим. Окрім того, якщо бути самокритичним під час роботи, то „в будь-який час“ під час повторення можна доопрацювати пропущене.

"Задля легшої читабельності тексту було вирішено відмовитися від використання фемінітивів, як напр., "архітектор/архітекторка". З метою дотримання принципу гендерної рівності зазначаємо, що відповідні терміни стосуються, звичайно ж, представників обох статей."

1.2 Навчальні цілі

(Текст створено за підтримки Гвідо Кваста) Після успішного опрацювання модуля з аналізу будівництва Ви зможете на основі першого спрощеного **аналізу будівельної субстанції** чи певного пункту та довколишньої ситуації створити **опис актуального стану** для майбутнього планувального завдання. Необхідні для цього знання, в тому числі й міждисциплінарні, Ви здобудете під час виконання тренувальних завдань, які входять до трьох модулів. Завдяки поєднанню трьох важливих для цієї сфери галузей знань Ви також підготуєтесь до майбутньої роботи над **спільним полем професійної діяльності**, яке об’єднує містопланувальників, архітекторів та будівельників:

- ознайомитеся зі способом мислення та принципами діяльності суміжних дисциплін.
- дізнаєтесь, що технічні планувальні та будівельні рішення також є результатом сформульованих соціальних, суспільних бажань і вимог.
- віднайдете певні міждисциплінарні рішення, які можуть бути розроблені виключно завдяки взаємодії трьох спеціальностей.

Ознайомлення з текстами інших модулів (див. еКнигу) розширить **перспективи дослідження**, а також надасть знання, необхідні для пошуку комплексних екологічних та планувальних рішень в природному та збудованому навколишньому світі.

Окрім цього Ви будете готові з різних часових перспектив розглядати питання **оцінювання** та **оцінки** для встановлених містопланувальних зв'язків, містобудівних, екологічних та будівельно-технічних умов:

- з точки зору минулого (умови виникнення)
- з точки зору актуального планувального та будівельного завдання та його умов (оцінка будівельної субстанції та потенціалів)
- з точки зору прогнозованого майбутнього (можливості розвитку та здатність до пристосування)

Отже, для кращого розуміння досліджуваного об'єкта будівельний аналіз виявляє також історичні та пов'язані з часом причини, цілі та мотиви, які мали місце під час появи даного об'єкта і його подальшого використання. Аналіз будівництва – як і кожен опис (так званої) дійсності (*див.*) – це свідомо діяльність того, хто здійснює аналіз, під час **вибору** тих **впливових величин**, які вважаються важливими та необхідними для вирішення проєктного завдання. Водночас той, хто проводить аналіз, може перевірити, які зусилля – часові та фінансові – є бажаними та / чи необхідними для відповідного завдання та глибини його опрацювання.

1.3 Лекційний матеріал та його застосування за допомогою тренувальних завдань

Під час **аудиторних занять** у Вашому вищому навчальному закладі спеціалізований навчальний матеріал подається шляхом детального представлення змістового наповнення відповідної галузі знань – архітектурно-конструктивний розгляд будівель в містобудуванні й архітектурі, будівельно-конструктивні та технологічні завдання у будівництві. Кожна галузь має свої специфічні **перспективи, методи та знання**, які пов'язані зі **збудованим та природним навколишнім світом**. Фахові терміни, які використовуються в лекціях, пояснюються на прикладах. Демонструються зв'язки та взаємозалежності між спорідненими дисциплінами та темами, представляються різноманітні підходи до певних аспектів. Можливою є також дискусія щодо проблематики різних перспектив та бажаного фахово-нейтрального способу мислення та оцінки. Для того щоб самостійно більш детально заглибитися в **реалії** відповідної дисципліни, слід скористатися посиланнями на додаткову інформацію з літературних джерел та інтернет-ресурсів.

Тренувальні завдання демонструють, як можна самостійно опрацювати, доопрацювати та осмислити представлений викладачем матеріал, охоплюють певні „реальні“ території, ситуації, пункти, будівлі та земельні ділянки у Вашому місті, які необхідно проаналізувати та описати. На основі цих **прототипних прикладів** можна відпрацювати та зрозуміти певну проблематику. Ці завдання служать самостійному опрацюванню висвітленого матеріалу, вимагають його використання та уможливають перевірку засвоєння вивченого.

На багато містобудівних, архітектурних, а також будівельно-технічних запитань не можна відповісти однозначно, використавши „так / ні“ чи „правильно / неправильно“, багато з них неможливо також опрацювати у всій повноті. Тому в ході виконання завдань важливо накопичити досвід, який допоможе навчитися самостійно справлятися з таким типом запитань та розширить „знання про процес оцінки“. У зв'язку з цим у тренувальних завданнях наявні запитання, відповідь на які дається шляхом позначення проміжку на певній шкалі. Окрім того існують завдання, які передбачають обговорення з Вашим викладачем, під час яких Ви зможете озвучити та порівняти отримані результати. Таким чином, навчаючись, Ви будете поступово напрацьовувати Ваші (методичні) знання, а також власну „позицію“¹ та масштаби цінностей. При цьому темою опосередковано стає також Ваша власна фахова та **професійна відповідальність** в рамках даного процесу аналізу будівництва.

¹: При цьому йдеться не про можливість захватитися за індивідуальною „суб'єктивністю“ (мовляв, напр., щось є „питанням смаку“...), мається на увазі уважний розвиток свідомого професіоналізму, при якому усвідомлюються масштаби власних цінностей. З іншого боку дані цінності є відкритими для бажаних та необхідних цілей планувального завдання, а також для інших цілей учасників та в рамках наявних обставин. З цією (ціннісною) „позицією“ – знову й знову оновленою та актуалізованою – здійснюється спроба розробити та представити фахове вирішення поставленого планувального завдання.

1.4 Тематичні сфери аналізу будівництва

Різноманітні фахові підтеми, міждисциплінарні фактори та питання щодо оцінювання, які постають під час аналізу будівель, формують широкий спектр будівельно-діагностичних запитань, під час опрацювання яких – перед розробкою та плануванням певного рішення – можна виявити та задокументувати основні планувальні, архітектурні та будівельно-технічні граничні умови та сукупність завдань. Сюди належать: використання будівлі в її

існуючій формі, а також **потенціал її використання** в майбутньому, можливості пристосування та зміни наявної ситуації. Для фінальної оцінки ситуації все ж необхідним є формулювання планів замовника або планувальної програми; проте ця тема, а також визначення **здатності будівлі до адаптації** та перевірка її **здатності до адаптації** для нового використання в наявній ситуації в даних модулях не опрацьовуються. Все ж можна завчасно визначити та описати певні граничні межі реалізації та потенціал до змін. Визначення діапазону адаптації є важливою складовою аналізу існуючої забудови перед початком проектно-планувальних робіт.

Три основні тематичні сфери для досліджуваної наявної збудованої та природної ситуації, включаючи навколишній простір:

1. виявлення головних ознак **природного** та **збудованого оточення** (ландшафт, структура міста чи населеного пункту та незабудований простір)
2. виявлення важливих **ознак будівлі** (історія, використання, перебудова, конструктивна будова, енергетично-екологічні вимоги, оформлення)
3. виявлення важливих ознак та даних про **конструкцію будівлі** (земельна ділянка, несуча конструкція, конструктивні елементи, каркас, інженерно-технічне обладнання, енергетично-екологічні вимоги, комунікації та стандарт), а також місцевих умов для облаштування будівельного майданчика.

Всі ці основні тематичні напрямки доповнюють один одного і є складовою частиною опису аналізу будівництва. У вищезазначеній послідовності їх можна пов'язати за змістом з такими спеціальностями: містобудування, архітектура та будівництво

Відповідно до змістового наповнення кожної з трьох спеціальностей комплекс модулів з аналізу будівництва розподілено на три модулі. Оскільки без залучення цих трьох галузей знань неможливо комплексно зрозуміти та описати будинок чи інженерну споруду, модуль з аналізу будівництва вказує на певні зв'язки, а також відмінності у фахових перспективах розгляду, зважаючи на особливості кожної спеціальності. За допомогою бажаної інтеграції трьох модулів містопланувальник дізнається, яка інформація є важливою для архітектора та будівельника, архітектор – що є важливим для містобудувальника та будівельника, а будівельник в свою чергу – що є важливим для містопланувальника та архітектора. Кожна дисципліна таким чином знайомиться з перспективами та **змістом аналізу інших спеціальностей**. Такі знання про специфіку діяльності один одного є запорукою кращої комунікації

між учасниками планування та будівництва, вони полегшують фахове спілкування під час планування, зменшують кількість можливих конфліктів та запобігають фаховій однобокості.

1.5 Методи аналізу будівництва

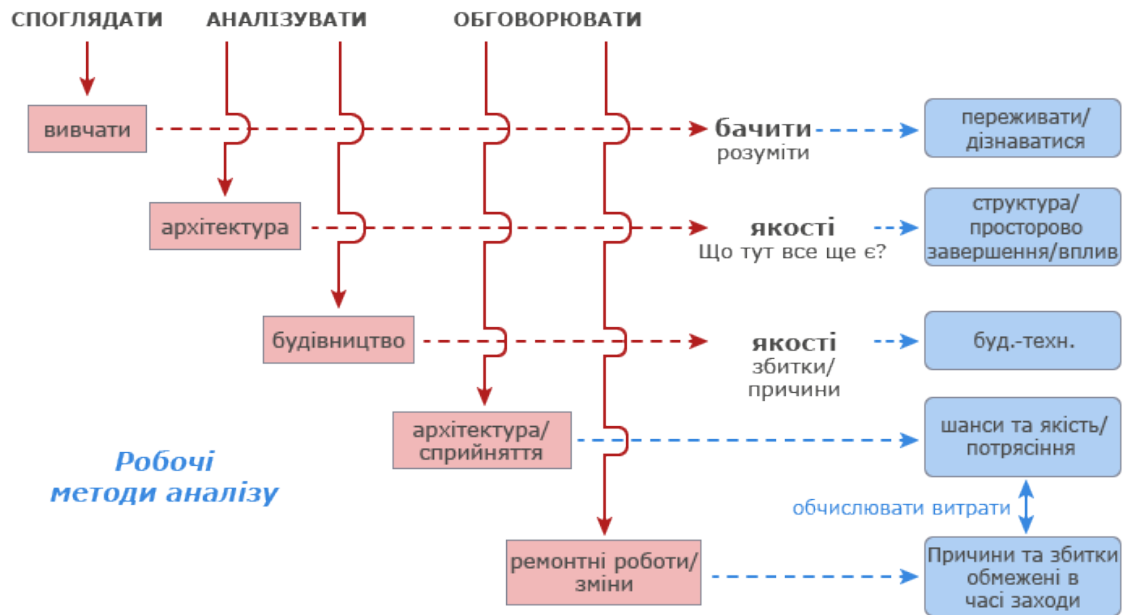
Ситуацію, коли в загальному постаєш перед проблемою, для якої потрібно знайти рішення, можна порівняти з вимогами та питаннями, які надає місцевість, планувально-будівельне дослідження якої потрібно провести, коли ми вперше перебуваємо на ній.

- Що є важливим?
- Що мені потрібно знати?
- Звідки я отримую інформацію?
- Що характеризує дану місцевість?
- Що реально зробити?

і т. д.

Відповіді на ці запитання ми повинні шукати в усьому, що можемо побачити, перебуваючи безпосередньо на місцевості, та в усьому, з чим можемо ознайомитись у базах даних, архівах. Сюди належать також думки, розповіді, інформація та досвід людей, які якимось чином пов'язані з досліджуваною ситуацією, тобто є власниками, сусідами, користувачами, фахівцями, відповідальними за якісь об'єкти і т. д.

Наскільки важливим з практичної точки зору є ґрунтовний аналіз перед початком планування, демонструють результати роботи нідерландського архітектурного бюро «ТАК-Architekten», яке займається активною діяльністю у сфері аналізу (див. зображення перших етапів планування проєкту із паралельним опрацюванням будівельно-технічних та просторових аспектів). Важливе значення комплексного аналізу для розвитку проєктних пропозицій, особливо для складних завдань, які потребують новаторських та незвичних рішень, часто демонструють також розробки містобудівних та культурно-урбаністичних тем бюро «ОМА» (архітектор Рем Колхас).

Fig. 3: „Робочі методи аналізу“

– слайд № 20 із звіту „Будівля, що мандрує в часі“, автор: Kees Tak, 13.12.2016, ВНЗ прикладного напрямку м. Любек; (викладено з дозволу „ТАК architecten“ Дельфт / Арнгайм (Нідерланди))

Спочатку – можливо, після короткої „фази створення відповідного настрою“ під час перебування безпосередньо на місцевості – той, хто здійснюватиме аналіз, повинен обмірковувати **стратегію аналізу**, тобто сформулювати усі важливі запитання, для того щоб за допомогою відповідної пошукової роботи, методів, прийомів та обчислених витрат відібрати чи виокремити, розпізнати, розрізнити, охопити, визначити, описати і, зрештою, оцінити різні аспекти. Це запитання щодо найважливіших планувальних, будівельно-конструктивних та соціокультурних основних та граничних умов, які безпосередньо перед початком планування та будівництва потрібно визначити з контексту замовлення, місцевої ситуації та в архівах, де зберігаються плани і т.п. Залежно від обсягу тем може виникнути потреба провести один за одним кілька етапів аналізу. Після першого **поверхневого аналізу** на зразок „першого загального враження“ можна поглиблено опрацювати все більше й більше детальніших запитань. Таким чином крок за кроком ми зможемо окреслити проблеми або ж також можливі шляхи їх вирішення. У даному модулі з аналізу будівництва на першому плані знаходиться тільки первинне опрацювання, метою якого є ознайомлення з способами пошуку рішення та отримання перших змістових орієнтирів.

Під час аналізу будівництва основними є такі **типи знань**:

- техніка збору інформації (фото, відео, малюнок, тощо);
- систематика впорядкування;
- типи документації;

- метод оцінки.

Для кожної спеціальності слід застосовувати ті принципи діяльності, які відповідають тематиці та змісту дослідження. Використання камери, олівця, вимірювальних пристроїв, намагання вникнути в ситуацію, перебуваючи безпосередньо на місцевості, залучення перевірених типів спостереження та інтерв'ю – кожна техніка сприйняття надає окрему інформацію про досліджуваний об'єкт. Далі відбувається збір, систематичний розподіл та документація результатів. Слід назвати та відповідним чином відтворити досліджені складові довколишнього світу, якщо вони стосуються наступних етапів планування або ж є / можуть бути важливими для них.

1.6 Навколишній світ (природний, соціальний та збудований)

Сам термін „навколишній світ“ схиляє нас до точки зору, яка стверджує, що навколишній світ знаходиться зовні, довкола людини, а отже, існує відокремлено, і людина здається при цьому чимось „іншим“, відстороненим від (навколишнього) світу; і тому може „вільно“ поводитися з ним, як з матеріальним об'єктом. Втім насправді не існує цього однозначного розмежування між людиною та навколишнім світом (суб'єкт та об'єкт), оскільки вона (людина) сама є частиною цього світу. Вона залучена до дій, вказівок, настроїв і з її власною тілесністю – чи активною, чи пасивною – знаходиться в полоні суспільних та природних процесів. Тут відкриваються детальніші та (пра-) давні можливості трактування, які можна по-філософськи осмислювати чи по-новому тематизувати залежно від культури та історичної епохи.

1.6 Навколишній світ (природний, соціальний та збудований)

1.6.1 Навколишній світ... Природа - місто - місцевість - об'єкт будівництва - предмет - чуттєві сфери...

1.6.2 Людина... індивідуум - перехожий - користувач - мешканець - спостерігач - планувальник - митець...

1.6.3 Аналіз та (дефіцити) сприйняття

1.6.4 Спостереження за навколишнім світом та обмежуючий аналіз будівництва

1.6.1 Навколишній світ... Природа - місто - місцевість - об'єкт будівництва - предмет - чуттєві сфери...

Схожий „образ – Я“ має той чи інший планувальник та інженер, певним чином проєктуючи якийсь об'єкт, котрий начебто повинен нейтрально і незалежно функціонувати лише заради однієї певної мети. Щоправда, при цьому він також фактично долучається до розвитку „частинки світу“ та змінює її. Це в свою чергу визначає для інших (людей) їхнє існування – навколишній світ для їхнього власного життя, тому що оце „все“, що знаходиться довкола чогось – будинку чи особи – і є актуальним **життєвим світом людини**. Його неможливо всеосяжно й тотально проаналізувати, зрозуміти та задокументувати (а також запланувати), тому що „все“ містить в собі не лише все, що наявне на місцевості, що ми можемо побачити та перелічити, але й „все“, що утворює чуттєві складові „життєвого світу“.

Деякі з наведених нижче посилань повинні бути активовані користувачем.

Складовими актуальних „життєвих світів“ є, наприклад, також:

- **звуки:**

див. текст роману Hanns-Josef Ortheil: Die Erfindung des Lebens; München 2011, S. 38-40 ¹

- **рухи:**

див. студентський проєкт у Вищій школі будівництва та художнього конструювання „Баухаус“ у Веймарі: „Doppelgänger. Eine interaktive Sound-Installation“ ; у журналі: „Der Entwurf. Sonderheft der DBZ“, November 2015, S. 10-11/ *див.* Vakili, Nima: Doppelgänger; 2015 <https://vimeo.com/106810227>

- **запахи:**

див. Joachim Bessing: Riechst Du das?; у газеті „Die Zeit“ Nr. 12 / 2017, S. 54 ²

- **атмосфера, настрої:**

див.: youtube: музичні твори про Нью-Йорк, які через музику й акустику передають протилежні настрої у місті, напр.:

John Zorn: „Naked City“ (1990) ; а також

Charles Ives: „Central Park in the Dark“ (1906); Leonard Bernstein (диригент)

- **уявлення про минуле:**

див. „Urbex I“ (2014); Ben (автор); *див.* [vimeo Urbex I](#) , [Urbex II](#) , [Urbex III](#)

- **теперішнє:**

див. youtube „Koyaanisqatsi“ (1982); Godfrey Reggio (режисер); Philip Glass (композиція); епізод фільму (трейлер)

- **уявлення про майбутнє:**

...

- **колись і зараз:**

див. Simon Smith: „London in 1927 & 2013“; епізоди *див.* <https://vimeo.com/81368735>

- **зв'язок між подіями та об'єктами:**

див. И. Кальвино: „Невидимые города “ глава „Города и память. 3“ [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://royallib.com/read/kalvino_italo/nevidimie_goroda.html#0.(дата звернення 08.06.2017)

- **знищене:**

... і т. п.

Сама локація з її впливами на почуття у власний спосіб разом з будівлями робить внесок у те, щоб формувати їх (будівлі) як частину навколишнього світу. В якості фахового терміну для цього «локального сплетіння зв'язків» – аж до метафоричних міркувань – закріпилося латинське слово „**Genius Loci**“. Теоретик архітектури Крістіан Норберг Шульц особливо вражає та феноменально висвітлив це питання у своїй однойменній книзі „Genius Loci“(«Дух місцевості»).

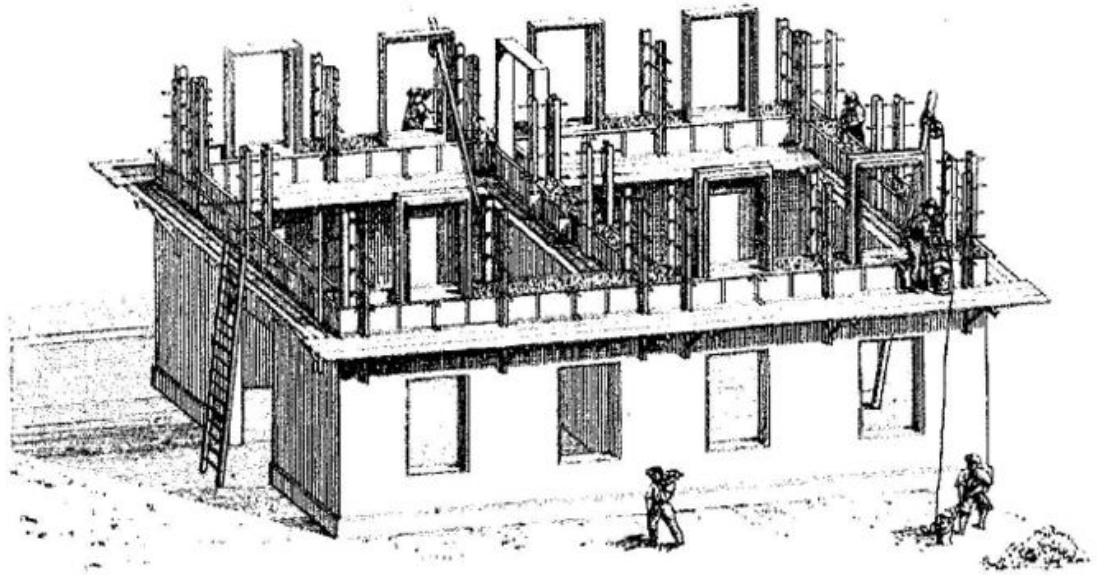

annotation

Примітка: Norberg-Schulz, Christian: Genius Loci. Landschaft, Lebensraum, Baukunst; Stuttgart 1982.

Матеріально-осязний, природний та збудований навколишній світ пропонує фахівцям у сфері будівництва достатню кількість „матеріалу для аналізу“, для того щоб характеризувати та описувати локацію, яка повинна розвинути з планувальної та будівельної точки зору. Потрібно проаналізувати будівельні конструкції, зрозуміти розподіл сил і навантаження, описати вуличне покриття, якість його матеріалу та типи заощення. Необхідно віднайти несучі елементи і навантаження в історичних кам'яних мурах та картувати видимі недоліки (напр. сирість). Слід окреслити аспекти безпеки в несучих конструкціях та здійснити класифікацію будівельних елементів, які є цінними з історичної точки зору. Потрібно розпізнати регіональний тип дерев'яного будівництва та дослідити стан крокви і дерев'яного перекриття з брусів. За можливості, необхідно зберегти рідкісне заклепкове з'єднання моста чи розпізнати давню бетонну

конструкцію (див., наприклад, Buchenau, Geraldine: Beton und seine wachsende Rolle in der Denkmalpflege. Frühe Betonbauten in Baden-Württemberg gestampft bis geschüttet; in: Denkmalpflege Baden-Württemberg. Nachrichtenblatt der Landesdenkmalpflege Nr. 1 / 2017 / S. 29 ff). Конструкції та форми будівель історично пов'язані між собою і таким чином демонструють місцеві теми прив'язки для майбутніх рішень.

Fig. 4: Зображення бетонного будинку в процесі будівництва
(архітектор Бернард Лібольд прибіл. 1890 (Джерело "див." Buchenau, Geraldine (2017), ст. 32)

---

¹: Ганс-Йозеф Ортайль «Винайдення життя» Автобіографічний роман, в якому автор розповідає про свої дитячі роки, кар'єру піаніста та перші успіхи в ролі письменника. „... Це була незвичайна, неначе викликана великою знемогою, післявоєнна тиша п'ятдесятих років, в якій дуже точно сприймався кожен тон, кожен голос, кожен звук, адже цю тишу ще не встигли пронизати чужі, штучні звуки. Це був світ без телебачення, навіть без радіо й грамофонних платівок, світ, в якому слід було намагатися творити шум (...) Інколи я старався ідентифікувати цей вуличний шум, лягав на підлогу перед відчиненим вікном нашої квартири, заплющував очі та з усіх сил прислухався: що це було? що саме це було? чий голос?, чиї кроки? (...) Такі сприйняття були типовими для тих років і передусім для мене, (...) оскільки мала дитина, якою я був, безупинно протоколювала світ у найрізноманітніших, мною ж винайдених, ледь не маніакально - перфекціоністських системах. Таких систем було дуже багато, і всі вони були в моїй голові, як-от система розгляду журналів, за допомогою якої я

запам'ятовував титульні сторінки“(неавторизований переклад уривків з газет з німецької І.Данко)

²: Йоахім Бессінг „Ти відчуваєш цей запах?“ „Раніше кожна територія мала свій особливий запах, сьогодні все, чим ми дихаємо, знищене синтетичними ароматичними речовинами. Для нашого автора цей запах є неприємним.“ (неавторизований переклад уривків з газет з німецької І.Данко)

1.6.2 Людина... індивідуум - перехожий - користувач - мешканець - спостерігач - планувальник - митець...

Оскільки для планувальників, архітекторів та інженерів навколишній світ – це здебільшого обжитий людьми простір, під „усім“ слід розуміти також людей та угруповання, які там проживають, їхню діяльність, потреби та пріоритети (житлові потреби і, наприклад, те, як доглядають за обійстям). Можливо, тут вдасться також віднайти (в слідах та артефактах) навіть деякі їхні думки й почуття стосовно збудованого навколишнього світу. Кожен квартал міста, кожна вулиця та кожен житловий будинок по-своєму виражають те, **як люди накладають (можуть накладати) відбиток на простір** – чи дбайливим ставленням та цікавістю до „рідного“, чи бажанням до анонімності у великому місті, чи потребою просто мати місце проживання, не дбаючи при цьому про жодні відносини з сусідами чи місцевістю (див. Steeg, Lena: Unser Haus; у газеті: Die Zeit Nr. 28 / 2016, S. 56f / <http://www.zeit.de/2016/28/nachbarn-kennenlernen-wohnhaus-stadt>).

Життєві звички, можливості і потреби (такі як необхідність захисту чи прагнення прикрасити своє помешкання) можна помітити в тому, як мешканці, певна група чи сім'я використовують й облаштовують навколишній світ – збудований та природний – для свого приватного життя.

Fig. 5: Фото палісадника одного з дитячих садків у Берліні
Quelle: Sludge G, [Flickr](#) , CC BY-SA 2.0

Fig. 6: Лоджія
фото: Барбара Голуб, прибіл. 1982р.

У середовищі, де люди мешкають та працюють, ми можемо знайти також „матеріалізовану“ неприязнь та „матеріалізовані“ страхи, до прикладу, плакати на знак протесту проти запланованого будівництва великої автомагістралі чи швидкісної залізничної колії. Фізичним вираженням страху чи соціальних негараздів, які на просторовому рівні регулюються через відмежування, є мури та колючий дріт. Про анонімність чи складні умови життя свідчать закинуті будівлі, брудні вулиці, занедбані балкони або ж просто те, яким чином люди користуються громадським простором, чи-то взагалі руйнують його (вандалізм). Політичні демонстрації також використовують громадський простір, так само як і споживацька поведінка та пріоритети у проведенні вільного часу визначають біографію міста на вулицях та площах. Культурні події витісняють буденність і надають громадському простору краси та своєрідності. Технічні досягнення переформовують наявні реалії природного середовища, а індустріально-промислові зони – це той навіколишній світ, який відображає діяльність людей. Будівлі, а також громадський та приватний простір міста формують куліси, уможливлюють через їх використання певні події та активності. Вони служать **простором** і **сценою** для проживання, праці та дозвілля.

<loop_figure title=""Сприйняття вулиці,Берлін" description="Джерело: Ллойд Девіс, Flickr , CC BY-NC-SA 2.0 " id="5fa12ff05020e">

</loop_figure>

Fig. 8: Щотижневий ринок, Ларанжейрас / Сержипі, штат Бразилії, розташований у Північно-східному регіоні
(фото – К. Брендле 2010)

1.6.3 Аналіз та (дефіцити) сприйняття

Завдяки притаманним людині способам сприйняття ми можемо отримати інформацію про природний та збудований навколишній світ, діяльність людей у просторі та про наші власні дії в ході аналізу. Щоправда, **сприйняття** завжди включає в себе **процес відбору**, а тому доводиться констатувати, що сприймаємо ми далеко не „все“ (напр. невидимі випромінювання; чи окремі аспекти, які ми несвідомо не сприймаємо або відфільтровуємо через відсутність інтересу до них). У зв'язку з теоретико-пізнавальною естетичною проблематикою філософ Вольфганг Велш, застерігаючи, пише: „Wahrnehmung in-mitten von Heterogenität ist wahrhaftig gar nicht anders möglich denn als Mitwahrnehmung und Beachtung von Ausschlüssen. Sie verlangt eine spezifische Aufmerksamkeit auf die Blindheit des Wahrnehmens selbst (...). Eine solcherart (...) erweiterte Ästhetik ist also zugleich wahrnehmungskritisch und selbstkritisch.“ (Welsch, Wolfgang: Adornos Ästhetik: Eine implizite Ästhetik des Erhabenen; in: Welsch, Wolfgang: Ästhetisches Denken; Stuttgart 2003, S. 150f) . [„Сприйняття в гетерогенності є

можливим насправді лише, якщо паралельно сприймаються та беруться до уваги винятки. Воно вимагає специфічної уваги до сліпоти того, хто сприймає(...). Отже, така (...) розширена естетика є водночас самокритичною та критичною до сприйняття." (*неавторизований переклад з німецької І. Данко*)).

В даних текстах йдеться не про „красу“ та мистецькі „критерії“ і т.п. у популярному розумінні слова „естетичний = гарний“ чи в звичному філософському розумінні „дійсно, гарно й добре“, а про розвиток сприйняття в на сьогоднішній день роздробленому, гетерогенному середовищі різноманітних і протилежних цінностей та мистецької продукції.

1.6.4 Спостереження за навколишнім світом та обмежуючий аналіз будівництва

Виходячи з нашої вузької містобудівної перспективи – не враховуючи обмежені можливості сприйняття – неможливо об'ємно та методично проаналізувати та документально відтворити „все разом“, тому як планувальники, інженери-будівельники та архітектори ми сконцентруємося:

- на **збудованому навколишньому середовищі** та частинах (іще) наявного **природного оточення**;

а також...

- на соціальних, пов'язаних з експлуатацією, **доступних для спостереження подіях та процесах**, які є важливими для планування та будівництва, можуть бути віднайдені в наявних джерелах інформації, відфільтровані та осмислені; (*див. також наступні примітки*)

і...

- на різних **рівнях масштабів** у межах окремої збудованої ситуації та зовнішніх впливах на сфокусовані ситуації;

... *та* відповідно систематично розподілимо і скоротимо цю все ще велику, незліченну кількість інформації про довкілля. Це відображається та демонструється у трьох модулях: „Основи містобудування“, „Архітектура“ – звужено до „Конструкція+Форма“ та „Будівництво“ – обмежуючись змістовими складовими організації будівництва.

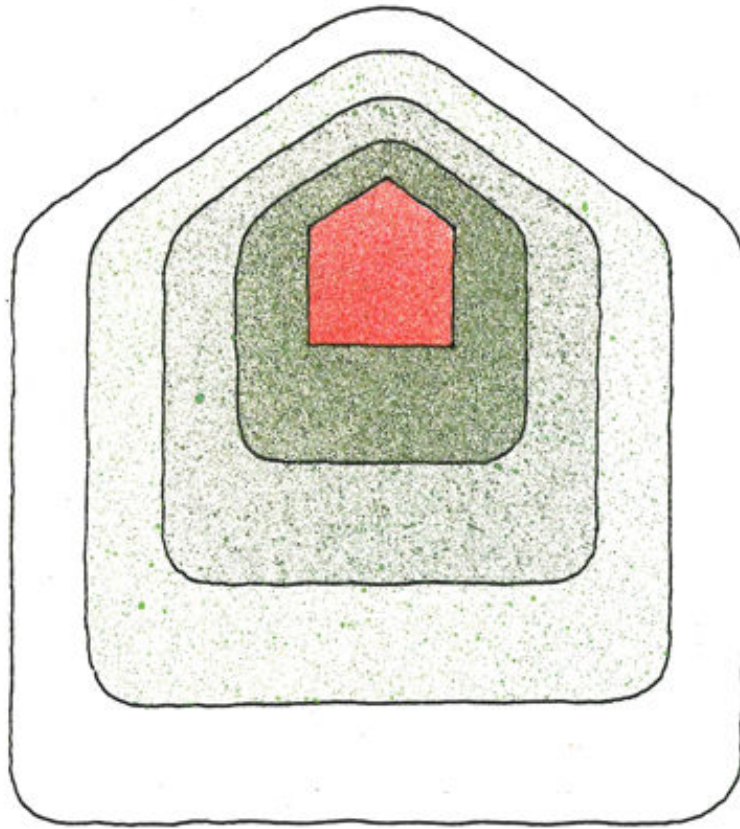
В рамках даного вступного курсу з містобудування ми постійно звертатимемо увагу на міждисциплінарний зміст дослідження (передусім другої тематичної групи, див. вище пункт б), втім тут не передбачено та й, зрештою, неможливо

реалізувати ґрунтовне викладання змістового наповнення таких комплексних галузей знань, як-от соціологія, економіка, історія будівництва, історія мистецтва та екологія, а також галузей знань багатьох необхідних та спеціалізованих інженерних наук, як-от планування транспортних шляхів, планування інфраструктури, ландшафтне планування. Водночас слід зазначити, що містобудування та архітектурну науку неможливо уявити без залучення соціальних, соціально-політичних, економічних, функціональних та технічних завдань та змістових складових планування. А в інженерних науках не варто прагнути до відповідального планування та конструювання, якщо в ньому не враховуватиметься підґрунтя замовлення, яке включає в себе також суспільні фактори. Якщо первинно – в межах соціального та екологічного контексту – розуміти під плануванням та будівництвом діяльність для людських потреб та задоволення, це потребує міждисциплінарних зв'язків з суспільними й історико-мистецтвознавчими науками та їх методикою.

1.7 Зміст аналізу та рівні масштабів

Наступною методикою для диференційованого дослідження комплексних аспектів є розгляд та розподіл на різні, здебільшого розташовані в ієрархічній послідовності **розчленовані рівні**. Для дослідження різних за темами та середовищем рівнів у плануванні будівництва викристалізувалися відповідні найбільш «вдалі» (точні) масштаби. Масштаби 1:1 до приблизно 1:25 – для менших, нижніх **мікрорівнів**, 1:50 до 1:250 – та, за необхідності, 1:500 – для будівель та незабудованих ділянок (**мезорівні**) та масштаби від понад 1:500 до близько 1:10.000 для містобудівних та містопланувальних, урбаністичних рівнів (**макрорівні**).

Fig. 9: „Середовище проживання“ – структурні та пов’язані з життєвим світом зв’язки та рівні житлової функції

Джерело: Bayerisches Staatsministerium des Innern – Oberste Baubehörde / Bayerisches Staatsministerium für Landesentwicklung und Umweltfragen (Hrsg.): Wohnumfeld; Arbeitsblätter für die Bauleitplanung №. 10; Grünordnung und Landschaftspflege; München 1996, Titelgraphik der Broschüre Wohnumfeld¹

У регіональному та територіальному плануванні використовуються й дрібніші масштаби. Для демонстрації ландшафтного середовища і під час досліджень регіональних трас також використовують більші, вищі масштаби, щоб відобразити та охопити зв’язки на великій площі. Архітектурні запитання щодо конструкції та форми опрацьовуються здебільшого на малих та середніх рівнях масштабу (мікро- та мезорівні). Проблематика організації будівництва, якщо це стосується графічних зображень, розглядається найчастіше на середньому мезорівні. Оскільки будівництво охоплює дуже багато різноманітних галузей діяльності – від прокладання ліній та будівництва доріг до найменших будівельно – фізичних та хімічних етапів – з відповідної тематичної галузі виникають загальноприйняті рівні діяльності.

Щоправда, неможливо встановити чітку відповідність між певними рівнями масштабу та «чисто-містобудівним» плануванням, оскільки абсолютно всі рівні можуть відігравати різну роль в залежності від конкретної ситуації: наприклад,

деталі замощення у масштабі 1:10 в громадському просторі чи внутрішньоміське планування вулиць у масштабі 1:250. В інженерному будівництві вулиць слід опрацьовувати та брати до уваги обидва рівні масштабу – мікро та мезорівень. У реальному, збудованому та природному навколишньому середовищі зазвичай **усе з усім пов'язане**. Іще одним фактором, який впливає на вибір доцільного рівня масштабу, є обсяг або величина досліджуваного архітектурно-планувального завдання, вони визначають, які саме рівні потрібно вибрати та опрацювати.

В даному вступі до модуля фахові теми з галузі будівництва можуть бути розглянуті лише поверхнево, їх детальніший огляд Ви знайдете у трьох пов'язаних з відповідними спеціальностями текстах модулів. Там, а також за допомогою тренувальних завдань, поглиблено представлено окремі теми та завдання у плануванні.

notice

див. Schulz, Ansgar / Schulz, Benedikt (Hrsg.): Perfect Scale. Ideale Maßstäbe für das architektonische Entwerfen und Konstruieren; München 2016 [Шульц Ансгар / Шульц Бенедікт (видавн.): „Perfect Scale. Ідеальні масштаби для проєктування та конструювання в архітектурі“; Мюнхен 2016]

¹: [Баварське міністерство внутр. справ – найвищий адмін. орган з нагляду за будівництвом / Баварське міністерство охорони навк.середовища та захисту прав споживачів (видавник): Середовище проживання; Робочі бланки для планування організації будівельних робіт №. 10; Правила озеленення та благоустрій ландшафту; Мюнхен 1996, титульний графік брошури]

1.8 Список використаної літератури, джерел та ілюстрацій

- до загального вступу МАБ

notice

Повний перелік ілюстрацій, фотографій та графічних зображень *представлено* у розділі „Список ілюстрацій“ на правій бічній панелі платформи еКниги.

notice

Деякі з використаних у модулі посилань на інтернет-ресурси ведуть на вебсайти, де (на жаль) присутня реклама та інші публікації. Також наявні посилання на деякі статті з журналів, перед прочитанням яких потрібно сплатити невелику суму.

notice

Використані скорочення:

Abb. = Abbildung = зображення

Aufl. = Auflage = видання

Bd. = Band = том

Bde. = Bände = томи

BV = Bauvorhaben = проєкт будівництва

bzgl. = bezüglich, bezogen auf = стосовно

dän. = dänisch = данською мовою

div. = diverse = різні

dld. = download = heruntergeladen am ... = дата завантаження...

dt. = deutsch = німецькою мовою

engl. = englisch = англійською мовою

et al. = et alii (lat.) = und andere = та інші

f = folio (lat.) = folgend = і наступна

•

ff = folgenden, fortfolgend, nachfolgend = і наступні

•

franz. = französisch = французькою мовою

Hrsg. = Herausgeber = видавник

Jg. = Jahrgang = рік видання

lat. = lateinisch = латинською мовою

no. = Nr. = Nummer = номер

o. = ohne = без

o. J. = ohne Jahresangabe = рік видання не вказано

o. M. = ohne Masstab = без масштабу

philos. = Philosophie = філософія

Pkt. = Punkt (bei Aufzählung) = крапка (при переліченні)

port. = portugiesisch = португальською мовою

russ. = russisch = російською мовою

S. = Seite = сторінка *

s.a. = siehe auch = див. також

SS = Sommersemester = літній семестр

u.a. = unter anderem = крім того

u.ä. = und ähnlichem = і таке інше

ukrain. = ukrainisch = українською мовою

Vol. = volume (engl.) = Volumen (dt.) = Band = том

z.B. = zum Beispiel = наприклад

•

При посиланні на кілька сторінок з певного джерела у німецькомовних текстах та в списку літератури використовують таку скорочену форму:

- S. 32f = ця інформація / цитата стосується сторінки 32 та наступної сторінки 33
- S. 45ff = ця інформація / цитата стосується сторінки 45 та наступних сторінок, напр., до сторінки 54

A - Z

Bayrisches Staatsministerium des Innern – Oberste Baubehörde / Bayrisches Staatsministerium für Landesentwicklung und Umweltfragen (Hrsg.): Wohnumfeld; Arbeitsblätter für die Bauleitplanung Nr. 10; Grünordnung und Landschaftspflege; München 1996; (*графік на титульній сторінці брошури*)

Bessing, Joachim: Riechst Du das?; *опубліковано в газеті* Die Zeit Nr. 12 / 2017, S. 54 / <http://www.zeit.de/2017/12/duftstoffe-geruch-synthetik-raumduft-mief> "

Bewegungen im Raum (з нім. – "рухи у приміщенні") див. студентський проєкт у Вищій школі будівництва та художнього конструювання „Баухаус“ у Веймарі: [автора не вказано] „Doppelgänger. Eine interaktive Sound-Installation“; опубліковано в журналі Der Entwurf. Sonderheft der DBZ, November 2015, S. 10f

Benjamin, Walter: Loggia; *джерело*: Berliner Kindheit um Neunzehnhundert; Frankfurt / Main 2011, S. 143ff [текст 1928р.]; *дивись/слухай також* аудіофайл до "Експурс №3. Вальтер Беньямин „Берлинское детство на рубеже веков"

Беньямин, Вальтер. Лоджии / / Берлинское детство на рубеже веков / Пер. Г.В. Снежинской; науч. ред. А.В. Белобратова. - М.: ООО «Ад Маргинем Пресс». М., Екатеринбург: «Кабинетный ученый», 2012. – С. 11-14.

- Brendle, Klaus: Vom Ganzen ins Kleine. Innerstädtische Freiraum-Planung für Lübz/Mecklenburg; Exkurs 1; *опубліковано в журналі* Standort. Zeitschrift für Angewandte Geographie; Nr. 4, 1997, S. 25ff
- Buchenau, Geraldine: Beton und seine wachsende Rolle in der Denkmalpflege. Frühe Betonbauten in Baden-Württemberg gestampft bis geschüttet; *опубліковано в журналі* Denkmalpflege Baden-Württemberg. Nachrichtenblatt der Landesdenkmalpflege Nr. 1 / 2017 / S. 29ff
- Calvino, Italo: „Die Städte und die Erinnerung“; з книги Calvino, Italo: Die unsichtbaren Städte; München 1986, S. 13f; *див.* ЕКСКУРС 4 „Невидимые города“
- Кальвино И. Невидимые города. Города и память. 3. // Кальвино Итало. Собрание сочинений. Замок скрестившихся судеб: Романы, рассказы / Пер. с итал.; Сост. Н. Ставровской. – Спб.: Симпозиум, 2001. – С. 144-145 [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://royallib.com/read/kalvino_italo/nevidimie_goroda.html#0. – Дата перегляду: 08.06.2017
- Friedrich, Caspar David: „Frau am Fenster“ (1818 – 22); *картина*, завантажено з *wikimedia commons* 29.03.2017
- Gumbrecht, Hans Ulrich: Harmonie und „Abbruch“ unter dem Licht von Caspar David Friedrich; з *книги* Gumbrecht, Hans Ulrich: Stimmungen lesen. Über eine verdeckte Wirklichkeit der Literatur; München 2011, S.88ff
- Holub, Barbara; *див.*: BauAnalyseModul „Allgemeine Einleitung“ (1.6.2.) – фото „Loggia“ (прибл. 1982р.)
- Liebold, Bernhard (архітектор); *див.* G. Buchenau (2017)
- Norberg-Schulz, Christian: Genius Loci. Landschaft, Lebensraum, Baukunst; Stuttgart 1982
- Ortheil, Hanns-Josef: Die Erfindung des Lebens; München 2011
- Schulz, Ansgar / Schulz, Benedikt (Hrsg.): Perfect Scale. Ideale Maßstäbe für das architektonische Entwerfen und Konstruieren; München 2016
- Steeg, Lena: Unser Haus; *опубліковано в газеті* Die Zeit Nr. 28 / 2016, S. 56f; <http://www.zeit.de/2016/28/nachbarn-kennenlernen-wohnhaus-stadt>
- Tak, Kees: Ein Gebäude auf Zeitreise (*звіт про роботу*); Arbeitsmethode der Analyse (Folie Nr. 20); TAK architecten, Delft / Arnheim, Niederlande (*графік*); *доповідь у ТУ м.Любек*; Любек 13.12.2016
- Welsch, Wolfgang: Adornos Ästhetik: Eine implizite Ästhetik des Erhabenen; з *книги* Welsch, Wolfgang: Ästhetisches Denken; Stuttgart 2003, S. 114ff

Інші джерела:

Ives, Charles (*композитор*): „Central Park in the Dark“ (1906); Leonard Bernstein (*диригент*); *див.* <https://www.youtube.com/watch?v=34AqNvhBfVQ>

„Koyaanisqatsi“ (1982); Godfrey Reggio (*режисур*); Philip Glass (*композитор*); епізод фільму (трейлер); *див.* youtube: <https://www.bing.com/videos/search?q=koyaanisqatsi+meaning&&view=detail&mid=336A9D17550A5E4C24F5336A9D17550A5E4C24F5&&FORM=VRDGAR&ru=%2Fvideos%2Fsearch%3Fq%3Dkoyaanisqatsi%2Bmeaning%26FORM%3DHDRSC3>

Smith, Simon (*автор фільму*): “London in 1927 & 2013”; монтаж з історичного фільму Клода Фрізе-Гріна (*урибки*); [дата не вказана]; *див.* vimeo: <https://vimeo.com/81368735>

“Urbex I” (2014); Ben (*автор*); *див.* vimeo: <https://vimeo.com/85366271>

Zorn, John (*джазовий музикант*): „Naked City“ (1990); *див.* <https://www.youtube.com/watch?v=QiNrDJEiDZY>

2 МАБ „Містобудування“ (еКнига) – Містобудівний вступний текст (Вступ М-1)

2 МАБ „Містобудування“ (еКнига) – Містобудівний вступний текст (Вступ М-1)

2.1 Архітектура та місто

2.2 Навчальні цілі підмодуля „Містобудування“

2.3 Лекційний матеріал та його застосування на практиці під час виконання тренувальних завдань

2.4 Способи розгляду міста

2.5 Благоустрій та законодавство в сфері містобудування

2.6 Опис міста: методика та категорії

2.7 Терміни в містобудуванні

2.8 Коротке завдання: „Міський простір та часовий період“ – II

2.9 Терміни - відповідні та актуальні

2.1 Архітектура та місто

2.1 Архітектура та місто

2.1.1 Будинок у місті

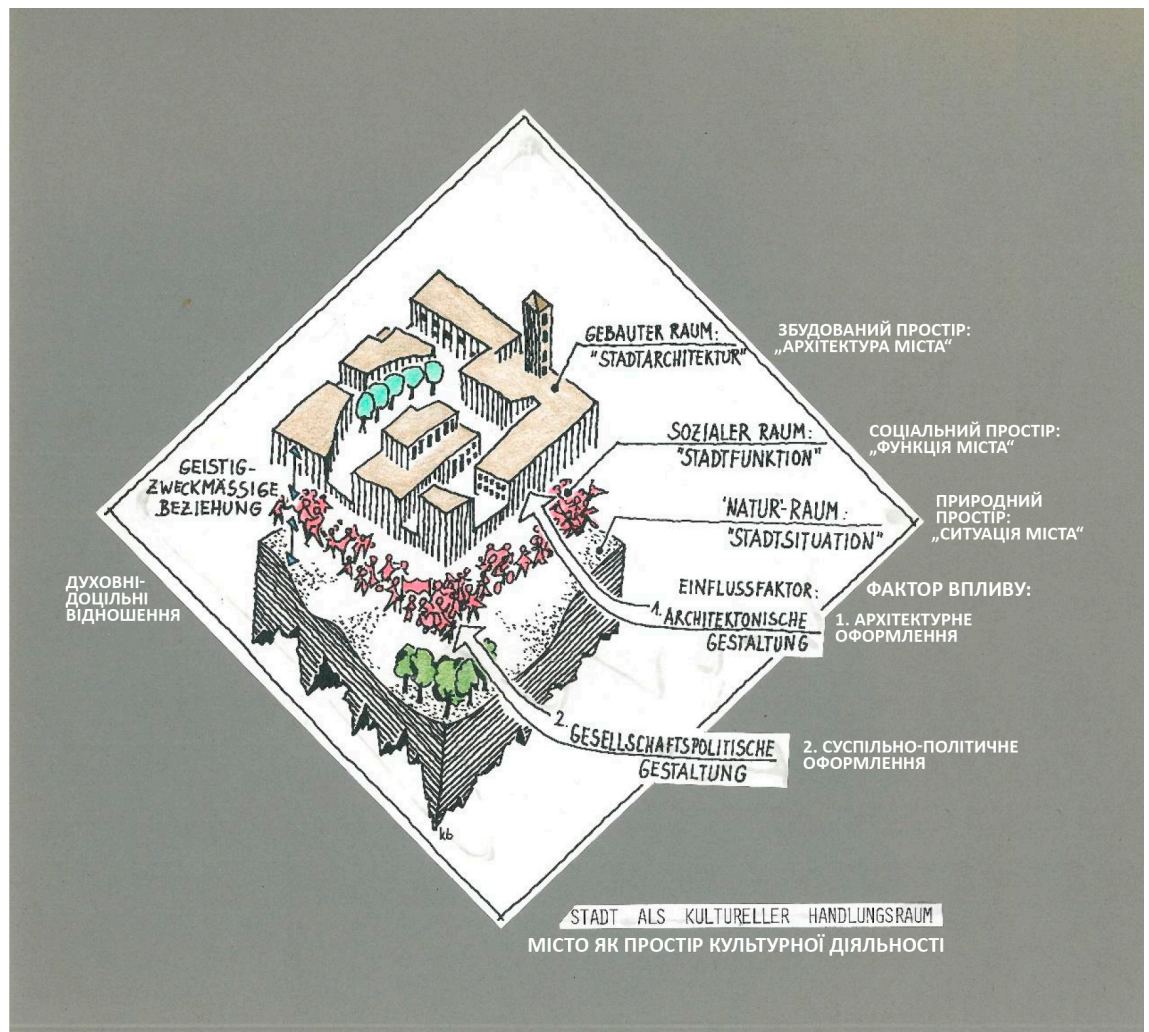
2.1.2 Розуміння міста та дефініції міста

2.1.3 Містобудування та містопланування

2.1.1 Будинок у місті

Оскільки більшість студентів – архітекторів, розпочинаючи своє навчання у ВНЗ, мають перед собою чітку мету: навчитися „будувати будинки“, такі навчальні дисципліни та сфери діяльності як „містобудування“ чи „містопланування“ спочатку є для них незвичними і (не тільки через це?) також складнішими за змістом. Звичайно, після перших семестрів навчання стає зрозуміло, що будинки - це тема не лише будматеріалів, пропорцій, статистики та окремих технічних галузей знань, адже визначну роль для них відіграють різноманітні людські побажання та функціональні вимоги, на які потрібно звертати увагу під час планування. Завдяки залученню існуючого навколишнього міського простору розширилося розуміння архітектури, з'явився новий вимір - від „ремеслярського“ до соціо-функціонального. Архітектура виникає в існуючому будівельному контексті; „проектування“ – це завжди **планування та будівництво у фактичному середовищі**

Fig. 10: Зображ. "Місто як культурний простір дії" - "кореспонденція" природного простору, культурного суспільства та міської архітектури (схема взаємозв'язку з: Brendle, Klaus: Städtischer Lebensraum (...); 1990, с. 78)

Розглянувши рівень малого села чи міста, ми знайдемо величезну кількість різноманітних соціально-просторових та суспільних вимог, очікувань від планування та найрізноманітніших приватних „побажань“. Індивідуальні уявлення мешканців, містобудівні ідеальні образи планувальників та побажання політиків, а також численні будівельно-технологічні умови – все це потрібно об'єднати та втілити в життя. Зв'язки між збудованим простором („**архітектура міста**“) та щоденним життям з точки зору соціального простору („**функція міста**“) не завжди є доцільними та взаємоприйнятними. Необхідно обговорити, трансформувати наявні природно-просторові умови („**природний простір**“) і, можливо, суперечливі приватні та громадські інтереси та знайти для них такі рішення, які справді можливо реалізувати. Потрібно впорядкувати та узгодити між собою транспортне, будівельно-культурне, функціональне, інженерно-технічне планування та будівлі інфраструктури. Крім того їх необхідно постійно пристосовувати та оновлювати, оскільки в той час як одні вимоги до

використання втрачають свою актуальність, натомість знову й знову виникають нові. Згідно з чинним законодавством багато проектів потрібно спочатку висвітлити в засобах масової інформації, що також є затратним. Стає зрозуміло, що окремих збудований будинок є наперед визначеним, і що архітектура (у вузькому розумінні цього слова) створює тільки видиму частину цього широкого та комплексного **соціального життєвого світу** певного населеного пункту чи міста.

2.1.2 Розуміння міста та дефініції міста

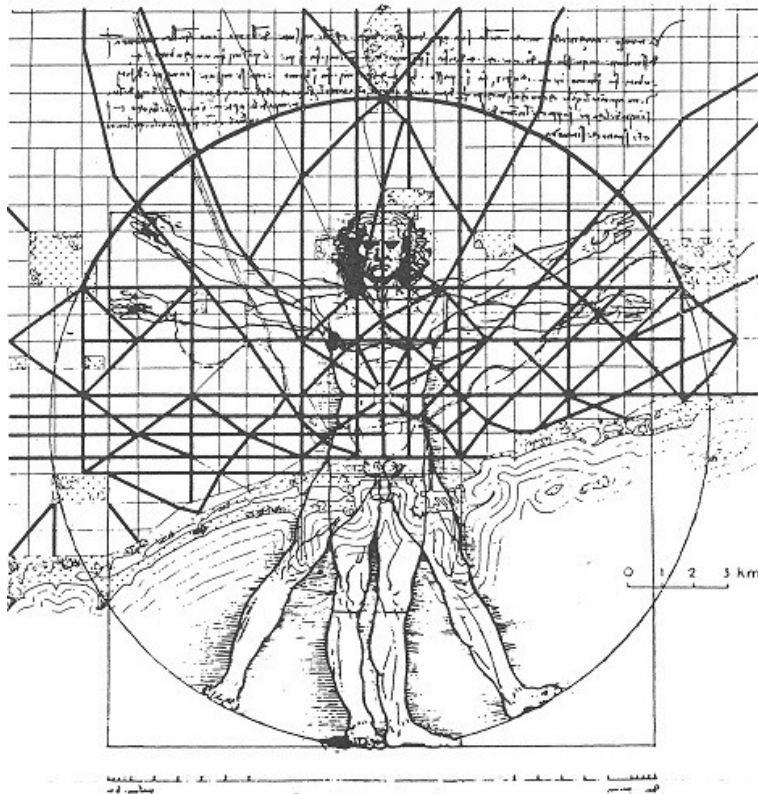
На основі висвітленого „широкого“ розуміння міста як „культурного простору для діяльності“ стає очевидним, що з ним мають справу не лише архітектори, інженери та містопланувальники, місто є темою та полем діяльності для багатьох інших дисциплін. Наступна „дефініція міста“ соціолога Роберта Парка (1915 рік) розширює архітектурний підхід до міста та чітко ілюструє **соціально-наукові перспективи** того, що належить до його складових:

“The city is, rather, a state of mind, a body of customs and traditions, and of organized attitudes and sentiments that inhere in this tradition. The city is not, in other words, merely a physical mechanism and an artificial construction. It is involved in the vital processes of the people who compose it, it is a product of nature and particularly of human nature.” [„Місто – це швидше стан душі, втілення звичаїв та традицій і злагоджених відношень та настроїв, які є невід’ємною складовою його традиції. Іншими словами, місто – це не просто фізичний механізм та штучна конструкція. Воно бере участь у процесах, що є життєво важливими для людей, які його населяють, це витвір природи, а особливо людської природи.“ Роберт Парк (1915; один із засновників Чиказької школи соціології) (Неавториз. переклад І.Данко)]¹

У першій третині XX ст. емпіричним напрямком новоствореної науки соціології була „Чиказька школа соціології“, яка працювала над соціально-екологічними питаннями та вперше розглянула місто з соціологічної точки зору (на прикладі Чикаго).

Ще одна „Чиказька школа“ існує також в історії будівництва; в кінці XIX ст. тут було запроектовано перші висотні будівлі, напр., будівлі архітектора Луїса Саллівана.

Fig. 11: Зображ. Вулична система Чикаго та малюнок Леонардо да Вінчі (1490)

Монтаж: Клаус Брендл / Барбара Голуб 1985; вкл: Università di Firenze (...) / Universität Stuttgart - Städtebauliches Institut (ред.) 1986, с. 126

Під час систематичних описів та досліджень соціологи встановили (як-от у цій історичній цитаті), що місто не є (виключно) матеріальним феноменом, місто - це передусім специфічне, людське сплетення та місцеве утворення з соціальних зв'язків. Втім завданням нашого основного навчального предмету „Містобудування“ є не містобудівні теорії, а перш за все ознайомлення з фізичною, тобто містобудівною стороною феномену та терміну „місто“.

¹: Park, Robert E.: The City: Suggestions for the Investigation of Human Behaviour in the Urban Environment; in: The American Journal of Sociology, Vol. 20, Nr. 5 (März 1915), S. 577 – 612 / Park, Robert E.: The City: Suggestions for the Investigation of Human Behaviour in the Urban Environment; in: Park, Robert E. / Burgess, Ernest W. / McKenzie, Roderick D.: The City; The University of Chicago, Chicago 1925 / Reprint 1984, S. 1

2.1.3 Містобудування та містопланування

Незважаючи на назву, містобудування та містопланування охоплює не тільки планування та будівництво в містах та метрополіях, але й займається також усіма меншими та більшими скупченнями будівель, які можна охарактеризувати як поселення чи населений пункт, та простором, що їх оточує. Деякі автори

розрізняють **планування сільських поселень та містопланування** або ж в загальному „**планування населених пунктів**“.

Передусім представники громадськості, втім також і фахівці в галузі будівництва часто використовують терміни містобудування та містопланування як синоніми. Все ж (розглядаючи коректно) обидва найменування відрізняються між собою двома різними полями діяльності:

- **містобудування** опрацьовує передусім просторові та архітектурні аспекти міста чи населеного пункту, займається питаннями проектування та сприйняття міських ситуацій та відноситься до урбаністичної проблематики. Суттєву роль відіграють при цьому громадський простір та його оформлювальна та соціально-впорядковуюча функція при співіснуванні приватних та громадських сфер користування. Розмірковуючи про міський простір та використання міста, маємо справу з містом, як з простором культурної діяльності, та з його урбаністичними та мистецько-історичними якостями аж до питань іміджу. Місто розглядається з архітектурно-просторової точки зору, і йдеться про сутичку з будівельним та функціональним (подальшим) розвитком певного пункту.
- **містопланування** – це дещо вужчий та точніший термін, який в контексті комунальної проблематики стосується великих просторових та соціально-політичних сфер організації та розвитку міста. При цьому фахівці даної сфери займаються плануванням організації будівельних робіт, темами інфраструктури та статистичними даними у плануванні, такими як кількість населення, райони впливу, планування дорожнього руху і т.д. У містоплануванні мислять і планують двовимірно (тобто на площині) аж до масштабних рівнів регіонального та територіального планування. При цьому часто йдеться про (політично-планувальну) домовленість між різними інтересами, такими як захист навколишнього середовища, економічний розвиток, а також про конфлікти між суспільними та приватними вимогами до навколишнього середовища. Для того щоб відповідно до планувальних та будівельно-правових норм спланувати, перевірити та врегулювати використання землі у комуні або між конкуруючими спільнотами, опрацьовуються житлові проблеми та промислові планувальні проекти.

2.2 Навчальні цілі підмодуля „Містобудування“

Звичайно, основний навчальний предмет „містобудування“ (або ж як часто вживають: „містопланування“ (на відмінності між цими двома найменуваннями, які часто плутають чи нечітко використовують, ми вже вказували) було укладено не для того, щоб в процесі діяльності ввести та представити інше, ширше поле професійної діяльності. Одна з навчальних цілей полягає в тому, щоб продемонструвати, що „архітектура“, тобто окремий будинок, не виступає „солістом“ (чи стоїть поряд з іншими будинками, не маючи до них жодного відношення), що група будівель разом з оточуючим їх вільним простором формує щось нове, інше: ансамбль, місцевість, місто і, врешті-решт, величезну метрополію.

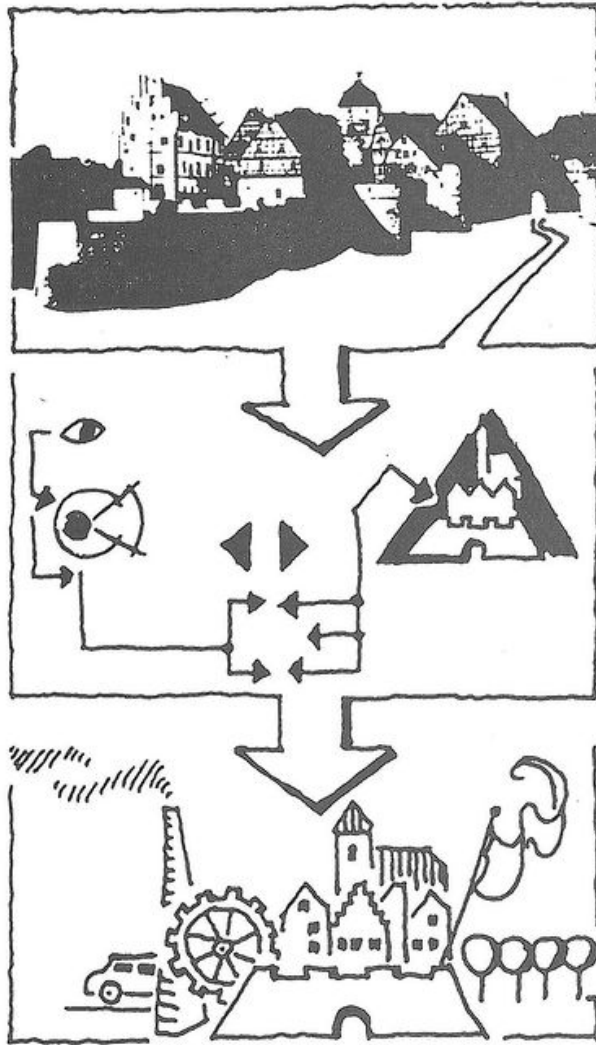
2.2 Навчальні цілі підмодуля „Містобудування“

2.2.1 Будинки та простір міста

2.2.2 Уявлення про місто

2.2.1 Будинки та простір міста

Тривимірну та соціальну мережу взаємодіючих зв'язків на місцевості здебільшого можна добре простежити на прикладі поселення з хорошою проглядністю. Часто воно має свою просторову середину, роль якої може відігравати магазин чи заклад громадського харчування. Можливо, тут також є пункт, де часто збирається молодь і т.д., і загалом утворюється видима єдність будівель та їх існуючого функціонального розташування. В старій частині міста можна чітко розпізнати більш-менш узгоджену взаємодію між будинками, вулицями, провулками, площами, парками і т. д. та їх використанням. Дещо відокремлені споруди, як-от церква чи ратуша, завдяки їх будівельній формі та громадському використанню відіграють роль особливої частини такого **ансамблю**, утвореного багатьма окремими (житловими) будинками.

Fig. 12: Зображ. Образ міста, сприйняття міста та використання міста; Графічне зображення з: Brendle, Klaus: Stadtgestaltung (...); 1990, с. 165 (графік)

Це по-особливому вражаючі чи навіть середньовічні, також центральноєвропейські образи міста, які використані тут для пояснення терміну та значення слів „місто“ чи „містобудування“. Вони чітко показують, навіть якщо це й буде стереотипним уявленням, що окремий будинок завжди є частиною чогось. Також навіть якщо він демонструє «несхожість» з іншими будівлями і втрачає зв'язок з дійсністю, ми помітимо (водночас) цю відсутність прив'язки до наявного оточення чи ансамблю будівель, або ж його „дистанціювання“ від „ідеї цілісності міста“.

2.2.2 Уявлення про місто

Поряд з більш „традиційним“ європейським уявленням про місто існує багато позицій, моделей опису та образів уявлення міста, незалежно від тих, які історично склалися в інших, іноземних культурних середовищах та регіонах. Дехто говорить про „місто-машину“, оскільки, мовляв, його ознаками є динаміка та транспортні потоки. У 1914 році футуристи пишуть: „мы должны изобрести и перестроить футуристический город как огромную взволнованную верфь, подвижную, мобильную и динамичную в каждой детали, а футуристический дом должен быть как гигантская машина.“² „Європейське місто“ (термін, який пропагував Ганс Штімман; див. також Андреас Фельдкеллер) мало на меті створення моделі, що була б альтернативою мегаполісу, який в дусі тих часів (прагнучи до „величини“) утворюється з окремих „XL-архітектур“ (Рем Колхас). Інші автори, не вражені цим, сперечаються про сьогоденне (відсутнє) „мистецтво містобудування“³ та втрату „доброго міста“ чи „гарного міста“.

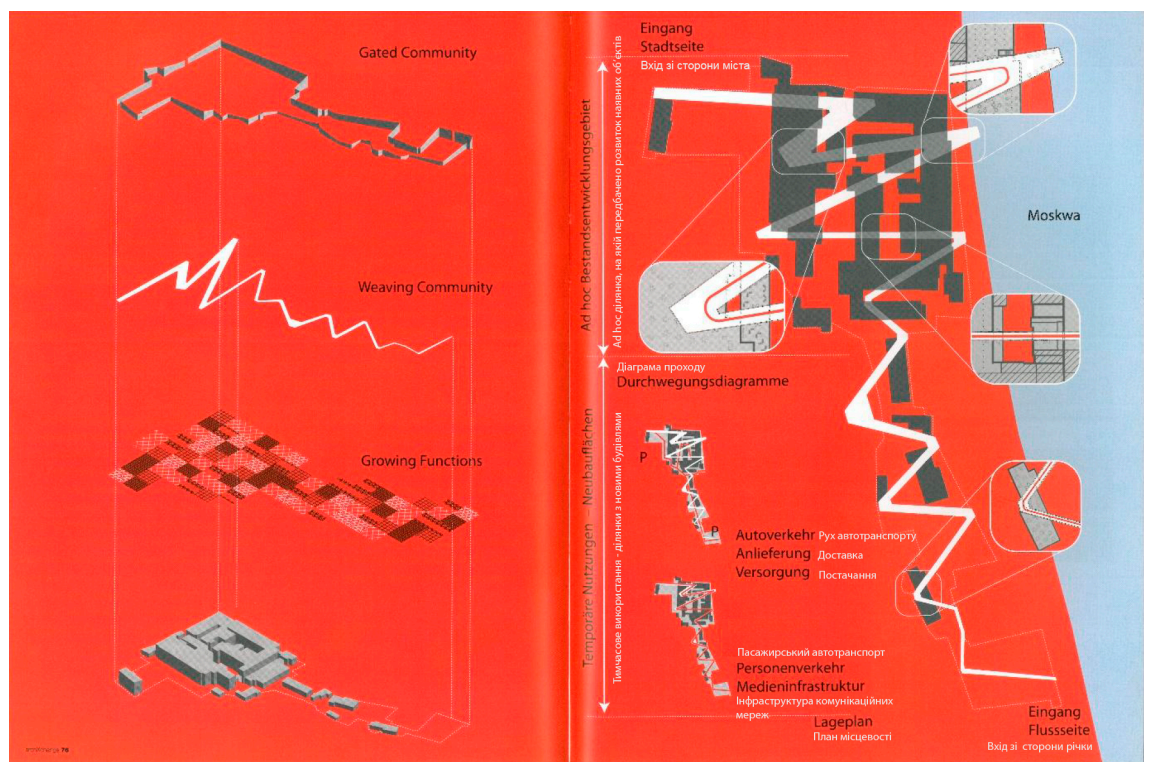

Fig. 13: Зображ. „Гарне місто“ – Рекламна видова листівка для книги архітектора Клауса Тео Бреннера
(Джерело: видавн. jovis, Берлін, рік не зазначено)

Ведеться боротьба з великим містом як капіталістичним молохом, і з середини XIX ст. у Франції та Англії розвиваються протилежні історичні моделі, такі як „місто-сад“, яке повинно було „розчинити“ велике місто. З тих часів з містом та в

місті трапилося багато різного – і в теорії міста, і в урбаністичній дійсності; у 1960-х роках мали місце утопічні міркування, серед яких мрії про плаваючі великі міста чи урбаністичні техноїдні просторові структури, до яких чіплялися б окремі житлові комірочки. Протягом останніх століть під впливом різних фантазій та моделей міста було реалізовано такі міста як Бразилія, Чандігарх і т.д., проте ще раніше поряд з існуючими історичними формами міст у інших культурних колах (арабське місто, гірське місто Мачу-Пікчу в Перу і т.д.) виникали такі всесвітньо відомі класичні моделі міста, як-от іспанські колоніальні міста.

Fig. 14: Зображ. „Kulturfabrik“ – реконструкція колишньої текстильної фабрики „Даниловская мануфактура“ у Москві, Москва; архітектори: magma-architecture, Берлін (Концепт-ідея, план місцевості ст.76f)

Пошук нових містобудівних форм та концептів та їх часткове експериментальне спорудження тривають й досі, про що свідчить ряд екологічних поселень та перепланувань (місто Масдар в Абу-Дабі чи китайське місто-будмайданчик Лінганг німецьких архітекторів „gmp“ (Gerkan, Marg & Partners), Гамбург); (тут концепт реконструкції великої території колишнього заводу - (див. Екскурс №5. „Kulturfabrik“ – перебудова в Москві (Містобуд.-1)). Перейшовши за посиланням <http://pb.platfor.ma/10-adaptive-reuse-examples/> (дата звернення 09.06.2017), Ви зможете ознайомитися з іншими прикладами, які в контексті підмодуля «Містобудування» є цікавими з точки зору містопланувальних змін у використанні будівлі (конверсії). При цьому йдеться не тільки про

використання з метою проживання, але й про бюро, офісні та урядові приміщення, культурні установи, магазини та майстерні, що відіграють важливу роль у таких проектах зі зміни використання будівлі. Продемонстровані архітектурні рішення в цьому контексті є вторинними. Втім вони ілюструють можливість конверсії.

Метою лекції, пояснювальних текстів та тренувальних завдань підмодуля з містобудування, передусім в рамках нашого **центральноевропейського контексту**, є демонстрація того, що такий окремий будівельний камінь міста як „будинок“ завжди є частиною чогось іншого, вищого – єдності міста. Необхідно навчитися розпізнавати ці (можл., гармонійні?) зв'язки з „цілісністю“ населеного пункту та їх включення в ландшафт або ж тільки в найближчі сусідні будинки, а також отримати знання про те, як поводитися з цими зв'язками з планувальної точки зору. Навчальний предмет „Основи містобудування“ відповідає за те, щоб, виходячи за рамки архітектури, відкрити оцей розширений – і „розширюючий“ - куток огляду на окремий будинок і ознайомити з найважливішими відношеннями та методами. Містобудівна мета полягає в тому, щоб окремий будинок міг задовольнити **містобудівний контекст** та наявні **містопланувальні умови** (законодавство в галузі планування та будівництва). Також необхідно показати, що кожен окремий будинок у свій специфічний спосіб може / повинен робити архітектурний внесок, щоб додати у „місто“ чи місцевість, які є цілісністю, (новий) відповідний будівельний камінь. Важливим завданням містопланувальних міркувань та принципів діяльності є: поважати наявний „образ“ архітектурної ситуації чи (щонайменше) не зашкодити існуючій ситуації.

²Sant'Elia, Antonio / Marinetti, Fillipo Tomaso: Futuristische Architektur (1914); in: Conrads, Ulrich (Hrsg.): Programme und Manifeste zur Architektur des 20. Jahrhunderts; zusammengestellt und kommentiert von Ulrich Conrads; Reihe Bauweltfundamente Nr. 1; Braunschweig 1975, S. 32 | Степанова А.А., 2014, «Закат Европы» Освальда Шпенглера в философском и литературоведческом дискурсе, «Polilog. Studia neofilologiczne», No 4, с. 5 – 20.

³ напр., „Німецький інститут містобудівного мистецтва“ та ін. Крістофа Меклера

2.3 Лекційний матеріал та його застосування на практиці під час виконання тренувальних завдань

На заняттях у вищих навчальних закладах студенти-архітектори та будівельники отримують базові знання про проектування та планування, при цьому особлива увага приділяється термінам та категоріям у містобудуванні.

Далі пояснюються впливи „формальних технічних приписів“ на проектування та планування (в тому числі загальне планування організації будівельних робіт згідно з Державними будівельними нормами України ДБН 360-92** „Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень“). Зрештою, метою навчальної дисципліни є також надання знань про порядок отримання дозволу на будівництво та про етапи планування, оскільки вони можуть значною мірою впливати на проект будівлі чи реконструкцію громадської площі. Необхідно поєднувати містобудівні приписи та просторове формування архітектури з цілями розвитку міста, містобудівними умовами місцевості та передбаченими правовими положеннями.

Отримання студентами базових знань з планування розпочинається в обох перших містопланувальних завданнях МАБ „Містобудування“, де йдеться про нижчі малі просторові рівні планування в містобудуванні, починаючи з громадського простору та оточення будинку. Далі крок за кроком опрацьовуються вищі рівні масштабів, і в результаті вдається охопити рівні від окремого будинку аж до всього міста, як частини ландшафтного простору вищого рівня. В такий спосіб легше вдається виявити взаємозв'язки та головні аспекти різних містобудівних рівнів; і водночас результатом цього є методика, яка структурно та систематизовано охоплює комплексні та різноманітні теми та проблематику.

На основі вибраних і попередньо визначених пунктів, як знаходяться на території міста, де розташований Ваш навчальний заклад, чотири тренувальні завдання сприяють засвоєнню поданого у лекціях матеріалу шляхом використання та опрацювання представлених перспектив дослідження, термінологічних категорій та методів. Відібрані пункти різноманітним чином репрезентують висвітлену тематику та містобудівні оцінки, оскільки вони походять з різноманітних будівельно-історичних часів (міста). У кожному місті – та історичному місті особливо виразно на основі його тривалого та історичного існування – поряд чи одна в одній знаходяться будівлі, а пізніше, після скасування закриття міських воріт, також і частини міста, які репрезентують певні пов'язані з часом містобудівні концепти та конструктивні рішення. Під час досліджень різних пунктів виявляється також малий містобудівний- історичний шлях розвитку „європейського міста“[Більше про термін див. у Ганса Штіммана], доповнений певними містобудівними прикладами з інших країн та регіонів. Деякі основні міркування під час містобудівного планування можна знайти у прикріплених текстах еКниги (МАБ. Містобудування М-1 – М-3 та в містобудівних текстах-екскурсах).

2.4 Способи розгляду міста

2.4 Способи розгляду міста

2.4.1 Місто як єдність

2.4.2 Місто як структура

2.4.3 Громадський простір міста

2.4.1 Місто як єдність

Портрет міста – поняття ширше, ніж аналітичний образ міста, він виходить за межі образу, прагнучи оглянути та охопити також „міське буття“, та демонструє, що ж таке зрештою те чи інше місто. Кожен новий образ, неначе окрема грань, робить свій внесок у те, яким (нам) видається місто. Студенти північної Каліфорнії дослідили 50 інтернаціональних міст та створили вражаючі макети рельєфів, які в об'ємі відображають основні риси цих міст. Зображення рельєфів та додані ескізні плани демонструють мету дослідження, яка полягала в тому, щоб створити точний та лаконічний портрет міста. Ці портрети міста очевидно демонструють особливий „феномен“ в містобудуванні – переплетення різноманітних „структурних єдностей“, урбаністичних та одиничних об'єктів, які формують власну цілісність (= замкнуті в собі єдності). В той же час один елемент виникає з іншого або просторова констеляція розчиняється на наступному вищому рівні, залежно від способу і кута розгляду.

Fig. 15: Зображ. Любек; джерело

(Wurman, Richard Saul: Cities: Comparisons of Form and Scale. Models of 50 significant towns and cities to the scale of 1:43,200 or 1" = 3,600'; Philadelphia, Pennsylvania 1974, стр. 25)

Даний феномен можна проілюструвати на прикладі „російської дерев'яної ляльки“ (матрьошка): якщо ми відкриємо її, то знайдемо всередині меншу за розміром ляльку, у якій так само знаходиться менша лялька і т.д. Кожен крок і кожна частина є ментальною **частиною сукупності**. Наведений нижче графік також демонструє образну самотність кожного окремого зображення (= кожного містобудівного рівня), і все ж воно також є частиною суміжної сукупності чи єдності:

Fig. 16: Зображ. Мерлін Монро

(Джерело: невідомо)

Кожен „ступінь розширення зображення“ репрезентує відповідний рівень сприйняття дійсності або ж тип чи щільність інформації. „На основі картинок“ даний графік образно демонструє, як одне міститься в іншому (і так аж до безкінечності), а також як втрачаються або ж стають „невидимими“ відношення та взаємозалежності, якщо спробувати пошукати

(прямі) зв'язки між першою та останньою картинкою. (Тоді їх все ще можна відновити і збагнути (*тільки...?*) морально / ментально).

2.4.2 Місто як структура

Іншим шляхом поєднання міської багатогранності є відповідність між різними **рівнями** масштабу та певними урбаністичними обставинами і соціо-урбаністичними відношеннями, які за допомогою масштабу демонструють їх зв'язок з ступенем розширення та залежною від нього щільністю інформації. При цьому завжди зрозуміло, що те, що розглядається, завжди є частиною чогось цілого або ж навпаки містить велику кількість інших частин, які репрезентують всі реалії певних єдностей навколишнього світу. Завдяки відокремленню рівнів ми отримуємо враження складеного, ієрархічно поєднаного сприйняття та репрезентації міста. Реляційні зв'язки та поєднання при цьому відходять на задній план, хоча вони й формують „буденне життя міста“.

Аналітичні кроки та методи виявлення для розвідки певного пункту орієнтуються з – поміж іншого й на різні рівні масштабу, які виправдали себе в архітектурі. Масштаби від 1:1 до приблизно 1:25 для менших **мікрорівнів** для будівництва; від 1:50 до 1:250 – за потреби також 1:500 – для будівель і незабудованих ділянок (**мезорівні**) також для будівництва, а ще й для містобудування, і від близько 1:500 до близько 1:10.000 – для містобудівних та містопланувальних, урбаністичних **макрорівнів**. У регіональному та територіальному плануванні використовуються теж дрібніші масштаби. Для демонстрації ландшафтного середовища також використовують більші, вищі масштаби, щоб відобразити та охопити зв'язки на великій площі(див. зображ.).

Fig. 17: Містобудівні масштаби та співвідношення «будинок і місто»

Щоправда, неможливо встановити чітку відповідність між певними рівнями масштабу та «чисто-містобудівним» плануванням, оскільки абсолютно всі рівні можуть відігравати різну роль в залежності від конкретної ситуації: наприклад, деталі заощення у масштабі 1:10 в громадському просторі чи обширні (візуальні) кріплення, які є важливими, наприклад, при будівництві башти. У реальному, збудованому та природному навколишньому середовищі зазвичай **усе з усім пов'язане**.

2.4.3 Громадський простір міста

Обов'язковою складовою частиною загального „розуміння міста“ є громадський простір, як це й описує „формула міста“ Е. Парка (див. 1.2), вказуючи на різноманітні життєві процеси, які є більш визначними для міста, ніж матеріальна складова. Йдеться про співіснування та паралельне існування мешканців та користувачів місцевості, яке також створює та спричиняє у місті те, що надає йому додаткову суспільно-культурну цінність: **„стан душі, втілення звичаїв та традицій“** (Е.Парк). Крім цього місту потрібна певна анонімність, відкритість його просторів, а також безпека й спокій, щоб уможливити з цієї вільної сукупності комунікацій „продукти“ речового й духовного характеру. Завдяки постійному, вільному використанню вулиць та

площ громадського користування у певній місцевості (включаючи такий квазі-громадський простір, як вокзали, спортивні арени, павільйони і т.д.) можливим є – символічно та практично – обмін та транспортування товарів, людей, інформації, що було основним для європейського міщанського та комерційного міста. – Тут потрібно дискутувати не про простір, а про перетворення громадського простору та можливу актуальну небезпеку у зв'язку з різними позиціями та внутрішніми змінами. Загальна громадська доступність та можливість використання відкритого „простору міста між будівлями“ досі вважається одним з найважливіших критеріїв та культурно-політичних якостей міського життя та міської культури.

Усі досліджувані у тренувальних завданнях будівлі, об'єкти та незабудований простір мають справу з громадським простором чи його протилежністю: „приватним простором“ та впливають на нього. Співіснування **„громадського та приватного“** визначає щоденні події в заселених ареалах. Тренувальні завдання тематизують ці соціально-просторові – *та опосередковано*: політичні – перспективи міського простору на всіх рівнях.

indentation

Список літератури:

Bahrtdt, Hans Paul: Die moderne Großstadt. Soziologische Überlegungen zum Städtebau; Opladen 1998 (1961)

Feldtkeller, Andreas: Die zweckentfremdete Stadt. Wider die Zerstörung des öffentlichen Raums; Frankfurt / Main; 2. Auflage 1995

Gehl, Jan / Svarre, Brigitte: Leben in Städten. Wie man den öffentlichen Raum untersucht; Basel 2016

2.5 Благоустрій та законодавство в сфері містобудування

В даному модулі з містобудування міститься ознайомча інформація про нормативно – правові акти з питань у галузі будівництва та правові „проектні обмеження“ у плануванні, які перш за все часто спадають на думку архітекторам, коли йде мова про містопланування. Важливими для авторів є взаємозв'язки використання й розташування та процесуальні приписи у місті – між сусідніми будівлями та / чи до навколишнього ландшафту і т.д., перш ніж вони будуть „узаконені“. В ідеалі **нормативно-правові акти в галузі будівництва** відповідають за **успішне узгодження** / чи за компроміс між різними цілями та інтересами, наприклад, між охороною природи та необхідністю використання ділянки, між житловими потребами окремої особи та сусідів, між подальшим

розвитком ситуації або її збереженням у зв'язку з культурною відповідальністю та турботою про втрату ідентичності. Тому усі нижче зазначені фактори впливу можуть проявлятися в формі ідей архітектурних рішень або ж – після їх обговорення на суспільному рівні – у формі планів забудови, перспективних планів чи місцевого законодавства у сфері містобудівної діяльності. На основі прикладів, наведених в лекціях та текстових фрагментах підмодуля „Містобудування“, детально представлено зв'язок між свободою оформлення та правовими приписами у будівництві. Для того щоб перевірити та осмислити взаємодію між проектом та його містобудівними граничними умовами, слід розробити наміри та плани процесу проектування, бажаною є також інтеграція у наявний контекст.

indentation

Список літератури:

Brandlhuber, Arno / Hönig, Tobias: Legislating Architecture; Reihe ARCH+ Feature Nr.50 / 2016 (нім. видання)

2.6 Опис міста: методика та категорії

2.6 Опис міста: методика та категорії

arrangement

2.7 Терміни в містобудуванні

Універсальні знання та загальновизнані дефініції зрідка є темою та (досяжною) метою в архітектурі та містобудуванні. Це пов'язано з сильною їх прив'язаністю до географічного та культурного середовища та повсякденної людської діяльності, яка, не дивлячись на „глобалізацію“, по-різному розвивалася відповідно до певного регіону та часової епохи і, очевидно, ще деякий час по-різному розвиватиметься в майбутньому. Втім для метрополій прогнозується зближення схожості способу життя їх мешканців. В будь-якому випадку для полегшення фахового обміну та дискурсу терміни та фахова лексика повинні містити певне надіндивідуальне, за можливості, узагальнююче **значення**.

В архітектурі та містобудуванні також існують обов'язкові, загальновизнані фахові терміни, все ж багато з них мають нечіткі, змінні або різні значення, за винятком термінів законодавчих актів та норм у сфері будівництва та планування і частково термінів з історії мистецтва та будівництва. Передусім

терміни, що стосуються оформлення, урбаністики, сприйняття та використання міста й простору і т.д., прив'язані до епохи, моди та часу або ж мають різний „архітектурно-ідеологічний“ чи „архітектурно-теоретичний“ зміст. Хоча їх формулювання і є більш-менш точним, вони можуть описувати різні „істини“ чи обставини. Схожі процеси розвитку притаманні також соціальним наукам, втім там терміни здебільшого базуються один на одному.

2.8 Коротке завдання: „Міський простір та часовий період“ – II

Встановлення відповідності між типами вуличного простору та часовими культурними періодами

Кожна ситуація міського простору містить „в собі“ різноманітні часи та зумовлені епохами форми вираження, точніше кажучи, будівельні сліди, залишки чи будівлі, нарізки парцелі, вуличний простір та комплексні споруди, які збереглися донині та можуть бути віднайдені в даний час. Дане завдання має на меті пошук та впорядкування за часом таких успадкованих з минулого, пов'язаних з часом вуличних просторів, або тих, які можна виявити, виходячи з актуальної ситуації, чи потенціалів майбутнього розвитку, які можемо припустити. Розгляньте на даних зображеннях окремі будівлі, їх форму, збудований вуличний та міський простори. Обміркуйте, які з відтворених будівельних форм, прикладів розташування та ознак образу найкраще підходять або можуть бути викристалізовані для впорядкування за часом і зустрічаються найчастіше. Оскільки міський простір містить багато різних знаків та ознак, які не завжди можна чітко й однозначно інтерпретувати, виконуючи дане завдання на встановлення відповідності, використайте віднайдені візуальні посилання в якості критеріїв та допомоги при впорядкуванні.

Будь ласка, віднесіть чотири "центральноєвропейські" вуличні простори чотирьох зображених нижче міст до епох, які найкраще підходять за часом або змістом! (Примітка: для одного з періодів немає ілюстрації)

There is an interactive element at this point on the website.

<https://fhlbamsukr.eduloop.de/loop/>

https://fhlbamsukr.eduloop.de/loop/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BA%D0%B5_%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F:%E2%80%9E%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D1%80_%D1%82%D0%B0_%D1%87%D0%B0%D1%81%D

0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4%E2%80%9C_%E2%80%93 II

■ Med. 1: Віднесення типів вуличного простору до культурних періодів

2.9 Терміни - відповідні та актуальні

Багато (відомих) архітекторів та „теоретиків міста“ винаходять нові терміни або ж по-новому інтерпретують уже існуючі. Сюди належать також регіональні та традиційні найменування та фахові терміни, зміст яких пов'язаний з відповідною місцевістю та часом. Іноді розпізнати специфічне фахове використання певного слова та його смисловий об'єм не вдається, оскільки це слово також зустрічається в повсякденному спілкуванні. Такі слова, як, наприклад, „простір“, „масштабний“, „вулиця“, „місто“ чи „будинок“ (часто також) відображають особистий досвід та думки; навіть слово „архітектура“, яке в обробці статистичних даних використовується по-іншому. Різноманітні значення та конотації містяться у словах та можуть спричиняти конфлікти та плутанину внаслідок того, що неспеціалісти тлумачать їх інакше, ніж фахівці.

Ще однією причиною виникнення непорозумінь є те, що слова в повсякденному спілкуванні містять певну **оцінку** (напр., „монументальність“, „людський масштаб“, „світлий і темний“), але в архітектурному дискурсі та архітектурних описах вони використовуються в нейтрально-описовому або ж специфічному, "не оцінювальному" сенсі. Отже, часто рекомендується перевіряти використання та зміст того чи іншого (фахового) терміну, категорії чи слова або ж чітко формулювати та виражати їх за допомогою мовних засобів, для того, щоб досягнути власних цілей та щоб аргументи і мета певних дій архітектора та містопланувальника були зрозумілими для інших.

У тому, як автори пояснюють та використовують терміни, можна побачити намагання (*можливо, також і надмірні...*) в загальному розкрити та обмежити їх зміст. Все ж, як демонструють наступні приклади, в деяких випадках, коли місцевість є специфічною, середньоевропейська культура може виявитись недостатнім фактором. Ні для екстремального розташування міської ситуації (напр., місцевість у глибоко врізаному в сушу фіорді, високі та стрімкі скелі якого домінують над відчуттям простору і видозмінюють характер вуличного простору малого містечка), ні виходячи за рамки культурно обумовлених меж значень, деякі загальні значення термінів не підходять і вважаються неперевіреними (напр., нове поселення для індіців – частина (міста?) у новому

міста Роделас в Байї / Бразилія). Терміни та фахова лексика потребують постійних дискусій та перевірок на відповідність.

Fig. 18: Зображ. Невелике містечко Роделас у Байї / Бразилія: нове утворення та новий розподіл у місті – реальність якого (нам) видається чужою (виноска 4) Зображ. ліворуч: “Туха” - територія індіанців, ліворуч головний вхід, праворуч позаду відкриті, традиційні місця для зібрань. Зображ. праворуч: Роделас – вид зверху: територія проживання індіанців, розташована в лівій третині зверху. Зображ. див: CHESF (Hrsg.): Rodelas (...); Aquarell: K. Brendle (2009), М-7

У третій частині еКниги МАБ „Містобудування“ під назвою „Терміни в містобудуванні та приклади до них“ (6 МАБ-М) Ви знайдете також інші пояснення, приклади та перелік термінів та найменувань у містобудуванні та містоплануванні.

⁴: „чужий“ в багатьох відношеннях: частина міста виключно для місцевого населення? / спільний населений пункт для груп населення, які раніше проживали відокремлено? / вигнання мешканців та нове заснування міста у зв'язку з дамбою!

3 МАБ „Містобудування“ (еКнига) – Містобудівні терміни та приклади (Вступ М-2)

3 МАБ „Містобудування“ (еКнига) – Містобудівні терміни та приклади (Вступ М-2)

3.1 Розвідувати місто

3.2 Плин часу. „Часові горизонти / часові рівні / часові переплетення / сліди часу“

3.3 Використання міста – „переживати“ та читати місто

3.4 Образ міста – пізнавати та описувати місто

3.5 Містобудівний аналіз у підмодулі МАБ „Містобудування“

3.1 Розвідувати місто

3.1 Розвідувати місто

3.1.1 Використання та образ міста

3.1.2 Планувати та проектувати для міста

3.1.1 Використання та образ міста

Сприйняття міста особистістю формується з образів, які вона щодня переживає у повсякденному житті, прямуючи новими чи давно відомими шляхами на роботу, ігровий майданчик чи до банкомату за рогом. Багато окремих **видів діяльності** мешканців міста накладаються одні на одних і утворюють **функціональні зони, послідовності руху та транспортні потоки**. Вони переплітаються з **особистим** досвідом та уявленнями, формуючи в нашій уяві **загальні образи міста**: наприклад, стара частина міста Любек (Німеччина) зі збереженими портовими спорудами та кораблями-олдтаймерами чи площа Лінденплатц з щоденними заторами; традиційні весільні фото перед „резиденцією“ у Чернівцях чи прогулянка площею перед Оперним театром у Львові та відвідини Львівської копальні кави на Площі Ринок.

Цей процес **використання міста** відбувається у всіх незабудованих ділянках та будинках; таким чином він пов'язаний з певними архітектурними образами цього міста та облаштуванням його громадського простору. Успадкований нами **образ міста** є наслідком та вираженням процесів його використання та постійних перетворень на всіх рівнях масштабу: ступінчасті щипці у верхній частині фасаду будівель у м. Любек (Німеччина) є характерними для історичних

будинків ганзейських торговців, малі розвернуті фронтоном до прилеглої вулиці будівлі для більш простих ремісничих та житлових кварталів з майстернями, пивоварнями й готелями минулого, торгові дома післявоєнного часу на вулиці Брайте Штрассе та різноманітні активності для „шопінгу“ в наш час. Річка Траве з її старими портовими спорудами та довколишніми водоймами демонструють ландшафтне занурення міста в морський характер узбережжя, а перевантажені внутрішньоміські транспортні ділянки вказують на привабливість старої частини міста та невдоволення.

Крім того потрібно формулювати, виявляти та фіксувати (фахові) питання щодо функціональної реальності міста та робочих цілей і масштабів оцінки його споглядачів. Тоді можливо буде дослідити ландшафтне положення, орієнтацію вулиць і площ, виразність громадських споруд, типи традиційної забудови, парки, невеличкий мальовничий фонтан та багато іншого. Таким чином можна виявити суттєві, **особливі** аспекти однієї ситуації на противагу **буденності** іншої. Виокремлюються критерії для пункту дослідження, виникає загальне враження. Усвідомлюються відкриті чи приховані оцінки та помилкові враження. В такий спосіб (в найкращому випадку) вдасться збагнути місцеву ситуацію та самобутній характер міста. Те, що пізнається наостанок і вважається квінтесенцією, - це істинне враження від неповторності відповідної міської ситуації та жвавості міського життя, від того, як воно проявляється зокрема в образі міста.

Fig. 19: Зображ. „Місто належить усім нам!“*

Протест проти високих цін на оренду житла для людей з низьким доходом у великих німецьких містах (Фотографія з міста Штутгарт, січень 2017) *

---

¹: „модерн“ з точки зору епохи модерну у західноєвропейському мовному використанні; у Центральній-Східній Європі натомість використовується назва „конструктивізм“.

3.1.2 Планувати та проектувати для міста

Містобудівний аналіз - у разі широкого змістового підходу - повинен сприяти розвідці основ для містобудівного та архітектурного проекту певного місцезнаходження. Він охоплює суттєві місцеві реалії та описує результати їх аналізу. При цьому допоміжною є відкрита, адаптована відповідно до змісту схема аналізу та планування, яка рівноцінно охоплює як **соціально-просторові**, такі як **пов'язані з використанням** міського простору методи дослідження, як **архітектурну**, так і **будівельно-історичну** проблематику міського простору. Обидві тематичні сфери, тобто соціальна та матеріальна, – **використання міста & образ міста** – нероздільно пов'язані між собою та зумовлюють одна одну. Хоча з виробничо-технічних та методичних причин ці теми та проблематика, в тому числі й спеціалізовано, здебільшого розподіляються (див. тут пункти [3.3](#) та [3.4](#)),

втім вони можуть бути поєднаними за змістом за допомогою біполярного способу пізнання (евристика). Внаслідок цього, залежно від потреби та можливості, можна також концептуально долучити методичні об'єднуючі пункти, відповідні архітектурно-теоретичні та містобудівні концепти та моделі. Таким чином, для того щоб надати широку базу для містобудівного дослідження та поставленого за мету **планувального і проектного рішення**, можуть бути поєднані та використані схожі теоретичні принципи чи типи мислення з інших дисциплін, таких як архітектурна психологія, соціологія міста, географія міста, планування інфраструктури та ін., а також з гуманітарних наук.

3.2 Плин часу. „Часові горизонти / часові рівні / часові переплетення / сліди часу“

а. Час-питання

Августин Аврелій (354 – 430) пояснював: „Что же такое время? Если никто меня об этом не спрашивает, я знаю, что такое время; если бы я захотел объяснить спрашивающему – нет, не знаю“¹.

Ми не будемо намагатися висвітлити тут цю складну філософську, а також фізичну постановку питання. Оскільки архітектура та містобудування все ж нерозривно пов'язані з часом (феноменом часу), уникнути цієї теми архітекторам та проектувальникам не вдасться. При цьому багатогранність того, чим „є“ час і що він „робить“, можна справді добре простежити в архітектурному та міському контексті.

б. Час-пласти

Під час дослідження наявної збудованої ситуації ми неминуче паралельно займаємося – різними – **часовими періодами**, оскільки все, що є (*вже!*) наявним, має свою історію, і (водночас – *зараз!*) існує; та оскільки *тоді* можна щонайменше передбачити прийдешні короткотривалі часові періоди. Те, що було, – історію збудованого і природного навколишнього середовища – ми можемо виявити або ж свідомо проігнорувати. Можна відшукати і „розкрити“ приховані, невидимі пов'язані з часом реалії або ж через новий „футуристичний пласт“ спричинити зникнення того, що дійшло до нашого часу (див. наступні приклади будівель у місті Ресіфі / Бразилія).

Fig. 20: Мандрівка в часі „Edificio Luciano Costa”² у м. Ресіфі (Бразилія): Оригінальна будівля (прибл. 1910 рік) (зверху ліворуч) – план першого поверху із зображенням нового фасаду епохи модерну (друга заявка на отримання дозволу на будівництво) (1960 рік), архітектор - Delfim Amorin (зверху праворуч) – вид фасаду (2001 рік) (внизу ліворуч) – знесення фасаду епохи модерну у 2006 році (знизу праворуч); обидва фасади, самі по собі, варті того, щоб належати до історичних пам’яток.

(посилання див. у списку літератури; назва джерела: „Edificio Luciano Costa”)

Fig. 21: “Зображ. будівля станом на 2008 рік; архітектори Lopes and Valadares, 2008”

(посилання див. у списку літератури; назва джерела: „Edificio Luciano Cost”)

в. Час-події

Пошук інформації щодо часу охоплює як постановку питань про самі **речі** та **об'єкти**, такі як вік, матеріал та його вплив, тип виробництва, історична та культурна цінність споруди, концепт оформлення та ін., так і пошук даних про те, як споруда **використовувалася** в минулому, які **події** пережила, досліджуються дійові особи та соціальні структури, розказані кимось спогади, ключові події та ін., які там відбувалися, і які слід обмірковувати (напр., будинок, у якому проживала відома українська письменниця Ольга Кобилянська в Чернівцях, або ж меморіал жертвам голокосту архітектора Петера Айзенмана у Берліні; див. також наступні два зображ.).

Fig. 22: Відреставроване „графіті“, написане радянськими солдатами у 1945 році в перебудованій будівлі Рейхстагу в Берліні (архітектор: Пауль Валлот, 1894; перебудова: Норман Фостер, 1999) ("ліворуч") та ("праворуч") група скульптур у Києві в Національному музеї історії України у Другій світовій війні (1995; "колишній" Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років (з 1981 року); скульптор: Євген Вучетич, архітектор: Євген Стамо).

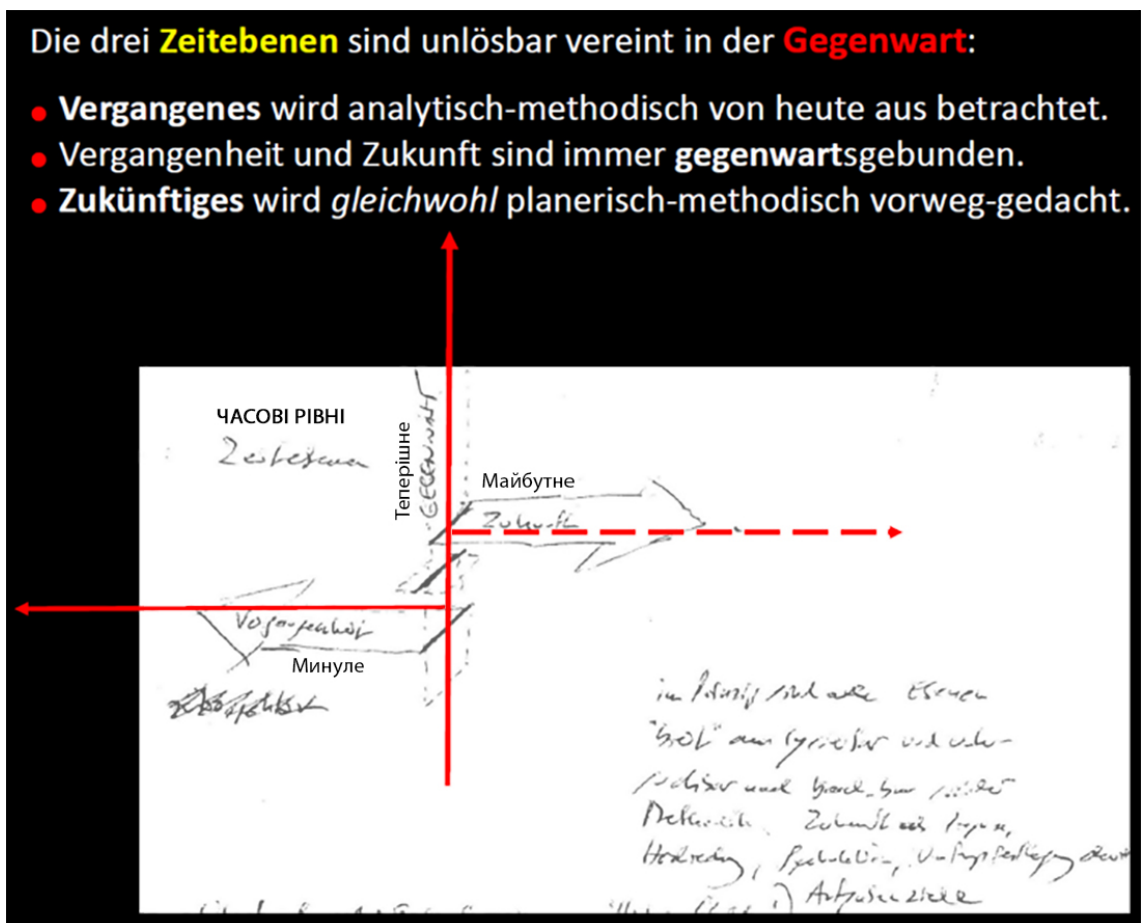
г. Час-значення

Під час планувальних робіт перед нами неминуче постає питання про те, чи потрібно або ж чи можна щось „перейняти“, згадати, „забілити“, знищити, замінити або навпаки ще більше розвинути. Саме тому ми повинні мати фаховий **підхід до терміну „час“**, розуміти „епохи“, для того щоб переконатися у нашому власному сьогоденні: де ми зараз стоїмо. „Звідти“ і тільки „звідти“ можна мислити та проектувати у майбутнє та для майбутнього. Яке значення має ця споруда чи ця ситуація міського простору нині – наскільки цінними для сьогоденного часу та культури є віднайдені сліди її використання? Що повинно бути – що буде? Відповіддю на всі ці запитання неодмінно є план чи проєкт, які описують – спершу в якості проєкту – що в майбутньому повинно трапитися з цим місцем, на цій вулиці та з цим містом.

д. Час-горизонти

Кожне місто, кожен простір міста чи ландшафтний простір, кожна будівля та кожен об'єкт зберігають в собі **три часові горизонти**, які завжди пов'язані з відповідним сьогоденням:

- історія виникнення та будівництва – через присутність **минулого**,
- соціально-функціональні події в актуальному просторі – як ознайомлення з **теперішнім**,
- нові, також частково прогресуючі тенденції – як передбачення **майбутнього**.

Fig. 23: „Три часові рівні нероздільно пов'язані між собою в теперішньому часі: - минуле розглядається з аналітико-методичної точки зору під кутом сьогодення; - минуле і майбутнє завжди поєднані з теперішнім; - водночас майбутнє планується наперед з планувально-методичної точки зору (переклад тексту на чорному фоні). Часові рівні ... в принципі всі рівні є придатними для „широкого“ аналізу згідно з будівельною чи соціальною методикою. Майбутнє як прогноз, екстраполяція, спекуляція, визначення обсягу через цілі завдань (...)“ (переклад рукописного тексту внизу справа) (занотовано 23.11.2011)³

Зорієнтовану на будівельно-історичні аспекти модель розвитку міста, яка пов'язує між собою три часові рівні, у 1979 році опублікував Вітторіо Манаго Лампунані. Модель опису демонструє, як можна пояснити в архітектурі міста

трансформуючі чи стагнаційні процеси розвитку. Уривки тексту можна перечитати в .

е. Час-запитання

Те, наскільки часові аспекти відіграватимуть роль під час аналізу міста чи будівлі, залежить від завдання, об'єкту та затрат. Якщо йдеться про потребу збереження чогось або про необхідність (краще) зрозуміти щось сучасне з історії його виникнення, то фокус аналізу є іншим, ніж тоді, коли в цьому немає потреби та зацікавлення. Втім часто допоміжним, а саме вигідним з точки зору витрат або ж більш усвідомленим, є дослідження наявної ситуації, виходячи з її історії, щоб пізніше уникнути „сюрпризів“ на етапі планування та будівництва. Будівельно – та містобудівельно - історичне дослідження також допомагає проектувальнику краще познайомитися з об'єктом та пунктом і надалі концептуально працювати з отриманими знаннями. Також під час процесів участі громадськості аналіз історії будівництва (міста) часто є для проектувальника можливістю завдяки своєму інтересу до „історії краю“ покращити контакт з громадянами і таким чином завоювати довіру та закріпити можливі планувальні рішення.

Нижче (3.2.1 – 3.2.6) коротко представлено деякі підходи, змістове наповнення та концепти розуміння, при яких фактор часу різноманітним чином відіграє визначну роль у містобудуванні та архітектурі. Під час дослідження збудованої ситуації ми знаходимо різні аспекти феномену „час“, які можна розробити та інтерпретувати.

3.2 Плин часу. „Часові горизонти / часові рівні / часові переплетення / сліди часу“

3.2.1 Лінійний, хронологічний хід часу

3.2.2 Одночасність та неодноразовість

3.2.3 Час як межі дослідження та зміст планування:

3.2.4 „Будувати час“ – реконструкція та знищення часу (табула раса)

3.2.5 „Рятувати часи?“ – охорона історичних пам'яток в містобудуванні

3.2.6 „...лише на мить“: ефемерне оформлення міського простору

3.2.7 „Неспокійні часи“ – для майбутнього!

---

¹Августин Аврелий „Исповедь“; книга 11, глава 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://predanie.ru/avgustin-avreliy-blazhenyuy/book/216244-is-proved/>. – Дата перегляду: 13.06.2017. Примітка: Диференційний детальний огляд теми „Час“ можна знайти у wikipedia.

²„Edificio [Дім] Luciano Costa“: „Будинок Лучіано Коста“; Edificio = будівля / будинок

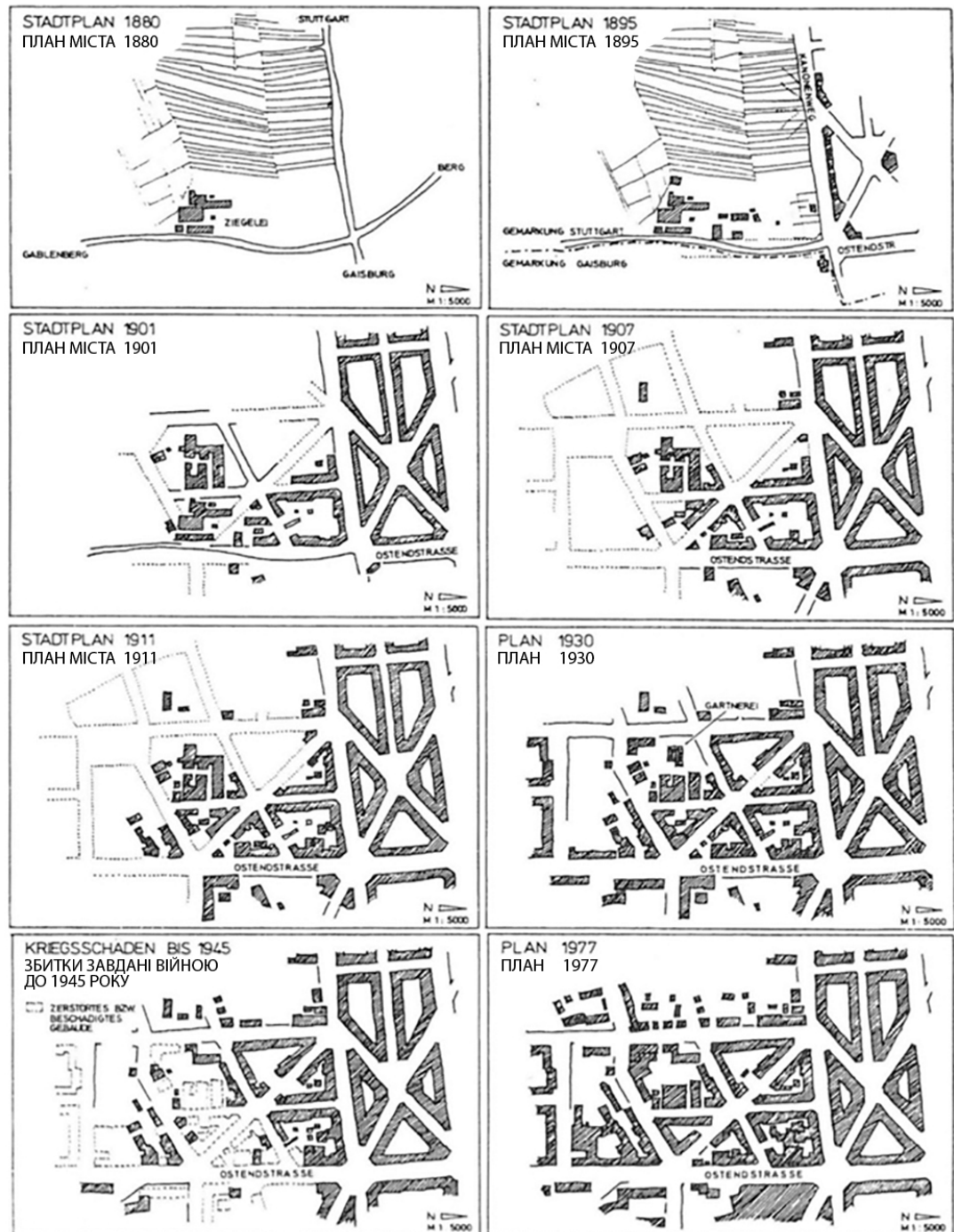
³*Примітка:* зверху ліворуч: нім. Zeitebenen = часові рівні.; три терміни, розташовані біля трьох червоних стрілок, „Vergangenheit = минуле/ Gegenwart = теперішнє / Zukunft = майбутнє“ . Переклад решти тексту див. у підписі під зображенням.)

3.2.1 Лінійний, хронологічний хід часу

Зазвичай, під терміном „час“ розуміють **плинну часову послідовність**, для того щоб збагнути процеси становлення та хід подій і щоб завдяки цьому зрозуміти історичне минуле наявної ситуації міського простору та збудованих констеляцій. Хід часу може бути безперервним, а також стрибкоподібним та уривчастим; можна також прослідкувати „період затишшя“, стагнацію та „процеси скорочення“. Водночас на основі цього можна виявити „лінійні“ можливості прогресу на майбутнє. Наступні два приклади містобудівного аналізу демонструють такий графічний опис процесів розвитку в минулому.

Поступове заселення колишньої землеробської території „перед містом“ з 1880 року, поблизу трьох сіл, з уже наявним цегельним заводом та перехрестям доріг, задокументовано по періодах, включаючи часткові руйнування під час Другої світової війни та змінені Wiederaufbau-будівлі⁵ до 1977 р.

Fig. 24: Розвиток частини міста у Штутгарт-Ост протягом 1880 – 1977рр.; джерело: DAG „Milieu“: „Milieu – Begriffsklärung, Analyse und Rekonstruktion an einem Beispiel in Stuttgart-Ost“ (1977), S. 683-694 [„Milieu – пояснення терміну, аналіз та реконструкція на прикладі Штутгарт-Ост“] („зменшене відтворення без масштабу“)

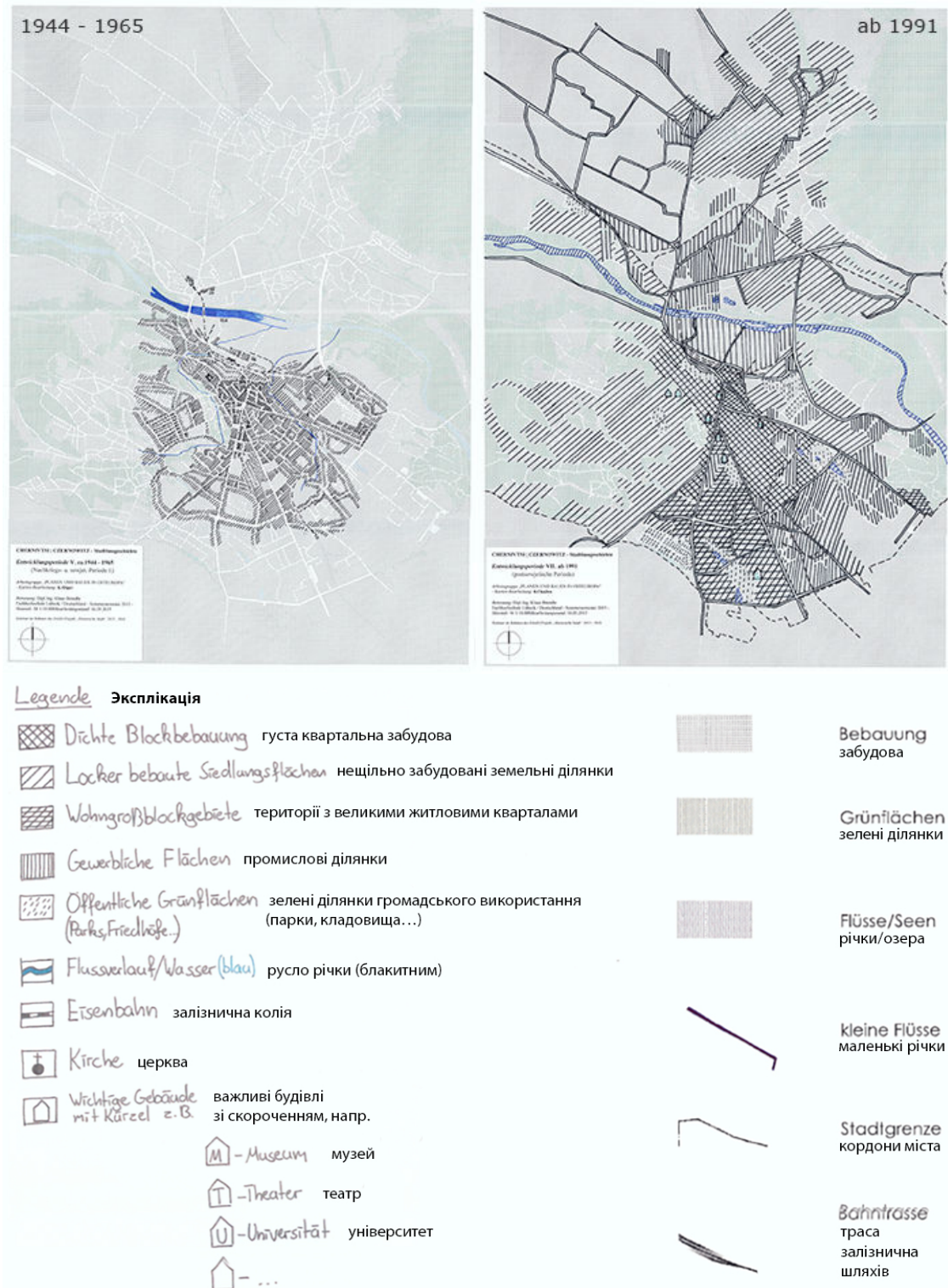
ПРИМІТКА: На восьми картах названо шляхи до трьох пунктів (Габленберг, Штутгарт, Гора; назва вулиці: „Ostendstrasse“; зверху ліворуч „цегельний завод“ в центрі карти і внизу ліворуч пояснення умовних позначень для „зруйнованих чи пошкоджених будівель“.

В рамках навчальних заходів було досліджено та задокументовано процес становлення міста Чернівці | Czernowitz / Україна прибіл. з 1780 по 2014 рік. – Місто виникло з невеличкого поселення, що знаходилося поблизу можливого

переходу через річку Прут, і було розбудоване як місто лише після того, як опинилося під владою Габсбурзької монархії у XVIII столітті. Тут в якості прикладів наведено чотири стадії розвитку з семи періодів розширення міста, які віднайдено та задокументовано завдяки картам. В рамках семінару не вдалося графічно реконструювати попереднє поселення, яке виникло у XV столітті.

Fig. 25: 4 зображення та легенда карти: Чернівці / Україна – розвиток та розширення міста з XVIII століття, відтворені на основі матеріалу історичних карт та зображень. Праворуч: легенда головної карти станом на 2014 рік.

Джерело: Робоча група семінару „Планування та будівництво у Східній Європі“ (2015) див. список літератури („зменшене зображення без масштабу“)

---

⁵: Wiederaufbau – назва усіх проектів та будівель першого повоєнного періоду припл. до 1960 р.

3.2.2 Одночасність та неодноразовість

Таким чином описують співіснування та паралельність пов'язаних з культурою та епохами об'єктів, а також принципів діяльності, які базуються на різних стандартах розвитку та пов'язаних з часом техніках. Втім при цьому в жодному разі не йдеться про оцінку, як-от „відсталий чи застарілий“ або ж „найновіший рівень розвитку техніки“; рисунок від руки не є ні кращим, ні гіршим за систему автоматизованого проектування. Але критерієм є те, за допомогою якого типу зображення та техніки вдасться найкраще досягнути поставленої мети.

Місто прихистило в собі багато успадкованих з минулого, історичних ситуацій, які (більше) не є сучасними відносно найновіших актуальних досягнень та стандартів - вузькі провулки старої частини міста на противагу міським автострадам з багатьма смугами. Але саме завдяки цьому воно є привабливим, оскільки („одночасно“) задовольняє різноманітні вимоги, тобто „актуальні & застарілі“ способи життя та принципи дії. Сьогоднішній потік транспорту на вузьких старих вулицях демонструє колишнє обмеження міського простору відповідно до актуальних типів використання – в значенні безперервного використання, а також із наслідком обмеження у використанні, якому можна або підкоритися, або не підкоритися. (Можна залишити провулок вузьким, а можна знести будинки для його розширення). **Водночас** поряд знаходиться щось таке, що походить з **різних часів**; це співіснування, протидія, **взаємодія того, що різниться за часом** – напр., сьогоднішнього транспорту і давнього історичного міського простору.

Іще один аспект паралельних часів полягає в тому, що старі частини міста привносять щось в нього (тобто в місто) і таким чином збагачують його. **Історія міста** переходить в якості спадщини у сучасне місто і своєю присутністю розповідає про процес його становлення. Вона надає „підґрунтя“ для того, що місто означає та звідки воно „походить“. Хто пройде повз Меморіальну церкву кайзера Вільгельма в Берліні, той завдяки вражаючій руїні, що залишилася з післявоєнних часів, мимохідь дізнається щось про колишній по-вільгельмівськи розкішний королівський час та про деструктивну нісенітницю „Третього рейху“. А співіснування начебто крихкої руїни з 1943 р. та кришталевої скляної споруди з 1961 р. демонструє архітектурно-планувальний новий початок кінця 50-их років у федеративній республіці, для якого характерним є вшанування пам'яті про минуле. І більше ніж через 50 років це є очевидно відчутним та безсумнівним також із сьогоднішньої перспективи, що виявляється у

намаганнях проведення теперішньої довготривалої та дороговартісної реставрації (з 2010 р. до прибіл. 2023 р.).

Fig. 26: Меморіальна церква кайзера Вільгельма в Берліні як меморіал миру; збудована у 1895 р. (архітектор Франц фон Швехтен), зруйнована під час війни у 1943р. і повторно заново відбудована (1959 – 61рр.) архітектором Егоном Аерманом; 50 років по тому - дороговартісна реставрація усіх елементів будівлі (Bauteile) приблизно до 2023 року (фото – 2016 рік). Описані три часові горизонти матеріалізуються у різноманітному ансамблі споруди; вона об'єднує в собі перебіг різних часових періодів: помпезна імператорська влада у XIX столітті + руйнації, зумовлені національним безумством Третього Рейху, + надія на легші, кращі часи в поєднанні із закликом до мирного майбутнього + підтвердження цього прагнення до подальшого майбутнього шляхом реставрації того, що тепер знову є минулим, помітне у значних витратах на реставрацію з метою збереження та подальшого щоденного використання; все ж: + припинення у зв'язку з терактом на площі Брайтшайдплац у грудні 2016 року. (Фото 2016 р.)

„Місця натомість характеризуються тим, що якісь дії в них уже відбулися, у них щось пережито, вистраждано й зроблено. Тут історія вже відбулася, залишивши по собі відмітини у формі слідів, реліктів, залишків, монументів, зарубок, рубців чи ран. Місця мають назви та історію чи історії, вони приховують у собі минуле (...).“⁶

Місто – це так зване **вмістилище історії**, здатне зберігати час, це пункт, де відбувається перенесення в сучасність, який подібно до церкви у Берліні як меморіал впливає на майбутнє. Втім часові нашарування та історії присутні,

видимі та придатні для аналітичного опису у повсякденних ситуаціях та в найменшому непримітному масштабі.

Fig. 27: „Краса буденного“ – назва та титульний аркуш книги (видавництво „jovis“, Берлін / завантаж. 10.05.2017) (Текст на зображенні відповідає назві книги, див. нижче список літератури)

---

⁶: Аляйда Ассман: ПАМ'ЯТЬ МІСТА; Післямова: Оксана Матійчук; Берлін 2016, С. 38 / Assmann, Aleida: Das Gedächtnis der Stadt; Reihe: Kleine Texte 73; Nachwort: Oksana Matychuk; Fotografien: Wolodymyr Huzul; zweisprachig: Deutsch, Ukrainisch, S.10

3.2.3 Час як межі дослідження та зміст планування:

Часові межі дослідження визначають допустимий об'єм робіт, змістове наповнення та інтенсивність роботи над місцем, яке потрібно дослідити. У науковій галузі, а також частково у містоплануванні існують довготривалі дослідження; короткі дослідження, коли необхідно за короткий час вирішити проблему або ж дослідження, які відіграють роль першого кроку для ознайомлення з обширною проблематикою та її розподілу на теми. Чим менше часу відводиться на опрацювання, тим більш цілеспрямовано та стратегічно слід завчасно обдумати та організувати етапи аналізу, для того щоб попередньо відфільтрувати суттєві теми. Завчасно слід оцінити, який обсяг роботи є обов'язковим та реальним для втілення в життя. Якщо потрібно залишити поза увагою більше, ніж те, за що можна понести відповідальність з точки зору змісту, то рекомендується перелічити проблематику (на місці і в рамках планування), яка залишилася відкритою, і вказати її як обмежувальну граничну умову опрацьованого результату аналізу.

Сам час – **або ж перебіг часу** – може використовуватися як зміст проектування та об'єкт планування, для того щоб попередньо визначити майбутні процеси і хід діяльності в рамках запланованого розвитку та стратегії і щоб в такий спосіб керувати ними. „Крапля камінь точить“ – хоча цей крилатий вислів містить приховану вказівку на час, він відзначає, поряд з образним матеріальним ефектом, що певна подія розгортається (довготривало), і що іноді щось навіть при найменшому втручанні може мати неочікувані, значні наслідки. Містобудівні процеси розвитку часто є довготривалими та складними для спостереження та встановлення; однак важливо натрапити на їх сліди та знати про них. Розуміння того, чи переживає те чи інше місце – стагнацію або згортання, або ж чи рухається воно поступово до успішного майбутнього після довгої „спаду“, може бути важливим для оцінки його потенціалу та для майбутнього планування. Розгляньмо тільки розвиток та критичні іміджеві оцінки Берліну 70-х років минулого століття на противагу теперішньому Берліну після повалення Берлінської стіни, що має титул „основного культурного пункту“, що розширюється, між Західною та Східною Європою.

Такі програмні судження – та імідж – базуються на наукових, містобудівних та архітектурних реаліях відповідного пункту, таких як певна структура власності, відсутні або заново віднайдені переваги місцезнаходження, на „гетерогенній відкритості“ людей стосовно питань щодо використання та організації, гнучкої поведінки з традиціями. Існують „швидкі“ та сповільнюючі, „стійкі“ міські об'єднання та місцеві структури, які потрібно виявити. Певний спосіб дій, позиції щодо політичних і екологічних питань та відношення приватної

власності спричиняють **сповільнення при перетворенні** структур. З їх допомогою можна попередньо планувати хід часу та попередньо визначати процеси: напр., „Kleinteiligkeit ist nicht nur eine architektonische Eigenschaft, sondern hat auch etwas zu tun mit dem Verbrauch von Zeit bei möglichen Veränderungsprozessen: sie bewirkt Langsamkeit (...)“ [Дрібнодетальність – це не тільки архітектурна властивість, вона також має щось спільне із витратою часу протягом можливих процесів змін: вона спричиняє повільність (...) “(неавториз. переклад І.Данко)], наголошує Ганс Штімманн⁸ і звертає увагу на імпліцитну властивість різноманіття власності та довільне особисте майно. Пережиті структури, такі як невеликі приватні парцелі, часто протягом століть зберігають їх базове розташування, хоча їх власники й змінюються. Вони чинять перепону, сповільнюють обширні функціональні та будівельні зміни, а об’єднання парцелі відбувається рідше. Громадський простір і шляхи залишаються незмінними впродовж століть, як у випадку розташування незліченної кількості доріг у деяких раніше античних містах, яке зазнало лише незначних змін з часів Римської імперії.

Час, який є в розпорядженні, а також **потенціал майбутнього перебігу часу** – це дві граничні умови, які є значущими для рішення та проєкту. Процеси містобудівного розвитку часто тривають справді довго, сукупність заходів впливає на пізніші часові інтервали. На прикладі збудованих „індикаторів“ їх можна зафіксувати, назвати та оцінити їх наслідки. Вплив та характеристика „часу“ – це важливі аспекти для опису характеру місця, його атмосфери та планувальних умов.

---

⁸: Цитовано з: Denk, Andreas: Mitten im Werktag. Mit Hans Stimmann sprach Andreas Denk; in: der architekt Nr. 2 / 2017, S. 63

3.2.4 „Будувати час“ – реконструкція та знищення часу (табула раса)

Усім нам відоме почуття туги за ситуаціями, які залишилися в минулому; часто втрата впливає на нас протягом тривалого часу і стає приводом для того, щоб не тільки сумувати за втраченим, але й шукати можливості, щоб в той чи інший спосіб пропрацювати те, чого не вистачає. Під час вибору того, чи покластися на мисленнєвий **спогад**, забажати чогось для вшанування пам’яті (напр., **пам’ятник**), чи, як у випадку зі будівлями, побачити можливість **створити їх знову** – все це є спектром, про який ведуться неоднозначні та масштабні

дискусії. Тут у МАБ „Розвідка“ ми не будемо детально займатися цим питанням. Проте потрібно принаймні згадати фактор „час“, для того щоб різноманітним чином запроектувати і реалізувати „знову створену споруду“ (напр., під час нинішньої реконструкції Берлінського міського палацу або ж Церкви Святого Павла у Франкфурті (архітектор Рудольф Шфарц 1948р.) чи під час демонтажних робіт у костелі Найсвятішого Серця Ісуса в Чернівцях/ Україна які тривають з 2014 року).

Fig. 28: Костел Найсвятішого Серця Ісуса у Чернівцях (Україна); станом на жовтень 2014 року під час робіт по знесенню колишнього міського архіву, вбудованого тут в радянські часи.

Абсолютно інший „тип представлення часових подій“ демонструє місце пам’яті історії імміграції італійців до США, виражене за допомогою архітектурних пересувних декорацій, колаж і ансамбль яких створив архітектор постмодернізму Чарльз Мур у 1978 в Новому Орлеані. – Поводження з колишніми **оригіналами** та новоствореними **копіями** в інших культурах світу

(напр., Китай чи Непал) – це досить широка тема, тому поглиблено висвітлити її тут ми не можемо.

Поводження з реконструкціями часу – це тема, яку не слід вважати виключно пов'язаним з матеріалами будівельним завданням, воно потребує також розумового напруження та концепції розуміння часу. Сформований за зразком куліс виклад спогаду про історію та **реконструкція**⁹ чогось зруйнованого – яку, як демонструють приклади, можна здійснити різноманітним чином – мають справу не лише з виключно важливими з мистецько-історичної точки зору об'єктами. Реконструкція включає в себе також політичну історію та ґрунтовно вказує на подальші рівні доступу та **рівні пізнання історії часу** у збудованому навколишньому світі.

Fig. 29: Збудований час – будувати історію? Piazza d'Italia (1978р.; оновлено в 2004р.) в Новому Орлеані, архітектор: Чарльз Мур; фото (1990р.): Colros Flickr, CC BY 2.0, Режим доступу: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3147916>

Ці речення повинні стати достатнім підтвердженням того, що під час містобудівної розвідки ці та інші „часові аспекти“ є важливими питаннями та потребують детального й ґрунтовного опису. Міський простір – це не тільки збудоване утворення, що складається з будинків, бруківки та пам'ятників, але й також культурний простір та об'єкт, який у його минулому часі – а також у сьогоdnішньому, актуальному часі його розгляду несе в собі суперечливе, історичне та невідоме, яке слід відшукати та про яке потрібно відкрито й доступно повідомляти. Опис такої **історично-навантаженої просторової ситуації** повинен містити суттєві (обумовлені часом) значеннєві рівні, оскільки

в іншому випадку йому доведеться наразитися на докір про те, що він знищує (історичний) час не лише з будівельно-матеріальної – як часто траплялося у минулому – але й на сьогоднішній день з культурно-історичної точки зору.

---

⁹: Реконструкція = відповідно до: DIN EN 15898, пункт 3.5. терміни щодо стабілізуючої консервації та реставрації: 3.5.6. Реконструкція / *Rekonstruktion* (de) / *reconstruction* (en) / *reconstitution* (fr), *restitution* (син.) (fr) „відновлення гіпотетичної колишньої форми об’єкта із використання матеріалів, що збереглися або ж замінних матеріалів

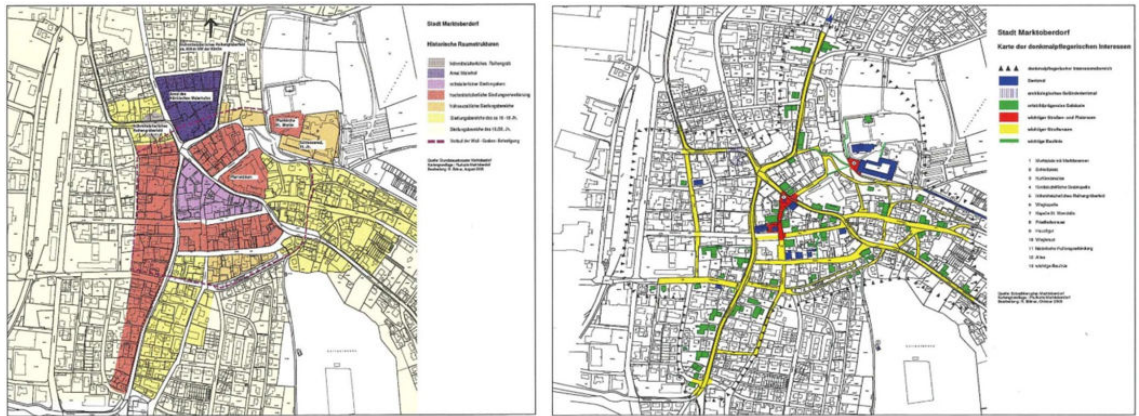
ПРИМІТКА 1 Реконструкція враховує значення об’єкта і базується на доказах.

ПРИМІТКА 2 Реконструкція може бути або фізичною, або віртуальною.

ПРИМІТКА 3 У деяких практичних сферах назва „реставрація“ використовується замість „реконструкція“, відповідно до сформульованих тут дефініцій. “ (неавториз. переклад І.Данко).

3.2.5 „Рятувати часи?“ – охорона історичних пам’яток в містобудуванні

У збудованому середовищі ми знаходимо не тільки ситуації *tabula rasa*, які вже відбулися, але й також протилежне – захист історичних пам’яток, який здебільшого займається окремими спорудами і виник у XIX столітті як культурне завдання державного рівня. Вже тоді деякі фахівці, які стояли біля витоків догляду за пам’ятками (такі як Алоїз Рігль та Георг Дегіо), збагнули, що окрема споруда, яка перебуває під захистом, може зазнати негативного впливу внаслідок невірних будівельних прийомів в її близькому оточенні; отже, виникає щонайменше потреба захисту оточення. Також існують великі за площею сільські та міські комплекси, які мають велику територію і не тільки складаються з окремих висококласних будівель, співіснування, ансамбль численних простих будинків також має свою (культурно-історичну) цінність як комплекс. Саме тому в Німеччині, передусім з 70-х років XX століття, розвинувся термін „**містобудівний пам’ятник** бо **місто-пам’ятник**“ та відповідний планувальний та правовий інструментарій.

Fig. 30: Райони розселення з різних історичних епох (від раннього Середньовіччя до XX ст.) ("ліворуч"); картографування містобудівних ділянок, що мають значення для охорони пам'яток у місті Марктоберндорф / Баварія ("праворуч"); джерело зображення: Bittner, Reiner / Bayrisches Landesamt für Denkmalpflege; джерело: Eidloth et al. (2013), S. 87-88; див. список літератури.

У модулі МАБ „Містобудування“ не представлено спеціальні види роботи для опрацювання даної тематики. В рамках „розгляду часу“ повинне бути надане достатнє підтвердження того, що передача та збереження ситуації міського простору є (в деяких частинах) **„консервуючим час“ втручанням**, яке піддає „шматок збудованого світу“ особливому розгляду, пізнанню, опису та планувальному регулюванню. При цьому необхідно системно проаналізувати та оцінити відповідні зумовлені часом форми споруд, для того щоб, незважаючи на необхідні оновлення, задовольнити мету „збереження“. Захист та охорона історичних пам'яток у містобудуванні – це завдання часу, щоб надати минулому майбутнє на основі масштабів сучасності: що і як слід зберегти для майбутнього?

3.2.6 „...лише на мить“: ефемерне оформлення міського простору

Ще з часів Середньовіччя архітектори були відповідальними також за **короткочасні перетворення** міського простору, які вимагалися для реалізації певних обмежених цілей правителів, котрі виступали в ролі замовників. З нагоди тріумфальної ходи, воєнного походу, в'їзду Папи до Риму чи прийняття королівської особи створювалися архітектурні куліси, вулиці, портали воріт розкішно прикрашалися будівельними елементами, такими як колони, гірлянди та ін., які для такої короткочасної нагоди були зроблені з „дерева, тканини & картону“. В епоху бароко днями влаштовувалися репрезентативні свята і для цього проектувалися просторі місця на зразок театрів. У XVIII / XIX століттях цей княжий тип свят зазнав нападу з боку буржуазії та отримав у деяких місцях певний ранньо-демократичний акцент; на сьогоднішній день це засвідчують

такі свята як „Народне свято в Любеку“ чи „Каннштаттер Вазен“ у Штутгарті (Німеччина) з так званою „фруктовою колоною“ архітектора класицизму Фрідріха фон Тоурета. Такі обмежені в часі завдання, названі **„святковою архітектурою“**, мають місце сьогодні також під час кожної меси, концертів під відкритим небом, різдвяних ринків і т.п. Ці (такі, що випаровуються = ефемерні¹⁰) будівлі та простір із їх популярними форматами проведення підтримують міське життя та часто є кульмінаційними моментами в „культурному календарі“ цих місць.

Fig. 31: Триумфальна арка та прикрашені прапорами вуличні ліхтарі в Кабулі (Афганістан) 1960 рік; з нагоди зустрічі Голови Ради Міністрів тодішнього СРСР, Микити Сергійовича Хрущова фото (фрагмент) Гартвіг Отто Брендле

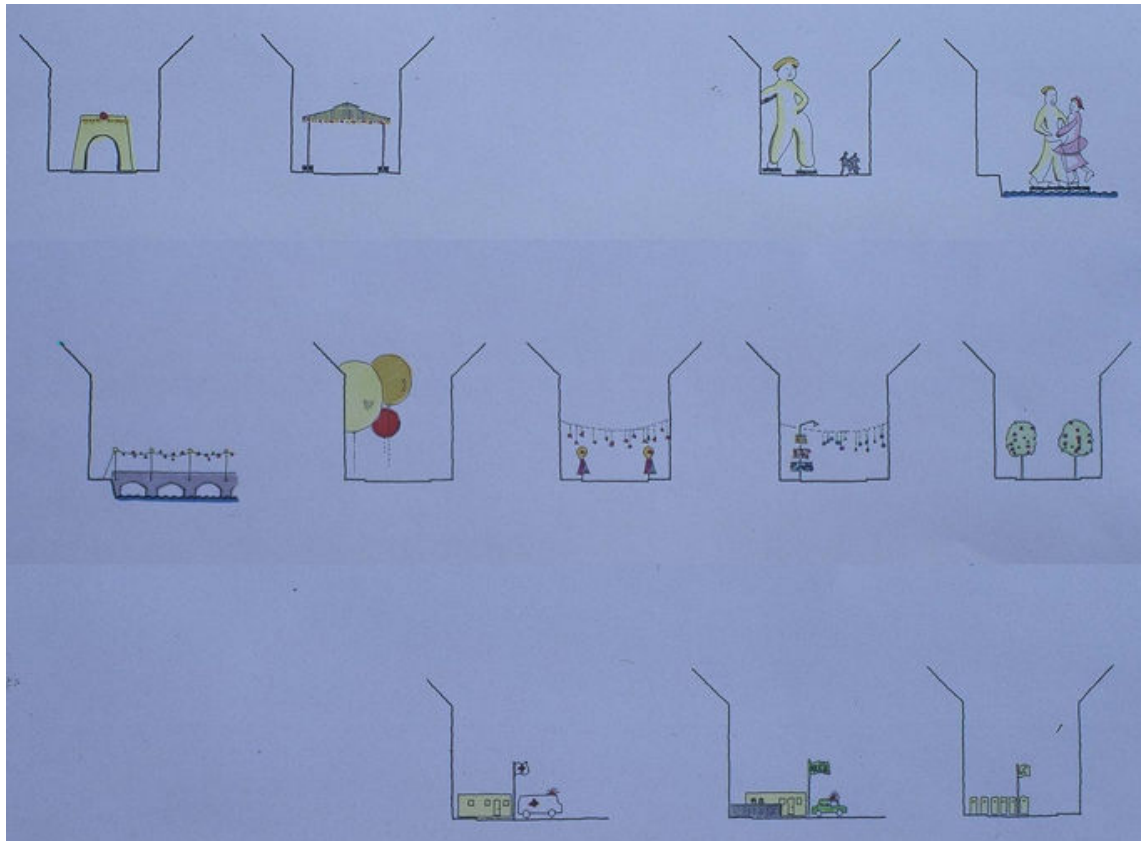

Fig. 32: Простір міста під час карнавалу в Ресіфі (Бразилія), а також облаштування вільного простору, яке щороку є інакшим: архітектурні об'єкти, трибуни, колосальні фігури, оздоблювальні елементи та елементи постачання; джерело: див. K.Brendle: Stadt im Taumel (2009)

Fig. 33: Великий навіс (ліворуч) та колосальна фігура „Galo da Madrugada“ (порт. Світанковий півень; праворуч) - карнавал у Ресіфі (Бразилія)
фото: Бетанія Brendle, 2007р

Незалежно від таких особливих, тимчасових міських подій та святкувань за останні роки виникло також „акціоністське“, „**ефемерне містопланування**“, яке завдяки короткотривалому втручанням використовує збудований та архітектурний тип міського простору для того, щоб за допомогою незвичайних перспектив та діяльності впливати на міський простір та соціокультурний

потенціал у місті та підтримувати їх. Увага, яка виникає шляхом проміжного використання існуючих об'єктів, створення тимчасових об'єктів та ін., надає шанс ініціювати нові імпульси розвитку та при цьому отримувати новий міський досвід та вигравати інші перспективи. Кінець-кінцем кожен „flash mob“ використовує громадський простір для своїх „спонтанних“ акцій та бажань і означає „тимчасове втручання у міські події“, щоб сприяти спантеличенню чи досягненню довготривалих цілей. При цьому у місті існує простір, більшою чи меншою мірою придатний для того, щоб надати такій інтервенції максимальну дію. Тобто для того, щоб попередньо оцінити залежний від часу потенціал для успішної взаємодії, інтервенції чи обмеженої зміни використання, ефемерне, обумовлене в часі планування та просторові констеляції вимагають спеціального аналізу місця та ситуації.

Список використаних джерел:

Alfaro d'Alençon, Paola / Bauerfeind, Bettina / Konrad, Daniela (2017)

Архітектори ефемерних проєктів, напр.: Berlin Urban Catalyst Studio www.urban-catalyst-studio.de

---

¹⁰: ефемерний: тимчасовий, непостійний, існуючий протягом короткого часу

3.2.7 "Неспокійні часи" – для майбутнього!

“Die Stadt sucht, noch ohne genau zu wissen, was sie sucht, sich selbst? Die Zukunft? Ihren Platz in der Zukunft, so unerkennbar sie auch ist? Diese Unsicherheit ist fast die Verheissung ihrer Zukunft, denn immer waren es Epochen schöpferischer Unruhe, die die Stadt voranbrachten.“ Jobst Siedler [“Місто шукає, іще не знаючи точно, що саме воно шукає, саме себе? Майбутнє? Його місце в майбутньому, яким би невпізнаним воно не було? Ця невпевненість є майже передчуттям його майбутнього, оскільки завжди мали місце епохи творчого неспокою, які сприяли розвитку міста.” Джобст Зідлер¹¹ [неавторизований переклад І.Данко].

У тренувальних завданнях тема „час“ стосується передусім сьогодення, теперішнього часу. З організаційних і часових причин випадає аналіз історії міста та будівлі, який часто є обов'язковим під час аналізу фактичного стану. Минуле місця, що опрацьовується в тренувальному завданні, розглядається лише в окремих аспектах (напр., прив'язаність до певної будівельної епохи), але воно є присутнім на місці Вашого тренувального завдання через різноманітні епохи

будівництва об'єктів та періоди розширення кордонів міста. Майбутнє ми можемо пізнати настільки, наскільки помітними на місці є існуючі „задуми“ або термінові потреби. Втім три часові рівні завжди містяться у всіх досліджуваних просторах. Те, наскільки Ви відповідно до цього поглиблюєте завдання і спеціально розробляєте цікаві часові аспекти для Вашої будівельної ситуації, залежить від того, наскільки глибоко Ви опрацювали тему.

---

¹¹: Siedler, Jobst; цитата з: Bussmann, Kerstin: Erinnerungstrunkene Räume – für heute und morgen; in: Modulør No. 7 / 2015, S. 68

3.3 Використання міста – „переживати“ та читати місто

3.3 Використання міста – „переживати“ та читати місто

3.3.1 Місто та використання міста

3.3.2 Населення міста, „переживання міста“ та функції міста

3.3.3 Тема „Використання міста“ у частині МАБ „Містобудування“ (Примітка)

3.3.1 Місто та використання міста

Місто, як простір, який щодня використовується, як місце зустрічі людей та їх діяльності просторово охоплюється й описується шляхом картографування місцезнаходження, ареалів міста та будівель, які виконують найважливіші функції. Кожен з типів використання має свої місця і приєднаний за допомогою різних типів транспорту та інших засобів комунікації. Вони утворюють їх важливість у мережі, як це можна помітити на основі ієрархії підрядних та головних ліній та їх залежного від часу доби навантаження і, наприклад, в транспортних заторах. Кожне місце і простір, кожна територія виражені фактичними, а також можливими способами використання з їхньою звичною різноманітною людською діяльністю („діяльність міста“) та видами переживання („почуття міста“). Але також і ділянки без жодного використання та „недоглянуті підсобні приміщення“ певного поселення виділяються як необхідні чи колишні функціональні простори.

Fig. 34: „Затор приносить задоволення + радість (...)“

іронічний результат аналізу транспорту; фрагмент ескізу одного з воркшопів у ганзейському місті Росток (Німеччина); джерело: Senat der Hansestadt Rostock (1991), ст. 53

Сума та нашарування всіх типів використання міста, видів діяльності, закинутих ареалів і т.д., а також їх соціально-географічні зразки заселення мають значущий з містопланувальної точки зору зміст, який у МАБ „Містобудування“ узагальнено в терміні **використання міста**. Він охоплює всі функціональні можливості, типи експлуатації, а також пов'язану з простором діяльність та колишнє і теперішнє використання міста. Через систематичні аналітичні описи способи використання міста демонструють нам його щоденне соціально-просторове життя, його жвавість та ритми. Особливі події культурного, традиційного, святкового характеру та інші особливі заходи, такі як меси, хода, фестивалі теж доповнюють щоденне життя міста. На його території – в якості спонтанних або спланованих акцій, боротьби за владу і т.д. – знову й знову відбуваються акції протестів, кризи, повстання, боротьба за будинки, а іноді навіть перевороти (напр., „студентська революція“ у травні 1968 року в Парижі; сутички під час акцій „Євромайдану“ у Києві 2013/14рр.).

Такі соціально-просторові та комплексні події в житті міста – це суміш численних історичних, соціальних – а також скорботних – подій, які відбуваються у міському просторі та беруть участь в його формуванні. Все це лише в обмеженому обсязі можна опрацювати у даному модулі з містобудування. – Нижче коротко представлено три головні тематичні сфери використання міста.

3.3.2 Населення міста, „переживання міста“ та функції міста

Місто – це „ринок“ різноманітних пропозицій, нагод та реалізації минулих та актуальних можливостей, який надає своїм користувачам та мешканцям простір для щоденного життя та діяльності. Соціально-просторовий підхід до міських подій свідомо працює з фрагментарною перспективою, щоб попри величезне різноманіття інформації реалістично та прототипно описати ситуації, напр., за допомогою практичних прикладів. Охоплюються враження та традиції того, як різні групи використовують простір. Що сприймається – ким? Як об'єднується населення (**популяція міста**); які соціальні групи є наявними і де вони мешкають? Яким є життя дітей в урбаністичному середовищі (див. www.mehr-freiraum-fuer-kinder.de / станом на 08.06.2017)? Які існують потреби та життєвий уклад? Які простори та використання є наявними та визначними, які знаходяться на першому плані у повсякденному житті?

" Wenn es nur das ist, Herr ... (keine Auskunft). Da treten Sie vom Schweriner Hauptbahnhof auf die Wismarsche Straße nach rechts, also in Richtung Süden auf die Stalinstraße, schreiten fort bis zum Marienplatz, heute Leninplatz, wo das Dom Offizierov ist und in Richtung Osten die landesweit beschwärmte Passage zum Schloß. Hinter der gehts rechts, noch mal südlich, die Kaiser-Wilhelm-Straße ab, heutzutage Straße der Nationalen Einheit, die führt zur Graf-Schack-Straße, rechts wie links. Das ist der kürzeste Weg, glaub ich. Graf-Schack-Straße, die kennt ein mecklenburger Kind. Dort geht man tanzen im 'Tivoli'! Die Straße weist bloß zwölf Nummern auf, da stand (...)"

Johnson, Uwe: Jahrestage. Aus dem Leben von Gesine Cresspahl; Frankfurt/M. 1988, S. 1673

Fig. 35: „Mecklenburgstrasse“ (назва великої вулиці у місті Шверін) (рисунок від 27.08.1993) та цитата з книги Уве Йонсона „Jahrestage“ / „Річниці“

Яке **значення** вони мають для мешканців та відвідувачів міста? Де знаходяться місця, котрі овіяні історією та формують ідентичність? У розроблених відповідях виникають образні згустки та пов'язані з почуттями уявлення міста, також виявляються „сліпі, білі ділянки“ (*метаф. вислів - на зразок білих плям на карті*) та відсутність структури в окремих частинах міста. Розподіл міста на сприйняті, повсякденні та менш важливі простори здійснюється за допомогою методів симуляції, під час розмов з мешканцями. Використовуючи літературні описи місцевості (напр., Уве Йонсон¹³; див. зображ „Mecklenburgstrasse“ у м. Шверін (Німеччина)), завдяки пошукам поетичних слідів та поясненням також можна

охопити характерні риси. Такі якісні, характеризуючі описи можна інтерпретувати як тип опису „**почуттів міста**“ При цьому метою є розробка таких легких для запам'ятовування рис, які надають індивідуальному „переживанню міста“ загальні „термінологічні формули та образи“ і допомагають точніше збагнути **характер міста**.

Інші точніші методи збору інформації та аналізу даних завдяки їх статистичним дослідженням та оцінкам, характеристикам опису міста (щодо туризму, освіти, дозвілля та культури) та планувальним даним (статистика щодо мешканців та доходів міста, економічні дані, статистика транспорту і т.д.) формують фундамент для досліджуваних тем міста та типів його використання. **Функції міста**, такі як транспорт, торгівля, виробництво, культура та освіта, дозвілля, охорона здоров'я, соціальний захист, безпека (пожежа, навколишній світ, криміналітет), обслуговування та утилізація утворюють разом з найрізноманітнішими функціональними типами житла тісне сплетіння, яке надає людям у місті великий вибір і можливості для різноманітного способу життя. Всі ці стандарти забезпечення та приналежні до них стандарти реалізації якості є питаннями **життєзабезпечення** та його розвитку і пристосування до постійно змінюваних умов життя. Вказуються дефіцити, досліджуються економічні цілі. Основою для цього є інвестиційні проекти окремих економічних секторів міста, а також екологічні та економічні потенціали та обмеження. У сфері планування результатом цього в межах німецької комуни є „**Flächennutzungsplan**“, сформований в ході обговорень з представниками політичної сфери, із застосуванням експертних знань та під час дискусій з поборниками різних інтересів (див. ганзейське місто Любек – FNPI <<https://bekanntmachungen.luebeck.de/dokumente/d/1108/inline> <https://bekanntmachungen.luebeck.de/dokumente/d/1133/inline> у списку літератури про Любек); в Україні, наприклад, відповідником є „генеральний план забудови“ (див. розділ «Генеральний план та зонування» на сайті Чернівецької міської ради <https://city.cv.ua/mt/pro-misto/generalnii-plan-ta-zonuvannia-5> (станом на 08.06.2023 у зв'язку з воєнними діями інформація за посиланням відсутня), який включає в себе також типи забудови та ін. (див. Джаман В. О, Колядинський, П. В. Територіально-функціональна організація та стратегія розвитку великого міста (на прикладі міста Чернівці).

За останні роки завдяки розвитку обчислювальної техніки (напр., „Big Data“ (великі дані в інформаційних технологіях) виникли нові шляхи пізнання, які надають нові можливості інтерпретації даних та опису використання міста (див. тему: „Virtuelle Stadt“ („Віртуальне місто“) у журналі „Bauwelt“ Nr. 24 / 2011; напр., зображення нижче). В такий спосіб можуть бути зроблені та передані в

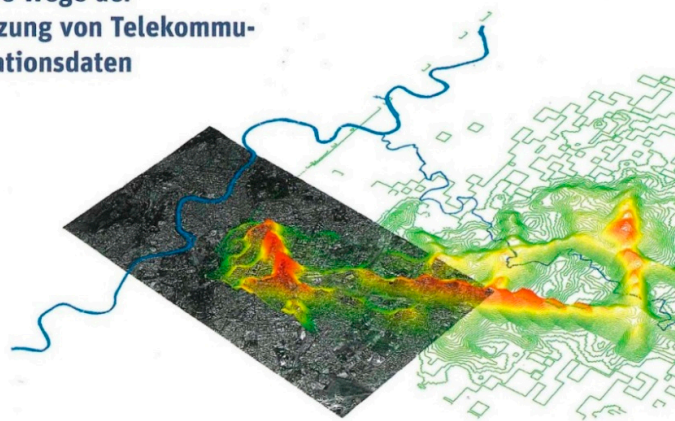
режимі реального часу навіть зображення урбаністичних подій (напр., інтенсивність транспорту, ділянки міста, де часто вчиняються кримінальні правопорушення). Це призведе до нових та більш диференціюючих результатів аналізу, а також в майбутньому змінить і розширить планувальні та керівні можливості впливу у менеджменті міста та у плануванні розвитку міста.

notice

Комп'ютерна гра SIMCity також надає у „плануванні міста“ досить „повчальний досвід“ щодо взаємозв'язків, результатів, наслідків, командної „гри“ різноманітних міських тем.

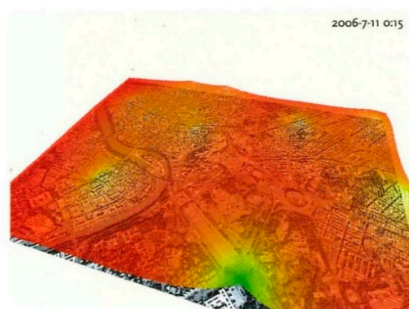
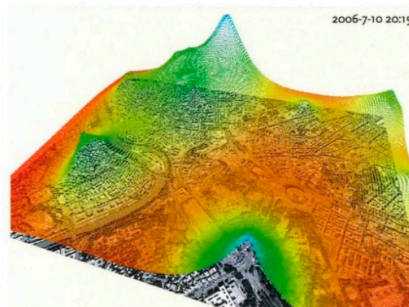
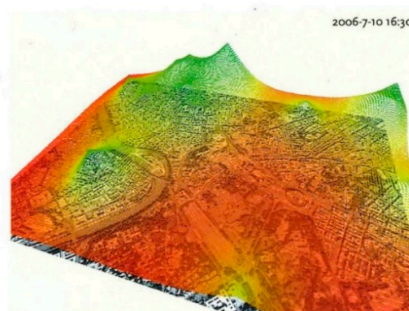
Neue Wege der Nutzung von Telekommunikationsdaten

Нові способи Використання телекомунікаційних даних

Real Time Rome | 2006

In der heutigen Welt erzeugen drahtlose mobile Kommunikationsgeräte neue Dimensionen der Vernetzung zwischen Menschen, Orten und städtischer Infrastruktur. Dies lässt sich anhand der von den Kommunikationsnetzwerken gesammelten Aufzeichnungen verzögerungsarm beobachten und interpretieren. In den Visualisierungen von Real Time Rome synthetisieren wir anonyme Echtzeitdaten aus verschiedenen Telekommunikations- und Verkehrsnetzen, um Muster des römischen Alltagslebens zu verstehen: Wie werden Stadtviertel im Verlauf des Tages genutzt? In welcher Relation steht die Verteilung von Bussen und Taxis zum jeweiligen Personenaufkommen? Wie werden Güter und Dienstleistungen in der Stadt verteilt? Wie nutzen verschiedene soziale Gruppen die Stadt?

Рим у реальному часі | 2006

На сьогоднішній день бездротові мобільні комунікаційні пристрої породжують новий вимір зв'язку між людьми, місцями та міською інфраструктурою. Це можна побачити із незначною затримкою та інтерпретувати на основі зібраних комунікаційними мережами записів. У візуалізаціях Риму в режимі реального часу ми синтезуємо анонімні дані з різних телекомунікаційних та транспортних мереж, для того щоб зрозуміти зразок щоденного життя у Римі: як використовуються квартали міста протягом дня? Яким є співвідношення між розподілом автобусів і таксі та кількістю осіб? Як у місті розподілені блага та сфери обслуговування? Як використовують місто різні соціальні групи?

неавториз. переклад І.Данко)

Fig. 36: „Нові шляхи використання телекомунікаційних даних: реальний Рим | 2006“; джерело: Bauwelt Nr. 24 / 2011 (тема: „Virtuelle Stadt“ („Віртуальне місто“)), S. 70

¹³: Johnson, Uwe: Jahrestage. Aus dem Leben von Gesine Cresspahl [Roman]; Frankfurt / Main 1988, S. 1673; [Йонсон, Уве: Річниці. З життя Гезіне Кресспаль [роман] Текст зображення: „Якщо лише це, пане... (немає відповіді). Тоді прямуйте з шверінського головного вокзалу праворуч на вулицю Вісмаршерштрассе, тобто

в південному напрямку до Сталінштрассе, крокуйте до Марієнплац, теперішньої Ленінплац, де знаходиться будинок офіцерів, а в східному напрямку дорога до замку, якою захоплюється вся країна. Далі праворуч, ще раз на південь обійти вулицю Кайзер- Вільгельм-Штрассе, яка сьогодні зветься вулицею Національної єдності, що як праворуч, так і ліворуч веде до вулиці Граф-Шак-Штрассе. Гадаю, це найкоротший шлях. Вулиця Граф-Шак-Штрассе відома навіть мекленбурзьким дітям. Туди ходять танцювати у 'Tivoli'! Вулиця має лише дванадцять номерів, там знаходився.... (неавториз. переклад І.Данко)].

3.3.3 Тема „Використання міста“ у частині МАБ „Містобудування“ (Примітка)

Все ж висвітлені вище теми „час“ (3.2.0) та 3.3.0 „використання міста“ („software міста“) лише фрагментарно розглядаються у еКнизі „МАБ. Розвідка“ і не опрацьовуються поглиблено. Ключове питання цього „вчення про основи містобудування“ у навчальному матеріалі та у тренувальних завданнях для студентів – це **просторування** або **локалізація** – тобто „*hardware міста*“. Метою та темою є набуття специфічних знань про проведення аналізу місцевості у наявній міській ситуації з точки зору міського простору. Втім за допомогою попередніх текстових фрагментів ми повинні щонайменше зрозуміти, як і де у досліджуваних ділянках міста можна віднайти багато повсякденних потреб та побажань користувачів міста. Ці теми стосовно сприйняття та використання є дієвими в містобудуванні – зорієнтованими на потреби та функції, тобто також і культурними – і як „використання міста“ визначають „вигляд міста“ – і навпаки: „*software міста + hardware міста*“. Передбачено також набуття загальних знань про сукупність соціальної взаємодії у місті. Водночас це визначає соціально-просторові та суспільні граничні умови для будівельного проекту, планування якого слід здійснити, яким цей проект підпорядковується: це є / може бути хорошим стартовим пунктом стратегії рішення проблеми, яке потрібно розробити, та створення проекту для покращення досліджуваного місця

3.4 Образ міста – пізнавати та описувати місто

3.4 Образ міста – пізнавати та описувати місто

3.4.1 Модифікатори та оператори образу

3.4.2 Варіативні модифікатори образу

3.4.3 Загальні оператори образу

3.4.4 Додаткові зауваження щодо методики аналізу

3.4.1 Модифікатори та оператори образу

Місто або ж певне поселення, якщо розглядати їх з матеріальної точки зору або ж як певну річ, формуються з **суми видимих складових** відповідної місцевості, що утворюється з різноманітних природних, збудованих, просторових і структуруючих об'єктів та їх відповідних властивостей. Ці об'єкти утворюють і водночас формують простір між тим, що збудовано, та впорядковують, як, з чим та в чому живуть люди на певній місцевості. У зв'язку з великою кількістю можливих об'єктів та властивостей і різних місцевих констеляцій образу для систематичного дослідження та опису населених пунктів практично використовувати загальний тип опису, який можна було б адаптувати до відповідної ситуації.

Образно-біологічна характеристика міста як „організму“¹⁵, якою часто послуговуються, посилається на „сутнісне, змінюване та живе“ міста, виходячи цим самим за межі виключно матеріального. Це означає, що різноманітні процеси життєдіяльності у певному поселенні – включаючи також процеси художньо-речового характеру – розглядаються та описуються як комплексна **урбаністична система**. Математик Норберт Вінер (1894 – 1964) пропонує наступну стратегію для дослідження таких комплексних утворень: „Описывая организм, мы не пытаемся точно определить в нем каждую молекулу и постепенно каталогизировать его молекула за молекулой; мы стремимся разрешить некоторые вопросы, раскрывающие форму строения организма(...)“¹⁶. Придатна для цього схема опису потребує відповідної постановки питання, спрощуючого і концентруючого підходу та різних методів дослідження. Модуль „МАН. Містобудування“ порушує питання містобудівних зв'язків між довкіллям та об'єктом; які у даній частині 4.0. звужено до матеріально-речових, архітектурних зв'язків та їх сприйняття. *Коротко кажучи*, йдеться про питання щодо **образу міста** і його виникнення та формування на різних рівнях. У представленій тут схемі опису розрізняють два типи характеристики частин просторових утворень. Вони отримали „відкриті за темою та змістом“ процесуальні назви (термінологію) та впорядковують містобудівні реалії довколишнього світу, які з їх допомогою можна розвідати та зафіксувати:

- **варіативні**, здатні до змін та пристосування – тобто матеріально-утворені „модифікатори образу“¹⁷ і

- **загальні**, довготривалі, ті, що обумовлюють, – тобто культурні, ті, що формують місцевість, „**оператори образу**”¹⁸.

ПОЯСНЕННЯ ТЕРМІНІВ: Модифікатори та оператори

Специфічне, адаптоване для даного модуля використання цих двох термінів використовує їх загальні процесуальні властивості та можливості поєднання. Придатні до змін чи відбору **варіативні, характерні** величини впливу на місцеві, матеріально-просторові ситуації об’єднані терміном „варіативні модифікатори”. Вони охоплюють так звані „будівельні камені міста, структуруючі фактори та ознаки образу міста”. **Загальні**, більш об’єднуючі, **пов’язані** з місцевістю та часовим періодом, регіональні „параметри місцевості та часу”, тобто обставини, які зумовлюють місцевість, об’єднано терміном „загальні оператори образу”.

Обидві термінологічні та описові категорії розшифровують у конкретній будівельній ситуації – на місцезнаходженні та вихідному пункті аналізу міського простору – відповідну „дійсну суміш” природного та збудованого навколишнього світу. Модифікатори (в порівнянні з операторами) здійснюють слабший вплив, який не спричиняє ґрунтовні зміни; щось уже існує лише видозмінюється, **модифікується**, зазнає варіацій, і при цьому його „ядро залишається”. – Параметри місцевості та часу (оператори), які сприймаються перманентно, також дещо змінюються з часом залежно від епохи будівництва, можливостей розвитку та інших факторів впливу (наприклад, руйнування внаслідок воєнних дій чи природних катастроф); все ж вони є, як правило, **довготривалими** в часі. Обидві категорії опису допомагають раціонально розподілити на окремі аспекти „матеріал для містобудівного аналізу” в рамках загальної схеми опису. В такий спосіб можна „розкрити”, тобто розвідати, встановити та зафіксувати характер міста та місцевості і його природно-будівельне підґрунтя.

Деякі модифікатори та оператори, які „формують образ” або „є визначними для нього”, (див. еКнигу текст Містобудування М-1 – частина 2.6.0. та текст М-3 частина 2.2.) впорядковано, описано та перелічено нижче. Звичайно ж, їх перелік може бути доповненим. Ряд прикладів повинен продемонструвати, яким чином і де слід шукати, як описувати „фактори впливу та місцеві констеляції”. Враховуючи наведену вище цитату Н. Вінера, мета прикладів полягає у **демонстрації типів розуміння та інтерпретації** того, що є характерним для (будівельно-матеріального) міста. Цей „процес розкриття” демонструє, що описані міські, схожі на організм, наявні об’єкти можна розуміти як

приклади часових „впливів“ та їх поступового „становлення“. Тобто наповнення міста, його складові можуть змінюватися чи доповнюватися й розширюватися залежно від розташування, досліджуваної ситуації та потреби. З таких процесуальних способів можна виявити, що утворили висвітлені специфічні для певної місцевості містобудівні риси та правила у просторі з художньої точки зору та в якості імпульсів, а також їх (можливий) приглушуючий або ж навіть руйнівний вплив „на локальному рівні“.

Втім оператори образу (параметри місцевості та часу), які слід назвати під час аналізу, тут, у МАБ „Розвідка“, подано у фрагментарній та скороченій формі (див. нижче пункт 4.3.0.). Детальніші загальні пояснення до використаних термінів та містобудівних складових див. у еКнизі „Містобудування М-1“.

У даному МАБ „Розвідка“ ми розрізняємо слова „**місцезнаходження**“ та „**місцевість**“. Слово „місцезнаходження“ використовується для того, щоб назвати конкретний (як у завданнях) пункт, який потрібно дослідити. „Місцевість“ охоплює все – географічний, а також атмосферний зв'язок пункту – те, що виходить за його межі з точки зору масштабу та змісту, як-от культурні, кліматичні та суспільні впливи та настрої.

---

¹⁵: напр., Renner, Robin: Urban Being. Anatomy & Identity of the City; engl. / dt.; Sale-nstein / Schweiz 2017

¹⁶: Винер Н. Кибернетика и общество [Електронний ресурс]: Пер. с англ. – М.: Издательство иностранной литературы, 1958. – Режим доступа : <http://grachev62.narod.ru/wiener/cybsoc05.htm>; дата звернення 03.07.2017; Глава V. Организм в качестве сигнала; див. також Екскурс №6.

¹⁷: Модифікатор = щось, що уможливорює, спричиняє та включає в себе варіативне пристосування, зміну, утворення варіантів, модифікацію чогось і т.д. (див. еКнигу „Містобудування“. М-1, пункт 2.6.2).

¹⁸: Оператор = щось, що здійснює формувальний вплив, є довготривалим та спричиняє загальну зміну, трансформацію, перетворення і т.д. із постійним результатом (див. еКнигу „Містобудування“. М-1, підпункт 2.6.3).

3.4.2 Варіативні модифікатори образу

Ми виокремлюємо три складових, які стосуються місцезнаходження та формують, відрізняють певний пункт від інших: **„будівельні камені міста“**, **„структуруючі фактори“** та **„ознаки образу“**.

3.4.2 Варіативні модифікатори образу

3.4.2.1 Будівельні камені міста

3.4.2.2 Структуруючі фактори

3.4.2.3 Ознаки образу

3.4.2.1 Будівельні камені міста

Будівельні камені міста представлені здебільшого на малому просторовому та середньому просторовому рівнях (мікро- та мезорівні міста). Це площі та об'єкти (їх комбінації), які як одиничні утворення та об'єми утворюють між собою та разом з наявною топографією просторові зв'язки та конфігурації і формують певний проміжний простір. В рамках наявних модифікаторів образу (які слід концептуально розвивати у проекті) вони можуть обиратися залежно від того, якими є вимоги до їх використання. Розрізняють:

- збудовані чи природні ділянки і тривимірні об'єкти, споруди та сукупності будівель і т.д., які за допомогою своєї протяжності та об'єму утворюють простір і, як правило, мають певне використання та надають можливості для експлуатації.
- збудовані / насаджені або природні ділянки із зеленими насадженнями, об'єкти озеленення, такі як дерева, алеї, гаї, сади та все менше озеленення, як-от виткві рослини та ін., які за рахунок їх розростання та об'єму утворюють простір і, як правило, також пропонують різні можливості використання та є корисними з екологічної точки зору.

Поряд з багатьма збудованими об'єктами утворюються також приналежний специфічний довколишній простір та незабудовані ділянки, які межують з цими об'єктами чи оточують їх (наприклад, забудований квартал та його внутрішній дворик, особняк із садом та присадибною ділянкою, замок із його двором та парком). Вони формують єдине ціле, що складається із самої споруди та незабудованого простору.

Залежно від величини міста та чіткого формування чи відмежування до будівельних каменів міста можуть бути зараховані також більші одиниці, такі як частини міста, міські квартали і збудовані чи природні частини ландшафтів, зелені пояси міського простору, (великі) парки і т.д. Якщо їх можна виділити як

завершені, однорідні з точки зору оформлення складові, вони утворюють завершені урбаністичні ділянки, як і, наприклад, житлові райони, вулиці, що сполучають далекі відстані, біотопи і водні ділянки і т.п. У багатьох запланованих для середньовічних міст розширеннях меж міста на початку епохи Нового часу можна чітко простежити цей завершений „характер будівельних каменів“ з погляду містобудування. Втім пізніше ця зручна для використання „метафора будівельного каменя“ розсіюється у більших, вже не придатних для огляду єдностях довколишнього світу (макрорівні міста).

Залежно від автора та від розуміння архітектури чи міста під час опису будівельних каменів міста використовується або той висновок чи підхід, який робить більший **акцент на будівельній формі**, або ж той, який робить **наголос на функції**. Альдо Россі¹⁹ наголошує на архітектурній точці зору, описуючи з архетипним походженням „архітектури міста“, що історично виниклі типології будинків первинно передавалася з покоління в покоління (а також пристосовувалися й розвивалися) як **форми будівництва** будинків. У виниклих в такий спосіб і збережених до нашого часу формах будівництва відбувається безперервна зміна використання, через що також часто паралельно формуються самі функції. Місто таким чином може протягом тривалого часу зберігати та утверджувати свій архітектурний образ, щоправда, у напружених взаємовідносинах між швидкою зміною функцій та незмінною типологією будівель.

Таким чином доцільно розрізняти певні конструктивні теми місця та містобудування відповідно до їх величини та сил впливу за допомогою наступних **категорій будівельних каменів міста**:

- **малі будівельні камені міста** (облаштування вільного простору)
- **традиційні будівельні камені міста**
- **особливі будівельні камені міста**
- **рослинні будівельні камені міста**
- **квартал міста (ареал міста / частина міста)**

notice

Зверніть увагу на те, що в архітектурі та містобудуванні часто не існує загальноприйнятих дефініцій, і тому термін „будівельний камінь міста“ використовується іншими авторами²⁰ у фахових доповідях та в літературі частково інакше, ніж у цих МАБ-текстах.

3.4.2.1 Будівельні камені міста3.4.2.1.1 Малі будівельні камені міста (облаштування вільного простору)3.4.2.1.2 Традиційні будівельні камені міста3.4.2.1.3 Особливі будівельні камені міста3.4.2.1.4 Рослинні будівельні камені міста3.4.2.1.5 Квартал міста (ареал міста / частина міста) як „будівельний камінь міста“

---

¹⁹: Rossi, Aldo: Die Architektur der Stadt. Skizze zu einer grundlegenden Theorie des Urbanen; Düsseldorf 1973; автор розвиває та використовує термін „міська архітектура“ для всього міста, втім не використовує термін „будівельні камені міста“, який дозволяє розчленування на окремі частини.

²⁰: див., напр. Bürklin, Thorsten / Peterrek, Michael (2008); Herrmann, Thomas (1990); Humpert, Klaus (1997); Mäckler, Christoph / Fietz, Frank Paul / Göke, Saskia (Hrsg.) (2016); Trieb, Michael et. al. (1988). – *Хоча Альдо Россі не використовує термін, але його книга „Архитектура города“ (2015) робить суттєвий внесок у ґрунтовне розуміння зв'язку між містом та архітектурою міста; всі книги у списку літератури (6 МАБ).*

3.4.2.1.1 Малі будівельні камені міста (облаштування вільного простору)

Зазначені об'єкти, які також називають **малими архітектурними формами**, та типи ділянок зустрічаються перудусім у громадському просторі і переважно там є значущими для міського простору, хоча велика кількість таких об'єктів існує всюди. Ця тема міського простору є дрібномасштабною, часто має скоріше архітектурне вираження, втім тут нас цікавить її важливість для міського простору і таким чином збудована матеріалізація міркувань про міський простір. Так, наприклад, міський простір та його міський ґрунт стають „видимими“ з матеріальної точки зору лише завдяки замоцненню, їх підкреслюють елементи оформлення, як-от лампи, а завдяки практичним об'єктам, таким як стійки для паркування велосипедів та автобусні зупинки, можна розпізнати їх громадське використання.

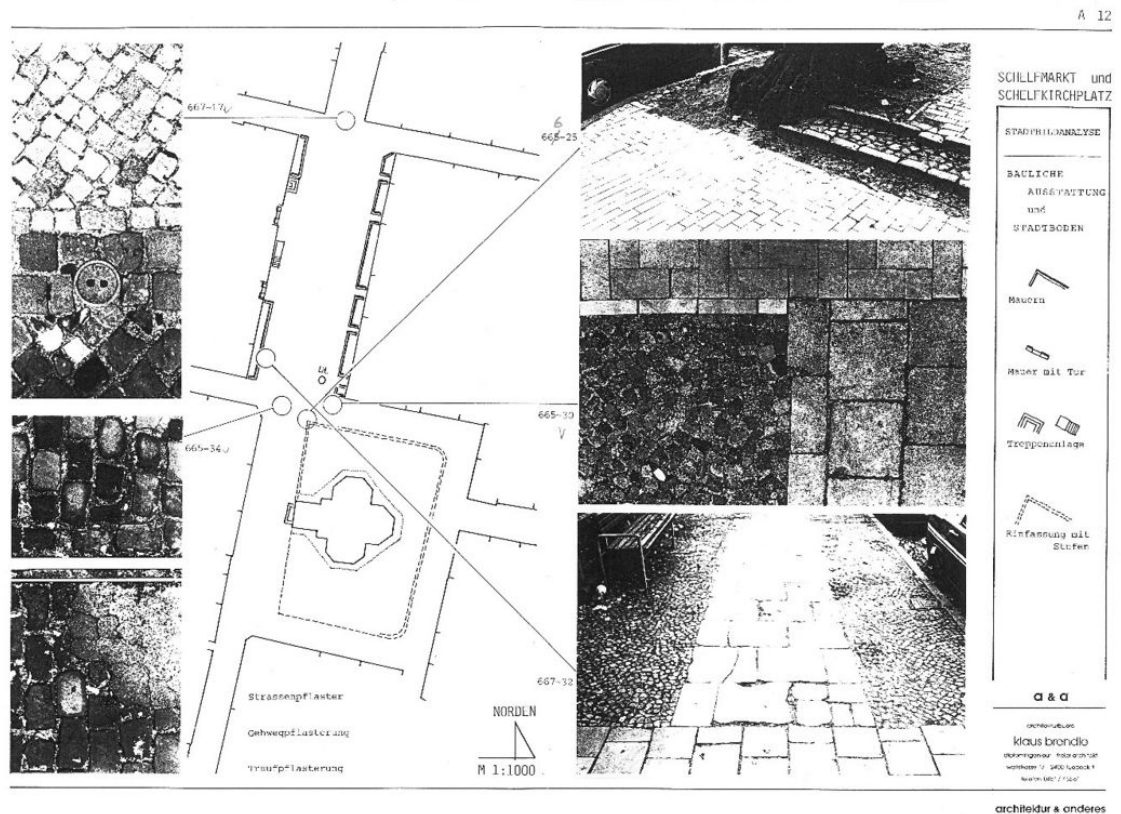
Fig. 37: Малі архітектурні форми на західній Україні з трьох епох "зліва" „сталінська“ трансформаторна підстанція у місті Чернівці; "посередині" „модерністський“ павільйон у Львові (перед проведенням реконструкції); "справа" „ретро-традиційна“ (нова) приватна каплиця у Карпатах поблизу Вишніви

Детальний огляд можливих об'єктів облаштування урбаністичного простору, видів поверхонь у незабудованому просторі та спеціальну систематизацію видів діяльності у пішохідних зонах можна знайти у публікації Дітера Боемінгаузена (див. аркуш з переліком у додатку та у списку літератури 6 МАБ). – Нижче наведено (неповний і дещо систематизований) перелік найбільш характерних для міста типів оформлення, об'єктів малої архітектури та деякі приклади до них.

а. Типи покриття поверхонь для доріг, вулиць і площ

напр., гравійне та піщане покриття, заощення з натурального каменю з різними типами прокладання, включаючи декоративне заощення, плитовий настил, асфальт, бетонний блок, дерев'яне і штучне покриття, клінкерне покриття і т.д., з приналежними розмежувальними елементами, такими як бордюри, водостіки, люки і т.д...

Fig. 38: „Будівельне наповнення та ґрунти міста“

фото наявних матеріалів кріплення поверхні та об'єктів оснащення перед перебудовою площі Шельфмаркт у м.Шверін / Німеччина; джерело: k.brendle plan.buero a&a (1992), ст. 12 (без масштабу)

b. Допоміжні будівлі та прибудови;

напр., навіс для автомобіля, гараж, сарай, майстерня, альтанка (також на приватних ділянках) і т.д.

c. Технічні споруди;

напр., трансформаторна підстанція, розподільний щит, телефонна будка, поштова скринька, громадський туалет, електричні, телефонні та інші стовпи для повітряних ліній і т.д., різні типи освітлення для транспорту та ілюмінація; контейнери для сміття, болард, сміттєвий бак біля житлового будинку, контейнери для вторинної сировини і т.д.

d. Носії інформації та дорожні знаки;

напр., вказівник, система світлового оповіщення („світлофор“), дорожні знаки, план міста, демонстраційний щит, стовп для афіш та оголошень, великий відео-екран, рекламний щит, світлова реклама і т.д.

Fig. 39: Оглядова таблиця для системи паркування в центрі міста – дорожні знаки для транспорту в Любеку "зліва"; будівельно-історичний інформаційний стенд (нім. / англ.) на вулиці Фляйшгауерштрассе в Любеку, "справа"

Fig. 40: Великий рекламний відеоносій в аеропорті (2016) у Франкфурті-на-Майні / Німеччина, "зліва"; стовп для афіш та оголошень в Любеку (Brendle 2017), "справа"

е. Комерційні об'єкти

напр., відкритий прилавок, кіоск, мобільні кіоски для продажу морозива, мобільна кав'ярня, автомат, рекламний об'єкт, мобільний торговий пристрій, стенд, тераса біля кафе і т. д .

Fig. 41: Малі архітектурні форми

кіоск у Касселі, парк Вільгельмсгьое / Німеччина, "зліва"; кіоск поблизу ВНЗ прикладного напрямку міста Любек, "справа"

f. Транспортні об'єкти та споруди

напр. зупинка громадського транспорту, зупинка метро, колії та залізничне полотно (див. також підпункт 3.4.2.1.3.б. Особливі будівельні камені міста), дебаркадер, парадні сходи, ескалатор, парковка для велосипедів; (особливі локальні) мобільні об'єкти, такі як „yellow cab“ (таксі жовтого кольору) у Нью-Йорку, червоний двоповерховий автобус в Лондоні, історичний трамвай у Ліссабоні, елеватор „Ласерда“ в місті Сальвадор / Бразилія, „Зубчик²¹ у Штутгарті / Німеччина, гондоли у Венеції і т.п.

Fig. 42: Наземне, „фольклорно-постмодерністське“ виконане у 2001 році оформлення залізничної станції (станція „Видубичі“) у м. Київ / Україна (фото – 2015 рік) "зліва"; радянська „постмодерністська“ трамвайна зупинка „Львівська політехніка“ біля Національного університету „Львівська політехніка“ у Львові | Лемберзі / Україна, "справа"

Зображення вулиці, залізнична станція „Видубичі“ (станція „Видубичі“) у Києві / Україна

g. Декоративні, мистецькі об'єкти та споруди, об'єкти та споруди народної культури та дозвілля

напр., пам'ятник, меморіал, скульптура, фонтан, особливі ігровий інвентар (напр., об'єкти Гуго Кюкельгауса 1900 – 1984; див. <http://www.hugo-kuekelhaus.de/website/index.php/de/> (дата звернення 10.08.2017), прапори та банери, місця з невеликими історичними руїнами та археологічні релікти і т.д.

Fig. 43: Мала архітектурна форма – колодязь на „Турецькій площі“ (зруйнований) у Чернівцях; історична листівка з фотографією 1899 року

(фотограф - Л. Кьоніг / джерело невідоме) ²²

h. Об'єкти дозвілля

напр., лава, стілець, місця для сидіння, сходинки для сидіння, спортивний / ігровий інвентар, доріжка для скейтбордингу і т.п.; закріплені / зафіксовані чи мобільні.

Fig. 44: Рельєфи для сидіння на (новій) Ринковій площі (1995р.) у м. Любц (земля Мекленбург / Німеччина; архітектор: k.brendle plan.buego a&a, "зліва"; лава у формі серпантину (Форма серпантину, яка часто використовується у Бразилії, ймовірно, була започаткована ландшафтним архітектором Роберту Бурле Марксом.) під деревами на Праça Camerino у місті Аракаю, штат Сержипі / Бразилія, "справа"

і. Типові для певного регіону, зумовлені місцевістю об'єкти та інші об'єкти;

напр., портовий кран, причальні споруди, оглядова вежа, дашок для захисту від сонця в Сук / Саудівська Аравія, фігури святих та священні об'єкти, придорожній хрест, вітряк і т.п.

Fig. 45: Статуя Святої на острові Реюньйон (Заморський департамент) / Франція, "зліва"; „Inspiration 911“ (2015) Джеррі Джуда – Скульптура перед фабрикою Porsche (висота майже 24 метри) в Цуффергаузені (Цуффергаузен – один з районів міста Штутгарт / Німеччина, "справа"

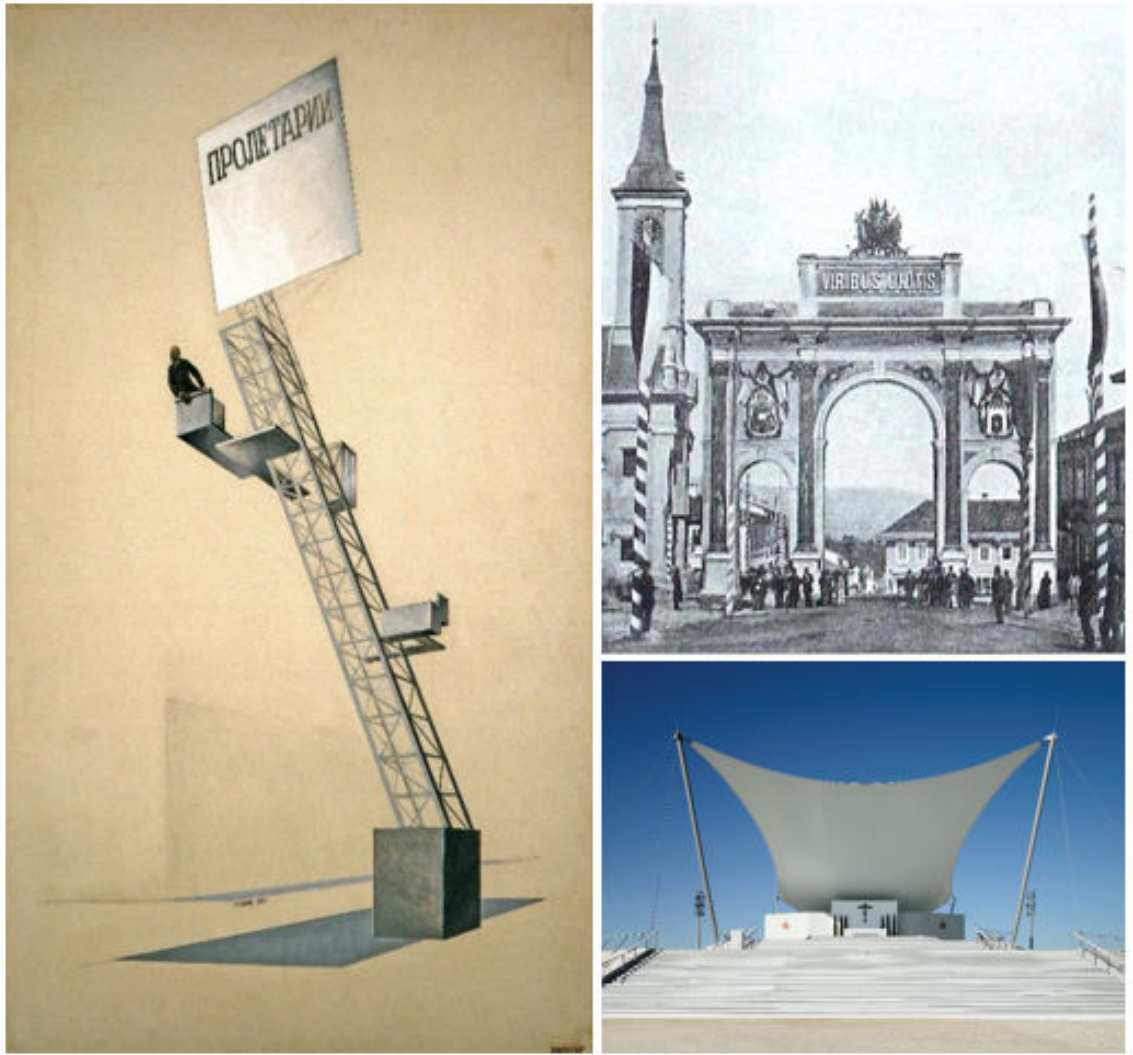
к. Менші транспортні споруди та споруди інженерного будівництва

напр., міст, підпірна стіна, причал, дамба і т.п., малі портові споруди, сходи і т.д.
Див. також пункт 3.4.2.1.3. Особливі будівельні камені міста

л. Ефемерні інсталяції та будівлі для урочистостей, святкувань та інших тимчасових подій

напр., щотижневий ринок, Октоберфест, карнавали, пункти для релігійних процесій, Паради кохання (Love Parade), ділянки для парадів, „Захопи Волл-стріт“ (захоплення громадського простору в Нью-Йорку та інших американських містах з метою політичного протесту); також такі об'єкти як торговий стенд для вуличної торгівлі, намети, транспаранти, туалети, мобільне житло, трибуни, концертні сцени, вітвар під відкритим небом і т. д.

Fig. 46: Ефемерні інсталяції та об'єми

Тріумфальні ворота (1880) з нагоди прибуття до Чернівців кайзера Франца Йозефа, споруджені поблизу Католицької церкви (Kaindl 1908 / 2008, S. 115) Ель Лісіцький: Трибуна Леніна (1920) - Третяковська галерея в Москві, "ліворуч"; Тріумфальні ворота (1880) з нагоди візиту імператора Франца Йосифа до Черновіца, встановлені біля католицького костелу (Kaindl 1908 / 2008, стор. 115f), "вгорі праворуч"; вівтар Папи Римського з нагоди візиту до Мюнхена (2006) / Німеччина, архітектор та інженер: Werner Sobek Engineering & Design; фото: Zooey Braun, Штутгарт, "внизу праворуч"

Fig. 47: Інформаційний стенд протесту

„Громадяни інформують громадян“ / „Справжній прогрес не руйнує цінності“ – нині постійний інформаційний стенд протесту (2017) проти руйнування частини головного вокзалу, що перебуває під захистом пам'яток архітектури (1914 – 1928; архітектор Пауль Бонац) в рамках проекту „Stuttgart 21“ у Штутгарті / Німеччина

²²: Вказівка на джерело фотографії: Chekhovsky, Ihor: A Tour of Chernivtsi and Bukovina; Kiew 2008, S. 20 (Чеховський І. Прогулянка Чернівцями та Буковиною / І.Чеховський - Київ: Балтія-Друк, 2008, С.20.

3.4.2.1.2 Традиційні будівельні камені міста

Під даним терміном слід розуміти переважну кількість загальноприйнятих, звичних будівель певної місцевості, призначених для повсякденного життя і трудової діяльності. Можна було б також сказати, що він позначає **„нормальні основні будівельні камені“** збудованого навколишнього середовища. Оскільки раніше – а в певних частинах світу також і сьогодні – окремі життєві функції не мали настільки чіткої диференціації та розподілу з просторової точки зору, і багато функцій були організовані „під одним дахом“, то минуле „проживання“ неможливо напряду порівняти з тим, що ми, зокрема в Європі, розуміємо під цим словом на сьогоднішній день²⁴. До часів Середньовіччя місто складалося з великої кількості схожих будівельних одиниць для праці та проживання, тобто з „мультифункціональних будинків“ (а також з убогих помешкань) та з незначної кількості особливих будівель для спеціального використання. Їх особлива будівельна форма, обумовлена певною особливою функцією, формувала разом з довколишніми пов'язаними між собою „нормальними ареалами“ архітектурний образ міста (див. наведене нижче історичне зображення Каїру та пункт [3.4.2.1.3](#)). Архітектор та теоретик архітектури Альдо Россі описував взаємодію „архітектури міста“, що складається з загальних „житлових ареалів“ та суспільно-орієнтованих „первинних елементів“, які в даному під модулі називаємо „особливими будівельними каменями“.

Fig. 48: „Мечеть султана Хасана, Каїр, 1858 / 59“ / Єгипет
історичний образ міста із різноманіттям „традиційних будівельних каменів міста“ та їх зв'язок з
„особливим будівельним каменем міста“; фото на альбуміновому папері Вільгельма
Гаммершмідта / brk Nr. 00049012, Музей етнології, Берлін

Безперервне розчленування на розподілені, різні форми проживання та праці та на відповідні будівельні форми відбулося в Європі під час індустріалізації. Такий прогресивний розвиток будівель та їх використання в контексті суспільного розвитку відповідає новим містобудівним формам організації та будівництва міста. Під впливом дедалі нових і нових стимулів міська забудова знову й знову переформовується та заново утворюється аж до сьогоденного дня, наскільки це дозволяє успадкований фактичний стан. Незважаючи на широку диференціацію, спеціалізацію та індивідуалізацію повсякденного використання, „нормальні“ **будівельні камені міста**²⁵ й сьогодні формують „загальне підґрунтя“ та вихідні рамки для особливих будівельних каменів міста²⁶. У „класичному, традиційному містобудуванні“ існує гармонійне відношення між масою нормальної забудови та меншою кількістю видатних особливих будівель(див., наприклад, фото силуету старої частини міста Любек в підпункті 4.2.1.3).

На основі критеріїв образу та будівельних форм можна розрізнити та розділити за категоріями окремі типи та конфігурації будівель, їх просторову позицію по відношенню одна до одної на основі їх типологічних типів доступу, а також за

видом їх комбінацій (розміщення в ряд, кластерне утворення, штабелювання, ансамбль і т. д.). При цьому для багатьох з них пов'язані з ними незабудовані ділянки відіграють таку ж важливу роль, як і самі будівлі. Для розрізнення, категоризації та опису абстрактних, „чистих будівельних каменів міста“ Бюрлін та Петрек (2008) називають три головних аспекти, через які **традиційні будівельні камені міста** формують навколишнє середовище та впливають на нього:

- через їх власну **випромінюючу сегментацію** та **форму**, зумовлену до прикладу, внутрішніми функціональними вимогами до поділу будівлі.
- через їх внесок у **формування** та **створення образу міського простору**, можливо, на всіх містобудівних рівнях (передусім на мікро- та мезорівнях міста).
- через **типи підходів, доступу до них** та **притаманну їм функцію / притаманні функції**, включаючи їх вимоги для **орієнтування**.

Багато з наведених тут традиційних будівельних каменів міста детально висвітлено та представлено на прикладі важливих для історії будівництва споруд у невеликій книзі Бюрліна та Петерека (2008). У зв'язку з прив'язкою до місцевості, специфікацією та змішуванням різних будівельних каменів між собою виникає незліченна кількість різних варіантів та зразків основних традиційних будівельних каменів міста. Вони роблять суттєвий внесок у формування образу тієї чи іншої місцевості та ділянки міста і міської архітектури (див. також інші модифікатори (підпункти [3.4.2.2](#) та [3.4.2.3](#)). Нижче представлено ряд різноманітних традиційних будівельних каменів міста, типи їх будівництва та приклади:

а. індивідуальний житловий будинок / вілла

напр., розташований поодиноким, із довколишнім незабудованим простором; багато будівель, що вільно розташовані між собою або майже не пов'язані візуально (все ж це не будівлі – солітери, які мають вплив на міський простір та розчленовують його!; див. підпункт [3.4.2.1.3](#). „Особливі будівельні камені міста“) і т. д.

б. ряд індивідуальних будинків

напр., розташовані вздовж вулиці з однієї/ двох сторін, закриті, окремо/щільно розташовані в ряд, зчеплені, аж до забудови спареними будинками, а також «вільні» розміщення, як-от зі зміщенням, у вигляді кривої, у вільному співвідношенні один до одного і т. д. Більше рядів індивідуальних будинків (як

ряд індивідуальних будинків на аерофотознімку нижче) можуть утворювати групу; див. 4.2.1.2.g.

Fig. 49: Ряд індивідуальних будинків

Розташована в ряд вздовж однієї/ двох сторін вулиці нова житлова забудова та група розташованих в ряд індивідуальних будинків в західній частині міста Сальвадор у штаті Баїя / Бразилія; аерофотознімок 2016 року, зліва; поселення з розташованих в ряд спарених будинків, частково поєднаних прибудовами (прибл.1925 рік; архітектори Берг та Пааше) Берінгштрассе, Любек, "справа"

Fig. 50: Розташована в ряд забудова (пізньої епохи грюндерства), що справляє враження закритої

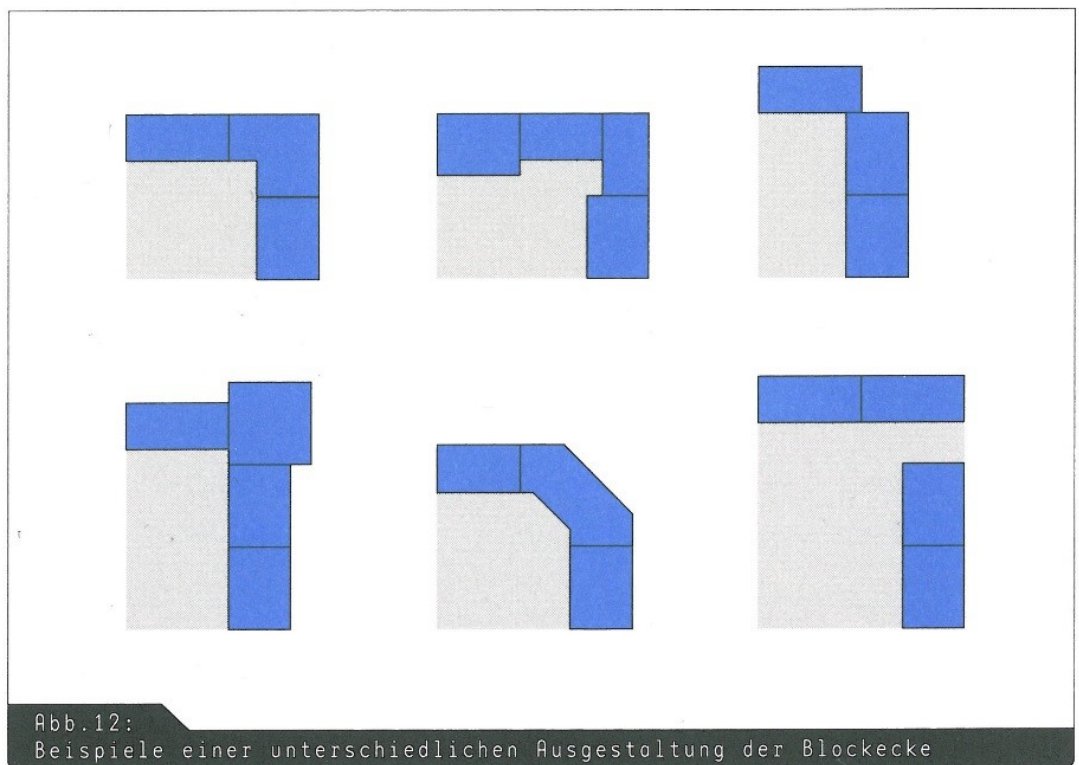
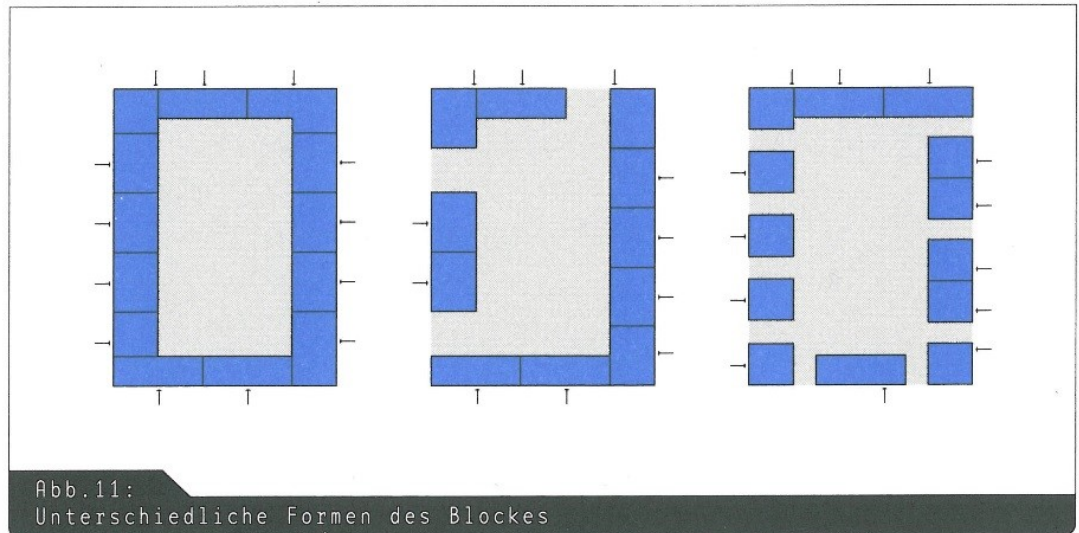
вулиця Гюстав-Кайзер-Штрассе в місті Бад-Наугайм / Німеччина, з „самобутнім“ будинком-ательє (1977 / з 2008 року перебуває під захистом пам'яток архітектури); архітектор Йоганнес Петер Гьолцінгер (нар. 1936), "посередині за деревом"

с. блочна забудова

напр., з різним оформленням кутів, включаючи навіть відкриті кути; від регулярної до вільної, від вільної до закритої або ж відкритої форми, і аж до ансамблю великої блочної забудови (великі скульптурні ансамблі поселення

1960 – 70-тих років, такі як Меркішес Фіртель у Берліні, у Штутгарті-Фрайберзі / Німеччина чи поселення у Дністровському районі міста Київ / Україна і т.д.

Fig. 51: „Блоковані будинки-блок міської забудови“
будівельний камінь міста, можливі у по-різному закритих формах ("зліва"); з різними кутами блоків ("справа"); джерело: Bürklin, Thorsten / Peterek, Michael: Stadtbausteine; Basel 2008, S. 21

Fig. 52: Суперблоки

Чотири відкриті блоки або „супер“-квартали (див. позначені жовтим кольором кути, прибл. 500 x 500 м) – аерофотознімок розбудованих в якості моделі блоку прибл. у 1959/60 рр. чотирьох „суперблоків“ №г. 107 / 108 та №. 307 / 308 (“27”) у південному крилі („Asa Sul”) Бразилія; у кожному випадку чотири „суперблоки“ формують “мікрорайон” зі школою, торговим центром, церквою і т. д.; архітектори: Oscar Niemeyer, Marcello Campello, Sergio Rocha, José Ricardo Abreu, Luiz Acioli та інші; ландшафтний архітектор: Roberto Burle Marx; містобудування: Lucio Costa (1957); Бразилія, частина DF Brasília / Бразилія (завантаж. Googlemaps 02.08.2017), "зліва"; "справа": "відкрите блочне та дворове утворення" – відкрите формування кута блоку та всі житлові будівлі на першому поверсі прохідні та нарощені за допомогою стовпів в суперблоці № 308 (на аерофотознімку "зліва зверху"); фото: Бетанія Брендле, 2011 рік.– Джерело: Costa Braga, Andrea da / Falcão, Fernando A. R.: Guia de Urbanismo, Arquitetura e Arte de Brasília; Fundação Bulcão; Brasília 1997, S. 31 – 37

Fig. 53: Великий блоковий ансамбль

Нове велике житлове будівництво (прибл. 2010 рік) у Києві (Україна) вздовж вулиці Анни Ахматової (завантаж. з Googlemaps, дата звернення 30.07.2017), "зліва"; радянський великий блоковий ансамбль із добудованими великими новими будівлями (аерофотознімок 2012 року), "справа"

d. Двір / територія двору

Двір / територія двору, більші закриті, подібні до кишені формування, утворені багатьма будівлями чи флігелями будівель, центральний або напівгромадський внутрішній простір (також) для більшого об'єкта і т. п.; напр., передній двір, курдонер (почесний двір замку: Cour d'honneur), історичне сполучення між

прибутковими будинками („Zinshäuser“)²⁸ через двори у Чернівцях, часто також біля суспільно-орієнтованих житлових споруд чи інституцій, заїжджі двори для караванів і т. д.

Fig. 54:

Двір історичного прибуткового дому (XIX ст.) в центральній частині міста Чернівці / Україна; дістатися до нього з вулиці можна через парадну будівлю.

Fig. 55: Закрите блочне та дворове утворення

Карл-Маркс-Гоф (1930) у Відні / Австрія, архітектор: Карл Ен (фото 2015 року); "в центрі" на аерофотознімку знаходиться велика за площею „кишеня“ в якості переднього двору із відображенням тут монументальним фасадом; двори житлової будівлі простягаються по всій довжині зображення (завантаж. з Googlemaps, дата звернення 28.07.2017)

е. Лінії

напр. „приєднувальні“ чи „зв’язані²⁹“ (під останнім слід розуміти ті, що дзеркально відображають план) лінії; вигнуті, ті, що звиваються, зміщені, зігнуті, ступінчасті і т. п. З точки зору міського простору важливими при цьому є обширні, впорядковуючі, близькі до середовища проживання ділянки, що забезпечують доступ, незабудовані та озеленені ділянки³⁰ між лінійною забудовою, а також розташовані впоперек лінійної забудови і т. д. У зв’язку з спеціальними місцевими умовами існують також чіткі довгі лінійні будівлі вздовж однієї вулиці, які не є частиною блоку (напр., захист від шуму для суміжної житлової ділянки; укріплююча чи стабілізуюча функція, функція оформлення простору), напр., Байкер Уолл в Ньюкаслі / Англія (1968 – прибіл. 1982; архітектор: Ральф Ерскін) чи у південному Сіменсштадті в Берліні вздовж залізничної лінії (архітектор: Отто Бартнінг), а також в якості „просторових основних ліній будівельних об’ємів“ для розташованої навпроти лінійної забудови (архітектор: Гуго Герінг); див. нижче плани місцевості.

Fig. 56: Лінійна забудова

Лінійна забудова (архітектор: Гуго Герінг) у „житловому районі Сіменсштадт“ (так зване „Ringsiedlung“ (кільцеве поселення); об’єкт Світової спадщини) в Берліні (1929 – 1934), "зліва"; лінійна забудова 1950-тих років на вулиці „Бюргвайде“ в Любеку – ступінчасті, збудовані боком по відношенню до вулиці фронтонні сторони житлових блоків (вид збоку), "справа"

Примітка до „Ringsiedlung“: „Der Ring“ – назва об’єднання архітекторів з 1924 чи 1926 по 1933 рік; серед яких Отто Бартнінг, Петер Беренс, Річард Дьокер, Вальтер Гропіус, Гуго Герінг, Отто Гаеслер, Людвіг Гільберсгаймер, Ернст Май, Еріх Мендельсон, Ганс Польціг, Людвіг Міс ван де Рое, Ганс Шарун, Бруно та Макс Таут, Гайнріх Тессенов.

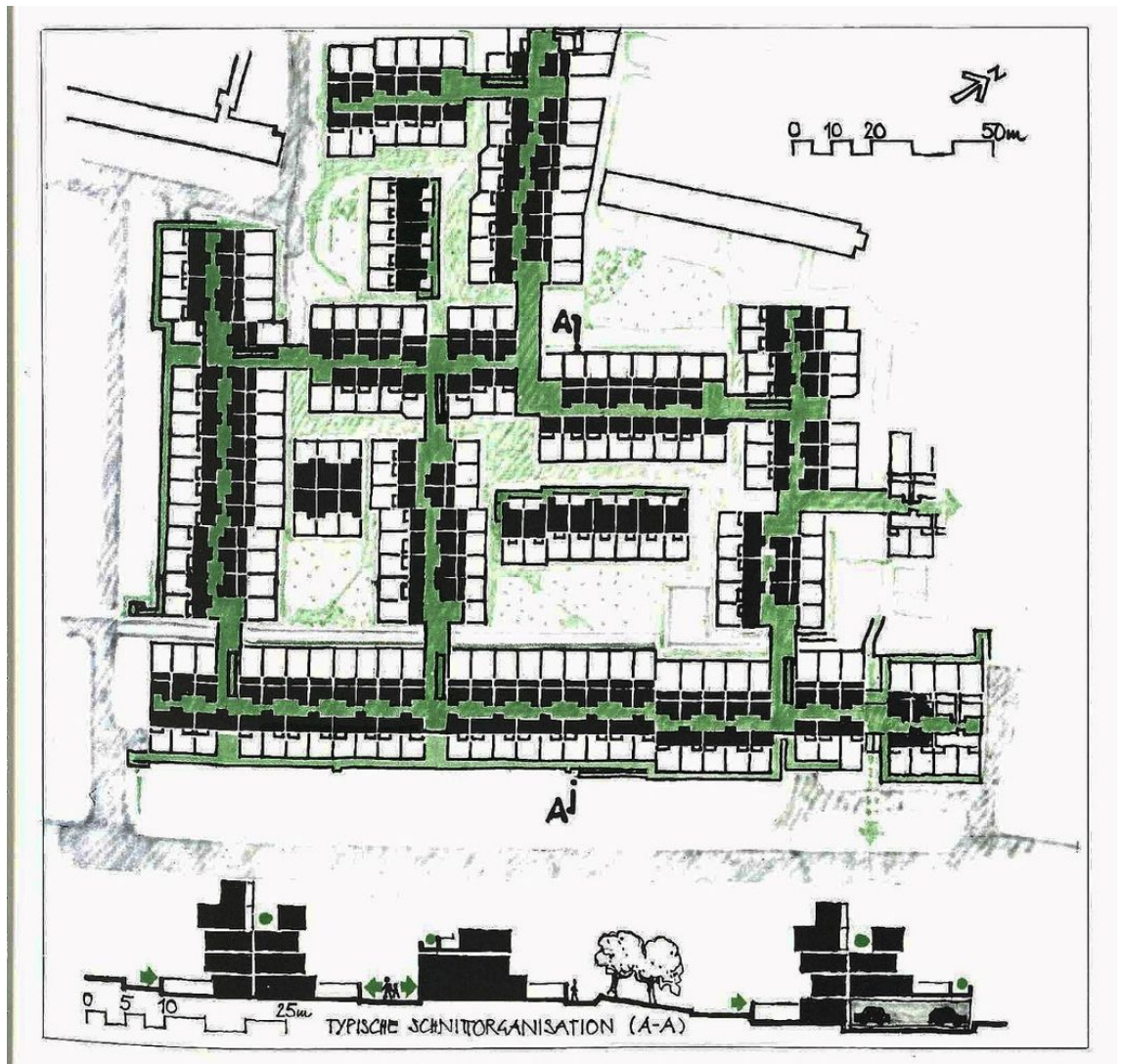
Fig. 57: „Довгий житловий рядок“

(позначене червоним кольором на верхньому плані місцевості / так зване „Довге нещастя“; архітектор Отто Бартнінг) у житловому районі під назвою Сіменсштатт (так званий „Ringsiedlung“; об’єкт Світової спадщини) у Берліні (1929 – 1934), навпроти показаних раніше лінійних будівель Гуго Герінга; джерело графіка плану місцевості, розташованого вище: завантаж. Torstenwww – eigenes Werk, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21213889> : "Примітка та зауваження: На графіку з Вікіпедії дані про архітекторів та планувальників є неповними і частково неправильними; так само відсутнє повноцінне завершення житлової лінії Бартнінг-будівлі Ганса Шаруна зі сходу (1955 / 56 рр.; див. помаранчеву стрілку). Фрагмент карти нижче правильно показує об’єкти Світової спадщини ЮНЕСКО (та велику частину буферної зони); в доданому тексті доповнено дані про планувальників. – Це в якості невеличкого „навчального прикладу“ щодо достовірності джерела з мережі; тому завжди рекомендується здійснювати перевірку інформації. Джерело карти завант. 07.08.2017:" http://www.stadtentwicklung.berlin.de/denkmal/denkmal_in_berlin/de/weltkulturerbe/siedlungen/siemensstadt.shtml

f. Пасаж / прохід

Пасаж / прохід з вулиці (здебільшого через парадну будівлю); напр., прямолінійний, звивистий, як внутрішня система провулків чи базарів, торговий пасаж; використовується також для доступу до квартир та будинків всередині блоку і т. д.; напр., особливі форми, такі як „roof street“ на даху (Лондон) та у історичних блоках, де доступ до кожної будівлі блоку здійснюється з середини блоку у формі так званих „Gängen“ (проходи від Gang прохід) у Любеку.

Fig. 58: „Roof street“

Система вулиць на даху (на четвертому поверсі / зеленим кольором) на плані місцевості та в розрізі (внизу) житлового кварталу Marquess Road, Іслінгтон (1968 – 76) у Лондоні/ Великобританія, архітектори: Darboune & Darke; джерело: Kirschenmann / Muschalek (1977), S. 76

Fig. 59: Прохід для доступу в Любеку на вул

Енгельсгрубе (жовтим) для історичної забудови всередині блоку (XVII / XVIII століття) та на вул. Фішергрубе (червоним) для „нової“ житлової забудови (1997; архітектори: Chlumsky Peters Hildebrandt та арх. бюро „Naake“); аерофотознімок: завант. Googlemaps, дата звернення 04.08.2017

Fig. 60: Прохід для доступу через парадний будинок на вул. Енгельсгрубе ("зліва зверху") та прохід крізь поздовжню забудову „Zerrahns Gang“ із закритими, з обох сторін збудованими рядами будинків, "справа зверху"; схожа на Gang нова забудова на вул. Фішергрубе позаду нових парадних будівель з чисельнішими, зміщено розташованими невеликими будинками рядової забудови та утвореними малими дворами (усі фотознімки 2017 року), "внизу".

g. Група

група; може мати різноманітне оформлення, напр., відмежована назовні забудова, яка розподіляється всередині, менші будівлі та ансамблі споруд, традиційно-структуроване поселення первісних народів, кластерне утворення одноповерхової так званої килимової забудови, спеціальне вертикальне штабелювання, як для будинку з терасами, аж до компонованих великих поселень і т. д.

Fig. 61: Містобудівне групове утворення перший поверх (-фрагмент) студентських гуртожитків у Штутгарт-Вайхінген (1966 – 1972) / Німеччина; архітектори: Atelier 5, "зліва"; план місцевості (без масшт.), джерело: Atelier 5 (1986), S. 144; Fotografie von 2017, "справа"

h. „Ящик“ чи „коробка“

„Ящик“³¹ чи „коробка“ – безформна, вільно розміщена „збудована оболонка“; напр., плоскі індустріальні та промислові будівлі, неоформлені корпуси великого об'єму, які не мають на меті формувати простір та не мають вимог до форми

Fig. 62: Виробничі підприємства великої площі у „будівлі-контейнері“ (на додачу - з сильним топографічним втручанням на додачу) в Естанції, штат Сержипі / Бразилія.

24: Тільки перехід від способу проживання XIX ст. до способу проживання XX ст. чітко демонструє ґрунтовні зміни; напр., висвітлені в „Museum für Alltagskultur“ (Музей побутової культури у м. Вальденбух): www.museum-der-alltagskultur.de; див. на веб-сайті розділ „Виставки“: Wohnwelten mit Wohnstudio (див. відео: „Helden des Alltags“ <https://youtu.be/QfMMRGaqcjk>); youtube / Wohnwirklichkeiten, Schloss und Jagd / Zeitsprünge а також категорію „Sammlung“: Wohnen (дата звернення 05.08.2017) а також "Історія життя" (5 т. / 1996 - 1999). Див. також про датську побутову культуру в музеї „Den Gamle By“ в м. Орхус / Данія за посиланням: <http://www.dengamleby.dk/> (станом на 16.08.17)

25: Формулювання та пропаговану властивість „нормальність у будівництві“ заснував Паульганс Петерс, напр., в якості основної теми журналу „Baumeister“ Nr. 2 / 1980, і розумів під цим (архітектурну) якість для повсякденного будівництва у відношенні до особливих будівель та їх архітектурного оформлення; детальніше див. пункт під назвою „Normalität“ у списку літератури.

26: Альдо Россі, аналітично розглядаючи місто, говорить лише про „житлові ареали“ (тобто пов'язані з використанням властивості території, а не про тамтешню забудову) у відношенні до важливих з точки зору архітектури „первинних елементів“ міського простору, оскільки він приписує особливим будівельним каменям міста більший архітектурний вплив та культурну стійкість для „архітектури міста“ [наведені „терміни“ використовує А.Россі].

27: Замість вулиць із назвами у Бразилії існують „Superquadras“ (пронумеровані суперблоки). Відповідно до свого розташування вони отримують свою назву, яка слугує орієнтиром у повсякденному житті.

28: „Zinshaus“: австрійська назва будівель, збудованих для здачі у найм, передусім у Відні, що походить з XIX ст.; через парадну будівлю, що виходила на вулицю, можна було пройти в оточений багатоповерховими будівлями внутрішній двір, а дістатися у квартири цих будівель – через сходову клітку та склепінчастий під'їзд.

29: за Бюркліном та Петереком (Bürklin / Peterrek (2008), S. 42-43)

30: Щоправда, незабудовані ділянки часто перетворюються на такі, що майже не використовуються, деградує в якості ділянок, що забезпечують відступи або пізніше розділяються огорожами.

31: За Бюркліном та Петереком (Bürklin / Peterrek (2008), S. 64 – 68. – Вирішальним для гармонійного поєднання споруди з оточенням є не суто її розмір чи масивність, а відсутність конструктивних міркувань щодо дизайну

самої будівлі та/або її зв'язків із середовищем та сусідніми будівлями у міському просторі.

3.4.2.1.3 Особливі будівельні камені міста

На противагу до „традиційного будівельного каменю міста“ даний термін охоплює менш чисельні, втім особливі і часто **видатні споруди** певного населеного пункту. До особливих будівельних каменів міста належать здебільшого центральні, муніципальні чи міжрегіональні установи та функції, а завдяки комбінованому „злиттю“ по-особливому збудованої форми, положення у міському просторі та функції вони мають безпосередній просторовий вплив на збудоване оточення. Це будівлі для закладів культури, органів правосуддя та безпеки, соціально-медичні установи, навчальні заклади, спортивні установи, заклади дозвілля, а також транспортні споруди, технічна інфраструктура (насосні станції, очисні споруди, трансформатори, підстанції) та ін.; видатні адміністративні комплекси та приватні установи можуть також впливати на міський простір, якщо з будівельно-просторової точки зору помітною є висока суспільна оцінка споруди та її містобудівний вплив.

Поряд з названими видами експлуатації термін охоплює також численні **інженерні та транспортні споруди**, такі як мости, транспортні розв'язки, радіовежі і т. д., які завдяки їх найрізноманітнішій формі та втручанню в топографію також як особливі будівельні камені міста членують забудовані ареали та беруть участь у їх формуванні. Альдо Россі називає архітектурні особливі будівельні камені „первинними елементами“³². Він вказує на те, що вони часто є пам'ятниками будівництва, і у своїй книзі „Архитектура города“ ставить їх на перше місце у відношенні до іншої міської забудови.

Fig. 63: Силует старої частини міста Любек із заходу (об'єкт культурної спадщини ЮНЕСКО) чітка взаємодія нормальної міської забудови (традиційні будівельні камені) та церков, що височіють над нею, як особливі будівельні камені міста; фото: Detlev Klockow, dk-graphiks 2012 р.

Цей вислів охоплює біполярні, взаємно-обґрунтовані та взаємозумовлені напружені зв'язки між особливими „первинними“ спорудами та загальним образом міста. Силует міста Любек є вираженням таких піднесених з точки зору простору міста (та „громадянсько“-піднесених) зв'язків, які можна констатувати також на основі високого локального, підтримуючого ідентичність статусу старої частини міста, у порівнянні з ділянками передмістя. Особливі просторові зв'язки між особливими будівельними каменями міста та нормальною забудовою (традиційними будівельними каменями) виникають також за рахунок наведених нижче властивостей:

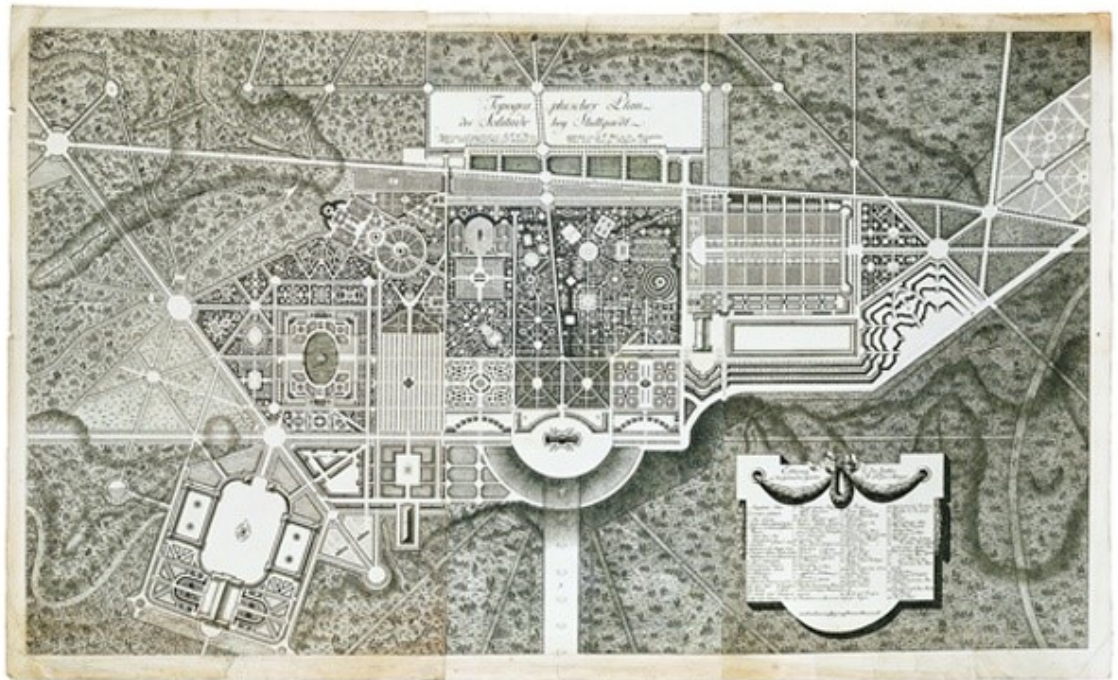
- їх особливе внутрішнє та зовнішнє **архітектурне членування** та форма (порівняно з навколишньою нормальною забудовою).
- їх внесок у формування, членування та **образ міського простору**, можливо, також в якості орієнтиру на всіх містобудівних рівнях (втім передусім на мікро- та макрорівнях міста).
- спосіб доступу до них, а також їх **(культурно-) історичні функції** (які затьмарюють міський простір та його сприйняття).

Особливі будівельні камені здебільшого прив'язані до їх використання та мають репрезентативну форму, їх вплив поширюється на велику територію і впадає у вічі. Вони роблять місто особливим (історично) в часі та просторі. Часто це будівлі, які знаходяться під захистом пам'яток архітектури, і вони лише незначною мірою або ж повільно змінюються в процесі розвитку довколишньої місцевості. Навіть якщо змінюється їх використання, вони зберігають свій особливий, помітний у міському просторі статус чи отримують нове значення. Вони є цілями вирішення повсякденних питань (напр., паспортний стіл у ратуші), а також особливих подій (напр., відділ реєстрації актів цивільного стану також у ратуші) і є також часто „сценою & обгорткою“ для незвичайних заходів та подій. Більш технічно-обумовлені особливі об'єкти часто простягаються на великі території, є елементами сегментації та розподілу, втім їх власна функція є „об'єднуючою, комунікативною“ (напр., залізнична колія або течія річки). Часто один особливий будівельний камінь об'єднує багато перелічених властивостей та форм різних особливих типів об'єктів (а. – h.), що ще більше закріплює та посилює його видатну позицію в місті. Розрізняють.

а. Будівля-солітер

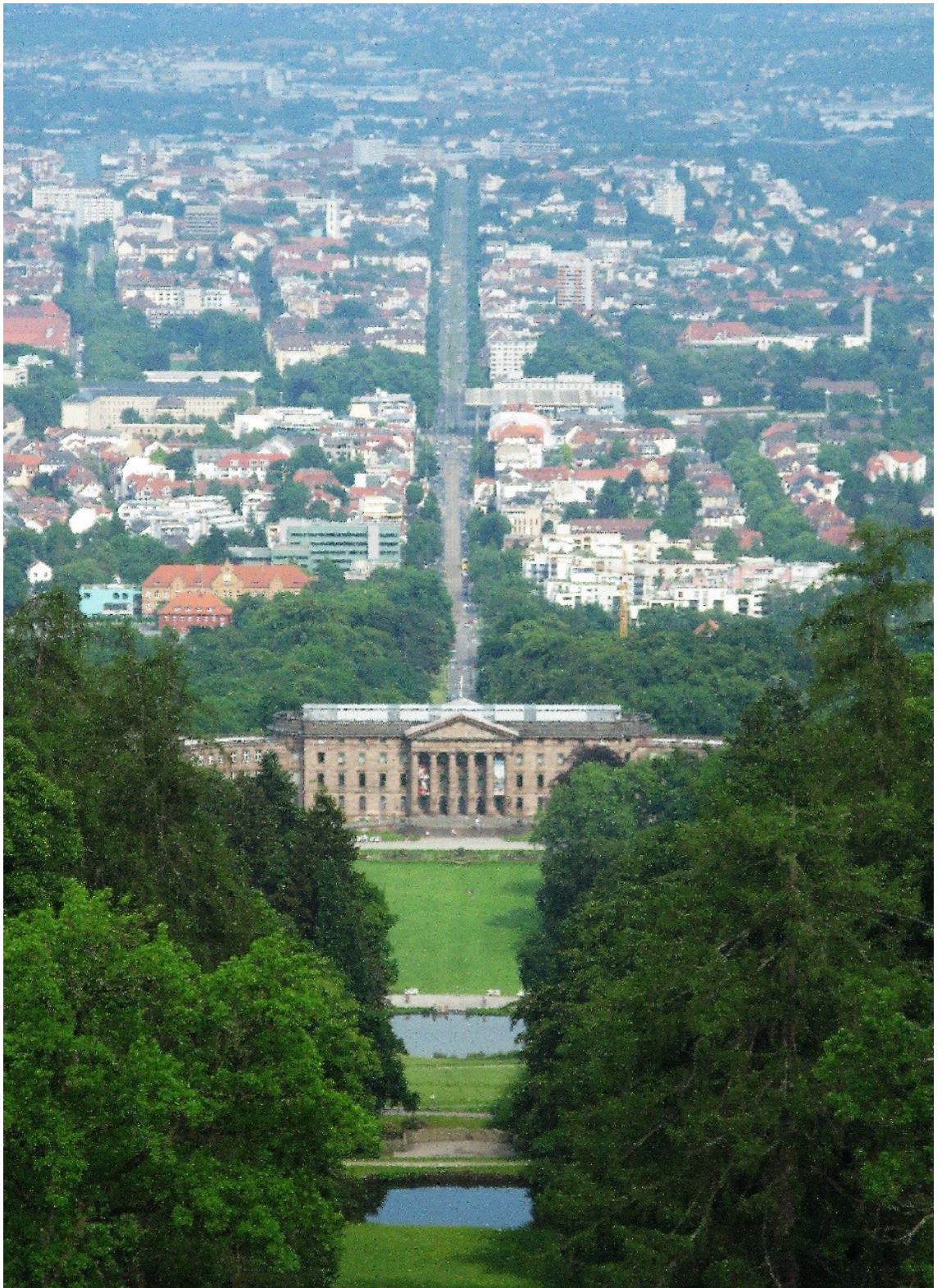
напр., окрема споруда або окремо розташований ансамбль будівель, що здалеку виділяється на фоні довколишньої території (міста) та розподіляє її (територію) (напр., палац чи замок), часто монументальна і симетрично / геометрично впорядкована, може домінувати за своєю висотою і т. д.

Fig. 64: Будівля-солітер „Schloss Solitude“ (палац Солітюд)

(малий корпус будівлі в центральній нижній частині зображення) поблизу Штутгарта (Німеччина), геометрично впливає на довколишню територію саду та ландшафт, виконуючи роль їх „опорного пункту“ – див. тут на зображеному „Топографічному плані саду“, створеному у 1777 році Готтфрідом Фрідріхом Абелем, Краєзнавчий музей у Вюртемберзі (завант. 02.08.2017: <https://www.museum-digital.de/bawue/index.php?t=objekt&oges=180>). Вісь палацу ("починається посередині внизу") має протяжність близько 13 км аж до резиденції у Людвігсбурзі (див також підпункт 4.2.2.0. Структуруючі фактори).

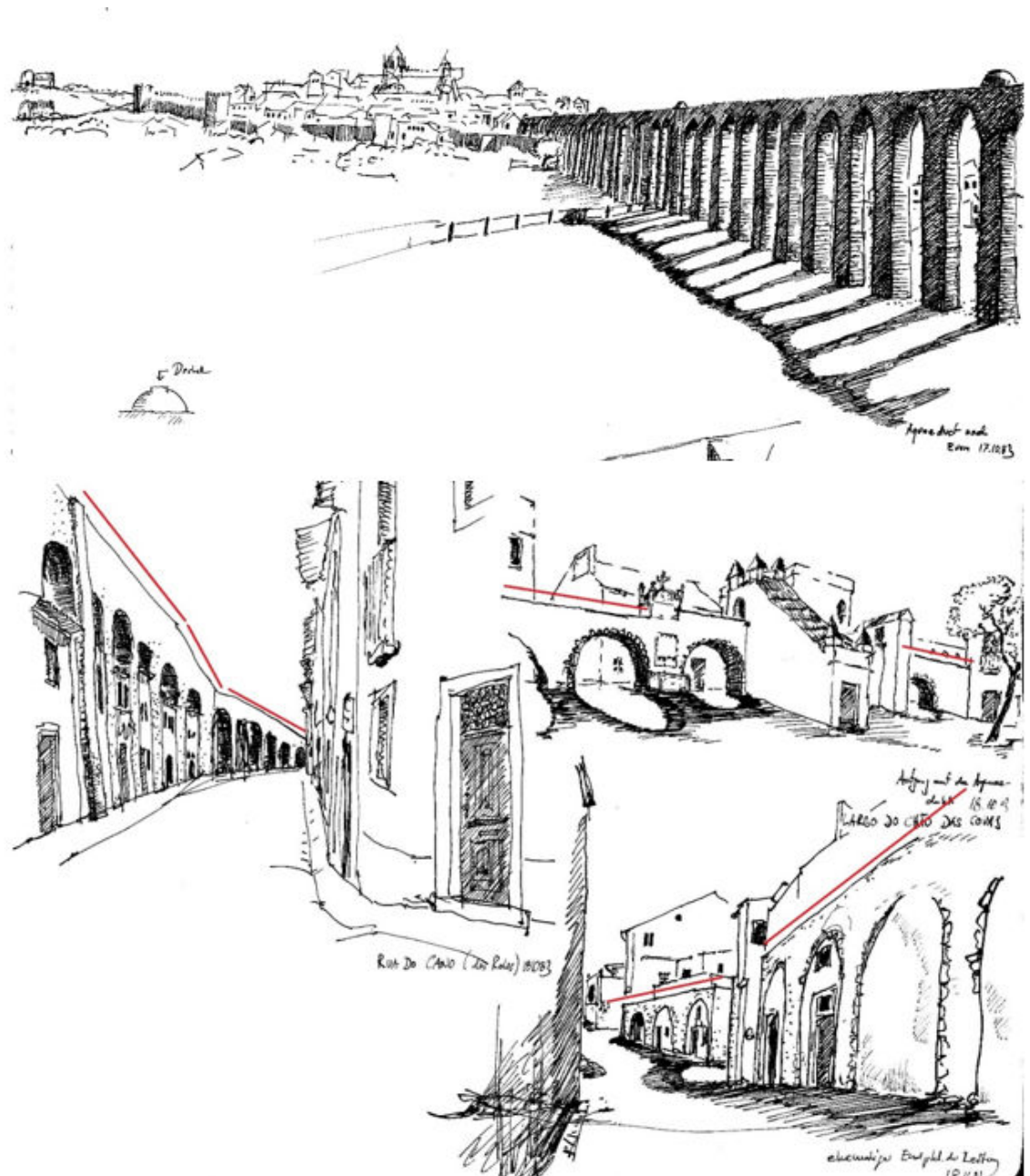

Fig. 65: „Schloss Wilhelmshöhe“ (Палац Вільгельмсгьое, об'єкт світової спадщини ЮНЕСКО) у Касселі / Німеччина – за допомогою своєї симетрії і вісі, яка розподіляє міський простір та ландшафт, цей палац, як будівля-солітер, формує розташовану перед ним територію міста та парк і ландшафтний простір з тієї сторони будівлі, де знаходиться сад, аж до статуї Геркулеса.

в. Лінійна споруда

напр., акведук, міське укріплення та мури, колія та наземна лінія залізниці, естакада, набережна, трубопровід та теплопровід, повітряні лінії електромереж і т.д. Завдяки своїй протяжній лінійності ці об'єкти є визначними для плану міста та структури парцелі також навіть після їх ліквідації, оскільки часто навіть після цього й надалі буде помітним їх вплив на новостворену забудову. Прикладом абсолютно іншого повторного використання колишньої наземної лінії залізниці є парк „High Line“ (<http://www.thehighline.org/visit>; дата звернення 06.08.2017) в Нью-Йорку чи в Німеччині в Любеку пряма лінійна форма сьогоденної Посселштрассе, яку перейняли від колишньої залізничної траси, та невелике поздовжнє формування і впорядкування нової забудови у ГафенСіті (Гамбург), відокремлене колишньою видовженою гаванню.

Fig. 66: Евора / Португалія (об'єкт світової спадщини ЮНЕСКО)

- водопровід (який частково використовується й на сьогоднішній день) та лінійна прив'язаність забудови (червона лінія) у районі міста до (частково колишнього) трасування акведука (ескізи 1983 року)

с. Споруда з великою площею

напр., монастир, будівля резиденції, великий комплекс (який формує в собі та навколо себе окремі площі), великий вокзал (та приналежні колії), казарма, великі за площею освітні та медичні установи, промислові та індустріальні споруди, які справляють враження єдиного цілого (фабрика) і т.д.; порівняйте також із традиційними будівельними каменями міста (3.4.2.1.2. група g).

d. Домінанта

здебільшого точкова будівля, що має візуальний вплив на велику територію і вертикально перевищує довколишню місцевість; напр., (окрема) вежа, висотний будинок, технічні будівлі, такі як антени / радіостанції, телевежі, водонапірна башта і т. д.; див. також особливі будівельні камені 3.4.2.1.3.а. Будівля-солітер.

Fig. 67: Домінуючий вплив завдяки висоті будівлі

та надання архітектурної форми (готель „Салют“ (1982 – 1984 / архітектори А.Мілецький / Н. Слогоцька / В. Шевченко; інженери: Ю. Шамес / С. Сирота / Е.Фурманов) Київ (Україна)³³, зліва; державна адміністративна будівля „Edifício Estado de Sergipe“ (1970 / архітектори: Alvarez & Pontual), іще одна назва „Prédio Maria Feliciana“ (на честь відомої в той час жінки надзвичайно високого зросту); м. Аракажу, штат Сержипі (Бразилія).

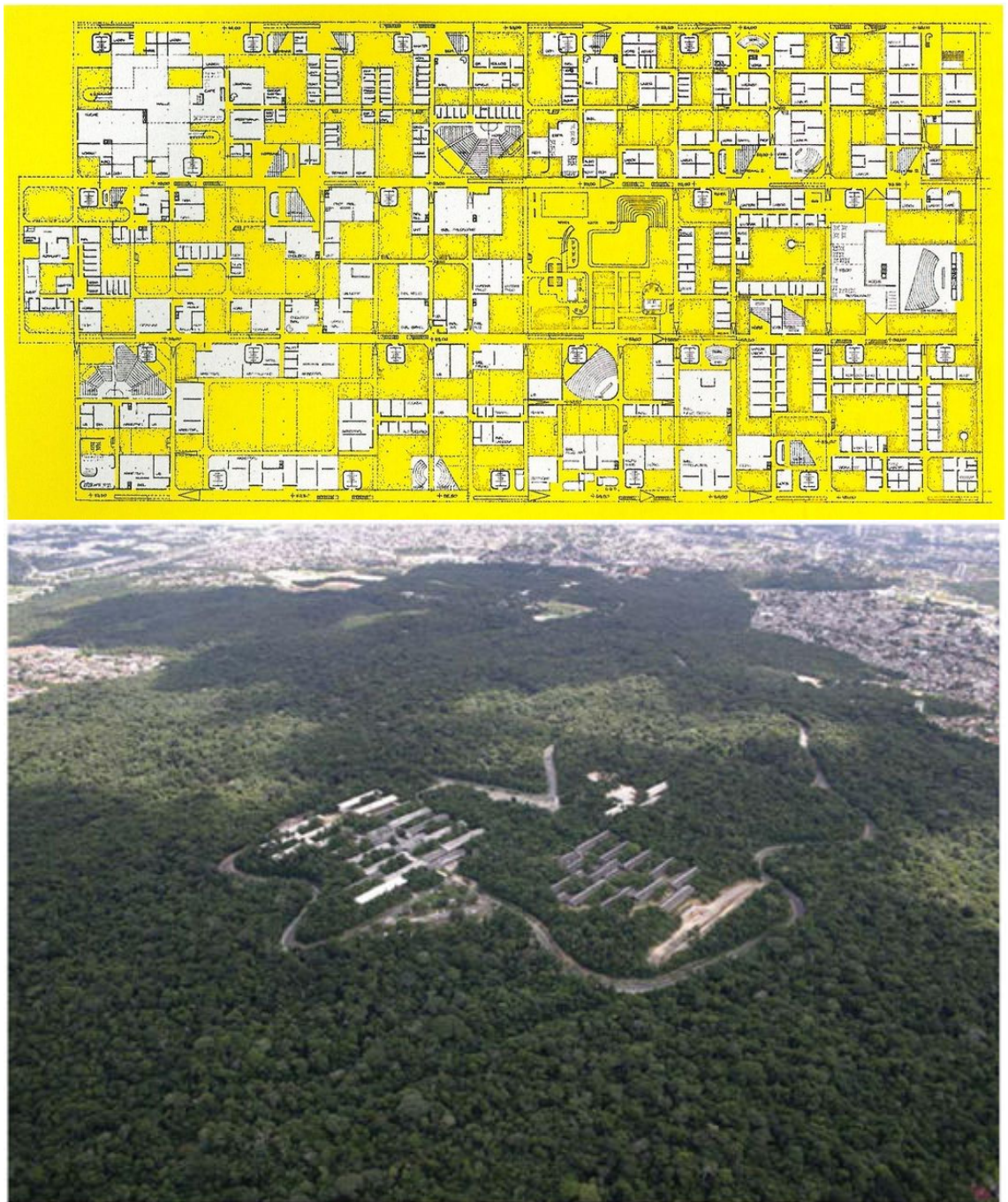
Fig. 68: Багатоповерхова будівля-домінанта як опорна точка міського простору у будівництві населених пунктів та помешкань 50-60-х рр.

Тут у так званому „Papageiensiedlung“ [„Селище папуг“]³⁴ (прибл. 1963) на вулиці Кольбергштрассе в Любеку (Німеччина); загальний план / архітектор Ернст Май (фото: Merian Nr. 6 / 1964, S.47; фотографі: Gerhard та Froken Bolle).

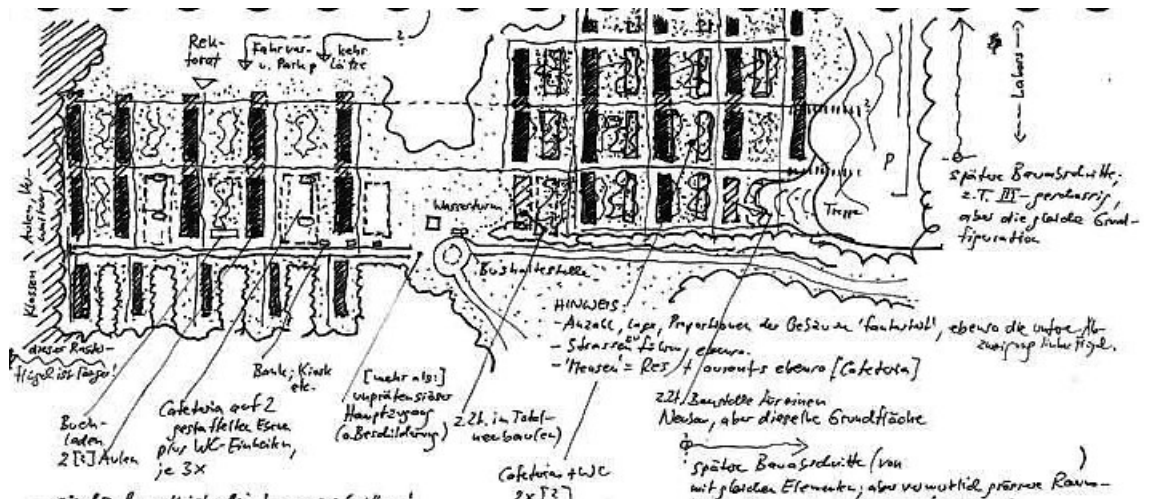
е. Велика споруда

велика споруда, згущений, також схожий на кластер будівельний об'єм з масивним впливом; напр., шопінг-центр, ринковий квартал, компактний виробничий об'єкт, велика клініка і т. д.; нові „будівлі з гібридним використанням“ – обидві у Роттердамі / Нідерланди – такі як „Kees Kaan“-комплекс (2013р.) архітектора Рема Колгаса / арх. бюро „OMA“; багатофункціональний комплекс „Markthal“ (2014р.), що об'єднує критий ринок та житлові помешкання архітекторів MVRDV; протяжні адміністративні комплекси, такі як „Band des Bundes“ („Федеральна стрічка“) (1992р.) у Берліні,

архітектори: А. Шультеса та Ш. Франк; будівля Міністерства оборони США „Пентагон“ (1942р.) у Вашингтоні / США; архітектор: Джордж Бергстром.

Fig. 69: „Великі структуралістичні споруди“

Берлінський вільний університет (1967 – прибіл. 1979 рр.; реконструкція архітектора Нормана Фостера - до 2006р.), архітектори: Георгіос Канділіс, Алексіс Йосік, Шадрах Вудс та Манфред Шідгелм, "зверху" (зображ. першого поверху на титульній сторінці журналу „Bauwelt“ (лютий, 1964 р.); відтворено у: Bauwelt Nr. 13 / 2010, ст. 6); Федеральний університет „Amazônia“ в Манаусі в штаті Амазонас (Бразилія) (1970 – 80рр.), архітектор – Северіано Маріо Порто, "посередині / внизу" (ескіз плану місцевості від 2011 р. / аерофотознімок: floresta.blogspot; дата звернення 03.03.2015)

f. Криті, громадські споруди

напр., центральні, великі будівлі, аркади та лоджії, криті ринки³⁵ та виставкові павільйони, стадіони та спортивні арени; культурні установи, такі як театр, концерт-хол, кінотеатр; культові споруди, такі як церкви, мечеті та храми; великі будівлі для проведення зібрань та різноманітних заходів і т. д.; як, напр., „Метрополь Парасоль“ (2004 – 2011pp.) у Севільї (Іспанія), архітектор – Юрген Майєр Г. (<http://www.jmayerh.de/19-0-metropol-parasol.html>; дата звернення 10.08.2017:)

г. Будівля особливого значення

напр., ратуша, культурні установи, такі як музей, театр, будівля опери, будівлі концертних залів і т. д.; громадські та приватні адміністративні будівлі, суд, школа, центральний корпус ВНЗ, супермаркет, вокзал, спорткомплекс, басейн і т. д.

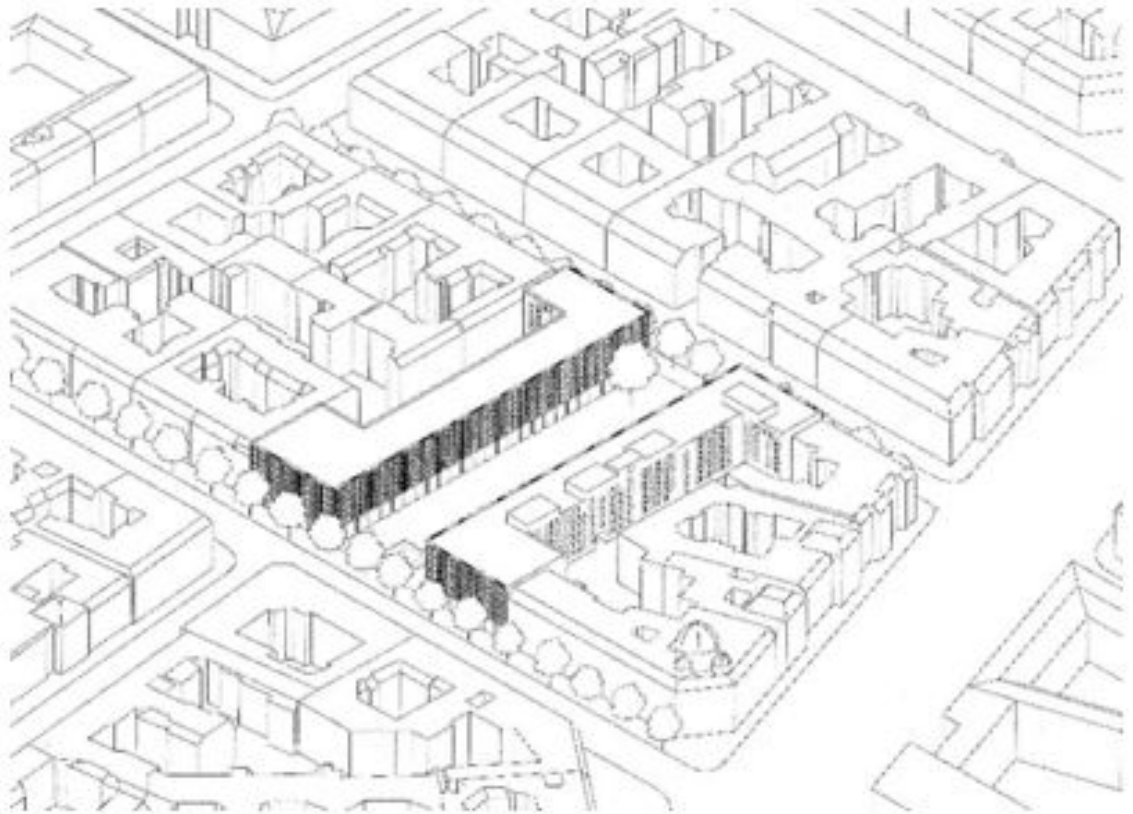

Fig. 70: „Особливий будівельний камінь міста” – будівля театру (1905), що як „будівля особливого значення” відіграє домінуючу роль для міського простору площі у Чернівцях (Україна)

архітектори: Фельнер та Гельмер. Під час перебування Чернівців у складі Румунії саму площу було заглиблено та реконструйовано, і таким чином вдалося посилити візуальний вплив театру на міський простір.

h. Архітектурні споруди площ / незабудованого простору

напр., масивно збудована трибуна, парадний двір, клумба, такі як „Piazza del Campidoglio” (Капітол), „Piazza Navona“, „Piazza San Pietro” (Площа святого Петра), Рим / Італія або ж іспанські площі „Plaza Mayor” („Головна площа”) у містах Мадрид, Саламанка і т. д; див. також „Традиційні будівельні камені міста” [3.4.2.1.2.d](#). Двір та територія двору.

Fig. 71: „Архітектурна площа“ – Площа Вальтера Беняміна (1997 – 2000 рр.) у Берліні / Німеччина
архітектори: Ганс Коллгофф / Хельга Тіммерманн; ізометрична проекція з: Wolfrum, Sophie (2015) S. 57; фото 2016 року.

---

³²: Альдо Россі (1973), напр., стор. 13, 45, 80

³³: У ескізі передбачалося, що будівля буде вдвічі вищою, втім дозвіл на це не отримали, оскільки архітектори відмовилися вказати одним із авторів члена комуністичної партії СРСР, втім також і у зв'язку з проблемами із закладанням фундаменту. Джерело: <http://www.archdaily.com/> "Superstructure": 11 Projects That Defined Kiev's Soviet Modernism; Autoren: Alex Bykov, Oleksandr Burlaka und Oleksiy Radynski (дата звернення 29.03.2015) ["Superstructure": 11 проєктів, що характеризують київський радянський модернізм; автори: А.Биков, О.Бурлака та О.Радинський]

³⁴: у зв'язку із барвистим оформленням фасаду

³⁵: див. підпункт Особливі будівельні камені міста. „обжита Марктгалле“ у Роттердамі (Нідерланди) (архітектори - MVRDV

3.4.2.1.4 Рослинні будівельні камені міста

Аналіз та планування рослинності та зеленого простору на заселених ділянках та навколо них – це завдання **ландшафтного планування**, яке залежно від типу території повинне доповнюватися відповідними географічними та біологічно-екологічними дослідженнями натуралістів. У модулі „МАН. Містобудування“ на окремих прикладах звертається увага на дані тематичні та фахові галузі, а також на необхідність міждисциплінарної співпраці щодо відповідних цій тематиці питань під час аналізу місцевості.

На всіх містобудівних рівнях дослідження та планування і для різних форм забудови для теми флори та фауни потрібні відповідні до масштабу фахові знання, які в окремих випадках повинні бути узгоджені та опрацьовані у тісній співпраці з ландшафтним плануванням. Ландшафтний дизайнер зі Штутгарта Гізельгер Кауле у своєму короткому, давнішому тексті під назвою „Stadtvegetation“ („Рослинність міста“)(1987) об'єднав найважливіші теми. Серед основних біотопів міста³⁶, які слід розрізняти, він виділяє наступні:

- **ландшафтні ділянки**, які знаходяться навколо міста чи досягають його (ліси, луги та поля, ділянки овочівництва та виноградники і т.д.);
- **обширні ділянки та елементи** лінійної форми (напр., вздовж транспортних споруд), а також окремі **невеликі структури**, які можна віднайти також у будинках (напр., на горищах).

На прикладі різноманітних урбаністичних форм забудови та типів ділянок він характеризує відповідний світ рослин і тварин та наявні там умови для життя та зростання. Таким чином суто візуальний огляд рослинності розширюється до її

(можливого) внеску для **екологічного погляду** на місто і на окремі частини будівель, які пропонують відповідно різний життєвий простір (біотопи).

Все це може бути лише вказівками на те, щоб звернути увагу на обширні біологічні та мікрокліматичні впливи та дію зелених поясів, течій річок, парків, садів та деревонасаджень – а також решту ділянок вздовж транспортних смуг та необроблених ділянок, що пустують. Перелік невеликих сукупностей та елементів уже було наведено у частині „Малі будівельні камені міста“ (підпункт (3.4.2.1.1.f. „Елементи рослинності“).

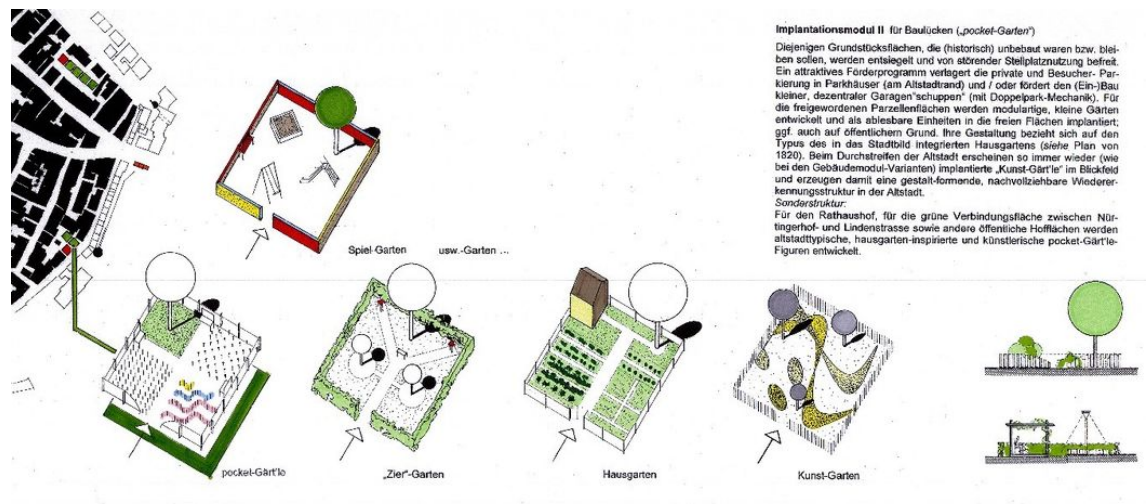
Завдяки такому розширеному „зеленому“ погляду на місто та продемонстрованим прикладам стає зрозумілою тісна взаємодія між збудованими та природними елементами; як, напр., обширне ландшафтно-просторове включення будівельного комплексу університету „Amazônia“ в тропічні ліси; див. зображення підпункту 3.4.2.1.3.e. Велика споруда. – Наступні приклади ілюструють кілька різних ландшафтно-планувальних рівнів дослідження та планування: від озеленення фасаду і до планування об'єктів в незабудованому просторі центральної частини міста, аж до планування великого міста загалом та регіонального планування:

Невеликі зелені насадження та простороутворюючі елементи рослинності; напр., дерева у всіх комбінаціях, як-от ряди дерев, алеї, кругові клумби; напр., засаджена пергола, озеленення фасаду, ємкості для рослин, гай, галявина чи газон, чагарники, квіткові годинники і т.д. Див. також елементи рослинності, які перебувають у тісному зв'язку з деякими традиційними будівельними каменями міста (3.4.2.1.2.). Звертається увага на те, що під час аналізу такої теми, як „рослинність“ потрібні знання ландшафтних архітекторів.

Fig. 72: Озеленення фасадів

Озеленення фасадів у Чернівцях / Україна, зліва; озеленення у „Gartenstadt Falkenberg“ („Місто – сад Фалькенберг“), (так зване поселення „Tuschkastensiedlung“ (з нім. „Коробка з фарбами“); світова культурна спадщина), у Берліні, архітектор: Бруно Таут (1913 – 1916), "справа"

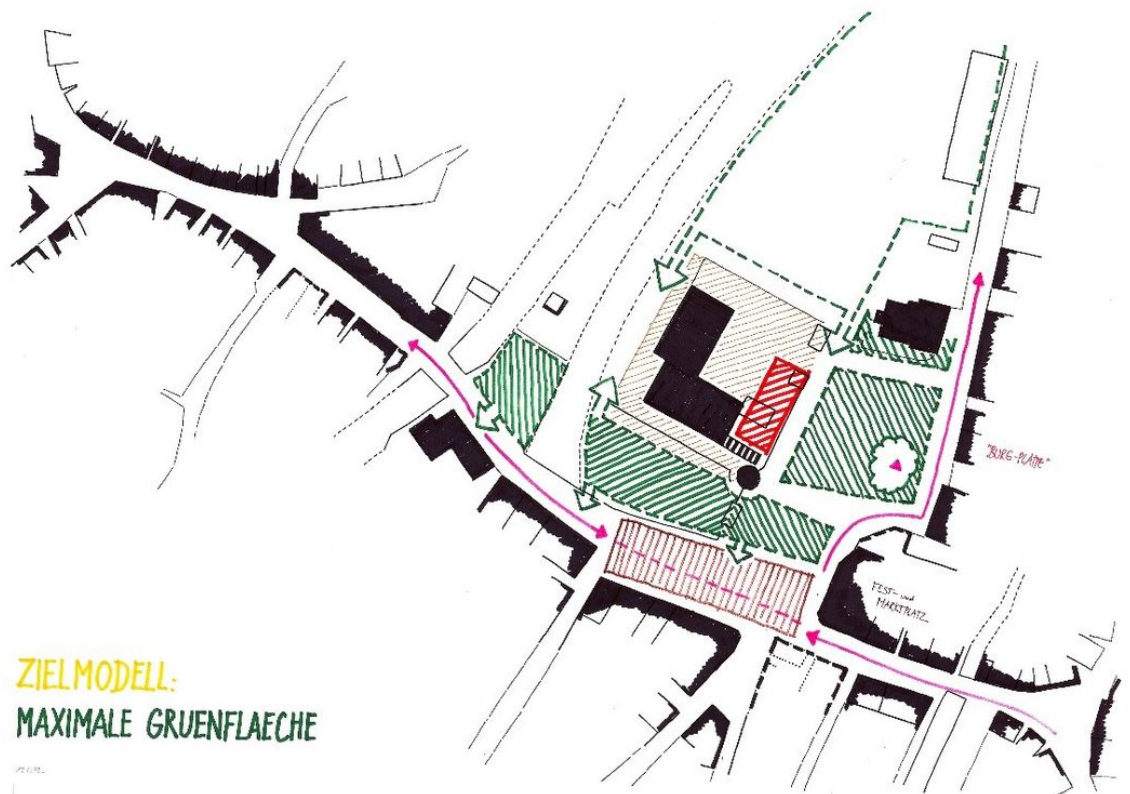

Fig. 73: Сад як „рослинний будівельний камінь“

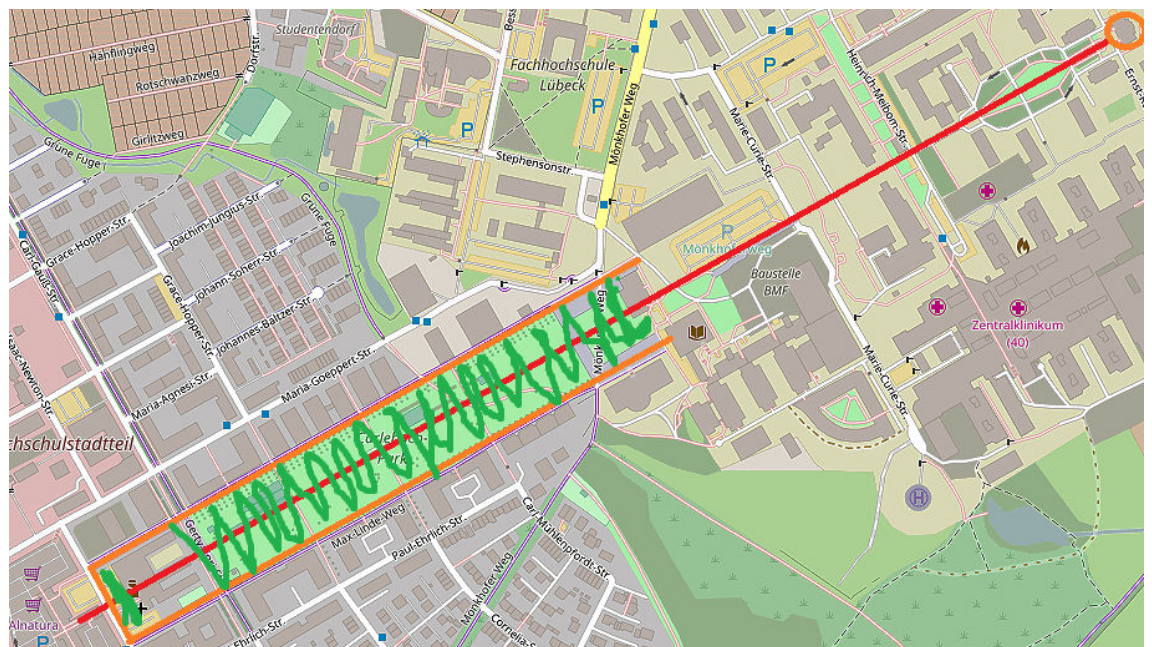
тут представлено п'ять варіантів „Pocket-Garden“ („невеликого саду“) – як містобудівна „пропозиція інтервенції“ для наявних незабудованих ділянок – тимчасова або постійна; із розробки, представленої на конкурсі ідей для старої частини міста Ройтлінген (Німеччина) (2006; фрагмент плану без масштабу)

Див. виноску ³⁷

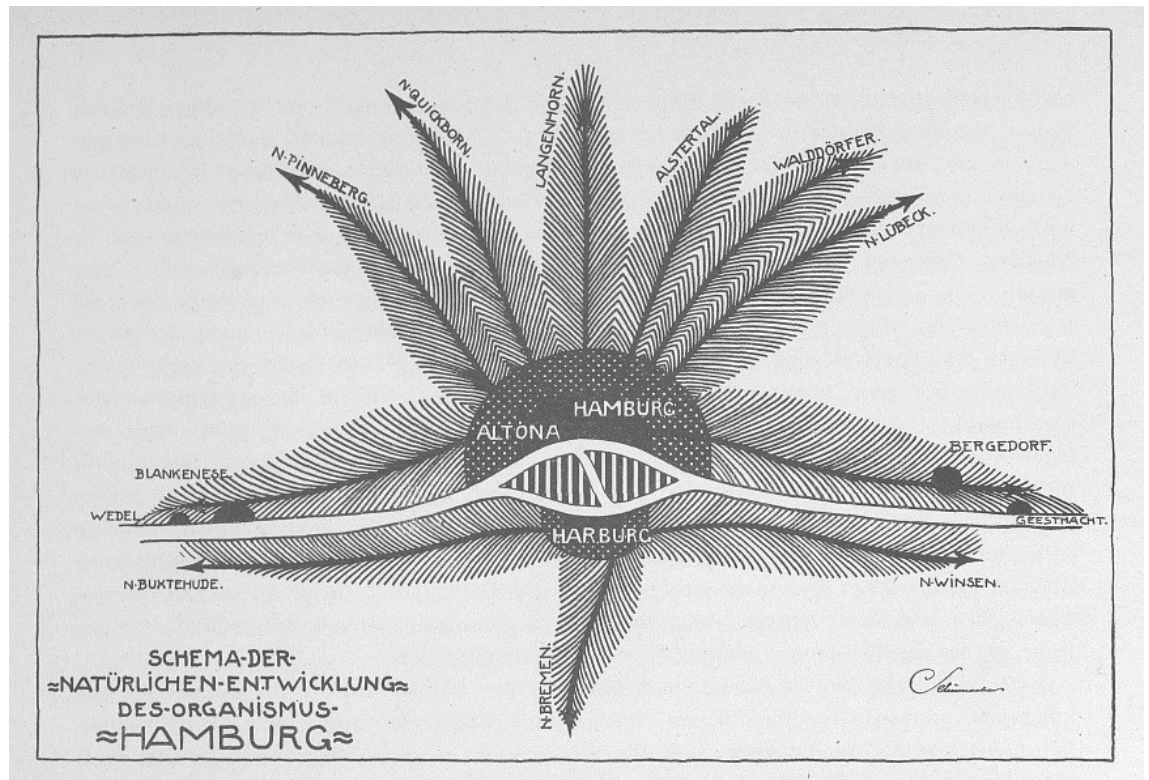

Fig. 74: Зелені ділянки (з'єднання) як „рослинні будівельні камені“ – цільова модель зелених ділянок в центрі міста як варіант дискусії для реорганізації міського простору міста Любц (Німеччина)
(ескіз прибіл.1993 року, без масштабу)

Fig.:

Fig. 76: Зелена модель вісей для розвитку міста із розташованими між ними „ландшафтними язиками“ як „схема природного розвитку організму – Гамбург“ (Німеччина) рисунок (1919): Фрітц Шумахер (опубліковано в „Großhamburg. Denkschrift des Hamburger Senat“; Hamburg 1921, S. 38; Гамбурзька державна університетська бібліотека, CC BY-SA 4.0 [<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.de>]; завант. http://www.sub.uni-hamburg.de/ContentServer_20170811_222407.pdf

- 36: Кауле (1987), таблиця 4 „Wichtige Stadtbiootope“ („Важливі біотопи міста“), с.96
 37: Коротке резюме тексту із зображення (зверху справа) від перекладача: Імплантаційний модуль II для розривів у забудові („rocket-garden“). Описано хід дій для насадження Pocket-Gardens на порожні земельні ділянки у старій частині міста Ройтлінген на основі історичних садів. Pocket-Garden: з англ. сад-кишеня, оскільки він також невеликого розміру і закритий з усіх сторін.

3.4.2.1.5 Квартал міста (ареал міста / частина міста) як „будівельний камінь міста“

Більші пов'язані між собою частини певного населеного пункту також можуть утворювати компакту єдність та розглядатися у термінологічному сенсі як „будівельні камені“. Щоправда, слово „квартал“ по-різному використовується в містоплануванні:

- з одного боку, як аналог до терміну „блок“ чи „забудований блок“, тобто йдеться про квадрат, який з усіх / з багатьох сторін оточений вулицями.

- з іншого боку, (що частково також зумовлено певним регіоном) все ж як позначення обмеженої території міста (квартал міста чи „житловий район“), що охоплює кілька забудованих блоків з подібним використанням та структурою.
- аж до використання в якості синоніму до слова **частина міста**.

Визначитися з тим, яке зі значень є вірним, можна здебільшого перебуваючи безпосередньо на місцевості, втім для містобудівних досліджень потрібно розрізняти адміністративні райони та фактичну територію, охоплену плануванням. Слово **ареал міста** рідше використовується у фаховому світі, тому його можна добре (і вільно) застосовувати для представлення певних містопланувальних єдностей та висвітлення пов'язаних з територією тем. Квартал міста, ареал міста (або ж, за можливості, частина міста) можуть (залежно від місцевої ситуації) лише тоді називатися будівельними каменями міста, коли вони за своєю формою та відношенням до решти міста (з архітектурно-планувальної точки зору?) є „адитивними, запланованими та мають власну ідентичність“, як у відображеному прикладі перепланованого у 1988 році невеликого міста Роделас.

Fig. 77: Сплановане і складене з чотирьох обмежених кварталів та ареалів міста маленьке місто Роделас у штаті Баїя (Бразилія) з комунальними установами в центральному міському парку трикутної форми, (як 5-та частина), орієнтованому на водосховище ріки Сан-Франсиску. (ескіз 2009 року)

Використання терміну „будівельний камінь міста“ для більших ділянок міста наштовхується на межі значення образної метафори „будівельний камінь“, яка первинно навіює „умисне об’єднання окремих елементів в одне ціле“. Важко або ж дуже рідко можна уявити великі ділянки міста (з містобудівної точки зору та з точки зору міського простору) в якості єдиного цілого, не втративши суттєві місцеві та ситуативні реалії внаслідок спрощення, підлаштування під певну категорію та абстрагування. Втім на цих рівнях міста можна добре охопити та проаналізувати певні містопланувальні, напр., статистичні твердження і тематичні аспекти, для того щоб встановити загальні тенденції та соціологічні умови.

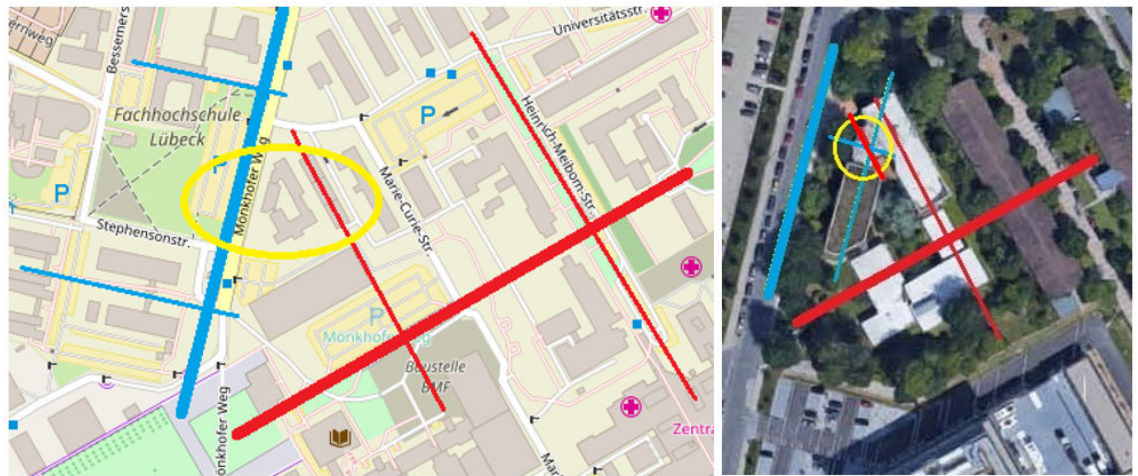
3.4.2.2 Структуруючі фактори

Великі за площею, природні розподіли простору, абстрактно-геометричні викрійки ареалів, функціональні поля та супідрядності ділянок мають географічні, функціональні, пов’язані з правами їх власників, історичні та архітектурно-планувальні причини, які впливають на візуальні, геометрично-планувальні викрійки збудованого простору та його сприйняття. Іноді вони є (віртуально) наявними і сприймаються як **структуро-** та **формоутворюючі** навіть без матеріального оформлення. Вони розділяють ландшафти та забудовані території, створюють просторові відношення і дозволяють зчитування структуруючих орієнтирів, обмежень простору та з’єднувальних ліній. Структуруючі фактори часто формують простір на великих територіях і регулюють ймовірні майбутні, подальші можливості розвитку території.

Часто геометричні структуруючі фактори можна побачити й у побудованій архітектурі, коли форми міської забудови та концепти будівель реагують з точки зору конструктивного оформлення на географічні орієнтування, що членують парцелі чи включають їх в ескіз; див., напр., наступні зображення із центральним корпусом ВНЗ прикладного напрямку м. Любек (окреслено жовтим кольором) на вулиці Мьонкгофервеґ. Він приймає таку ж прямокутну геометрію забудови вздовж вул. Мьонкгофервеґ (блакитні лінії), якою є геометрія території клініки та університету (червоні лінії) і отримує таким чином (з-поміж іншого) свою будівельну форму³⁸. Обидва підкреслені спрямування вісей беруть свій початок на наступних за величиною масштабних рівнях з двох історичних шляхів-/ вулиць-трас. Одна регіонально веде на

південь (м. Ратцебург і т. д.), інша веде локально до розташованого поблизу помістя (Мьонкгоф).

Fig. 78: Карта території ВНЗ прикладного напрямку м. Любек (зліва блакитні осьові зв'язки на карті) і територія клініки (справа червоні вісі) на вул. Мьонкгофервеґ в Любеку та центральний корпус між ними (обведений жовтим кольором), "зліва"; аерофотознімок центрального комплексу ВНЗ із тими ж осями зв'язку, фойє обведено жовтим, "справа"; джерела: основна карта з OpenStreetMap-CC-BAY-SA2.0; дата звернення 09.05.17; аерофотознімок – Googlemaps, дата звернення 13.08.2017 із помітками автора

З іншого боку структуруючий вплив може мати також окрема будівля, напр., осі палацу у Версалі / Франція чи у Карлсруе / Німеччина, де осі споруди також розподіляють прилеглу міську територію та навколишнє середовище, а також підпорядковуються одна одній. На створення деяких об'єктів архітектора Даніеля Лібескінда надихали окремі історичні події, події міського простору, „напрямки“ яких були визначними для концепцій його будівель (напр., „Воєнно-історичний музей“ у Дрездені³⁹ / Німеччина); будівельне спрямування апсид у християнських церквах у східному напрямку є ще одним „ментальним принципом орієнтування“, що впливає на міські простори довкола будівлі церкви⁴⁰. Такі структуруючі фактори продукують ментальні та видимі зв'язки, однорідність, зміну напрямку та опорні пункти. Таким чином вони попередньо визначають зразки будівництва та планування та ініціюють розподіл території, а також сліди пам'яті.

Щоправда, взаємозв'язок деяких структуруючих елементів, котрий не завжди зможе (втім, зрештою, і не завжди повинен...) помітити безпосередній користувач „на землі“, можна побачити лише на аерофотознімках, картах, завдяки іншим засобам, що забезпечують хороший огляд та завдяки пояснючій інформації. Із отриманою в такий спосіб інформацією, а також, наприклад, із даними, взятими зі смартфона, який надає інші можливості перспективи, змішується когнітивне знання із безпосереднім сприйняттям і виникає основа

для „практичного“ орієнтування у просторі. Завдяки розширеній таким чином так званій особистій „ментальній карті“⁴¹ – особиста карта пам’яті – кожен використовує зібрані знання з орієнтування та пояснення у повсякденному житті.

Підтримка просторового зчитування – це лише один аспект, який варто знати про структуруючі фактори. Для архітекторів та містопланувальників вони є важливими складовими під час аналізу моделей містобудівного розвитку, пояснення та достовірності, для того щоб краще розуміти членування, структуру та „образ міста“. Це розуміння є основним для (функціонального та просторового) містобудівного аналізу проблем та для створення на його основі планувальних цілей та стратегій для покращення та змін, яких прагнуть досягти.

3.4.2.2 Структуруючі фактори

3.4.2.2.1 Абстрактно-геометричний розгляд структуруючих факторів

3.4.2.2.2 Розгляд структуруючих факторів за темами

3.4.2.2.3 Приклади структуруючих факторів та їх містобудівних форм

3.4.2.2.4 Коротка вправа: „Міський простір та часовий простір“

---

³⁸: Це можна прослідкувати навіть на детальному рівні у фойє центрального корпусу, де „в деталях виконано“ видимі металеві конструкції обох головних напрямків. – Цей опис має справу виключно з містобудівними зв’язками надземної архітектурної концепції будівлі (архітектори: Державне управління капітального будівництва у Шлезвіг-Гольштейні).

³⁹: Тут вставлена у фасад старого арсеналу нова конструкція прибудови у формі клину направлена симетрично відносно вісі в напрямку повітряного коридору літака під час бомбардування центральної частини Дрездена у Другій світовій війні.

⁴⁰: Див. також однакове спрямування усіх фасадів церковних веж на захід у силуеті міста Любек (підпункт 3.4.2.1.3.).

⁴¹: Див. також. Lynch, Kevin A.: Das Bild der Stadt; Bauweltfundamente Bd. 16; Gütersloh / Berlin / München 1968; insbesondere Anhang A

3.4.2.2.1 Абстрактно-геометричний розгляд структуруючих факторів

Нижчезазначені структуруючі фактори спричиняють та регулюють (якщо формулювати абстрактно та структурно) співіснування наявних територій міста між собою, поряд та одна в одній. Це зони з різним використанням, забудовані зони, типи природного простору та біотопи, простір для певних подій та щоденного життя, різні транспортні та медійні з'єднувальні та комунікаційні "канали". Ці **структуруючі та впорядковуючі фактори** є матеріалізованими та видимими здебільшого лише завдяки їх відповідній налагодженій взаємодії із місцевими реаліями довколишнього простору; як геометрично-абстрактна вісь (симетричної) палацової споруди, яка буде впливати на простір, напр., завдяки насадженню прямої алеї дерев. Тобто структуруючі фактори слід шукати, виявляти та інтерпретувати в ситуаціях та реаліях довколишнього простору дослідження як „стимулятори порядку“, чи **“розпорядники”**. Існують різноманітні форми та види **абстрактно-геометричних структуруючих факторів**:

- пунктирні
- лінійні
- площинні
- обмежувальні / розмежувальні
- з плавним переходом
- ритмічні / послідовні
- ті, що утворюють растр
- централізуючі / ті, що формують середину / симетричні структуруючі фактори
- вертикально-сформовані

3.4.2.2.2 Розгляд структуруючих факторів за темами

Представлений вище перелік містить багато впливів, які роблять акцент на візуальному та впорядковують геометрію, і спрямований на інтерпретацію міської дійсності з точки зору оформлення простору. Різноманітні „підґрунтя“ та можливі – і не зорієнтовані на планування – причини та рушійні сили при цьому залишаються невідомими, не досліджуються та не пояснюються. Втім багато

структуруючих параметрів проявляються, визначаються та виникають у зв'язку з:

- **суспільними та технічними способами регулювання**, такими як закони й приписи, технічні правила (як-от кути нахилу вулиць / колій, норми нахилу, безпечні дистанції, норми щодо щільності забудови і т. д.), культурні правила, прагнення до спрощення, правила приватної власності, соціальні моделі життя і т. д., а також вони зумовлені
- **фізичними та природними реаліями**, такими як землетруси, клімат міста, напрям переважаючих вітрів та сонячного освітлення, напрямок течій річок, лавинонебезпечні території, різні матеріальні та географічні характеристики і т. д.

Характерні для великих територій природні або ж зумовлені технічними причинами регулюючі впливи також можна віднайти і на менших масштабних рівнях. В найширшому розумінні це ті формотворчі впливи та фактори, які охоплюють сили та наслідки, що спричиняють впорядкування території. Їх слід або прийняти як такі, або ж подолати. За своєю відповідною видимою формою вони часто є схожими на абстрактно – геометричні фактори, але їх теми та назви водночас вказують на рушійну силу та причини цих структуруючих факторів. Так, напр., під час планування образу міста як „центр“ в межах „району“⁴² соціального простору, так і Warft⁴³ на прибережному ландшафті Північного моря можна віднести до категорії „точок, які впливають на структуру“. Ряд наведених нижче тематичних груп та прикладів охоплює деякі фактори впливу на структуру та форми їх прояву:

- психосоціальні та **соціально-просторові структуруючі фактори** ділянок міста, які К. Лінч під час своїх досліджень образу міста називав: „пути, границі, райони, узли, орієнтири“ (терміни за Кевіном Лінчем (11982; див. ст. 50 – 87)⁴⁴.
- певні (обумовлені регіоном, соціальними та виробничими факторами, транспортом) **особливі просторові констеляції**, напр., село з круговим розташуванням дворів у Вендланді / Німеччина, традиційні арабські чи індійські форми поселень; економічні умови виробництва в сільському господарстві та промисловості, „соціалістичне лінійне місто“⁴⁵, специфічно заплановане муніципальне житло, напр., Аркосанті“ (з 1970 року; архітектор: Паоло Солері) Техас / США, „Ауровіль“ / Індія (з 1968 року; архітектор: Роджер Анджер); спочатку також кооперативна ідея міста-саду (1898, Ебенезер Говард⁴⁶) із ієрархічною моделлю структури міста чи

реалізований Жаном Батістом Годеном у другій половині XIX ст. у Гізі / Франція житловий комплекс асоціації робітників „Фемілістер“.

- **географічно та технічно-зумовлені структуруючі форми**, як-от поселення у природних печерах (напр., у Південній Америці та Туреччині), „населені пункти з будинками трулі“ в Апулії / Італія та Південній Франції; розташовані на воді поселення та райони міста (напр., села на сваях у Бангкоку / Таїланді та, звичайно, у Венеції); на основі систем зрошування на полях (кола, системи каналів; рисові тераси, виноградники; протипаводкові споруди, дамби, Warften (див. виноску 28), польдери у Голландії; військові оборонні споруди і т.д.
- **містобудівні та будівельно-правові структуруючі фактори** для архітектури, як-от лінії забудови, правила парцеляції щодо розташування будівель між собою та відносно вулиці, лінії водостічного жолобу, розвиток висот (кількість поверхів), типи будівель та способи їх використання, а також умови рослинності і т.д., які відображаються на різних рівнях планування за допомогою названих раніше „абстрактно-візуальних“ структуруючих факторів. Будівельне право як „правова форма“ створює багато візуально-дієвих структуруючих факторів у приписах, будівельному законодавстві та у плануванні організації будівельних робіт. У загально-структуруючому сенсі ці будівельні правила містять також творчі потенціали⁴⁷, які слід розкрити.

---

⁴²: Обидва терміни методики дослідження за К. Лінчем (1982)

⁴³: Warft – це невеличкий пагорб на узбережжі, штучно створений з метою захисту розташованих там будинків від паводків; слово поширене тільки в Північній Німеччині.

⁴⁴: Линч К. Образ города / Пер. с англ. В.Л. Глазычева; Сост. А. В. Иконников; Под ред. А. В. Иконникова. - М.: Стройиздат, 1982. - 328 с., ил. - Перевод изд.: The Image of the City/ Kevin Lynch. - The M. I. T. Press.

⁴⁵: Див. М. О. Мілютін (1992)

⁴⁶: Див. рух „місто-сад“ у доданому списку літератури

⁴⁷: Скільки “творчого потенціалу” можна звільнити від “обмежуючих норм у сфері будівництва” і скільки його може міститися в них, детально вивчено у присвяченому цій темі виданні журналу ARCH+, in: Brandlhuber, Arno / Hönig, Tobias: Legislating Architecture – Gesetze gestalten!; arch+ features Nr. 50 / Arch+ Nr. 225; Mai 2016 (englisch) / Oktober 2016 (deutsch)

3.4.2.2.3 Приклади структуруючих факторів та їх містобудівних форм

а. Топографія як структуруючий фактор:

У місті Сальвадор де Баїя / Бразилія – за межами центру старої частини міста – в якості елементів членування міста виступають хаотичні, круглі пагорби навколо великих „магістральних поворотів“. Горбиста топографія приглушується дрібнодетальною забудовою або ж незліченною кількістю багатопверхівок, так ніби не існує спусків та схилів – дістатися до кожного елементу між швидкісними вулицями можна завдяки головним вулицям, які проходять здебільшого зверху вздовж гребенів пагорбів. Пагорби є відокремленими ареалами, на яких доступ до відповідної ділянки здійснюється через багато другорядних доріг, провулків та шляхів.

Bilder © 2017 Google, Kartendaten © 2017 Google Deutschland 200 m

Fig. 79: Хаотична природна топографія з пагорбами як „структуруючий фактор“ міського простору у Сальвадорі – штат Баїя / Бразилія у долинах – великі магістралі (червоним) та „вулиці на хребтах“ на гребені забудованих горбистих пагорбів (жовтим); "зліва зверху" розташована історична стара частина міста на плато над історичним портом (аерофотознімок Googlemaps з позначеними прикладами; дата звернення 06.08.2016)

б. Лінія як структуруючий фактор:

У Штутгарті / Німеччина існує стара лінійна орієнтація забудованих районів та частин міста на ландшафті між двома замками.

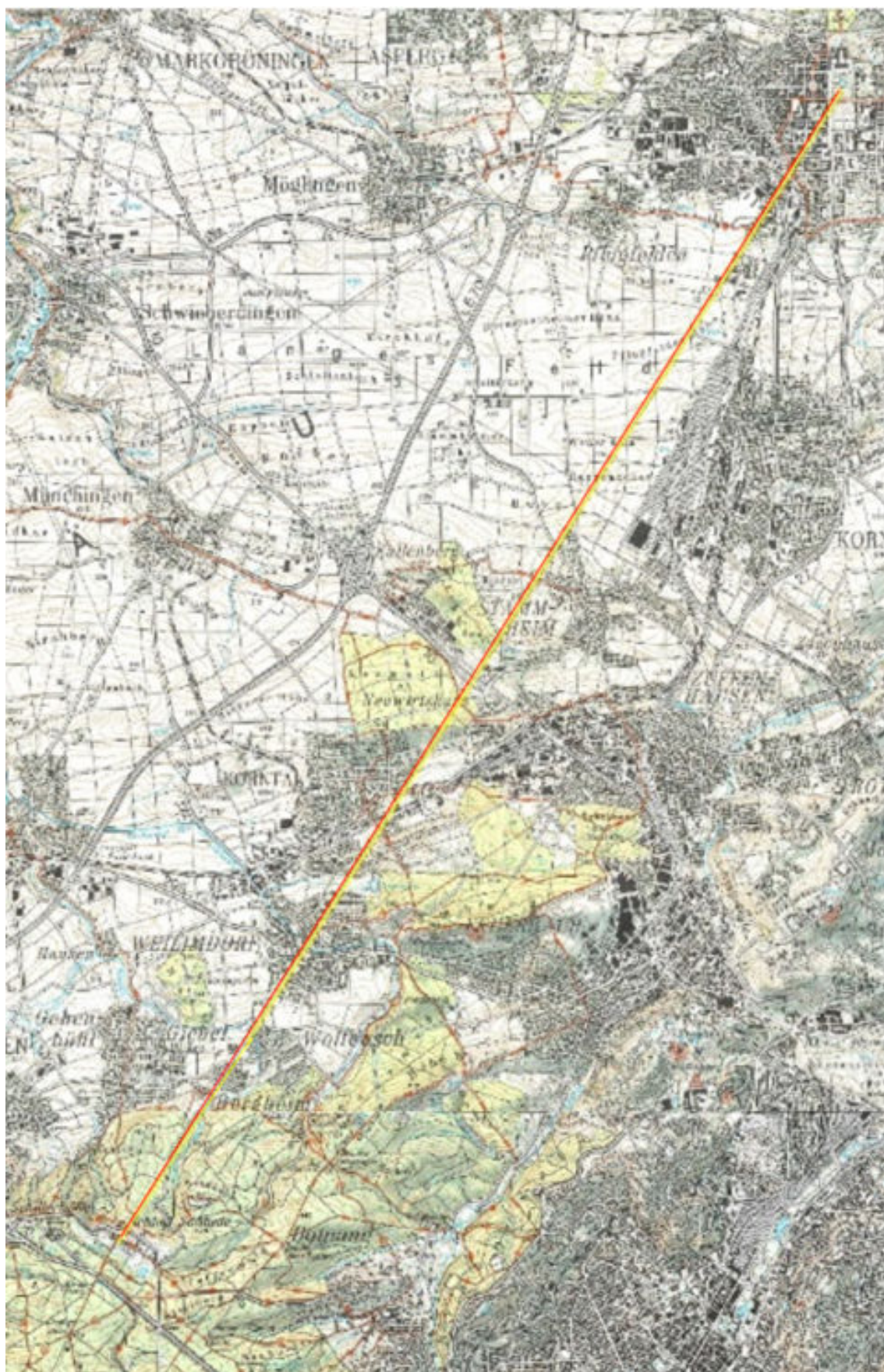

Fig. 80: Аля Солітюд (1764 – 1768)

що є "прямою лінією" – збудованою як дорога чи вулиця – від палацу „Солітюд“ (поблизу Штутгарта / Німеччина) до Людвігсбурга і тамтешнього палацу, вона "впорядковує ландшафт" та "розсікає" деякі пункти (прибл. 13 км завдовжки); див. також „Особливі будівельні камені міста“ 4.2.1.3.а. Будівля-солітер: Палац „Солітюд“; основа карти: Топографічні карти № 7120 (1973 р.) та № 7320 (1969 р./ М 1:50000 / змонтовані фрагменти), топографічне управління землі Баден-Вюртемберг.

с. Коло як структуруючий фактор:

У місті Аракажу в штаті Сержипі / Бразилія знаходиться приклад поселення із „закоханим у геометрію“ **суспільним устроєм**, проте його не можна помітити перебуваючи безпосередньо на місцевості. Незважаючи на парк круглої форми в центрі, туди було втиснуто типову для місцевості (прямокутну) житлову забудову. На краях цієї території утворюються залишкові ділянки, які є непридатними для забудови. – По всьому світу й донині існує таке „орнаментальне містобудування“; в Бразилії також, наприклад, в Порту-де-Галіньяс / штат Пернамбуку, в центрі міста восьмикутний промисловий район у західній частині Белу-Оризонті / штат Мінас-Жерайс; в Китаї, напр., Lingang New City; архітектурне бюро „Gerkan Marg und Partner“; відомими є також історичні ідеальні міста епохи Ренесансу в Італії.

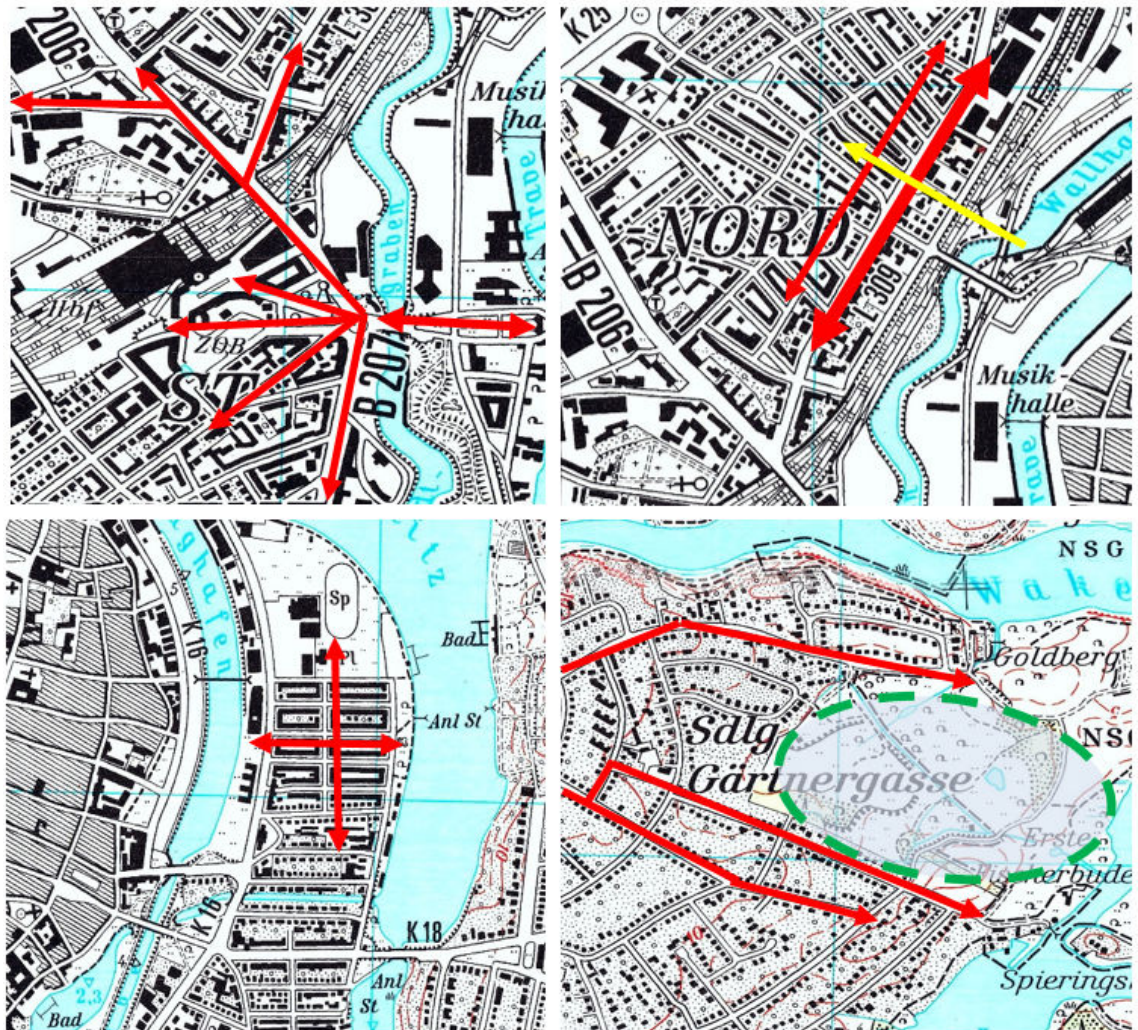
Fig. 81: Район міста у формі кола в центрі Аракажу (штаті Сержипі / Бразилія) для проекту поселення „Conjunto Cidade dos Funcionários“ (1965 / аерофотознімок Googlemaps; дата звернення 26.08.2016)

d. Формування горизонтальної проекції міста за допомогою структуруючих факторів:

Тут відтворено деякі фрагменти плану міста Любек / Німеччина, на яких можна пояснити прокладання трас та форми вуличних систем, зумовлені **структуруючими факторами природного простору, топографічними, створеними для забезпечення доступу до певних територій, історичними, правовими та військово-технічними** й типовими для певного часу, **фахово-планувальними структуруючими факторами**, які наявні тут в частково змішаній формі або ж в якості нашарувань. Незалежно від попередніх конструктивних обмежень під час будівництва шляхів та мостів, які також відіграли визначну роль (з топографічної точки зору) для сьогоденного розташування вулиць, тут під „історичними“ структуруючими факторами слід,

до прикладу, розуміти також розпорядження в галузі громадянського права, які дозволяли проживання за межами міських укріплень лише за виняткових обставин. Ці заборони впливають на ландшафтну картину, придатність для забудови та дозволене використання за межами укріплень, напр., необхідність залишати вільною зону обстрілу, дозволене використання тамтешніх будівель, їх облаштування та тип будівництва і т.д., що між іншим можна простежити в актуальному на сьогоднішній день розташуванні вулиць (див. наст. зображ. зліва зверху).

Fig. 82: Топографічні, геометричні та зумовлені забезпеченням доступу до певної ділянки приклади розміщення та місцезнаходження на плані міста Любек на основі структуруючих факторів

(зверху зліва до низу справа): типова "структура розгалуження" вулиць "на околицях міста" в західному напрямку після колишніх міських воріт та мосту, який раніше був єдиним | "паралельність" суміжних кварталів та старіших "історичних шосе" (жирна червона стрілка) та дані історичні шосе, розташовані паралельно до топографічно-видимої низовини річки (блакитним), а саме пізніших барокових ровів перед валом укріплення | типовий на той час прямокутний "растр" (заплан. прибіл. у 1900 р.), обмежений з обох сторін водоймами | "членування" території поселення у зв'язку з недостатньою несучістю ділянки під забудову (овал, обведений штрихованою лінією) та ("теперішнього") "природоохоронного заповідника";

основа карти: Топографічне управління землі Шлезвіг – Гольштейн (видавн.): Топографічна карта 1:25000 (ТН 25) Любек №. 2130; 3-тє видання; Кіль 2004

е. Осі взаємовідносин як структуруючий фактор:

Представлення двох масштабних рівнів для візуальних просторових зв'язків між будівлями та оточенням в центрі м. Роскілле / Данія.

Fig. 83: Прямі зорові осі та злегка-нетотожна, прямокутна структура просторових відношень в м. Роскілле / Данія

"зліва" – охоплюючи центр міста і аж до ландшафтів; "справа" – в межах центрального ансамблю будівлі в центрі міста; джерело: Miljøministeriet Planstyrelsen 1990, S. 12

ф. Русло річки як структуруючий фактор

Простий ескіз структури міста Галле, що розташоване на річці Заале (Німеччина), в доступній, абстрагованій формі демонструє важливі **просторові** та **осьові структуруючі фактори**. Чітко проявляється взаємопроникнення природної долини річки Заале та типу заселення. Таким чином представлено потенціали наявних аксіальних відношень.

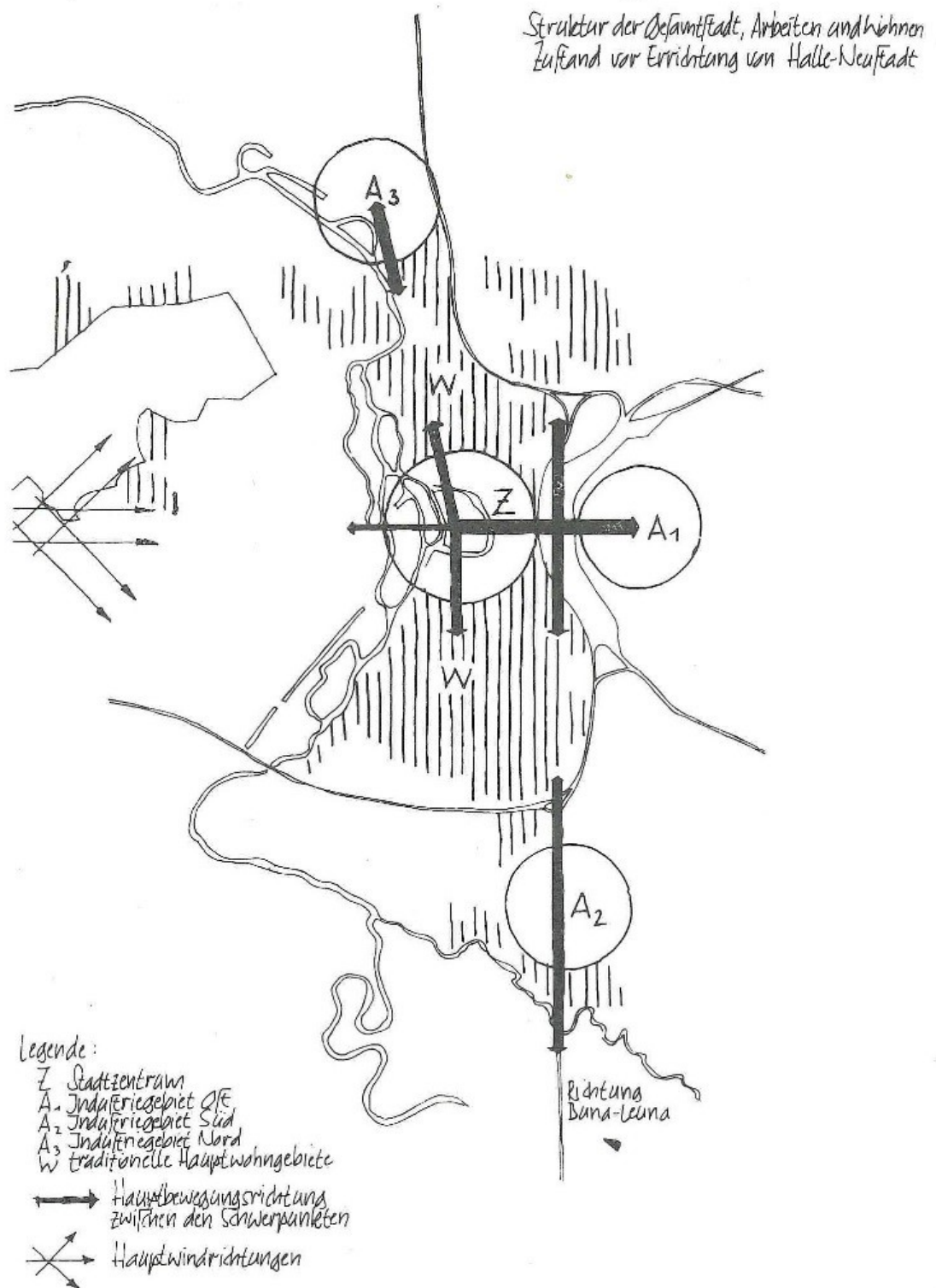

Bild 72

Fig. 84: Річковий ландшафт, основні напрями використання міста та головні напрямки руху та розвитку у м. Галле / Німеччина
(без відображення нової частини міста Галле); джерело: Kröber, G.: Das städtebauliche Leitbild zur Umgestaltung unserer Städte. Dargestellt am Beispiel der Stadt Halle; Berlin 1980, S. 132

g. Система окремих субсистем як структуруючий фактор:

Концентрично збудоване місто Мілан / Італія демонструє різні, окремі незалежні регулярні **осьові системи** у передмісті, рівномірно розташовані довкола його історичного ядра.

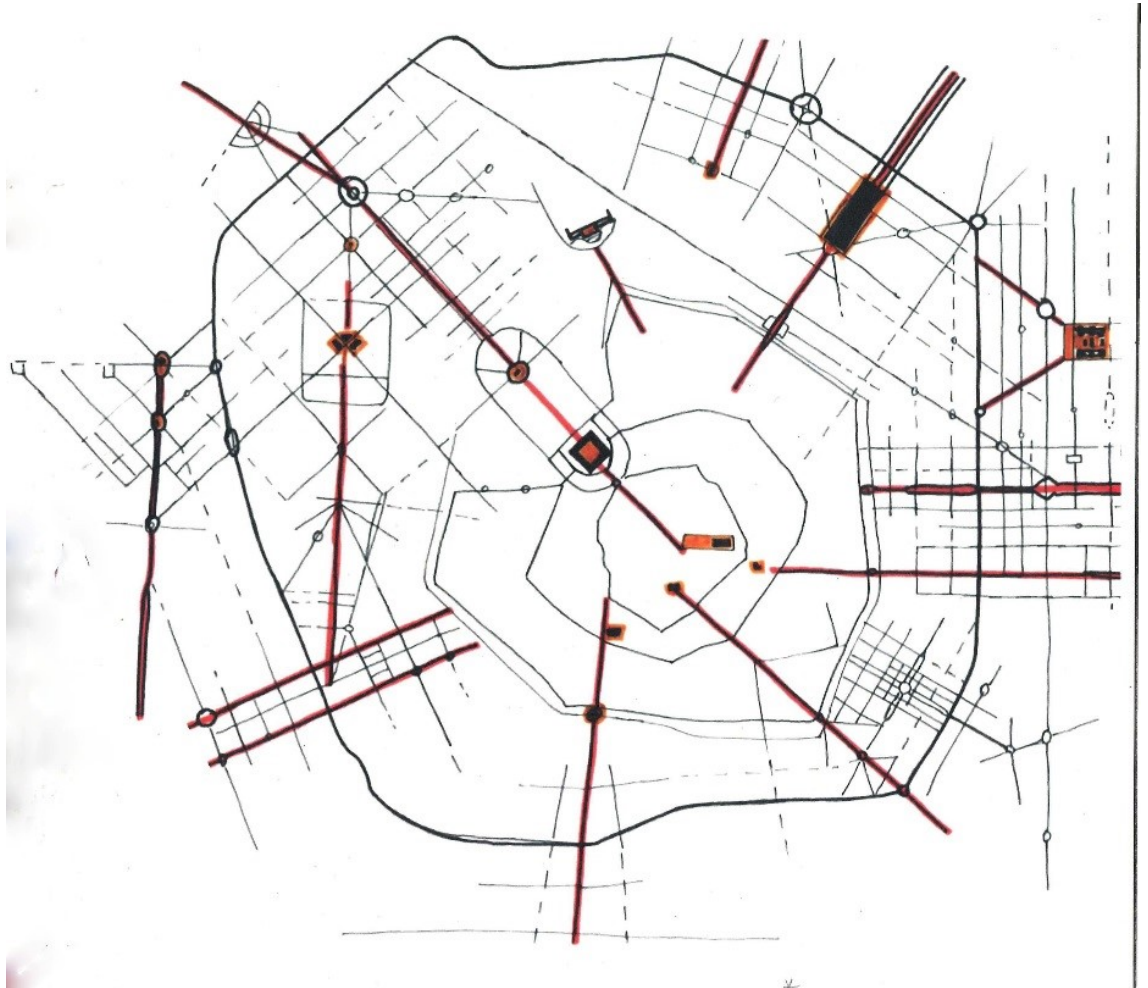
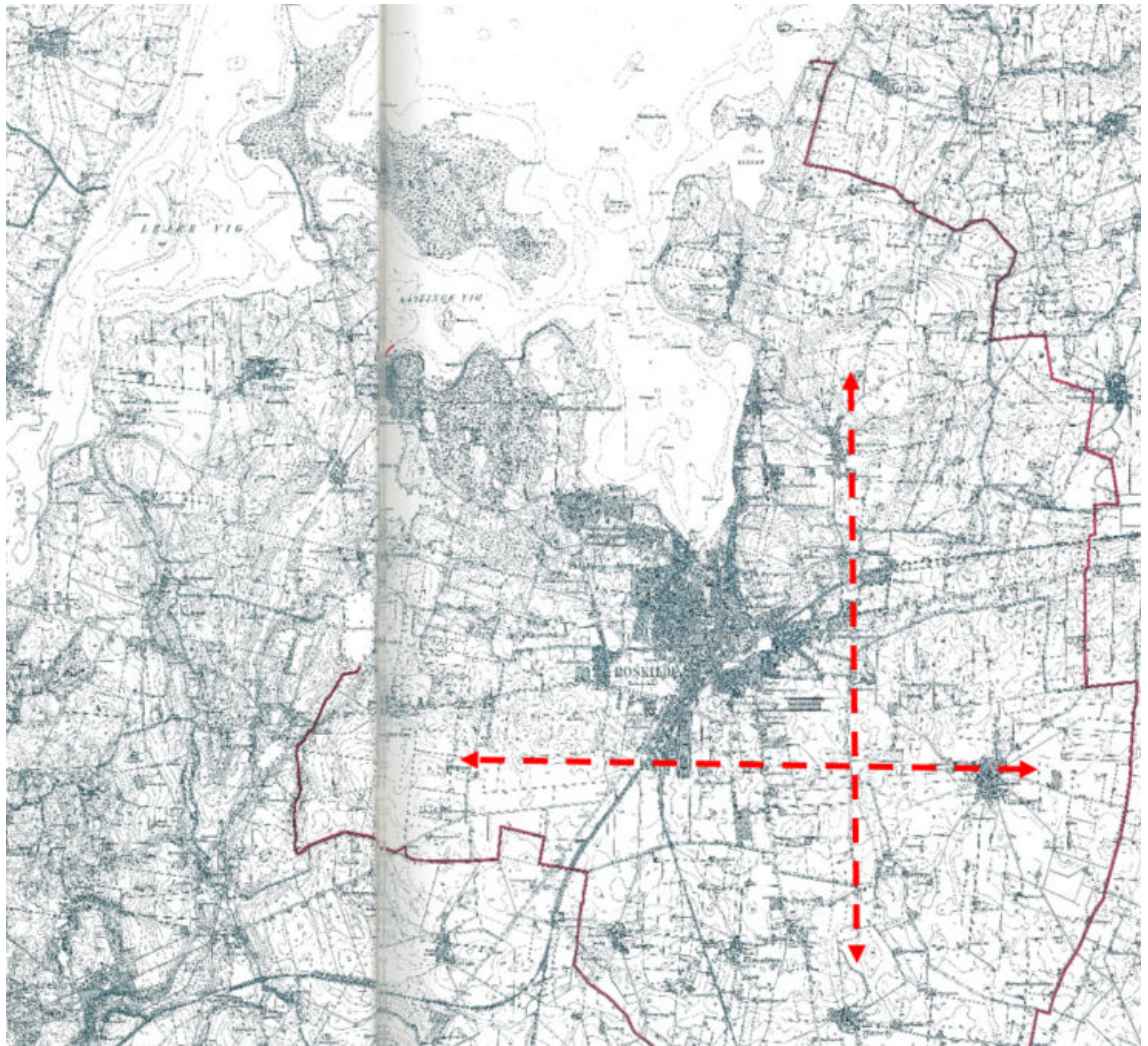

Fig.:

h. Прямокутність як структуруючий фактор:

Старий данський культурний ландшафт на узбережжі Балтійського моря із „**грубим, регулярним**“ розподілом полів та шляхів в контексті **утворених природним шляхом** морських бухт.

Fig. 86: На перший погляд майже прямокутне розміщення ландшафтів, полів та вулиць/шляхів (1940 р.) навколо міста Роскілле / Данія майже не прив'язане до топографії; лише колишня залізнична колія ігнорує цей загальний порядок; проте, поглянувши ще раз, бачимо різноманітні відхилення від основного правила; джерело: Miljøministeriet Planstyrelsen 1990, S. 24 – 25

і. Паралельність як структуруючий фактор

Незвичайна (вигадана) велика структура – роздроблена та включена в ландшафтний простір завдяки природній формі острова – на ландшафті фінського узбережжя із типовими для нього шхерами, як пропозиція для розширення міста під час конкурсу ідей „Helsinki 2050“⁴⁸.

Fig. 87: Лінійність як містобудівна основа впорядкування та "переломлення" за допомогою включених в ландшафт острівних форм, які є "перешкодами для системи" фрагменти з конкурсної пропозиції для ідей майбутнього розвитку міста Гельсінкі / Фінляндія; доступ до частини міста, де заборонено проїзд моторних транспортних засобів, здійснюватиметься завдяки розташованому по центру на естакадах метро (див. ескіз "зліва внизу") електротранспорту та електрочовнам; фрагменти плану без масштабу та ескізи (К. Брендле, 2007 р.)

48: під впливом утопічної моделі забудови Токійської затоки у 1960 р. архітектора Кендзо Танге.

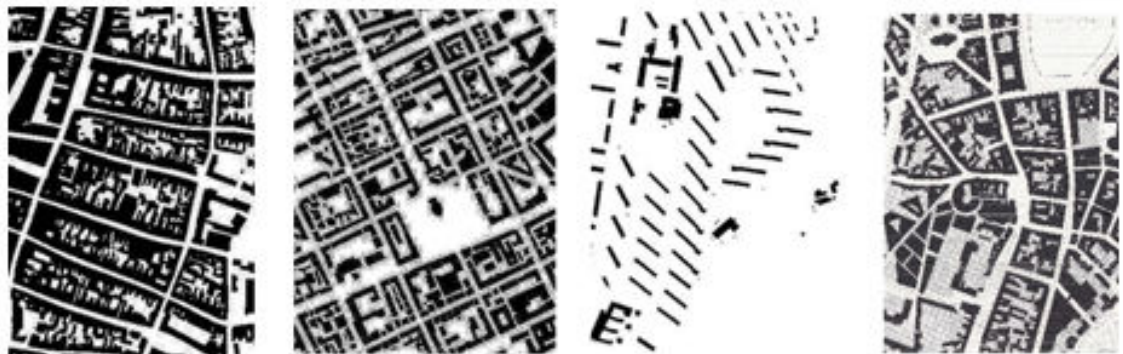
3.4.2.2.4 Коротка вправа: „Міський простір та часовий простір“

Встановлення відповідності між типами плану міста та культурними часовими періодами

Кожне місто містить „в собі“ різноманітні часи, точніше кажучи, і досі наявні просторові та будівельні сліди, залишки чи будівлі, комплексні споруди, структури парцелі та вулиць, місцезнаходження має історичне підґрунтя. Метою даного завдання є знайти та впорядкувати за часом такі успадковані з минулого та пов'язані з часом аспекти, які можна виявити, виходячи з актуальної ситуації, чи потенціалів майбутнього розвитку, які можемо припустити. Розгляньте на

даних картах міста будівлі(чорно-білі плани), збудовані споруди та приклади міського простору.

Fig. 88: Чотири „центральноєвропейські“ фрагменти плану (приблизно однакові за масштабом) чотирьох середніх за величиною міст

Обміркуйте, які з представлених форм забудови, типів розміщення об'єктів та ознак образу найкраще підходять до того чи іншого часового періоду. Оскільки міський простір містить багато різних знаків та ознак, які не завжди можна чітко й однозначно інтерпретувати, під час виконання даного завдання відшукайте та використайте в якості критерію чіткі утворення при впорядкуванні.

Будь ласка, встановіть відповідність між чорно-білими планами та епохами, які найкраще підходять до них. (Примітка: для одного з представлених часових періодів (епох) відсутнє відповідне зображення)

 There is an interactive element at this point on the website.

<https://fhlbamsukr.eduloop.de/loop/>

https://fhlbamsukr.eduloop.de/loop/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0:_%E2%80%9E%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D1%80_%D1%82%D0%B0_%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D1%80%E2%80%9C

 Med. 2: Встановлення відповідності типів горизонтальної проекції міста культурним часовим періодам

3.4.2.3 Ознаки образу

Місцеві матеріалізовані утворення з художнім вираженням та будівельно-культурною специфікою простору певного населеного пункту чи міста – тобто **атрибутивний зміст**⁴⁹ будівельних каменів міста, структуруючих факторів та параметрів місцевості тут має назву „**ознаки образу**“. У архітектурних дискусіях ознаки образу часто містять „архітектурно-художні якості“, якими можна нечітко описати фізичний та атмосферний вигляд архітектури та міського простору. Враження, вплив об'єктів та просторів, а також атмосфера (настрій), що виникають в такий спосіб, і важливий тип оформлення будівель та міського простору визначаються використаною текстурою, матеріалами, способом будівництва, видами просторового розміщення та їх взаємозв'язками. Попередні категорії дослідження (3.4.2.1.0. Будівельні камені міста та 3.4.2.2.0. Структуруючі фактори⁵⁰) містять з цією атрибуцією **фізичну матеріалізацію** та придатні для сприйняття атмосферні **якості вираження**. Їм надаються такі риси, завдяки яким вони отримують своє заплановане та будівельне вираження та форму („образ“). Наприклад, ці якості виокремлюються під час аналізу „дійсності“, і за рахунок цього проявляються „абстрактні та термінологічні моделі“.

Якості впливу⁵¹ можна (більш) систематично охопити та краще розрізнити завдяки таким категоріям ознак:

- **Тип членування** простору та архітектури; як-от дрібнодетальність, осьова симетрія, асиметрія, диспаритет, фамільярність⁵², безперервність, „перешкода“ (чи „розрив“ в межах гомогенного контексту), масштабність і т.д.
- Величина та вплив **об'єму простору** („вимірність“); як-от ширина – висота – довжина – глибина, пропорційність (напр., у випадку профілю вуличного простору), масивність і т. д.
- Тип і спосіб оформлення (**вираження**); як-от гармонія, однотипність, контрастність, фрагментарність, ламкість, легкість, різноманіття, однорідність, монументальність і т.д.

ПРИМІТКА: Мистецькі епохи та стилі в будівництві див. в підрозділі 3.4.3.0. „Параметри місцевості“

- **Матеріальність та текстура**: кам'яний, озеленений, гладкий, нерівний, прозорий, облицьований, кольоровий, масивний, легкий і т. д.
- Дія, **атмосфера** (характеристика): закрита-відкрита, техноїдна, „сучасна“ – традиційна, сільська – міська, тверда – м'яка, з плавним переходом – з чіткою межею, звичайна – незвичайна, „холодна“ – затишна („тепла“), та, що стає на заваді – конформна, видатна – буденна і т. д.

- Градус і характер **публічності**: приватний – публічний, сільський – урбаністичний, анонімний – особистий, самотійний – суспільний, тихий („мертвий“?) – „живий“ і т. д.

Розуміти та тлумачити деякі ознаки образу слід виключно „**реляційно**“; напр., „легке“ вираження олімпійських споруд у Мюнхені⁵³ (Німеччина) є зрозумілим лише завдяки порівнянню з тим, що видається „масивним & важким“. Так само потрібно критично враховувати, що суб’єктивне оцінювання певної просторової обставини пов’язано з культурою (того, хто сприймає, та того, що сприймається)⁵⁴. Інші архітектурно-психологічні методи міського простору розвинув та використовував у своїх дослідженнях про якості враження від житлових зон Йоахім Франке⁵⁵. Більше про термін „архітектурні якості“ дивись у Екскурс №7.

Ознаки образу можна виявити передусім на малих та середніх просторових рівнях (мікро- та мезорівні міста). Їх можна розгледіти як у способах членування міського простору, впливі простору, загальному архітектурному враженні від забудови, так і часто в архітектурній деталі на основі матеріалів (поверхонь) і виражених ними настроїв міського простору.

notice

Під час уважного ознайомлення з наведеними прикладами „якостей впливу“ стає зрозуміло, скільки розумової ясності [ще...] потрібно для того, щоб досягнути консенсусу між супідрядностями та формами якостей (під час дослідження). Щоправда, в даному конкретному випадку застосування на конкретній території дослідження це не так складно, як у випадку їх висвітлення в загальному.

arrangement

3.4.2.3 Ознаки образу

3.4.2.3.1 Приклади ознак образу та їх дії з точки зору міського простору

3.4.2.3.2 Графічні методи опису інших ознак образу

3.4.2.3.3 Невелике завдання: Дослідження ознак образу розгортки вуличного фасаду та її графічний опис

3.4.2.3.4 Коротка вправа „Містобудівна оцінка“

---

⁴⁹: Атрибуція: риса, основна ознака, найближче визначення, типова риса, характерна особливість

⁵⁰: Які є „абстрактними“ модельними уявленнями і теоретичними категоризаціями!

⁵¹: Миттєве, фактичне враження будівельного об'єкта чи простору визначається споглядачем або користувачем через його індивідуальну й ситуативну позицію сприйняття (та паралельно з його подібним попереднім досвідом).

⁵²: Див. термін „сімейна схожість“ за Людвігом Вітгенштейном

⁵³: Олімпіаду 1972 року характеризували та називали „веселими іграми“, що було зумовлено зокрема архітектурою наметів (архітектор Гюнтер Беніш) та ландшафтним плануванням (Гюнтер Гцімек).

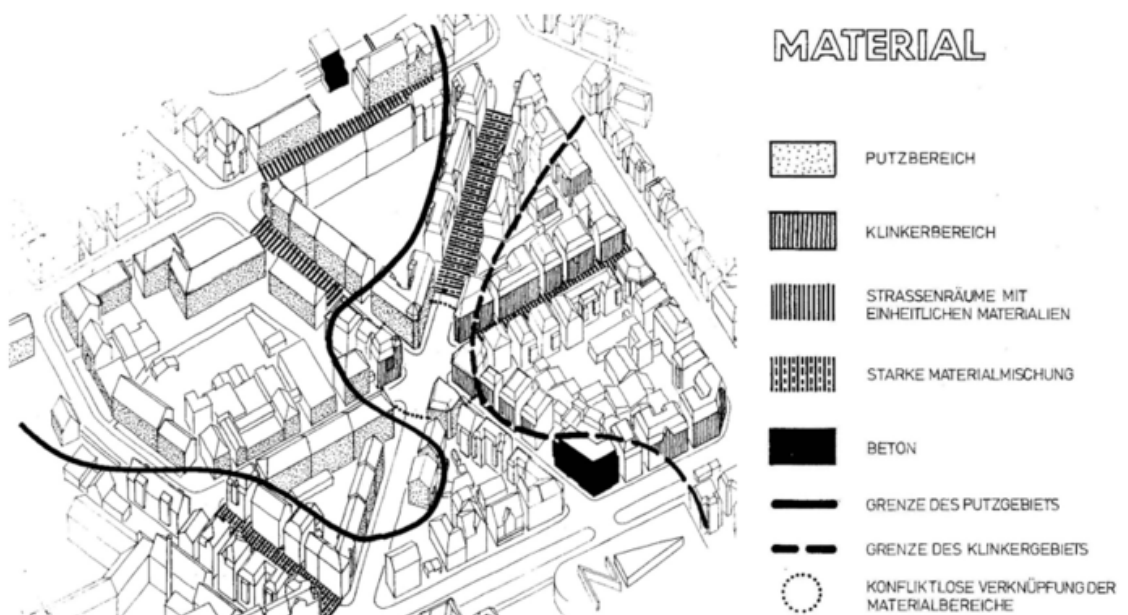
⁵⁴: Це означає, що важливим при цьому є така кількість процесів комунікації, яка буде достатньою для розуміння ситуації дослідження. – Існують також наукові методи дослідження для встановлення вражень від сприйняття збудованого світу (напр., „семантичний диференціал“ в архітектурній психології); див., напр., наступну виписку.

⁵⁵: Franke, Joachim: Stadtbild – Zum Erleben der Wohnumgebung; in: Stadtbauwelt Nr. 24 / 1969, S. 292 – 295

3.4.2.3.1 Приклади ознак образу та їх дії з точки зору міського простору

а. Типи матеріалів як ознака образу:

Часто саме за матеріалом можна визначити час будівництва, а те, який вплив має на нас певна частина вулиці чи району міста (однорідний, гомогенний чи різноманітний) з-поміж іншого зумовлено також завдяки використанню певних будівельних матеріалів.

Fig. 89: Різноманітні "матеріали фасадів": клінкер, штукатурка та змішані - розподілені на три зони матеріалів - відрізняють житловий район у Штутгарті / Німеччина
Quelle: DAG „Milieu“ (1977), S. 628 ("verkleinerte Planausschnitte ohne Masstab")

Fig. 90: Різноманітність використаних матеріалів та кольорів і відносно одноманітні за розміром будівлі на вулиці Фляйшгауерштрассе в м. Любек
Fotografie: Detlev Klockow, dk-graphics

б. Спосіб вираження як ознака образу:

Дію та вплив будівлі чи міського простору можна передбачити та „обчислити“. Все ж значення не є постійним і часто також залежить від часового періоду. Крім того важливу роль відіграють диспозиція спостерігача, а також інші умови.

<loop_figure title="Незграбна з архітектурної точки зору, напружена з будівельної точки зору, різка монументальність як бажане (політичне) архітектурне вираження – споруда на вході до колишньої СС-казарми „Germania“ (1937 – 1938)" description="архітектор: Hans von der Damerau); сьогодні є головним входом до великого медичного комплексу в Гамбурзі / Німеччина description="Heute Haupteingang zu einem grossen Klinik-Komplex in Hamburg / Deutschland" id="5eb2cca270edf">

с. Перешкода як ознака образу („перешкоджаючий фактор“ та „розрив“):

Перешкода – це те, що виділяється з (гомогенного чи врегульованого) контексту або впливає на нього ззовні; те, що не вписується в наявну ситуацію чи протистоїть контексту. «Перешкоди» виникають, наприклад, при будівництві нерегульованої⁴⁶ забудови в межах врегульованої території, у зв'язку з розривами в забудові на повноцінно-забудованій з точки зору інших аспектів вулиці і т.д.; див. також підпункт 4.2.2.3. проект ідей для міста Гельсінкі / Фінляндія; „Острови як перешкода“ для рівномірного плану міста.

<loop_figure title="Перешкода" (для порядку) як ознака образу на плані ділянки нового міського кварталу" description=" (для порядку) як ознака образу на плані ділянки нового міського кварталу - **нашарування** нового прямокутного парку та вигнутої системи вулиць з уже наявним залишеним історичним напрямком траси (Mönkhofer Weg у Любеку); карта: OpenStreetMap-CC-BY-SA 2.0; dld. 09.05.17;

історичний шлях до старого маєтку Mönkhof позначено червоним"
id="5eb2cca270ee9">

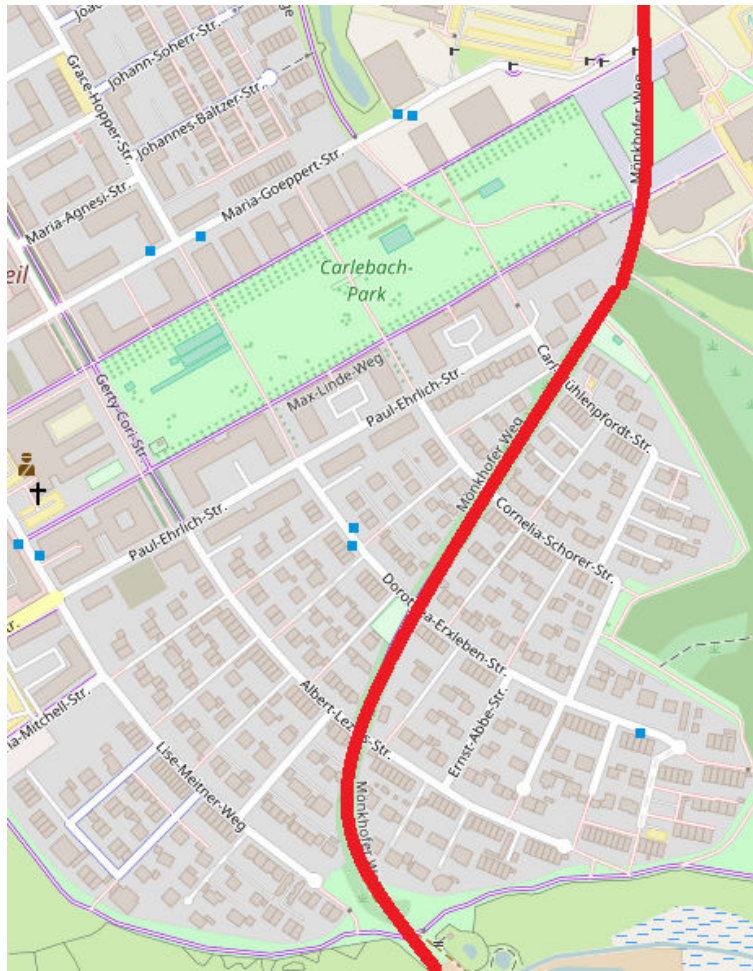

Fig.:

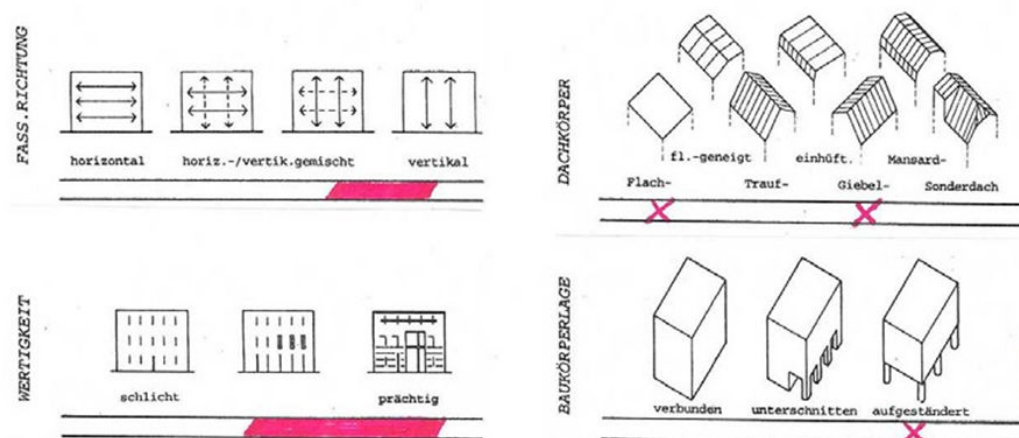
46: В Любеку це можна добре прослідкувати поблизу головного вокзалу в районі вулиць Тайхштрассе та Карпфенштрассе та на вулиці Рьокштрассе в районі Ланге Райє / Газенвег. – У Чернівцях – в районах з новими особняками, напр., на північній околиці Садгори.

3.4.2.3.2 Графічні методи опису інших ознак образу

Подані нижче графічні рисунки демонструють спрощуючий та систематизований спосіб опису для визначення певних аспектів образу досліджуваного об'єкта. За допомогою **таксономічного, графічного типу опису**⁴⁴ охоплюється певний спектр можливих морфологічних утворень і частин споруди. На основі цього (та подальшої постановки питань до досліджуваного об'єкта) можна **раціонально охопити** та більш **систематично описати** та інтерпретувати, тобто зрозуміти, способи художнього оформлення й вираження.

Методи опису можуть бути розширені, змінені чи пристосовані залежно від об'єкта дослідження та його специфічного зв'язку з навколишньою територією. Тут представлено лише основний, морфологічний та просторовий зміст художнього рішення.

Графічний **метод опису** послуговується методикою, яка використовується в опитуваннях. Наприклад, Вас запитують, чи хотіли б Ви стати власником запропонованого продукту („ні ... скоріше ні ... ні-ні ... мабуть, так ... так, залюбки“). Отже, тут в якості прикладу представлено наступне: яким є „напрямок фасаду“ будинку: швидше „горизонтальним“ чи швидше „змішаним горизонтальним -/вертикальним“ чи швидше „вертикальним“? Залежно від того, наскільки точним є формулювання, ставимо хрестик (чи коротку риску) або ж визначаємо відповідний проміжок горизонтальною смугою відповідної довжини.

Fig. 93: Розгортка фасадів вулиці Флоріанштрассе, Штутгарт

Пояснення: для наведених в якості прикладу чотирьох характеристик ознак образу: за допомогою шкали показано, що фасад, який описується (зверху зліва), незважаючи на деякі горизонтальні елементи, все ж має більш вертикальне спрямування (проміжок, позначений червоним кольором); фасад (внизу зліва) неможливо однозначно оцінити як трішки прикрашений або дуже розкішний в порівнянні з дуже простим фасадом; це відображає довша горизонтальна смуга червоного кольору | (зверху справа) будівля має обидва типи дахів: плоский та двоскатний (позначено хрестиком або короткою рисою); (внизу справа) можна чітко констатувати, що досліджувана будівля розміщена на опорах; що також позначено хрестиком.

Примітка: Під час такого типу опису слід завжди враховувати, яким є оточення, навколишня забудова поруч з досліджуваним об'єктом (напр., рядом будівель чи блоком), оскільки не існує „абсолютних“, загальних ознак опису; так, наприклад, ознака „розкішний“ в бароковому оточенні матиме інакше тлумачення, ніж у оточенні з простим оформленням, де в порівнянні з ним будинок чи його частину слід назвати „розкішною“.

Переваги реляційного типу опису (таксація / оцінка):

- за допомогою „шкалювання“ (від...до) та заданого діапазону можна просто подати та зафіксувати певні характеристики, „не витрачаючи на це багато слів“.
- використовуючи в якості вихідних параметрів реальні будівлі та / чи оточення, можна легше і конкретніше вести дискусію, а також краще оцінити досліджуваний об'єкт, порівнюючи його з даними будівлями й оточенням.
- вибрані описові твердження можуть мати певну „неточність“, яку можна помітити на основі представленого діапазону.

У наступній короткій вправі 3.4.2.3.3, Ви можете самостійно провести таке дослідження на прикладі фасадів та потренуватися здійснювати оцінку обраних **ознак образу**, виконавши *коротке тренувальне завдання* „Архітектурні ознаки образу – містобудівне дослідження фасадів“.

Примітка: Детальніші пояснення щодо інших ознак образу та методів дослідження в архітектурі для їх виокремлення та опису Ви знайдете у модулі з аналізу будівництва МАБ (МАБ) „Конструкція+форма“ („KoFo“), частини 3.4.2.6.2., а також 3.4.2.6.5. та 3.4.2.6.6..

---

⁴⁴: джерело: k.brendle ▪ plan.buero a&a: Stadtbild-Planung „Rostock – Südwestliche Innenstadt“; Lübeck / Rostock 1994 (сторінку не зазначено)

3.4.2.3.3 Невелике завдання: Дослідження ознак образу розгортки вуличного фасаду та її графічний опис

Під час проведення містобудівного опису та характеристики забудови у більшому ареалі потрібно використовувати ті методи опису, які пов'язані з вулицями та територією, для того щоб оглянути та підсумувати усі наявні типи будівель та їх ознаки. Нижче Ви побачите декілька спрощених зображень, які служать для опису та оцінки розгортки фасадів. Опис здійснюється за зразком

відомого Вам опитування, де Вас, наприклад, запитують, чи хотіли б Ви стати власником запропонованого продукту: „ні... швидше за все, ні... ні-ні... мабуть, так... так, залюбки“.

В даному короткому завданні слід звертати увагу на те (і потренуватися), що перед Вашими очима постійно **загальне враження від усіх фасадів**, які представлені на розгортці; а **отже**, враження не від окремої будівлі, а від „суми“ усіх фасадів.

Fig. 94: Розгортка фасадів вулиці Флоріанштрассе, Штутгарт

а. Переважаючий головний напрямок членування фасадів

Детально розгляньте розгортку фасадів вулиці Флоріанштрассе. Визначте, яким є загальне геометричне враження від фасадів з точки зору **їх напрямку**: чи є цей напрямок більш горизонтальним чи більш вертикальним.

Task 1: Який у вас напрямок фасаду?

There is an interactive element at this point on the website.

<https://fhlbamsukr.eduloop.de/loop/>

%D0%9D%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B5_%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F:_%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BA_%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%83_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BA%D0%B8_%D0%B2%D1%83%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%84%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D1%83_%D1%82%D0%B0_%D1%97%D1%97_%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81

Task 2: Як Ви оцінюєте пластичну глибину фасадів?

There is an interactive element at this point on the website.

<https://fhlbamsukr.eduloop.de/loop/>

%D0%9D%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B5_%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F:_%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%

8F_%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BA_%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%83_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BA%D0%B8_%D0%B2%D1%83%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%84%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D1%83_%D1%82%D0%B0_%D1%97%D1%97_%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81

b. Пластична глибина фасадів

В наступному завданні Ви повинні визначити, яким є загальне враження від **рельєфу фасадів**: здається Вам рельєф більш плоским чи більш глибоким, тобто наскільки він виражений пластично.

Task 3: Оцініть, будь ласка, загальне враження від усіх наявних ширин будинку!

There is an interactive element at this point on the website.

<https://fhlbamsukr.eduloop.de/loop/>

%D0%9D%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B5_%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BA_%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%83_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BA%D0%B8_%D0%B2%D1%83%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%84%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D1%83_%D1%82%D0%B0_%D1%97%D1%97_%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81

c. Регулярна чи нерегулярна, різна ширина будівель

В наступному завданні Ви повинні визначити, яким є загальне враження від **ширини усіх наявних будівель** (незалежно від того, чи вони пов'язані між собою чи розташовані окремо): однаковою, подібною або ж простежується чітка різноманітність. Зверніть увагу на те, що йдеться про загальний вплив членування, а не про межі парцелі і т. п.; можливою є наявність таких видів забудови, які демонструють схоже незначне членування, хоча (зрештою) є більшими чи довшими будівлями.

d. Висота будівель та переходи фронту та схилу

В наступному завданні Ви повинні визначити, яким є загальне враження від висоти будівель: схожим або різним. Зверніть увагу на те, які лінії даху та фасаду є суттєвими для впливу, для враження висоти та **переходів висот схилу та**

фронтонів! Наявні також приховані, облицьовані переходи між фасадами та дахами чи надбудови над дахом та підвищені частини фасаду, такі як поперечний фронтон, які сильно змінюють враження кривої висот.

 Task 4: Будь ласка, оцініть, чи загальне враження від висоти будівлі більше однакове чи більше відрізняється!

 There is an interactive element at this point on the website.

<https://fhlbamsukr.eduloop.de/loop/>

https://fhlbamsukr.eduloop.de/loop/%D0%9D%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B5_%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F:%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BA_%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%83_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BA%D0%B8_%D0%B2%D1%83%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%84%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D1%83_%D1%82%D0%B0_%D1%97%D1%97_%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81

Можна продовжити розробку інших, більш загальних та більш детальних „художніх“ питань та досліджень художнього оформлення відповідної території та фрагменту вуличного простору (форми даху, скат даху, типи фасадів, пластичні елементи, такі як карнизи, сандрики та обрамлення віконної пройма і т. д., матеріали, кольори, прикраси та декор, елементи решіток і т. д., озеленення фасаду, виступи, такі як балкони, розрізи корпусу будівлі, такі як лоджії, тераси, технічні елементи, такі як водостічні труби, вуличні жалюзі, захист від сонця, деталі вікон і т. д.), залежно від переважаючої архітектури та способу будівництва. В даних коротких завданнях містобудівна тематика дослідження обмежується невеликою кількістю суттєвих елементів будинку та фасаду.

3.4.2.3.4 Коротка вправа „Містобудівна оцінка“

Розгляньте аерофотознімок та три наведені нижче фото, які представляють різні типи забудови внутрішнього дворику.

Fig. 95: Вул. Ельсвігштрассе (Любек): три задні будівлі)
(аерофотознімок – googlemaps, вересень, 2017 р.)

Далі потрібно впорядкувати з містобудівної точки зору та оцінити ці три задні будівлі, розміщені за трьома однаково збудованими передніми будівлями.

task

HP There is an interactive element at this point on the website.

<https://fhlbamsukr.eduloop.de/loop/>

https://fhlbamsukr.eduloop.de/loop/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%E2%80%9E%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%B4%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0%E2%80%9C

3.4.3 Загальні оператори образу

3.4.3 Загальні оператори образу

3.4.3.1 Місцезнаходження та місцевість

3.4.3.2 Місцевість та часовість – історичні параметри

arrangement

3.4.3.1 Місцезнаходження та місцевість

Кожне місцезнаходження перебуває під безпосереднім впливом фактичних географічних, просторово-матеріальних, культурних умов місцевої і функціональної ситуації навколишнього простору. Його близьке та далеке оточення (мезорівні міста), що виходить за рамки мікрорівня міста, також є джерелом факторів впливу та зв'язків і таким чином поєднує певний пункт з довколишньою міською чи сільською структурою (макрорівні). Це часто доволі постійне, довготривале – змінюване та придатне до змін – включення певного пункту в довколишню місцевість підпорядковується певним зв'язкам, довготривалим умовам і традиційним способам використання та сприйняття, які в МАБ „Розвідка“ представлено в якості **„параметрів місцевості“**. Таку антропологічну локальну структуру зв'язків та взаємозалежностей включення певного місцезнаходження охоплює термін **„місцевість“**. Зміст і процеси сплетіння традицій, які є одним з факторів, що визначають місцевість, та звичаї, що зберігаються протягом тривалого часу, - це те соціокультурне підґрунтя та етнологічні впливові величини, які важко компетентно розпізнати та дослідити (лише самим архітекторам та містопланувальникам). Хоча можна віднайти та дослідити різноманіття типових для місцевості будівельних форм та деталей, які мають будівельно-історичний характер, втім ту істинну складову, яка формує певну **регіональну культуру будівництва**, не можна описати, послугуючись виключно формами архітектури та міста. Для цього потрібні додаткові знання та методи географічних, історичних, культурологічних та соціологічних наук. Це також є однією з причин для того, щоб віднести „Параметри місцевості та часу“ до операторів образу, оскільки вони порівняно незмінно та стабільно передають з покоління в покоління „регіональні будівельні світи“.

Якщо при плануванні & будівництві перебуваєш не у „рідній для себе сфері“, то для „взаємоприйнятної планувальної діяльності“ з іншим оточенням чи в іншому оточенні доведеться докласти додаткових зусиль. Займатися специфічно-іншою (за кліматичним, географічним, традиційним, мовним та соціальним типом) місцевістю з чужою культурою – це особливе випробування під час „глобального“ планування та діяльності в інших регіонах. – Втім для цілей даного містобудівного навчального модуля МАБ (тут у Центральній Європі) тематика аналізу **„місцевість“** та **„регіональність“** коротко вводиться в якості важливих термінів та ілюструється на основі декількох прикладів.

notice

У даних тренувальних завданнях, які опрацьовуються на відомій Вам території ВНЗ, відсутні окремі питання про цю комплексну тематику (порівняння культур та аналізу). Втім вона (більшою чи меншою мірою) є складовою усіх досліджуваних тем архітектури та міста. Тематика прив'язаності до

місцевості може в окремих випадках проявлятися на території Вашого дослідження та під час опрацювання питань про умови виникнення пункту Вашого дослідження. Але, якщо уважно придивитися, їх можна розпізнати та охарактеризувати як „типові для Чернівців“ типові для Харкова, типові для Криму, тощо. Ґрунтовне дослідження місцезнаходження „завжди“ передбачає пошук локально-специфічних параметрів місцевості, які роблять внесок в ідентичність певного пункту та його культурне включення в довколишню місцевість.

Наступні приклади повинні допомогти Вам за допомогою (можливого) „відчуження“ розпізнати та розширити Ваш власний досвід про місто та певний пункт. Контраст із попередніми власними (суб’єктивними) переживаннями міста сенсифікує та розвиває сприйняття „самої місцевості“ – її „genius loci“⁵⁷ – і таким чином ми стаємо більш чутливими до будівельного оформлення міста та його використання, що донині було звичайною справою і здійснювалося несвідомо.

Англійський містопланувальник Гордон Каллен⁵⁸ у 1988 році в уривках та за допомогою багатьох ескізів висвітлив у своїх дослідженнях найрізноманітніші аспекти, які „формують місто“ таким, яким воно повинно було б і могло б бути. Сюди належить також короткий текст під назвою „The English Climate“, де автор занотовує, що, зрештою, кожне (англійське) місто повне краси і драми, транспорту, скупчень людей, можливо, у ньому є також ріка і багато інших скарбів. Але його мешканцям зрідка вдається розглянути і побачити все це самотужки. Англійські міста здебільшого видаються атмосферно – закритими та „недоступними“, і лише деякі англійці змогли б розгледіти різницю між більш відкритими та такими, що проявляють себе як відкриті, європейськими містами. Там людина має привілей сидіти на міських вулицях і ставати частиною міського буття, розглядаючи і його – і себе – як учасника; і цей феномен те, що „(...) we mean by the magic word *continental*. The reason lies not in the English character but in the English climate (...)“ [„(...)ми розуміємо під магічним словом *континентальний*. Причина полягає не в англійському характері, а в англійському кліматі(...)“ (Неавториз. переклад І. Данко)]. Далі наведено іще кілька пропозицій, як домогтися від англійського клімату такого споглядального поведіння, стати віддзеркаленням та учасником у громадському просторі. Стосовно теми „місцевості“ ця ремарка про географічні погодні умови є прикладом і доказом того, яким впливовим фактором та

регулятором поведінки для громадського простору є **регіональні та кліматичні умови**.

Схожий „чужий“ досвід щодо сприйняття світла та щодо „**культури світла**“ у різних містах та регіонах світу описує німецька планувальниця освітлення Ульріке Бранді з Гамбурга. „Різноманітне ставлення людей до світла залежить від градусів широти території, де вони проживають, та пов’язаних з ними відповідними фазами сутінків і можливостями людського ока пристосовуватися до різної яскравості довколишнього середовища. Перехід до оптимальної світлової чутливості ока наша сітківка здійснює із певною затримкою. Лише через приблизно 20 хвилин ми можемо бачити в темряві. При цьому, наприклад, на півночі в Гамбурзі ставлення людей до світла є абсолютно іншим, ніж у людей, що живуть на екваторі, де відсутня фаза сутінків, і очі людей не можуть звикнути до темряви. Саме тому у цій місцевості хотіли б якнайшвидше замінити меркнуче денне світло, на якомога яскравіше штучне освітлення. Таким чином на території екватора для освітлення міст частково користуються попитом яскраві кольори світлового випромінювання від 5.000 до 8.000 кельвінів. У нас це швидше викличе шок. У Гамбурзі такі кольори світла є непотрібними, тут надають перевагу теплому світлу, далі на північ люди потребують ще меншої кількості світла для освітлення довколишнього середовища. (...) Незважаючи на те, що міста, аеропорти, магазини стають дедалі подібнішими, ставлення до світла у цих місцевостях залишається різним. (...) Природне світло постійно пов’язане з ландшафтом – і відповідне ставлення до світла впливає також на наше розуміння самих себе, наше почуття батьківщини.“⁵⁹

У наведеному нижче короткому переліку деяких параметрів місцевості несистематично представлено кілька типових для певного регіону аспектів, на прикладах висвітлюється багатогранна тематика „місцевості“ та „регіонального характеру“, яка, зрештою, потребує широкого змістового аналізу і глибокого опрацювання відповідної „регіональної культури будівництва“⁶⁰. Відібрані приклади можуть стати поштовхом до того, щоб поглянути на своє місто „чужими очима“ та власними очима відшукати в чужому місті його (можливі) інакші основні риси та деталі. Поряд із загальними, міжконтинентальними, регіональними і географічними параметрами місцевості та культурними феноменами представлено також деякі „невеликі“, типові будівельно-культурні аспекти та характерні особливості. Вони демонструють, що місцевий спосіб життя, умови, традиції, мода та норми можуть на всіх рівнях продукувати

оформлення та деталі, тобто беруть участь у формуванні культурно-зумовленого будівельного вираження міст та будівель.

---

⁵⁷: Norberg-Schulz, Christian: *Genius Loci. Landschaft, Lebensraum, Baukunst*; Stuttgart 1982

⁵⁸: Cullen, Gordon: *The Concise Townscape*; Reprint; London / Singapore / Sydney / Wellington 1988; S. 162f

⁵⁹: Ульріке Бранді, с. 12ff (2017)

⁶⁰: Див., напр., „Kritischer Regionalismus“: Frampton, Kenneth: *Die Architektur der Moderne. Eine kritische Baugeschichte*; 1. Auflage der überarbeiteten und erweiterten Neuauflage in deutscher Sprache (der 8. Auflage) München 2010; особливо III частина, глава 5: *Kritischer Regionalismus: moderne Architektur und kulturelle Identität*, S. 269 – 279

3.4.3.1.1 Тематика параметрів місцевості у Центральній Європі

Ключові теми для регіональної специфікації у північній (німецькій) Центральній Європі, напр., її помірний і дощовий морський клімат; з її більш обмеженими урбаністичними та княжими традиціями великого міста та міста-резиденції, але з традицією „вільних бюргерських міст“; із малою заселеністю (порівняно з південними німецькими регіонами); з її прибережними портовими містами, що пов'язують між собою різні куточки світу; як наслідок ранньої колонізації північного сходу (з XI ст.) є швидше імпортом міст та архітектури (починаючи з Вестфалії та Голландії через Любек вздовж узбережжя Балтійського моря); з її іншими місцевими ресурсами (саме тому використання цегли в будівництві) і також техніками будівництва; із більш „строгим“ архітектурним формуванням образу (порівняно з півднем); в Любеку - спільні середньовічні брандмауери як обмеження парцелі у старій частині міста і т. д.

Fig. 96: Стара портова споруда, яка більше не використовується в економічних цілях (XIX ст., частково перебуває під захистом пам'яток архітектури) з історичними кораблями в Любеку – облаштована для нового використання на північному Wallhalbinsel (Wallhalbinsel – частина штучного острова на заході старої частини міста Любек); фото: Detlev Klockow, dk-graphics)

Fig.:

3.4.3.1.2 Тематика параметрів місцевості у Центрально-Східній Європі

Ключові слова до теми для регіональної специфікації у західній Україні, напр., суворий континентальний клімат – поблизу Карпат; розташування на східній окраїні колишньої Габсбурзької монархії з імпортованою в той час австрійською міською культурою; (іще) наявний „соціалістичний спадок“; пошук нових власних українських традицій – для власного майбутнього; заціпеніння в успадкованих традиціях та довготривала сильна суспільна переоцінка цінностей; економічні потреби, біди та спричинені ними втрати; прив’язаність до успадкованих та перейнятих поглядів та уявлень про місто; труднощі в питаннях правовласності у зв’язку з широко розповсюдженою житловою приватною власністю (також у багатоповерхових житлових будівлях; втім також і надалі комунальна відповідальність за вуличні фасади у старій частині міста); постійна загроза землетрусів та її наслідки для будівництва, напр., видимий, не замуrowаний газопровід жовтого кольору на фасадах (також і в новобудовах).

Fig.:

Fig. 99: Історичний, традиційний житловий будинок з дерева поблизу Вижниці (Україна); нові односімейні будинки у передмісті також не часто можна побачити без цих „традиційних елементів“ декору.

3.4.3.1.3 Тематика параметрів місцевості в інших регіонах світу

Тематичні ключові слова для регіональної специфікації в інших регіонах світу, напр., в інтернаціоналізованих мегамістах традиційні сліди та граничні умови культурних особливостей, форм і способів життя можна віднайти в новозбудованих сучасних міських просторах; напр., див. Pahl-Weber, Elke / Schwartze, Frank (2014); напр., у північно-східній Бразилії, тривалі, нестримні з планувальної точки зору процеси урбанізації та руйнування ландшафтів, що є наслідком теперішнього розвитку міст; притаманна новим будівлям грайливість та довільність форм; використання „brise soleil“ під час оформлення фасадів для захисту від сонячного випромінювання і т. д. більше *див* Екскурс №8. Проживання у передмісті в північно-східній Бразилії.

3.4.3.2 Місцевість та часовість – історичні параметри

МАБ „Розвідка“ не передбачає передачу культурно-історичних знань про різні світові, місцеві й регіональні будівельні культури та **історію будівельного мистецтва** – його архітектурні епохи та стилістичні впливи на місто, простір та

архітектуру, хоча без цих знань містобудівний аналіз є неможливим. Це є темою та завданням відповідних дисциплін у вченні з архітектури та містобудування; втім перенесення та застосування цих знань вважається частиною роботи з аналізу будівництва.

В МАБ „Розвідка“ та у тренувальних завданнях, які до нього входять, історія містобудування та архітектури здійснює опосередкований вплив, оскільки без її підтримки майже неможливо сформулювати деякі модифікатори та оператори, і тому що вона лише зрідка досліджується експліцитно – окрім тих випадків, коли проводиться робота за межами рідного оточення.

Під час аналізу будівництва потрібно інтегрувати та чітко розробляти ті **часові параметри**, які підходять, які вимагаються, а також ті, що виникають на місцевості. Комплексний підхід до „часовості“ збудованого довколишнього світу у МАБ „Містобудування“ коротко розглядається у пункті 3.2.0. Плин часу. При цьому звертається увага на появу та диференціацію завжди актуальної „неодночасності одночасного“, що є важливою темою аналізу для розуміння пункту опрацювання та його оточення!

3.4.4 Додаткові зауваження щодо методики аналізу

Під час аналітичної діяльності ми повинні завжди звертати увагу на те, що пояснені тут методи дослідження базуються на змістових та термінологічних обмеженнях („дійсності“). Під час аналізу комплексного містобудівного змістового наповнення свідомо обмежуємося найважливішими темами та „придатними для аналізу“ аспектами, як-от „будівельні камені міста, структуруючі фактори, ознаки образу“, „параметри місцевості та часу“. Як і у вступному тексті МАБ (див. I. МАБ «Розвідка» (еКнига) – Загальний вступ до всього модуля), тут знову акцентується на цьому увага, для того щоб мотивувати Вас і спонукати до „критичного“ поводження та – оскільки це **конструкти аналізу** чи **інструменти аналізу** – таким чином виникає свобода і надалі розвивати цей „інструмент“ та пристосовувати його до відповідного поставленого завдання.

Такий на перший погляд „зрозумілий“ термін „будівельні камені міста“ також є результатом свідомо відібраної робочої перспективи, яку знову й знову потрібно „ставити під питання“. „В реальності“, зрештою, не можна скласти місто „**з будівельних каменів, як у грі**“; з огляду на це така спрощена термінологія вводить нас в оману. Адже нею можна було б недооцінити урбаністичну реальність та (багатогранні політичні, соціальні, культурні й економічні)

процеси та історичні зв'язки, а також переоцінити „містобудівельно-архітектурні“ та містопланувальні можливості впливу⁶¹.

Альдо Россі, як теоретик (та видатний архітектор!?!?!?) був більш переконаний у „архітектурно-просторових впливах“ на місто. У своїй містобудівній теорії „Архитектура города“ він на прикладі важливих будівель („монументів“) описує типологічну взаємодію образу та функції в ході історії міста. Він наголошує, що навіть якщо першопочаткова функція згасла, то значення (архітектурного) образу такої споруди, що здебільшого конститує місто, й надалі зберігається і залишається важливим для міста⁶², за можливості, також із новим змістовим сенсом. На основі цього в кінці даного пункту 4.0. зосередження на „образі міста“ та на художньому оформленні міста у містобудівних та просторових методах розвідки міста (на противагу до методів „Використання міста“ 3.0.) видається легітимним та практичним.

---

⁶¹: Втім, напр., утопічною концептуальною ідеєю „міста-стрічки“ була модель міста, що повинно було простягатися вздовж транспортних шляхів і таким чином як урбаністична „безкінечна придатна для розбудови“ велика структура „вирішувати“ проблему урбаністичного міста, включаючи проблему приросту населення; вона навіть була частково втілена в життя, наприклад, у Радянському Союзі; див., М.О. Мілютін (1992); та Ернст Май.

⁶²: Aldo Rossi (1975), S. 45

3.5 Містобудівний аналіз у підмодулі МАБ „Містобудування“

3.5 Містобудівний аналіз у підмодулі МАБ „Містобудування“

3.5.1 Стратегія дослідження

3.5.2 Навчальна стратегія МАБ

3.5.3 Аналіз міської забудови і т.д... (узагальнення)

3.5.4 Тренувальні завдання з містобудування в МАБ

3.5.1 Стратегія дослідження

У модулі „Містобудування“ комплексмодулів з аналізу будівництва „Розвідка. Пізнання. Опис“ представляє перший обширний огляд методів – містобудівного та архітектурного – аналізу міста. Вихідний пункт цього аналізу – здебільшого безпосередня будівельна ситуація або територія, де виникають проблеми чи де

потрібно щось запланувати або додати. Незалежно від загального бажання „зрозуміти місцевість“ – як, напр., під час подорожі – на практиці існує два різних типи дослідження:

- розробити **загальну картину**, щоб здійснити для території діагностику встановлених або можливих помилок, проблематики і т.д..
- дослідити відомі окремі питання та **проблематику**, для того щоб віднайти для них планувальні відповіді та рішення і т. д.

Під час фахового та зорієнтованого на вирішення певної проблеми аналізу доцільно обмірковувати та спланувати практичну стратегію дослідження⁶³:

- Що потрібно / не потрібно дослідити? Напр., які масштабні рівні, межі дослідження, якою є ситуація щодо наявної інформації та даних, часовий інтервал дослідження, діапазон виділених на планування коштів?
- Як потрібно проводити дослідження? Напр., які методи дослідження, з якими фаховими дисциплінами, для неспеціалістів (політиків) чи фахівців, типи результатів (з відкритим результатом / поступові / зорієнтовані на реалізацію)?
- Навіщо проводити дослідження? напр., з науковою метою або для архітектурного чи планувального замовлення, відкрите поле рішень?

---

⁶³: Schwalbach, Gerrit: Stadtanalyse; Reihe Basics; Basel / Boston / Berlin 2009; невелика, добре організована, змістовна книга.

3.5.2 Навчальна стратегія МАБ

Метою тренувальних завдань та коротких завдань МАБ „Містобудування“ є не пошук рішення для конкретного, планувально-будівельного замовлення, а фахові навчальні цілі, які обмежуються передачею знань та пізнанням змісту містобудівного дослідження – виходячи з визначеного місцезнаходження, охоплюючи найважливіші масштабні рівні аж до майже узагальненого погляду на все місто та події в ньому. При цьому основний змістовий акцент – як і у цих текстах еКниги – зроблено на темі образу міського простору та аспектах природного простору, які є важливою передумовою для розуміння певного пункту. Виконуючи тренувальних завдань МАБ, під час дослідження наявної містобудівної ситуації Ви накопичуєте певний навчальний досвід, який згодом допоможе Вам у Вашій спрямованій на пошук рішення, фаховій діяльності в планувальній практиці:

- за допомогою різних **методів аналізу** (інструментарій для пошуку, бачення, зчитування, пізнання) змістових аспектів довколишнього світу.
- за допомогою **релевантності тем аналізу** (оцінювання та оцінка змістових аспектів, чи вони зорієнтовані на проблему, чи доцільні) для розуміння певного місцезнаходження і для подальших планувальних та будівельних рішень.
- з **термінологічними значеннями** (отримати відомості шляхом абстрагування - співвіднесення – обмеження – специфікації) для аналізу (та проектування) комплексного містобудівного змісту.
- із різними **часовими рівнями** (розрізнення того, що було? – що є? – що буде чи повинно бути?), як планувальні опорні рівні в місті.

3.5.3 Аналіз міської забудови і т.д... (узагальнення)

Містобудівне бачення & мислення шукає і повинно під час аналізу міста знайти те, що у **кожному окремому випадку** (для певної локації, будинку, вулиці, кварталу, частини міста...) є важливими для міського простору змінними (3.4.2. Модифікатори образу):

- які будівельні камені міста (3.4.2.1.),
- які структуруючі фактори (3.4.2.2.) та
- які ознаки образу (3.4.2.3.) є наявними?

Метою є також виявлення тих загальних операторів образу (3.4.3.), які формують для цього культурне підґрунтя:

- які параметри місцевості (3.4.3.2.) та
- які часові параметри (3.4.3.3.) можна для цього описати?

Містобудівне бачення & мислення аналітичним, дедуктивним способом шукає те, що є наявним у містобудівних змінних та загальних якостях, щоб (далі) за допомогою **синтезуючих, індуктивних** шляхів та концепцій розробляти проекти, які підсилюватимуть та розкриватимуть існуючий характер міста.

Містобудівне бачення & мислення шукає в **окремих складових** загальний образ міста чи населеного пункту, для того щоб за допомогою одиничних, креативних ідей підтримати і надалі розвивати те, що є **загальнотиповим** для міста.

Після загальних висновків до МАБ-містобудування на сторінці 3.5.4. та розділу модуля МАБ-4 «Завдання з містобудування (М-3)» електронна книга **«Методи аналізу міста»** пропонує впорядковане за змістом онлайн-повторення **фахових текстів** з розділів МАБ-2 та МАБ-3. Розділ МАБ-4 «Завдання з містобудування» (М-3 / Вступ до тренувальних завдань 2 - 4) у **спрощеній формі** поєднує змістове наповнення та теми розділів МАБ-2 «Містобудівний вступний текст» і МАБ-3 «Містобудівні терміни та приклади». – Тут також наявні посилання на **екскурси** № 1-8, які завдяки додатковим, а також міждисциплінарним аспектам **поглиблюють** та **розширюють** навчальний матеріал методів містобудівного аналізу.

Якщо мова йде про регулярний курс у вищому навчальному закладі, наступна сторінка еКниги 3.5.4. «Тренувальні завдання з містобудування в МАБ» пропонує текст, що слугує **переходом** до опрацювання чотирьох тренувальних завдань для студентів, – але тільки за умови, що власний курс електронного навчання відповідного вишу повністю використовує **«Модуль з аналізу будівництва – містобудування»** (від МАБ-1 до МАБ-4) на базі розробленої платформи moodle з еКНИГИ «Розвідка» у німецькому чи українському вищому навчальному закладі.

Наступний розділ еКНИГИ МАБ-4 «Завдання з містобудування» (М-3 / Вступ до завдань 2 - 4) також слугує **першим ознайомчим онлайн-вступом** до містобудівного змістового наповнення та тематики (розділи еКниги МАБ-2 «Містобудівний вступний текст» та МАБ-3 «Містобудівні терміни та приклади»). Якщо розпочати курс в якості онлайн-користувача спершу із узагальнюючого розділу еКНИГИ (МАБ-4), – тоді під час самостійного вивчення можна **з огляду на потреби** та **у фрагментарній формі** відповідно до власних знань чи інтересів ще **обрати** додатковий навчальний матеріал з розділів МАБ-2 та МАБ-3, а також з **ЕКСКУРСІВ** №1-8 і таким чином поглиблено опрацювати вже **вивчене**.

3.5.4 Тренувальні завдання з містобудування в МАБ

Тренувальне завдання №1: **„Розвідка міського простору“**: індивідуальні рівні пізнання – вміння бачити містобудівну ситуацію та проникати в неї – читати місто

Тренувальні завдання №2-4: „**Містобудівні дослідження**“: системно-фаховий підхід до аналізу та опису міського простору на різних рівнях дослідження та масштабу.

notice

Короткий виклад змісту містобудівних тем цього уривку еКниги „Містобудівні терміни та приклади (М-2)“ див:

Вступ М-4 до тренувальних завдань №2-4)

4 МАБ „Завдання з містобудування” (М-3/ Вступ до завдань 2-4)

„Розвідувати, розуміти, описувати місто”

4 МАБ „Завдання з містобудування” (М-3/ Вступ до завдань 2-4)

4.1 „Читати місто”

4.2 „Описувати місто”

4.1 „Читати місто”

Короткий вступ та повторення

4.1 „Читати місто”

4.1.1 Розвідка та спостереження

4.1.2 Дослідження та розуміння

4.1.1 Розвідка та спостереження

Для індивідуального та систематичного осмислення того, що включає в себе термін **„міський простір”**, варто самому оглянути та дослідити урбаністично-забудоване навколишнє середовище. Під терміном „навколишнє середовище” розуміють „все”, що оточує певний об’єкт чи особу. Втім урбаністичне „все” не можна зафіксувати й задокументувати. „Все” охоплює якраз не тільки те, що ми можемо побачити, перелічити, але й також „все невидиме”, а саме: звуки, запахи, атмосферу, настрої та ін. Буденність та історія залишили в довкіллі свої сліди та видимі посилення, саме вони звертають нашу увагу спершу на невидиме: на минуле місцевості (наприклад, наявне старе дерево), на те, що ж залишилося від цього минулого, а також на те, яким ми можемо уявити її майбутнє (наприклад, на уже помітну необхідність ремонту пошкодженого даху). Це означає, що будь-яка місцина пов’язана з виміром „час”: **історія – сучасність та майбутнє місцевості.**

Оскільки те навколишнє середовище, яке ми розглядаємо з професійної точки зору, - це територія, яка здебільшого обжита людьми та використовується ними, під „всім” слід розуміти також і тамтешніх мешканців, їхню діяльність, деякі їхні думки та почуття, пріоритети (як доглядають за обійстям, якій марці авто надають перевагу, яким є їх спосіб життя). Життєві звички, можливості і потреби, такі як необхідність захисту чи прагнення прикрасити своє

помешкання, можна віднайти в тому, як мешканці, певна група чи сім'я використовують й облаштовують збудоване та природне для свого приватного життя. Ці **способи використання** можуть бути ознаками того, якими вони, мешканці, таким чином хочуть виглядати в очах інших людей.

У середовищі, де люди мешкають та працюють, ми можемо знайти також „матеріалізовану“ неприязнь та „матеріалізовані“ страхи, до прикладу, плакати на знак протесту проти запланованого будівництва великої автомагістралі чи швидкісної залізничної колії або підпірної стіни та колючого дроту. Про анонімність чи складні умови життя свідчать закинуті будівлі, брудні вулиці, занедбані балкони, або те, яким чином люди використовують громадський простір, чи-то взагалі руйнують його (вандалізм). Будівлі та громадський і приватний простір міста формують куліси, завдяки яким стає можливою та чи інша діяльність. Вони надають **простір** і є **сценою** для проживання, організації праці та дозвілля, втім також і для руйнації довкілля чи політичних демонстрацій.

4.1.2 Дослідження та розуміння

„Читати та пізнавати місто“ Передумовою для вирішення планувальної чи будівельної проблеми на певній території є комплексні знання місцевості як з функціональної, психічної, так і з соціальної та культурної точки зору. Містобудівне дослідження охоплює: природне середовище, структуру міста в цілому, забудову довкола території, яка підлягає опрацюванню, приналежні незабудовані ділянки, аналіз постійного та тимчасового використання цієї „складової міста“.

Виходячи з нашої вузької містобудівної перспективи, неможливо об'ємно та методично проаналізувати і документально відтворити „все разом“, тому як планувальники, інженери-будівельники та архітектори ми сконцентруємося на:

- збудованому навколишньому середовищі та частинах (іще) наявного природного оточення.

А також...

- соціальних, пов'язаних з експлуатацією, доступних для спостереження подіях та процесах, які є важливими для планування та будівництва, можуть бути віднайдені в наявних джерелах інформації, відфільтровані та осмислені.*

І...

- різних рівнях в межах окремої збудованої ситуації та зовнішніх впливах на ці різноманітні ситуації. Велику кількість матеріалів про довколишню територію буде розподілено відповідно до планувальних рівнів, при цьому звертатиметься увага на їх систематичну єдність та взаємозв'язки.

notice

“* ПРИМІТКА: В рамках даного вступного вчення з містобудування ми будемо постійно звертати увагу на міждисциплінарний зміст дослідження (передусім II тематичної групи), втім тут не передбачено ґрунтовне посередництво різних галузей знань, як-от соціологія міста, економіка міста, планування інфраструктури, історія містобудування та екологія міста, а також інженерні науки: планування транспортних шляхів, будівництво доріг, гідротехнічне будівництво, енергія, переробна промисловість та ін. Все ж таки слід зазначити, що саме містопланування та містобудування неможливо уявити без залучення у завдання та тематику планування/ проекту соціальних, соціально-політичних, економічних, функціональних та технічних аспектів. В архітектурній науці подібна ситуація також має місце для архітектурних споруд, якщо розглядати планування та будівництво передусім як діяльність, спрямовану на те, щоб задовольнити людські потреби в соціальному та екологічному контексті. Тоді архітектору потрібно використовувати також міждисциплінарні знання та методику соціально-економічних та історико – мистецтвознавчих наук.”

annotation

Прагматичні підходи "та зміст даних завдань з містобудування "

Після того як під час виконання першого тренувального завдання „Розвідка міського простору” ми опрацювали більш особистісний та сенсibilізуючий підхід до містобудівного простору, у наступних трьох завданнях потрібно провести на досліджуваній місцевості більш систематичний аналіз міського простору та території, яка його оточує, починаючи з менших, нижчих містобудівних рівнів. З кожним наступним завданням радіус території, яку ми досліджували в першому завданні, збільшуватиметься, аж поки її не буде під'єднано та включено у загальну систему міста.

4.2 „Описувати місто”

Містобудівні категорії дослідження

Добірка категорій, що підлягають аналізу, та деяких методів дослідження з „Містобудівного вступного тексту“ та частини „Містобудівні терміни та приклади“ (2-3 МАБ Містобудування М-1 та М-2) для опрацювання тренувальних завдань з містобудування 2-4.

4.2 „Описувати місто“

4.2.1 Рівні масштабів

4.2.2 Модифікатори та оператори

4.2.1 Рівні масштабів

Для дослідження різних за темами та середовищем рівнів, викристалізувалися відповідні найбільш „вдалі“ (точні) масштаби. Масштаби від 1:1 до 1:25 – для менших, нижніх рівнів (мікрорівні міста), від 1:50 до 1:250 – та, за необхідності, 1:500 – для будівель та незабудованих ділянок (мезорівні міста) та масштаби від понад 1:500 до близько 1:10.000 для містобудівних та містопланувальних, урбаністичних рівнів (макрорівні міста). У регіональному та територіальному плануванні теж використовуються дрібніші масштаби. Для демонстрації ландшафтного середовища також використовують більші, вищі масштаби, щоб відобразити та охопити зв'язки на великій площі. Щоправда, неможливо встановити чітку відповідність між певними рівнями масштабу та „чисто-містобудівним“ плануванням, оскільки абсолютно всі рівні можуть відігравати різну роль в залежності від конкретної ситуації: наприклад, деталі замощення у масштабі 1:10 в громадському просторі чи обширні (візуальні) кріплення, які є важливими, наприклад, при будівництві башти. У реальному, збудованому та природному навколишньому середовищі зазвичай **усе з усім** пов'язане. Іще одним підґрунтям для вибору масштабу є величина досліджуваного архітектурно-планувального завдання; вона визначає необхідні рівні масштабу, які найкраще підходять до відповідної ситуації.

Більш докладну інформацію зі змістовими зауваженнями та прикладами Ви можете знайти у вступний текст до всього модуля» в еКнизі 1-МАБ „РОЗВІДКА“ - та у супровідному тексті в еКнизі 2 -3 МАБ „Містобудування“

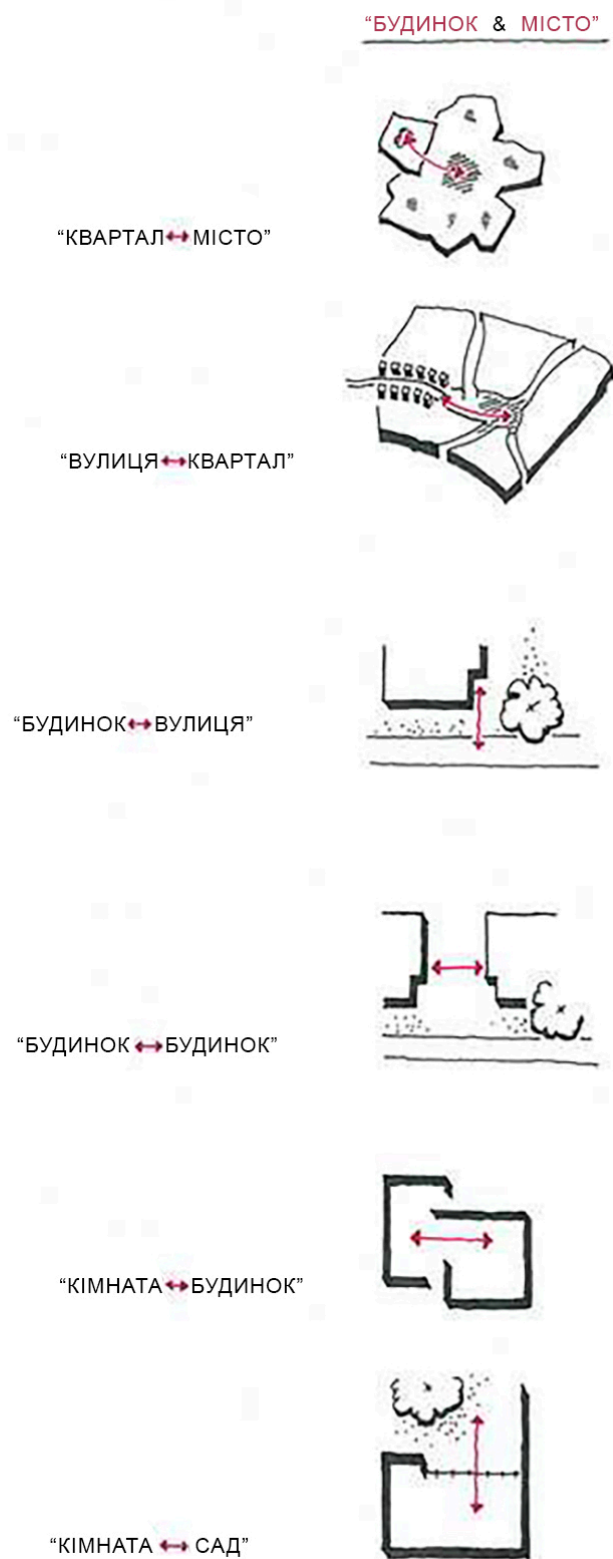

Fig. 100: Рівні розгляду міста

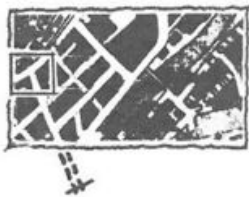
MASSSTABS-EBENEN РІВНІ МАСШТАБУ

Stuttgart - Caunstatt (Neckarvorstadt)

МАСШТАБ
MASSSTAB :

1 : 50 000

1 : 25 000

1 : 5 000

1 : 2 500

1 : 500

~14,3 m

Fig. 101: Рівні масштабів

З прагматичних та організаційно-часових причин вище продемонстровані містобудівні рівні (див. обидва зображення) буде об'єднано в три групи:

Об'єкт:	style="text-align: center;" Будинки-Оточення Малий просторовий рівень (мікро)	style="text-align: center;" Місцезнаходження-Навколишня місцевість Середній просторовий рівень (мезо)	style="text-align: center;" Місцезнаходження на великій території "Великий просторовий рівень" (макро)			
Рівні планування / Просторові категорії	МАФи (малі будівельні камені), будинки, вулиця	Вулиця, квартал, ареал міста	-	традиційні масштаби *	1:5 - 250 (500)	1
Масштаби для виконання завдань	1:500	1:2500	1:10000			

notice

** ПРИМІТКА: з дидактичних причин у 4-ох тренувальних завданнях використовуватимуться дещо вищі масштаби, ніж загальноприйняті!"

4.2.2 Модифікатори та оператори

Категорії опису

Для дослідження та опису локальної або міської ситуації - вбудованої в регіональний природний простір - морфологічно розрізняють перемінні модифікатори та загальні оператори.

4.2.2 Модифікатори та оператори

4.2.2.1 Модифікатори

4.2.2.2 ОПЕРАТОРИ

arrangement

4.2.2.1 Модифікатори

4.2.2.1 Модифікатори

4.2.2.1.1 Будівельні-камені-міста

4.2.2.1.2 Структуруючі-фактори

4.2.2.1.3 Ознаки-міського-простору

4.2.2.1.1 Будівельні-камені-міста

Це такі матеріально-фізичні утворення як:

- збудовані чи природні площі та тривимірні об'єкти, споруди та комплекси будівель, які завдяки своєму об'єму формують простір та, як правило, володіють функціональністю, тобто є придатними для того чи іншого використання, напр., житлові будинки, двори;
- а також рослинність: дерева, алеї та ін. На багатьох об'єктах паралельно утворюються специфічні приналежні зовнішні ділянки чи площі, які межують з даними об'єктами чи оточують їх (наприклад, забудовуваний квартал з внутрішнім двориком, особняк із садом).

Здебільшого розрізняють такі три **категорії будівельних каменів міста**:

1. Малі архітектурні форми (малі будівельні камені такі як: телефонна будка, кіоск, декоративний об'єкт та об'єкт дозвілля, опорна стінка, дерево, вуличне освітлення, лавиця).
2. Традиційні, звичні будівельні камені міста (особняк, ряд будинків, квартал забудови, стрічкова забудова, група будівель, пасаж).
3. Особливі, спеціальні будівельні камені міста (будівля-солітер (окремо стояча будівля), крупна споруда, великий павільйон, домінанта, лінійна споруда).

Будівельні камені міста представлені здебільшого на малому просторовому та середньому просторовому рівнях (мікро- та мезорівні міста). Це утворення, які завдяки своєму об'єму та об'єктам утворюють між собою та з рельєфом місцевості просторові зв'язки, а також формують певні проміжки.

Зверніть увагу на те, що у фахових текстах та фахових книгах інших авторів термін „будівельні камені міста“ використовується дещо по-іншому, ніж у цих МАБ-текстах.

4.2.2.1.2 Структуруючі-фактори

Це абстрактно-геометричні, географічні та функціональні розподільчі елементи на здебільшого видозмінених людиною, природних та збудованих територіях, як-от лінійна чи пунктирна сегментація та поділ, розрізи та розформування території на ареали, поля; поєднання ділянок міста між собою та виділення певних об'єктів на місцевості.

Найчастіше розрізняють такі структуруючі фактори (у довільній послідовності):

- пунктирні,
- лінійні,
- площинні,
- обмежувальні / розмежувальні,
- з плавним переходом,
- ритмічні / послідовні,
- ті, що утворюють растр,
- централізуючі / ті, що формують середину / симетричні структуруючі фактори, а також:
- особливі форми (наприклад, радіальна зрошувальна система, рисові тераси, утворення кластерів, село з круговим розташуванням дворів)

Структуруючі фактори представлені в основному на середньому просторовому та великому просторовому рівнях (мезо – та макрорівні міста). На картах та аерофотознімках місцевості їх здебільшого можна побачити у вигляді графічно-географічних візерунків, систематичних сегментацій на основі з'єднувальних ліній; на середньому просторовому рівні – це розмежування, концентраційні групи та зміна рис міського простору, а також форма будівель. Дану тему добре висвітлено у книзі „Die DNA der Stadt“ на прикладах багатьох німецьких міст. (Посилання на літературу: Mueller-Haagen, Inga; Simonsen, Jörn; Többen, Lothar: Die DNA der Stadt. Ein Atlas urbaner Strukturen in Deutschland; Mainz 2014).

4.2.2.1.3 Ознаки-міського-простору

Вони визначають індивідуальний образ місцевості чи її вигляд (настрій, враження, атмосферу, вплив), а також тип конструктивного оформлення будівель та міського простору через використання відповідних матеріалів, методів будівництва та приписів. Таким чином вищезгадані категорії

дослідження („будівельні камені міста“) отримують їх фізичну матеріалізацію та властивість здійснювати певний вплив, їх планувально-будівний вигляд та оформлення.

Розрізняють здебільшого такі ознаки міського простору:

- спосіб розподілу простору та архітектури (як-от дрібнодетальність, монументальність, осьова симетричність, масштабність);
- величина об'єктів будівництва та її вплив („вимірність“; як-от ширина - висота - довжина - глибина / пропорція / масивність);
- спосіб / вид оформлення (як-от гармонія / одноманітність / контрастність / фрагментарність) ПРИМІТКА: Епохи та стилі будівництва див. „Параметри місцевості“ (далі під номером IV);
- матеріальність (як-от кам'яний / озеленений / гладкий / прозорий / облицьований / масивний / кольоровий);
- характеристика, вплив, атмосфера (як-от відкритий – закритий / техноїдний / традиційний / сільський – міський);
- характер та ступінь публічності (як-от приватний – громадський, сільський – урбаністичний, анонімний – монопольний – суспільний, тихий („мертвий“?) – „живий“).

Ознаки міського простору представлені в основному на малому просторовому та середньому просторовому рівнях (мікро – та мезорівні міста). Їх можна побачити як в типах сегментації, так і в використаних матеріалах та переважаючих настроях.

4.2.2.2 ОПЕРАТОРИ

Оператори – це незмінні будівельно-культурні та природні константи навколишнього середовища.

(В рамках даного модуля з містобудування типи операторів 4.2.2.2. не диференціюються (як викладено в розділі 4.2.2.2.1).

4.2.2.2 ОПЕРАТОРИ

4.2.2.2.1 Параметри місцевості

4.2.2.2.1 Параметри місцевості

Загальні глобальні, тобто (над-)регіональні особливості та культурні видозміни специфічної місцевої, природної ситуації та способу її будівництва, як через кліматичні зони, природне середовище, геоморфологію та топографію, домінуючі на даній території матеріали, традиції, історію економіки, техніки і культури, так і через епохи та стилі будівництва, моду. Як „високорівневі“, географічно-культурні умови та історичні зв'язки, вони впливають на „структуруючі фактори“, „будівельні камені міста“ та „ознаки міського простору“. Як фаховий термін для цього „локального сплетіння зв'язків“ - аж до метафоричних міркувань – закріпилося латинське слово „**Genius Loci**“. Теоретик архітектури Крістіан Норберг Шульц особливо вражає та феноменально висвітлив це питання у своїй однойменній книзі „Genius Loci“ („Дух місцевості“) (посилання на літературу: Norberg-Schulz, Christian: Genius Loci. Landschaft, Lebensraum, Baukunst; Stuttgart 1982).

Культурно-антропологічні та етнологічні перспективи та напрями досліджень – також питання та відповіді про те, що таке „Батьківщина“ – уможливають регіональне „розміщення“ планування та будівництва у відповідному місці.

Параметри місцевості представлені в основному на великому просторовому, урбаністичному рівні (макрорівень міста) в якості соціокультурних відбитків на формах ландшафту та міста, на будівлях та незабудованому просторі – їх можна віднайти також і в типових для регіону деталях. Параметри місцевості – це переплетені з культурою, визначені місцевістю та визначальні для місцевості зв'язки, які – конструктивно та через тип (колишнього) локального використання – забезпечують розрізнення ландшафтів та населених пунктів (в кращому випадку). Параметри місцевості сприяють тому, щоб певну ситуацію можна було впізнати на місцевості та щоб вона справляла враження унікальної / неповторної в часі та просторі.

На основі представлених вище коротких пояснень можна дослідити різні ієрархічно-побудовані „знизу вверх“ (від малого до великого) рівні міського простору та здійснити їх морфологічний опис(як у тренувальних завданнях 2-4).

Детальніший список прикладів та ілюстрованих пояснень про дані чотири категорії дослідження та опису (3 модифікатори та тип операторів) разом з посиланнями на літературу Ви знайдете також у супроводжувачому тексті (еКнига) у „МАН-містобудування“:

- 2-II. МАН „Містобудування“ (еКнига) – Містобудівний вступний текст (Вступ М-1)
- 3-III. МАН „Містобудування“ (еКнига)– Містобудівні терміни та приклади (Вступ М-2)

Загальну інформацію до теми „Розвідка збудованого довколишнього середовища“ та літературу, посилання на яку додаються, Ви знайдете також в супровідному тексті (eКнига) до МАБ „Розвідка“

- Список використаної літератури, джерел, зображень та короткі завдання див. у 6 МАБ-М – Список літератури та використаних джерел
- 1-МАБ „Розвідка“ (eКнига) – Загальний вступ до модуля
- назад до завдання 2
- назад до завдання 3
- назад до завдання 4

5 ЕКСКУРСИ

5.1 Екскурс №1. Спостереження за спостерігачем (Заг. вступ-1)

„(...), Спостерігач другої категорії’ [формулювання за Нікласом Луманом] – це спостерігач за світом, який робить те, що фігури спостерігачів у картинах Фрідріха надають можливість зробити тим, хто спостерігає за картинами, а саме **спостерігати за самим собою в процесі спостереження**. Здається, що після 1800 року саме цей процес спостереження за світом швидко став неминучим для інтелігенції та митців. (...) .... Вже [не можна було] більше керуватися тим (...), що інша особа, з якою ти спілкуєшся чи проводиш якусь діяльність, бачить світ так само, як і ти. (...)

Фідріх, очевидно, (...) наблизився до тієї проблеми, що виникала, коли спостерігач, поглянувши на себе зі сторони, починав розуміти: його погляд та його інтерпретація речей та світу залежить від його перспективи, і у зв’язку з потенційною безкінечністю перспектив це означало, що для кожного предмета повинна існувати потенційна нескінченна кількість інтерпретацій та форм пізнання. (...) Принаймні, для Каспара Давида Фрідріха більше не було очевидним, (...) що художник, такий як він, знайшов правильне відношення до предметів світу. (...), щоб **звернути увагу на здатність віднайти [самого] себе у відношенні резонансу до речей у світі**, у (...) неочевидному відношенні.
“ [Неавторизований переклад І.Данко]

Fig. 102: К.Д. Фрідріха „Жінка біля вікна“ 1818-22

Текст в квадратних дужках та виділення жирним шрифтом – від автора. **Gumbrecht, Hans Ulrich:** Harmonie und „Abbruch“ unter dem Licht von Caspar David Friedrich; in: Gumbrecht, Hans Ulrich: Stimmungen lesen. Über eine verdeckte Wirklichkeit der Literatur; München 2011, S.88ff

Сюди ж див. картину К.Д. Фрідріха „Жінка біля вікна“ 1818-22; а також три картини К.Д. Фрідріха „Чернець на березі моря“ 1808-10 рр./ „Мандрівник над морем туману“ (1818) / „Крейдяні скелі на острові Рюген“ (1818) (див. також інші картини К.Д.Фрідріха)

повернутися до 1.1.2 Базові процедурні питання

5.2 Екскурс №2. Модель міста & Дійсність міста (Заг. вступ-2)

МОДЕЛЬ МІСТА & ДІЙСНІСТЬ МІСТА

Доступ до того, що ми називаємо „дійсністю“, може бути різноманітним. Вдвічі більша проблема постає особою, яка займається проектуванням: під час ознайомлення з тим, що є наявним, дійсним, та під час уявлення того, що повинно стати дійсністю в майбутньому. На фоні цього балансують „теоретичні“

міркування та „практична” реалізація. У зв’язку з нескінченним різноманіттям того, що вже існує, та у зв’язку з тим, що планувальна діяльність є прив’язаною до певної особи виникає потреба розібратися в тому, як поводитися з міською дійсністю: чи то щоб визначити для себе (як для особи, яка безпосередньо займається цією діяльністю) напрям і мету діяльності, чи то щоб пояснити її залученим особам та колегам, для того щоб вони своїми коректурами та сприянням також могли взяти участь у цій планувальній діяльності. Відповідне уявлення про місто та архітектуру потрібно детально пояснити, слід також змістовно охопити та висвітлити той фрагмент, який потрібно дослідити та нанести на план / запроектувати. В результаті цього поряд перебувають такі вихідні рамки:

- „Пережита” різними особами „дійсність міста” - актуальна і відтворена на основі спогадів.
- Методична „модель міста”, як відбувається осмислення пережитої дійсності.
- Описова „модель міста”, як вона представляється у результатах аналізу.

Ці міркування показують, що поряд з цільовою дискусією необхідно подолати також теоретико-пізнавальні проблеми. Таким чином стають зрозумілими та прийнятними протиріччя між пережитою дійсністю міста, методичною та описовою моделлю міста. Як архітектори, котрі бачать, пізнають та проектують, ми знаємо, що перебуваємо під цілковитою владою постійного дискурсу та концептуальних змін. Але, можливо, саме в цьому заховані захоплення та свобода, яка дозволяє проектувати на майбутнє.

Джерело: **Brendle, Klaus:** Vom Ganzen ins Kleine. Innerstädtische Freiraum-Planung für Lüz/ Mecklenburg; Exkurs 1; in: Standort. Zeitschrift für Angewandte Geographie; Nr. 4, 1997, S. 25ff

[повернутися до 1.2 Навчальні цілі](#)

5.3 Екскурс №3. Вальтер Беньямин „Берлинское детство на рубеже веков“ (Заг. вступ-3)

ЛОДЖИИ

Подобно матери, которая, прикладывая к груди своего новорожденного, никогда не потревожит его сон, жизнь долгое время заботливо оберегает нашу хрупкую память о детстве. Ничто не питало мои воспоминания столь щедро, как вид дворов, где была среди темноватых лоджий одна, летом затененная маркизами,

ставшая колыбелью, в которую уложил меня, своего нового жителя, Берлин. Должно быть, кариатиды, поддерживавшие лоджию, что находилась над нашим этажом, ненадолго покинули свои места, чтобы спеть песню над моей колыбелью; и пусть в той песне почти не упоминалось о том, что ожидало меня в будущем, зато были в ней слова, навсегда сохранившие для меня пьянящий воздух наших дворов. Мне кажется, легкое дыхание этого воздуха проносилось даже над виноградниками на Капри, укрывавшими меня, когда я сжимал в объятиях возлюбленную, и, несомненно, этот воздух сегодня овеивает образы и аллегории, что властвуют над моей мыслью, подобно тому, как кариатиды на лоджиях господствовали над дворами в западной части Берлина.

Меня убаюкивало ритмичное постукивание – и колес городской электрички, и колотушек, которыми во дворе выколачивали ковры. Оно было той заводью, где рождались сновидения. Поначалу без образов, полные, кажется, плеска льющейся воды или запаха молока, потом протяженные – сны путешествий и дождей. Весна выгоняла первые ростки возле серой дворовой стены, а летом, когда запыленная завеса листвы, колышась, снова и снова шуршала по каменной ограде, шелестящий шорох ветвей старался чему-то научить меня, хотя я еще не дорос до ученья. Да и все во дворе давало мне уроки. Сколько бы мог поведать сухой треск, с которым поднимались зеленые оконные жалюзи! А сколько зловещих угроз я благоразумно не желал слышать в грохоте железных штор, когда они опускались на закате дня!

Больше всего меня занимал во дворе клочок земли, где росло дерево. Незамощенный, он был придавлен круглой чугунной решеткой. Под ее толстыми прутьями чернела голая земля. Мне казалось, неспроста прилажена на землю эта решетка; иногда я задумывался о том, что же происходит там, в черной ямине, откуда выкарабкалось дерево. Позднее мои размышления распространились и на стоянки извозчиков. Там корни деревьев тоже были спрятаны под такими круглыми решетками, но по внешнему краю решетки шла еще и оградка. На нее извозчики вешали свои пелерины, когда, качая насос колонки, наполняли для своих коняг углубленную в тротуар поилку сильной водяной струей, смывавшей прочь остатки сена и овса. Эти стоянки, чей покой лишь изредка нарушался прибытием или отъездом дрожек, были отдаленными провинциями моего двора. В лоджии от стены к стене тянулись бельевые веревки, пальма в углу смотрела бесприютной бродяжкой, тем более что давно уже все привыкли считать ее родиной не черный континент, а гостиную соседней квартиры. Так было угодно закону сего места, некогда бывшего средоточием фантазий его обитателей. Пока оно не кануло в забвение, его порой

озаряло своим светом искусство. Сюда находили тайные пути то подвесной фонарь, то бронзовая статуэтка, то китайская ваза. И хотя старинные эти вещи лишь изредка оказывали честь этому месту, сами они были под стать некоторым приметам его старины. Помпейский багрянец, широкой полосой лежавший на стенах, был неизменным фоном всех долгих часов, что застаивались в столь уединенном приюте. Время старилось в этих сумрачных покоях, открытых со стороны двора. И потому, когда я поздним утром, выйдя на лоджию, лицом к лицу сталкивался с временем, оно уже так давно было поздним утром, что казалось, здесь оно более полно отвечает своей сути, чем в любом другом месте. На лоджии мне никогда не удавалось дожидаться этого часа – всякий раз он уже дожидался меня. Когда же я наконец подстерегал его, оказывалось, что позднее утро давно настало и даже как будто успело выйти из моды.

Впоследствии я заново открыл для себя дворы, когда увидел их с железнодорожной насыпи. В душный предвечерний час я смотрел из окна вагона в глубину дворов и думал: в них затворилось лето, отрекшееся от окружающего ландшафта.

И алые цветы герани, выглядывавшие из ящиков, лету были меньше к лицу, чем красные матрасы, по утрам выброшенные на перила и проветривавшиеся. Посидеть на лоджии можно было на железных садовых стульях, увитых коваными прутьями или тростником. Мы сдвигали их потеснее, когда по вечерам тут собирался наш читательский кружок. Газовый свет лился из красно-зеленого пылающего бутона на книжки дешевой библиотеки издательства «Реклам». Последний вздох Ромео проносился над нашим двором, ища ответа – эха, ожидавшего его в гробнице Джульетты.

Со времени моего детства лоджии изменились меньше, чем все прочие помещения дома. Но не только этим они мне так дороги. А скорее другим: тем, что они, не приспособленные для жилья, служат утешением человеку, который сам лишен крова над головой. Лоджия для берлинца – граница его дома. На лоджии живет Берлин – сам бог этого города. И здесь он чувствует себя столь полновластным хозяином, что рядом с ним не может очутиться что-либо мимолетное. Под защитой этого божества место и время обретают самих себя и примиряются друг с другом. Они покоятся здесь подле ног берлинского бога. А ребенок, который когда-то входил в их союз, чувствует себя на своей лоджии, окруженный этой троицей, словно в заранее сооруженном для него мавзолее.

Беньямин, Вальтер. Лоджии / / Берлинское детство на рубеже веков / Пер. Г.В. Снежинской; науч. ред. А.В. Белобратова. - М.: ООО «Ад Маргинем Пресс». М., Екатеринбург: «Кабинетный ученый», 2012. – С. 11-14. [текст від 1928]

повернутися до 1.6.2. Людина... Індивідуум – (...) – Митець...

5.4 Екскурс №4. Итало Кальвино „Невидимые города“ (Заг. вступ-4)

Города и память. 3.

Напрасно, благородный Кублай-хан, рассказывал бы здесь тебе я о Дзаире и ее высоких бастionaх. Я мог бы называть тебе число уступов улиц, нисходящих лесенкой, говорить о форме арок портиков и оцинкованных листах, которыми покрыты кровли, но я знаю: это все равно, что не сказать ни слова, ведь определяют лик Дзаиры отношения, связывающие пространственные измерения и события былых времен: к примеру, расстояние от земли до фонаря и ноги узурпатора, что был там вздернут; проволоку, протянутую от фонарного столба к ближайшему балкону, и гирлянды, украшающие путь, которым следовал кортеж в день бракосочетания королевы; расположение водостока и исполненное важности движение по нему кота, что прошмыгнул в окно за упомянутым балконом; траекторию снаряда канонерки, вынырнувшей из-за мыса, и ядро, ударившее в водосточную трубу; дырявые рыбачьи сети и трех стариков, что, починяя их на молу, рассказывают в сотый раз про канонерку узурпатора, который был как будто бы побочным сыном королевы, в пленках брошенным на этом же молу.

Напитываясь, точно губка, нахлынувшей волной воспоминаний, город разбухает. Описание сегодняшней Дзаиры невозможно без рассказа о ее минувшем. Но Дзаира не рассказывает о былом, былое — часть ее, как линии руки, оно здесь запечатлено в углах домов, решетках, громоотводах, древках флагов и перилах, которые и сами все в царапинах, зубцах, зарубках и следах ударов.

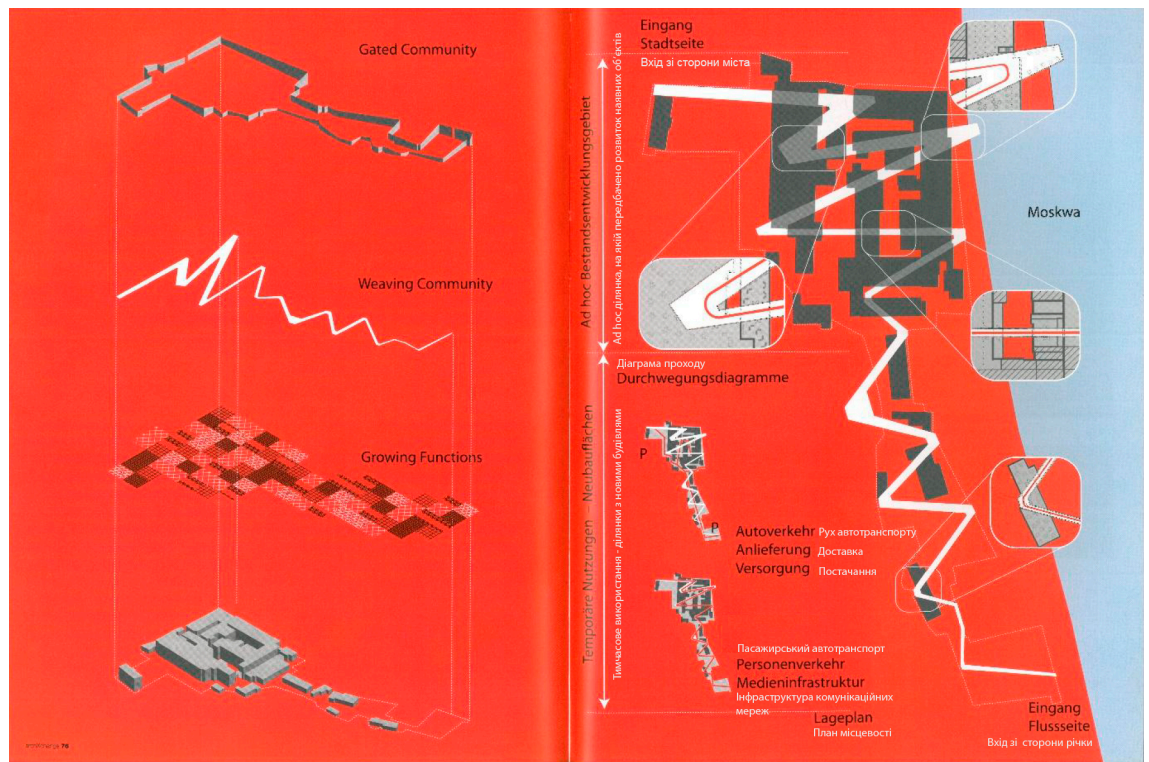

annotation

Кальвино Итало. Невидимые города. Города и память. 3. // Кальвино Итало. Собрание сочинений. Замок скрестившихся судеб: Романы, рассказы / Пер. с итал.; Сост. Н. Ставровской. – Спб.: Симпозиум, 2001. – с. 144-145

повернутися до 6.1. Навколишній світ... Природа – (...) – Чуттєві сфери

5.5 Екскурс №5. „Kulturfabrik“ – перебудова в Москві (Містобуд.-1)

Fig. 103: „Kulturfabrik“ – реконструкція колишньої текстильної фабрики „Даниловская мануфактура“ у Москві, Москва; архітектори: magma-architecture, Берлін
(Концепт-ідея, праворуч - план місцевості ст.76 і наст.)

„(...) Місто – це не одне, а багато міст, які не розташовані одне на одному, а вкладені одне в одне без взаємозв'язку. Старе стає новим в старій одежі. Значення та функція здатні змінюватися. Церкви – це басейни, а згодом - знову церкви, вежі – це університети, піраміди – це міністерства, стайні – це супермаркети, а складські приміщення – це мистецтво. Знаки оклику без взаємозв'язку, крапка та кома без тексту. (...) Нові культури зростають у господарських дворах. Вони беруть в облогу на території конверсії тимчасовий простір, де відсутній громадський супротив. (...)

Нові функції та інтереси користувачів зростають в адекватному просторі. (...) Поєднання крізь межі будинків (...) також надають медійну інфраструктуру. Комерційні пропозиції зростають поряд з неприбутковими підприємствами. Функції приходять і йдуть, ідеї розквітають і знову гинуть, деякі пускають корені й залишаються. Вони утворюють мультиплікатори (...)“

(неавториз.переклад І.Данко) (Із пояснювального тексту до воркшопу, ст.72 і наст.)

Fig. 104: „Kulturfabrik“ – реконструкція колишньої текстильної фабрики „Даниловская мануфактура“ у Москві, Москва; архітектори: magma-architecture, Берлін (фотомонтаж ст.70 і наст.)

Джерело: Eichwede, Lara / Ax, Bernd / Tamke, Martin / Zorembik, Sonja (Hrsg.): ArchXchange. Berlin and Moscow. Cultural Identity Through Architecture (engl. / dt.); Berlin 2006; *Beitrag von magma architecture* (Архітектурне бюро), S. 70ff

[повернутися до 2.2. Уявлення про місто](#)

5.6 Екскурс №6. Архітектура & минуле (Містобуд.-2)

Кибернетика и общество

«Описывая организм, мы не пытаемся точно определить в нем каждую молекулу и постепенно каталогизировать его молекула за молекулой; мы стремимся разрешить некоторые вопросы, раскрывающие форму строения организма(...)».¹ Ці слова математика Норберта Вінера доводять використання кібернетичної моделі[Кібернетика – наука про управління, регулювання та контроль. Див.: Norbert Wiener: *Cybernetics of Control and Communication in the Animal and the Machine*; New York 1948] при дослідженні [італійського, історичного міста під назвою Сорано].

(...) Архітектура може розглядатися з точки зору **системно-теоретичного підходу** (...) [Цей підхід] розуміння інтердисциплінарності процесів та змінного розвитку системи [повинен] слідувати розумінню того, що архітектура є стадією динаміки, яка розпізнає, опрацьовує, модифікує та переправляє імпульси, які надходять із абсолютно іншого спектру суміжних дисциплін. Без цієї (...) перспективи, яка в жодному разі не занижує цінність будівельного мистецтва, а лише прагне представити її в більш широкому контексті, не можна буде зрозуміти жодну будівлю, не говорячи уже про місто. Але в той час як створення будівлі залежить від багатьох змінних, завершена будівля в урбаністичній структурі дуже швидко перетворюється на незмінну якій вдається проникати в нові цикли і таким чином знову впливати на загальний процес. Фактор впливу, який, завершаючи архітектурний кругообіг, робить можливим відновлення інформації з теперішнього і минулого, - це **традиція**. Без попереднього оцінювання її термін може зливатися з історизуючою стагнацією, реакційним повторенням наявних даних, а також зі свідомою мисленнєвою діяльністю, що розумно використовує прогресивні сили. Вона напряду залежить від міфу, який її духовно легалізує, приєднуючи її консервативну тенденцію у зв'язку з збереженим ідейним порядком, і [вона] у системі міста відіграє роль зворотного зв'язку чи пристрою зворотного зв'язку, який у свою чергу дозволяє по-новому сприймати те, що є наявним.

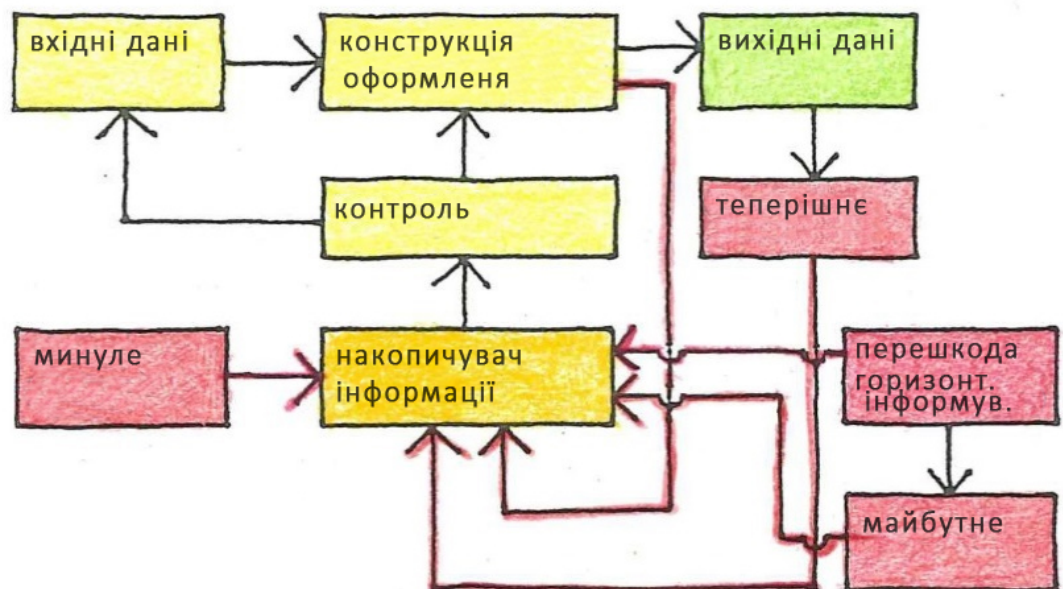

Схема 1

Fig. 105: Схема 1

Роль накопичувача інформації – якого ми можемо прирівняти до традиції – як пристрою для відбору та селекції інформації знаходиться в центрі цього функціонального розгляду. Він сприймає дані з **минулого** (історичні форми будівель), **теперішнього** (актуальні форми будівель) та **майбутнього** (можливі, уявні, утопічні форми будівель) та порівнює їх між собою, і, якщо це можливо, також з наявними перешкодами (послання з інших міст з новими, різними формами будівництва; революційні ідеї жителів). Тоді залежно від отриманих даних він інформує фактори контролю, які складаються з топографії, клімату, технологічного стану, соціальної структури та інших змінних. Крім того ці фактори контролю визначають вихідні дані, а саме: місцезнаходження, матеріал, конкретизовані умови життя; процес конструювання та, як наслідок, вихідний результат міста, який у свою чергу як елемент теперішнього знову проникає в накопичувача інформації та завершує цим зворотнім зв'язком архітектурний процес.

Базова кібернетична модель; із зверненням до реальних подій, потрібно розрізняти три різних типи систем.

(Graphik mit folgenden Wörtern:

Input = вхідні дані

Konstruktion = конструкція

Gestaltung = оформлення

Output = вихідні дані

Kontrolle = контроль

Gegenwart = теперішнє

Vergangenheit = минуле

Speicher = накопичувач інформації

Störung = перешкода

Querinformation = Querinfo. = горизонт. інформув.

Zukunft = майбутнє

Schema 1...2...3...4 = схема 1

ПЕРША СИСТЕМА

Спершу потрібно розглянути такий [тип системи], який функціонує за умови консервативного, незмінного накопичення інформації. Він описує примітивну архітектуру, у якій дані минулого переймають вибір вихідних даних та контроль конструювання і оформлення. З майбутнього, з уявлення можливого та

експериментального, не проникає жодної інформації, і також зворотній зв'язок теперішньої діяльності є настільки обмежений, що його можна прирівняти до нуля; подача інформативних елементів накопичувачу інформації здійснюється при цьому виключно з минулого. (s. Schema 2).

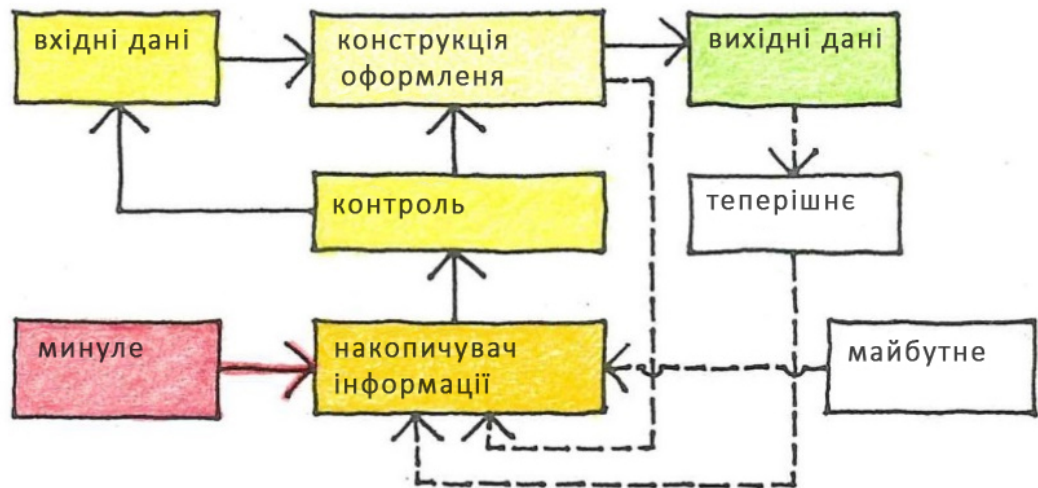

Схема 2

Fig. 106: Схема 2

Ця система базується на досвіді та вже (...) вказує на недоліки такої системи. Якщо вона в з одного боку містить велику кількість однозначної інформації, (...) зрозуміле значення, то з іншого боку вона є **застиглою та такою, що перебуває в стані стагнації**. Не маючи змоги пристосуватися до постійно змінюваних умов динамічного довколишнього світу, вона в перспективі неминуче стане музейною (...).

ДРУГА СИСТЕМА

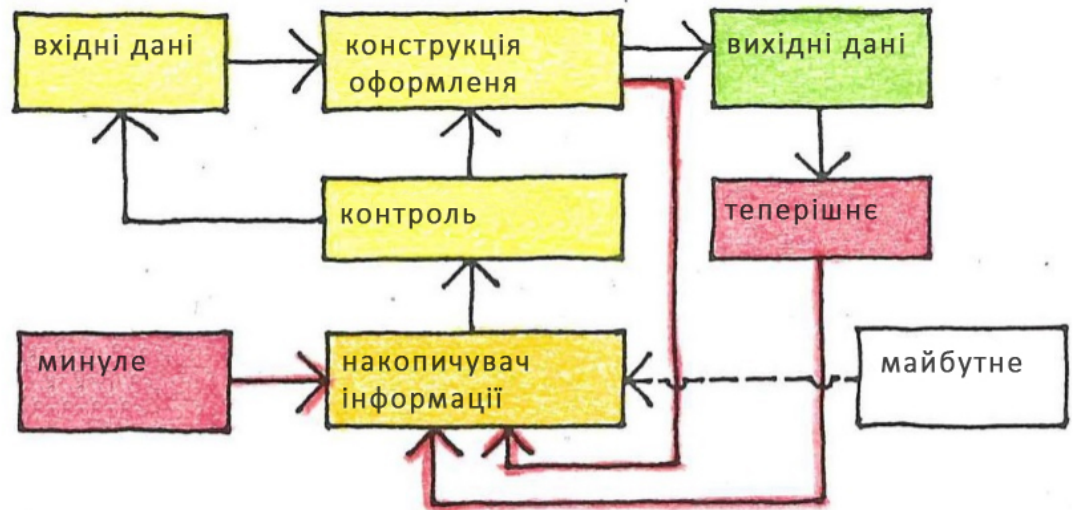

Схема 3

Fig. 107: Схема 3

Інша система, яку необхідно дослідити, поєднує сильний вплив з минулого зі здатністю приспосовуватися до теперішнього динамічного навколишнього світу. Це здійснюється через зворотній зв'язок з традиціями, який вводить у накопичувача інформації дані з теперішнього і таким чином уможливорює зміни. Якщо ці зміни в дійсності помітні лише умовно, (...) то можна відмовитися від найстаріших, найбільш застарілих та найбільш неефективних даних на користь нових ініціатив. [Це] (...) могло б (...) забезпечити **виживання урбаністичної системи** [в Сорано]. (...) (...)

ТРЕТЯ СИСТЕМА

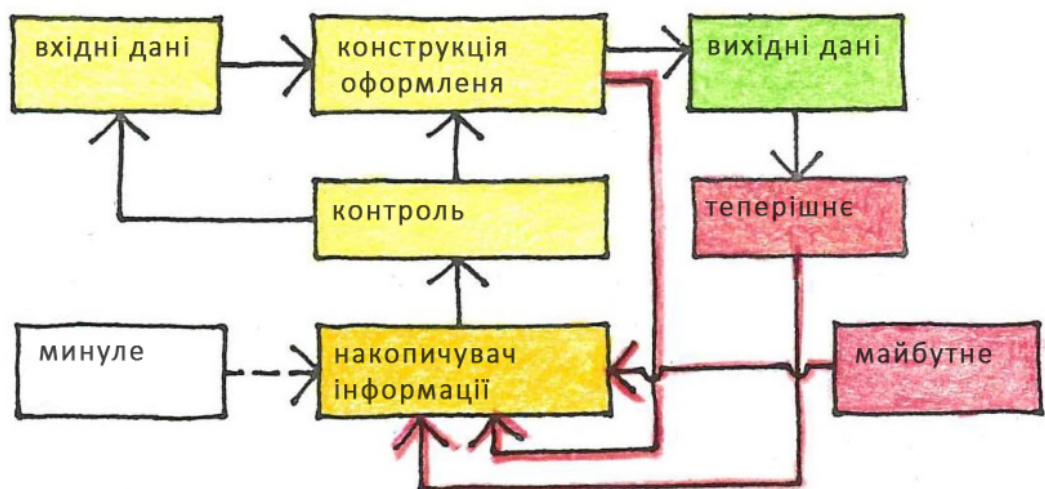

Схема 4

 Fig. 108: Схема 4

При цьому імпульси минулого зводяться до нуля, в той час як для зворотного зв'язку з теперішньою ситуацією додається іще прагнення до пов'язаного з майбутнім та експериментального уявлення.

Остання система (...) безсумнівно є тією, якій притаманна **властивість динамічного пристосування до навколишнього світу** а тим самим і до виживання. Єдине, чого їй не вистачає, у зв'язку з недостатнім зв'язком з минулим, того значущого, смислового змісту, який виявляє формальну цінність (...) системи (...) [історичного] будівельного мистецтва; архітектура стає безмовною. (...)

Створення архітектури, як і проведення будь-якої іншої культурної діяльності, - це не діяльність за універсальним рецептом; а безперервний, клопіткий, іноді виснажливий **пошук нових шляхів вираження** (...)"

Манаго-Лампунані, Вітторіо: Архітектура та минуле. Вчорашнє дає відповіді на запитання сьогодення. Історію потрібно заново пізнати, сприйняти та опрацювати; *in: Baukultur (Erstausgabe der Zeitschrift o. Nr.) 1979, S. 5ff* [скорочений уривок тексту із пропуском деяких приміток; підкреслення та жирний шрифт – Клаус Брендле]

¹: Винер Н. Кибернетика и общество [Електронний ресурс]: Пер. с англ. – М.: Издательство иностранной литературы, 1958. – Режим доступа: <http://grachev62.narod.ru/wiener/cybsoc05.htm>. (дата звернення 03.07.2017); – У фрагменті тексту використовуються такі кібернетично-конотовані терміни, як „накопичувач інформації, інформація, файли, вхідні дані, вихідні дані, контроль, зворотній зв'язок, конструкція, перешкода“ і т. д.

²: Кибернетика – наука про управління, регулювання та контроль. *Див.: Norbert Wiener: Cybernetics of Control and Communication in the Animal and the Machine; New York 1948*

назад до 3.2 Zeit-Läufe: „Zeit-Horizonte / Zeit-Ebenen / Zeit-Verschachtelung / Zeit-Spuren“

5.7 Екскурс №7. Архітектурні якості (Містобуд.-3)

„Архітектурна / архітектурні якості“ – примітки до пустої фрази?

або властивості будівельних каменів міста / факторів впорядкування / особливостей дизайну

Якщо ми звернемося до відповідних словників чи інтернету, то знайдемо хоч і різні, прив'язані до певної теми, але в той же час схожі між собою пояснення даного слова та галузі його використання. **Якість – це ...**

...у словнику Duden

ТЛУМАЧЕННЯ

1.	a. (книжн.) сукупність характерних рис (мови, особи); властивість b. (мовознавство) забарвлення звука (на відміну від довготи) c. (текстильна промисловість) матеріал певного виду, властивості
2.	a. (книжн.) [характерна] риса (речі, особи) b. хороша риса (речі, особи)
3.	a. якість b. щось певної якості

(...)

ПОХОДЖЕННЯ

з lat. **qualitas** = властивість, риса до: qualis = якими якостями володіє“¹

...у словнику Клауса / Бура:

„**Qualität** [lat.] – властивість; у розмовній мові, у виразах – як «відмінна» чи «погана якість» – пов'язаний з певною оцінкою термін, який виражає відповідність речі певному призначенню (здебільшого продукт трудової діяльності людини) або властивість певного об'єкта. (...)“²

...у Dorsch:

„**Qualität**, риса, властивість, характерна особливість, якість, не вимірюване «як» та «що» на противагу до => кількості. У психології під якістю розуміють характерну особливість змісту переживання, напр., певний колір, певний тон, певне почуття. В межах якостей «чуттів» (сенсорні інформаційні канали) розрізняють => модальності. => а також: інтенсивність. (...)“³

...у Словник української мови: в 11 томах:

„якість, якості, жін.

1. філос. Внутрішня визначеність предмета, яка становить специфіку, що відрізняє його від усіх інших.
2. Ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь для його використання за призначенням. (...) [Державний] Знак якості — найвища оцінка якості продукції. (...) Інспектор якості — людина, яка визначає ступінь придатності чого-небудь. (...)“

3. Та чи інша характерна ознака, властивість, риса кого-, чого-небудь. (...)“

4. шах. Різниця в цінності між важкою фігурою (турою) і легкою (слоном, конем). (...)“⁴

A.1

Як це часто буває під час пошуків, усі чотири переліки тлумачень **значення слова** „якість / якості“ звертають нашу увагу *спершу* на різні галузі знань та ділянки використання із (дещо) відмінним змістом, таким чином тлумачення терміну, яке ми шукаємо, уточнюється або розширюється. (Це як загальне посилання на **комплексність** значень слова та їх **залежність від контексту**). Ми шукаємо зорієнтовані на сприйняття, психологічні тлумачення слова. Другу спільну рису чотирьох тлумачень слова у представлених джерелах ми знаходимо в посиланні на те, що значення терміну містять чи виражають (або ж можуть містити чи виражати) **оцінку, що** є важливим посиланням для розуміння та впорядкування **специфікації терміну** у використанні для архітектури та містобудування

A.2

По-друге тлумачення слова, які нас цікавлять, вказують на невизначений, широкий канон **рис** (атрибутів), які можуть / і повинні приписуватися досліджуваному об'єкту, щоб охопити його „якість/ якості“, його властивості. Термін „якість“ вимагає масштабніших даних про те, якими рисами володіє річ, простір – будинок, міська площа. Слово „якість“ є таким чином лише **порожнім словом**, яке вимагає точної інформації про те, як щось виглядає, як його можна розпізнати, з чого воно складається, що спричиняє, які внутрішні та зовнішні зв'язки йому притаманні і т.д. До різноманіття можливих переліків рис додається іще одна складність, яка полягає в тому, що всі ці терміни і позначення, які використовуються для „якісного“ і атмосферного опису (передусім у категоріях 4.2.2.0. „Структуруючі фактори“ та 4.2.3.0. „Ознаки образу“) – в розмовній мові – „зазвичай“ містять певні **оцінки**: щось „темне“ пов'язують з негативними, загрозливими асоціаціями, щось „монументальне“ – з холодною демонстрацією влади, щось „живе“ - з позитивним на противагу до чогось „неживого“ і т.д.; тут, напр., нерівномірно розбудований, гетерогенний вуличний пейзаж на противагу до однорідного й гармонійного вуличного пейзажу.

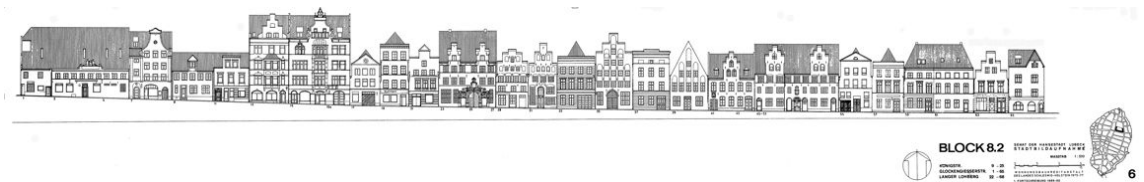
A.3

Додається також *третій* момент, який не тематизується у даних чотирьох тлумаченнях і полягає в тому, що спостерігач чи користувач своєю відповідною індивідуальною та ситуативною **позицією сприйняття** та своїми **цілями**⁵

також впливає на моментальне, фактичне враження від предмета – об'єкта чи простору; навіть „сприйняття чогось в цілому“ зумовлене актуальним статусом сприйняття. І попередній та збережений, схожий досвід того, хто сприймає, відіграє роль „об'єкта референції“ під час свідомої чи несвідомої реакції в конкретній ситуації розгляду. Все це впливає на те, що в ході аналітичного опису наповнює порожній термін „якість/ якості“, демонструє фактичну властивість і таким чином пояснює його якість / якості.

Б.1

Fig. 109: Розгортка фасаду північної сторони вул. Глокенгіссерштрассе в Любеку
джерело: Stadtbildaufnahme Lübeck (1990, S. 6 - Block 8.2.; оригінальний масштаб М 1:500 - зменшено)

Як, напр. вулиця Глокенгіссерштрассе (див. зображ.) з її різноманітною забудовою та гетерогенним чергуванням фасадів – тобто без чітко помітних (структуруючих) правил художнього рішення – великі і малі будинки, розвернуті до вулиці фронтоном чи скатним дахом, з різноманітних епох, отримують, зазвичай, **негативну** фахову **оцінку** – часто також з точки зору композиції чи форми (= невпорядковані, хаотичні, безладні, невпорядковані та випадкові...). Поготів, якщо така забудова вздовж вулиці була б без видимого історичного розташування чи взагалі збудована заново. Проте, мабуть, ніхто не захоче дискваліфікувати цю вулицю в старій частині міста Любек, хоча, наприклад, під час художнього аналізу різних об'ємів будинків чи висоти скатів дахів виявляються великі відмінності. На даному прикладі можна побачити, що невпорядкований, гетерогенний вуличний пейзаж, який демонструє багато різноманітних (напр., з поперечним фронтоном чи без нього, з різними матеріалами), а також однорідних, скомпонованих конструктивних елементів (напр., зовнішня несуча стіна із залізобетону, схожа ширина будинків, втім при цьому також з відхиленнями) – може загалом бути **позитивно оціненим** з точки зору його якості. (Тут слід охарактеризувати як „різноманітний“. – Втім такі оцінки змінюються в залежності від часу і з часом! У 1960 р. це по-іншому бачили й оцінювали, в Любеку також, і створювали плани щодо знесення таких кварталів старої частини міста.) Це демонструє, що всі / багато з цих якісних термінів хоч й імпліцитно і згідно з дослівними текстами явно містять оцінки залежно від місцевості / ситуації / епохи будівництва / регіону і т.д., втім вони

(можуть) „нейтрально“ використовуватися як способи опису⁶, якщо розробити, відокремити і (мисленнєво) виключити ці оцінювальні складові. У нашому фаховому контексті аналізу художнього образу такі назви властивостей слід розуміти як „нейтральні“ **терміни та описи**⁷.

Даний містобудівний контекст, будівельно-культурний зв'язок та принцип плану чи містобудівної композиції визначають правила / критерії для відповідного опису наявних просторових і будівельних якостей; а також, якщо вимагається, для оцінки наявного контексту. „Архітектурні якості“ не є порожніми словами, вони повинні бути названими та видимими. Тому що (не так, як на вулиці Глокенгіссерштрассе в Любеку), напр., більш ніж двоповерхова будівля, яка була б споруджена в центрі (історично-гомогенно утвореного двоповерховими будівлями) кварталу Фуггерай у Аугсбурзі чи у кварталі „Nybo-dergården“ у Копенгагені⁸ могла б бути оціненою як неправильна, така що перешкоджає якості, руйнує її.

Fig. 110: Колишній житловий квартал військово-морських сил Nybodergården з XVII ст. у Копенгагені / Данія
(Quelle: Джерело: Googlemaps завантаж. 08.09.2017)

Б.2

Втім *інакше слід* оцінювати поселення з „висотним будинком“ серед гомогенної та однорідної забудови (на зразок двох попередніх), але з 50-/ 60-тих років XX ст., напр., Ернст Май⁹ - „Parageien-Siedlung“ в Любеку та поселення St. Hubertus з висотною будівлею, яка розташована на вибраному з містобудівної точки зору місці. Тут оце напружене протистояння „високе & низьке“, тобто **запланована гетерогенність** за цією ознакою, є характерною частиною щойно розвиненого на той час містобудівного концепту простору. Отже, „якість“ потрібно назвати, розподілити за категоріями, локалізувати в часі та просторі - риси та ознаки, на які „якісно“ посилаються, перелічити та описати. Те, що риси й ознаки (у фаховому контексті) не можуть бути охоплені і описані ситуативно-спонтанно і суб'єктивно-прикрашено, є само собою зрозумілим. Інформацію про те, як

фахово і доступно розробити розвідку та дослідження міського простору, можна почерпнути з текстів МАБ; а під час виконання тренувальних завдань буде можливим застосування отриманих знань на практиці.

С.1

В процесі опрацювання зорієнтованої на якість проблематики важливо обговорити та організувати **комунікативні процеси** у робочій групі. Для розуміння ситуації майбутнього дослідження під час виконання тренувальних завдань, а також пізніше у професійному житті у розмовах із замовниками та громадянами допоможе пошук рис, які можна виявити, та видимих ознак, для того щоб уникнути суб'єктивних (не фахових) суджень щодо смаку та пріоритетів („кваліфікації“). Якщо потрібно організувати взаємозв'язки конкретно-існуючих якостей образу, для того, щоб краще показати та зрозуміти те, що доведеться бачити в майбутньому, та заплановане, то слід створити для себе та для співучасників (словесний) місток та базу для порозуміння, яка в свою чергу розташована по інший бік від приватних уподобань. Визначені та названі „архітектурні реалії та реалії міського простору“ є придатними для того, щоб повідомляти про них, та більш допоміжними, ніж загальні „архітектурні якості“.

С.1

Існують також **наукові методи дослідження** для встановлення вражень від сприйняття збудованого навколишнього світу (напр., „семантичний диференціал“ у психології архітектури); див., напр., статтю Йоахіма Франка „Stadtbild – Zum Erleben der Wohnumgebung“; джерело: Stadtbauwelt Nr. 24 / 1969, S. 292ff – 295 та інші теоретичні підходи в дослідженні сприйняття довколишнього світу. Менш специфічно точно, але тематично- і прагматично-відцентровано представляє численні якісні аспекти та приклади, що їх ілюструють, Ульріх Конрад у своїй книзі „Umwelt Stadt. Argumente und Lehrbeispiele für eine humane Architektur“ (Reinbek 1974). Він точно описує багато містобудівних проблем, які також і на сьогоднішній день (на жаль...) не втратили свою актуальність, а лише посилилися, як і показові збудовані та заплановані підходи та рішення. Чітко показано поєднання містобудівних та архітектурних якостей, які пояснюються текстово та графічно на основі тематики основних людських потреб та якісних вимог (до міста), що може також стати джерелом критичних чи показових підходів у плануванні.

Клаус Брендле (2016-23)

Список літератури

Conrads, Ulrich: Umwelt Stadt. Argumente und Lehrbeispiele für eine humane Architektur; Reinbek 1974

Dorsch, Friedrich: Psychologisches Wörterbuch; Dorsch, F. / Bergius, R. / Ries, H. / u.a. (Hrsg.); 10., neubearbeitete Auflage; Bern / Stuttgart / Wien 1982 [тепер вже у 20-му виданні]

Duden www.duden.de станом на червень 2023

Franke, Joachim: Stadtbild – Zum Erleben der Wohnumgebung; in: Stadtbauwelt Nr. 24 / 1969, S. 292ff

Klaus, Georg / Buhr, Manfred: Philosophisches Wörterbuch; Band 2; 8., berichtigte Auflage; Berlin 1972 [хоча і з реально-соціалістичною орієнтацією, але всеохоплюючою, ґрунтовною та описовою].

Senat der Hansestadt Lübeck / Wohnungsbaukreditanstalt des Landes Schleswig-Holstein in Zusammenarbeit mit dem Stadtplanungsamt (Hrsg.): Stadtbildaufnahme Lübeck. 1. Fortschreibung; Kiel / Lübeck 1990 [mit nur elektronisch überarbeitetem Stand 2001 – 2008 und bis 2016]

Словник української мови: в 11 томах. — Том 11, 1980. — Стор. 638.

---

¹: інтернет: www.duden.de ; дата звернення: 06.09.2017

²: Klaus, Georg / Buhr, Manfred: Philosophisches Wörterbuch; Band 2; 8., berichtigte Auflage; Berlin 1972, S. 895ff включаючи ключове слово: **Qualität und Quantität** [хоча й з точки зору "реляціоналістичної" точки зору, втім більш обширно, ґрунтовно та наочно]

³: Dorsch, Friedrich: Psychologisches Wörterbuch; Dorsch, F. / Bergius, R. / Ries, H. / u.a. (Hrsg.); 10., neubearbeitete Auflage; Bern / Stuttgart / Wien 1982, S. 545f [див також: **qualitative Merkmale**]

⁴: Словник української мови: в 11 томах. — Том 11, 1980. — Стор. 638.

⁵: Якщо я в даний момент шукаю пекаря, то я (швидше за все) не помічу особливий вигляд гарно сформованого фасаду.

⁶: Як, напр., первинне значення слова „барокко“ мало відтінок знецінення („кривий“, „дивний“), а на сьогоднішній день є нейтральною назвою стилю.

⁷: Також під час аналізу міського простору потрібно завжди шукати найменування, які уникають поверхневої оцінки. – Простір, що справляє враження „стисненого“ (як частково у Єврейському музеї Лібескінда в Берліні) відповідає при цьому запланованому призначенню, коли метою є викликати

(там) такі відчуття простору; а під час аналізу провулка старої частини міста це може бути оціненим як „рідне“ і „чудове“.

⁸: Поселення Фуггерай XVI ст. у Аугсбурзі / Німеччина та історичний житловий квартал військово-морських сил Nybodergården XVII ст. , Копенгаген / Данія

⁹: Архітектор та містобудувальник Ернст Май (1886 – 1970); важливий німецький планувальник поселень, зокрема у Франкфурті-на-Майні, Любеку [див. фото у 4.2.1.3.d.], Бремені, Гамбурзі, Дармштадті; як „Brigade May“ працював у 1930 – прибіл.1933рр. в СРСР, зокрема у Магнітогорську, Ленінськ-Кузнецьку, Кузнецьку та Москві.

повернутися до 4.2.3. Ознаки образу

5.8 Екскурс №8. Проживання у передмісті в північно-східній Бразилії (Містобуд.-4)

Переклад буде доступний найближчим часом.

5.9 Екскурс №9. Своєрідна краса (КоФо-1)

... ВІДКРИВАЄ СВОЄРІДНУ КРАСУ.

Fig. 111: Питання смаку: мешканка Падерборна знаходить у своєму місті невизнану архітектурну красу (schön - з нім. красивий).

Спробуйте й Ви зробити це в ігровій формі. Оберіть будівлю, яка вже давно є для Вас так званим "більмом на оці", виділіть час і спробуйте вважати її красивою! Поводьтеся таким чином, начебто ця будівля є відомою визначною спорудою, і

обґрунтуйте, чому кожен повинен неодмінно її відвідати. Намагайтеся побороти нудьгу та не критикувати. Я знаю, що це не просто, оскільки негативне, як правило, є більш очевидним. Втім, незважаючи на це, старайтеся втриматись від критики. Після гри Вам дозволено знову вважати об'єкт жахливим – проте я припускаю, що надалі Вам це не вдасться, якщо, звісно, Ви не махлювали під час гри. Адже свідоме споглядання часто відкриває самотутню красу чи навіть певний власний шарм там, де цього найменше очікуєш.

Нікому не вдалося опанувати такий сповнений любов'ю погляд настільки добре, як письменнику і фланеру Францу Гесселю. Свою публікацію 1929 року „Фланер у Берліні“ він завершує зверненням: „Wir wollen es uns zumuten, wir wollen (...) das Ding Berlin in seinem Neben- und Durcheinander von Kostbarem und Garstigem, Solidem und Unechtem, Komischem und Respektablem so lange anschauen, lieb gewinnen und schön finden, bis es schön ist.“ [„Ми хочемо змусити себе, ми хочемо (...) споглядати, любити і так довго вважати Берлін красивим з його поєднанням і переплетенням коштовного й огидного, солідного й фіктивного, комічного й вартого уваги, аж поки він справді таким не стане.“] (*неавторизований переклад з німецької І. Данко*).

Коли йде мова про сповнений любові погляд, мається на увазі не лише вимога вдовольнитися тим, що можна знайти в збудованому просторі, але й техніка культури. З неабияким захватом та наполегливістю Гессель спершу обійшов Париж, а згодом, в часи Веймарської республіки, й Берлін. Його тексти є своєрідними зізнаннями в любові до багатьох деталей та речей, які в повсякденному житті залишаються непоміченими, вважаються звичними або ж взагалі не вартими того, щоб їх споглядати. У своїй публікації „Ermunterung zum Genuss“ („Заохочення до насолоди“), опублікованій у 1932 році, він пропонує на хвилинку відволіктися від буденності, пройтися своїм власним районом і поглянути на нього так, наче ніколи раніше його не бачили. Він уточнює: „Ist also die Straße eine Lektüre, so lies sie, aber kritisiere sie nicht zu viel. Finde sie nicht zu schnell schön oder hässlich. Das sind so unzuverlässige Begriffe. Lass dich auch ein wenig täuschen und verführen.“ [„Якщо вулиця – це книга, то читай її, але не критикуй надмірно. Не роби поспішних висновків щодо того, гарна вона чи жахлива. Це такі ненадійні терміни. Дозволь ввести тебе в оману і спокусити.“] (*неавторизований переклад з німецької І. Данко*). І наостанок: „Vom freundlichen Anschauen bekommt auch das Garstige eine Art Schönheit ab. Das wissen die Ästhetiker nicht, aber der Flaneur erlebt es.“ [„Під час доброзичливого споглядання навіть найогидніша річ набуває своєрідної краси. Цього не знають естети, але це відчуває фланер.“] (*неавторизований переклад з німецької І. Данко*)

Під час роботи з дітьми та дорослими я постійно переконуюся в тому, наскільки вірними є спостереження Гесселя. Достатньо лише незначною мірою в ігровій формі втрутитися, щоб спонукати їх іншими очима поглянути на своє добре відоме повсякденне оточення та перетворити його на простір для пригод, який день за днем відкриває нову, неочікувану красу.

annotation

Туріт Фрѐбе, історикиня архітектури та урбаністка, Берлін

Fröbe, Turit: Das bewusste Betrachten offenbart eine eigenwillige Schönheit; в: Deutsches Architektenblatt Nr. 12 / 2017, S. 14f; Фотографія: Turit Fröbe

5.10 Екскурс №10. Уподобання – правильно & неправильно (КоФо-2)

„УПОДОБАННЯ – АБО ПРАВИЛЬНО / НЕПРАВИЛЬНО“ У ТЕМАТИЦІ, ЯКА ПОВ'ЯЗАНА З ХУДОЖНІМ РІШЕННЯМ

Коли йдеться про питання щодо художнього рішення, (часто) важко говорити про **„правильно“** чи **„неправильно“** (тобто фактично: щось оцінюється так або інакше!). Для того, щоб цього уникнути, здебільшого використовують стандартне речення: „Дане питання є питанням смаку!“ Інша поширена стратегія (оцінки- / дискусії-) полягає в тому, що в якості масштабу постає власний **„смак“** (= суб'єктивний канон цінностей); якщо художнє рішення, яке підлягає розгляду, співпадає з власним каноном, то будівля є „хорошою“ (= правильною = якісною ¹); якщо ж ні – то поганою = неправильною. Це також **„суб'єктивне судження“**; подібне до „питання смаку“ чи (особистого) **уподобання**.

Уподобання чи питання смаку мають приватну, **нефахову природу**. Кожен сам вирішує, надавати перевагу „Бітлз“ чи Френку Сінатрі, чи Моцарту – чи певному кольору („кобальтово-синій!“) ...; і це не привід для дискусій, можливим є хіба що спілкування, яке передбачає обмін інформацією: це подобається тобі – це подобається мені.

Втім в архітектурі висловлювання **„правильно < > неправильно“** також можна зустріти у питаннях щодо художнього оформлення, принаймні, коли йдеться про певного „рівня“ питання про якість та при використанні системного мислення, яке полягає в тому, щоб під час огляду певної речі (напр., фасаду) концентрувати свою увагу на **„фундаментальних“** та основних системних задумах, які формують концепт об'єкту розгляду; наприклад:

- (історична) система

- певний порядок, якого прагнули досягнути
- цілісність (тобто відсутність ‚розривів‘)
- послідовне дотримання певної художньої ідеї чи лінії
- логічність художніх частин
- можливість розрізнення / взаємозв'язок сукупної системи та підсистем чи субсистем
- (якщо ‚розрив‘ чи колаж є художнім концептом:) ці підходи та способи проектування також мають правила, які можна визначити.

Приклади для ‚правильно / неправильно‘ на „нижчому рівні складності“ з короткими обґрунтуваннями:

Головний фасад торгового центру:

Існує мінімальний та максимальний показник відступу для розташованого під кантом даху ряду малих вікон, для того щоб, по-перше, ряд з малими вікнами міг вільно розгортатися, та, по-друге, щоб зберегти зв'язок з розташованими нижче частинами фасаду, з великими вікнами. Слід розрізняти: відстань до канту даху чи аттики та відстань до розташованого нижче ряду великих вікон, під яким зміщено розташовано іще один ряд великих вікон.

Fig. 112: Зображ. Фасад будівлі на вулиці Ратцгебургет алее в Любеку.

- Відстань під рядом малих вікон є надто малою (*жовта стрілка*); “стрічка” малих вікон, яка має сильний горизонтальний вплив, не може розгорнутися; відстань між двома типами вікон є недостатньою.
- „Враження утвореної малими вікнами горизонтальної стрічки”, яка зверху завершує фасад можна підсилити, якщо звільнити ряд вікон від ритму відстані вікон, що знаходяться нижче. (ряд великих вікон нижче).
- Обидва ряди вікон другого і третього поверхів мають „неспокійний” вплив, оскільки вони не узгоджені між собою ритмічно (віконна вісь: *зелена лінія*).
- Отже, **дещо незрозумілим чином** зливаються три, зрештою, різні завдання даних трьох типів вікон.

Два кути будинку для пристарілих:

Тема „окрема кутова опора білого кольору” – як контраст до інших цегляних фасадів – використовується по-різному:

- як **чергування** двох типів формування кута = (*див. нижче коментар*)
- „**тектонічно**”, виділяючи в такий спосіб несучий кут, = втім цегляний кут виглядає більш масивним, більш „несучим” та здійснює навантаження на передній кут; а кут, розташований позаду, виглядає як двоповерховий цокольний поверх з „легшою” конструкцією на третьому поверсі.
- „**нетектонічне**” використання. Не функціонує правильно, оскільки такий (змурований з цегли) кут завжди тримає вагу; а біла кутова опора є надто масивною для того, щоб створити ефект класичного кутового вікна.

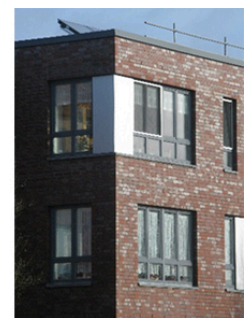

Fig. 113: Зображ. Кути будівлі на вул. Ратцебургералее в Любеку

- за **певним правилом**? *яким?*: - довільний розподіл лише 2 : 1? = три поверхи для цього недостатньо.

- Передній кут з двома білими кутовими опорами внизу та задній кут з одною зверху? = отже, нетектонічне використання? проте в даному випадку не можна говорити, що „умисна довільність” є темою художнього рішення...

- Обидві конструкції кута є надто подібними (їх кількість „недостатня“), для того щоб вони могли спричиняти зворотно-поступальний ефект та ефект коливання (що також могло б бути метою художнього рішення...)

- Або ж слід розглядати обидві кутові конструкції, враховуючи їх **зв'язок** з довгим фасадом позаду (та решту фасаду, який ми не можемо побачити), де білі опори іще частіше використовуються для розподілу вікон? Щоправда, враховуючи можливу видимість, це побачити не вдасться! ²

Таким чином в результаті огляду на місцевості не можна дати **чітку відповідь** на те, яким був художній / композиційний задум такої конструкції кутів. Можна **тільки** сказати: це повинно бути заходом, що передбачає втілення певного художнього рішення.

"Можливі також інші спроби інтерпретації..."

„Екскурс в екскурсі“:

Раніше – а дехто іще й сьогодні – були впевнені в своїх поглядах і вважали, що мають рацію в питаннях, що стосуються художнього рішення. Знаний архітектор Фрідріх Кремер під час конкурсу у 1948 році написав про свою пропозицію фасаду для старої частини міста Брауншвайг „ПРАВИЛЬНО“; а про фіктивно-традиційну розгортку фасаду: „НЕПРАВИЛЬНО“; див. підрозділ 2.3., третьої частини „КоФо-2“, частина 2.3., джерело зображення: Конкурс „Стара вага“ в м. Брауншвайг – розробка Фрідріха Кремера (перша премія); джерело: Baumeister Neft 57 Mai / Juni / Juli 1948, S. 214 – 215.

<loop_figure title="Зображ. Хороший – поганий сільський будинок “ – із дисципліни „Конструювання“ для „занять в будівельній школі“ (1911 рік)" id="654dfb96245b1">

Fig. 114:

Див виноску^{3 4}

І на завершення

цього невеликого „роздаткового матеріалу“ цитата Вілема Флюссера (1920 – 1991):

„Dinge so anzusehen, als sähe man sie zum erstenmal, ist eine **Methode**, um an ihnen bisher unbeachtete Aspekte zu entdecken. Es ist eine gewaltige und fruchtbare Methode, aber sie erfordert strenge Disziplin und kann darum leicht mißlingen. Die Disziplin besteht im Grunde in einem Vergessen, einem Ausklammern der Gewöhnung an das gesehene Ding, also aller Erfahrung und Kenntnis von dem Ding. Dies ist schwierig, weil es bekanntlich leichter ist zu lernen als zu vergessen. Aber selbst wenn diese Methode des absichtlichen Vergessens nicht gelingen sollte, so bringt ihre Anwendung doch Überraschendes zutage, und zwar tut sie das eben dank unserer Unfähigkeit, sie diszipliniert anzuwenden. (...)“⁵

Klaus Brendle (занотовано 21.10.2017)

[„Дивитися на речі так, неначе бачиш їх вперше – це **метод**, який допомагає відкрити в них ті аспекти, на які раніше не звертав увагу. Це потужний та жахливий метод, але він вимагає суворої дисципліни і саме тому легко може зазнати краху. Власне кажучи, дисципліна полягає в забутті, абстрагуванні від звички до речі, яку вже бачив, тобто від усього досвіду та знань про цю річ. Це складно, тому що, як відомо, вчитися легше, ніж забувати. Але навіть якщо метод умисного забуття не вдасться, то його використання видасть на-гора дещо вражаюче, і зробить воно це саме завдяки нашій нездатності, дисципліновано його застосовувати. (...)“ (Неавториз. переклад І. Данко)].

¹: див. також екскурс № 7 „Архітектурні якості“

²: щоправда – і **лише** – на розгортці всього фасаду будівлі (в бюро архітекторів...)

³: Abb. 1 – Зображ.1. Приклад хорошого старішого сільського будинку(зображ. ліворуч). Abb. 2 – Зображ. 2. Приклад поганого нового сільського будинку(зображ. праворуч).

⁴: Frick, Otto: Gestaltungslehre. Leitfaden für den Unterricht an Baugewerkeschulen und verwandten technischen Lehranstalten. Erster Teil: Die Gestaltung freistehender Landhausbauten. Mit 109 Abbildungen im Text; Leipzig und Berlin 1911, S. 2 – 3; зображ. 1 та зображ. 2 [фрагменти сторінок; виділення тексту жирним шрифтом – від автора; обидва зображення взято з: Schultze-Naumburg, Paul: Kulturarbeiten; Bd. III: Dörfer und Kolonien; München 1908, о. Seitenangabe]

⁵: джерело: Flusser, Vilém: Dinge und Undinge. Phänomenologische Skizzen; München / Wien 1993, S. 53 [виділення тексту жирним шрифтом – від автора]

5.11 Екскурс №11. Спосіб життя корінного населення & простір (КоФо-3)

Бути архітектором у (цьому) світі: «-há» означає 'простір', «teko» – 'спосіб життя'.

«Наразі близько 45 000 гуарані (індіанців ¹) у штаті Мінас-Жерайс (Бразилія) ведуть боротьбу за свої території під назвою *tekohá*. Концепція *tekohá*, яку складно перекласти з мови гуарані, охоплює набагато більше, ніж просто певну територію для будівництва й проживання. *Tekohá* – це люди, ґрунти, ліси, поля, вода, повітря, тварини, рослини, лікарські рослини, в ньому живе розмаїття їхньої культури та людських взаємин. Таким чином в перекладі: *tekohá* – це 'простір' (-há), в якому гуарані реалізують свою культуру та свій спосіб життя (*teko*-). (...)» ²

Fig. 116: Yawalapiti dwelling [помешкання індіанців племені явалапіті / індіанці, що проживають біля ріки Піо Туатуарі / штат Мату-Гросу]; фото: Бразильський соціально-екологічний інститут (ISA) – Instituto Socioambiental / Eduardo Viveiros de Castro (дату не зазначено); "джерело": Montezuma, Roberto (видавн.): Arquitetura Brasil 500 Anos. Uma invenção recíproca | Architecture Brazil 500 Years. A reciprocal invention; Recife (Brasilien) 2002, S. 47

«(...) Важливим для гуарані є не так „відновлення“ територій, що традиційно їм належать (...), як довготривале повернення у ті місця, які були надані їм для проживання божественною істотою. – Під *tekohá* вони розуміють свої групи та цю місцевість, цей простір, **місце буття**, там, де вони, як група, можуть

реалізувати своє *teko*, свій спосіб життя, утверджений божественними силами.
(...)

Власне легітимація (...) їх діяльності відбувається (...) на основі їх традиційних релігійних знань. Таким чином їхнє право на повернення на свою традиційну територію є частиною передбаченого Божого писання. "Земля не є власністю людини. З огляду на божественне призначення вона оскверняється діями, які над нею чинять. Як *fazendeiro*³ може стверджувати, що земля належить йому! Ніхто не може дозволити собі таке висловлювання", - аргументує відома жінка-вождь племені гуарані-кайова. – Гуарані знають, що згідно з волею Богів вони повинні бути мешканцями тих місць, для яких вони були призначені під час творення. (...) Повернення до *tekohá* [є] (...) вираженням їх вічного міфічного пошуку доброго місця для проживання, який також називають пошуком землі без зла, та який впродовж багатьох століть знаменує історію гуарані. (...) [Він є] політичним вираженням власних принципів та їх проявом у власному світогляді.
(...)

В обрядових піснях згадується вогонь, який прийде, щоб знищити світ. Земля може існувати лише тоді, коли гуарані можуть бути її частиною у взаємодії зі своєю *tekohá*. Вони не володіють землею, вона їм дана. (...) Відповідно до світогляду гуарані не існує жодної альтернативи тому, щоб дякувати за те, що вони продовжують наполегливу боротьбу за можливість як група бути пов'язаними з тим місцем / простором, де вони можуть розвивати і облаштовувати своє життя, оскільки в іншому випадку землю буде зруйновано. Адже "без *tekohá* не існує *teko*". Можливість реалізувати життя, буття (*teko*) у всій його повноті пов'язана із **соціальною групою** та **місцем / простором** (*tekohá*), що був наданий їм божественними силами.»

Уривки тексту з: Bremen, Volker z: Landrechte und die Rückkehr der Guarani an den Ort des Seins; джерело: KoBra Brasilicum, Ausgabe 246 / 247 Oktober 2017, S. 20ff
[курсив і дужки – як в оригіналі; виділення жирним шрифтом – від автора]

Примітка до даного екскурсу:

Уривки тексту мають на меті натякнути про інше "буття в просторі", яке відрізняється від нашого: простір та цей світ є тим, що **дано** людині, а не тим, що потрібно **завойовувати**. Це зумовлює зовсім іншу позицію та інше особистісне та людське ставлення до місця, оскільки ці відносини (згідно з текстом) не є створеними людиною. При цьому будівництво також є виконанням того, що дано будівничому (як-от природа та успадкована

культура). Будівничий не проектує і не планує (не сам по собі), а реалізує те, що слід зробити за допомогою господнього дару та існуючої культури. Таким чином архітектор постає не як „творець (нового) світу“, а як посередник, який впізнає цю наперед визначену діяльність, та як покірний (в найкращому сенсі цього слова) виконавець „волі світу“. – Через спробу бачити і порівнювати (збудований) світ у принципово інший спосіб & як щось надане, стає помітним і більш очевидним власне ставлення до нашого світу (яке ще слід відшукати?). Це своєрідний спосіб роздуму про **власну** (архітектурну) **позицію**, яку ще потрібно віднайти (для самого себе і для суспільства).

annotation

Література та посилання:

- Bianca, Stefano: Architektur und Lebensform im islamischen Stadtwesen. Baugestalt und Lebensordnung in der islamischen Kultur dargestellt unter besonderer Verarbeitung marokkanischer Quellen und Beispiele; Zürich / München 1975

- Інші міркування щодо теми (інакшого) "сприйняття світу", яке є базовою установкою **для будь-якого світогляду**, - а отже, і для будівельного аналізу, можна знайти у МАБ.

Вступ

- див. також на платформі YouTube фільм Годфрі Реджіо (режисер) "Koyaanisqatsi" (1982р.); Філіп Гласс (музика) ...

- «корінний»; значення слова / походження: перше, первісне населення певної території (зазвичай поза межами Європи) або приналежне до неї / пізньолатинське «indigenus», з давньолатинського «indu» (часто у поєднанні) = в та латинського gignere = 'виготовляти, народжувати'; джерело: Duden online завантаж. 13.07.2023 – „Усталене внаслідок колоніалізму позначення “Indianer“ або „Indio“ стало предметом певних суперечок у контексті дебатів на тему расизму з кінця 2010-х років»; див.: wikipedia завантаж. 13.07.2023.

¹: índio або indígeno (порт.) | індіанець (Більше про дебати щодо дискримінації колоніальних назв див. тут у розділі «Література та посилання» у підпункті «корінний»)

²: джерело: Bley Folly, Felipe / Castañeda Flores, Angélica: Der Kampf der Guarani und Kaiowá Brasiliens: Vom Widerstand vor Ort bis zur internationalen Solidarität; опубліковано в: KoBra Brasiliicum, Ausgabe 246 / 247 Oktober 2017, S. 18 [курсив і дужки – як в оригіналі; виділення жирним шрифтом – від автора].

³: fazendeiro (порт.): землевласник та (заможний) селянин

5.12 Екскурс №12. Типологія-термін (КоФо-4)

– ПРО УЗАГАЛЬНЮЮЧИЙ РОЗГЛЯД ЗБУДОВАНОГО НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ.

Думки про тип та типології.

Даний текст висвітлює лише деякі аспекти та питання щодо методики та теоретичного підґрунтя терміну „тип“, для якого характерна довга, мінлива історія.¹ Метою є не науково-теоретичний розгляд, а коротке ознайомлення з певними питаннями, які потрібно обмірковувати під час використання цього інструменту опису в ході аналізу. На основі даного підґрунтя можна розвинути власні міркування, пов'язані з завданнями.

Суттєва частина аналізу полягає у дослідженні виникнення чи зміни структур міських поселень та будівель, в осмисленні історії розвитку містобудування, у дослідженні окремих будинків з будівельно-історичної точки зору. Для цього застосовують історичні карти та зображення, проводять аналіз текстів та обстежують ситуацію безпосередньо на місцевості. Віднайдена інформація, пов'язана з відповідною проблематикою, фіксується та впорядковується. Залежно від мети роботи дослідження може проводитися на різноманітних рівнях та з різною чіткістю висловлювань. Оскільки неможливо в загальному повноцінно відобразити усі будинки певного міста неможливо, характерні та загальні ознаки місцевого „будинкового ландшафту“ охоплюються за допомогою типології – тобто спрощеної схематизації чи **типізації** та **впорядкування форм вираження** існуючих та / чи задокументованих, зниклих будинків. Тому, що в повній мірі охопити архітектуру, зібравши ознаки виключно просторового, стилістичного та будівельного вираження² неможливо, розглядаються також функціональне, соціальне використання, значення будинку та його історичні зміни. Відповідно до цього система ознак **типології будинку** складається з культурних, пов'язаних з використанням тем та атмосферних тем, тобто **тем експлуатації**, а також з **будівельно-просторової тематики**; щоправда, повнота опрацювання відповідних тем часто різниться.

Змістове наповнення та потенціали типології, які незначною мірою розкриваються тут, має свою наукову термінологічну історію. В логіці, передусім у суспільних науках, а також у біології багато працюють з класами, типами та типологіями. Причина полягає в тому, що ці спеціальності (такі як архітектура) мають справу з незліченною кількістю індивідуальних, „реальних речей та подій“, які демонструють широкий спектр різноманітних варіантів ознак,

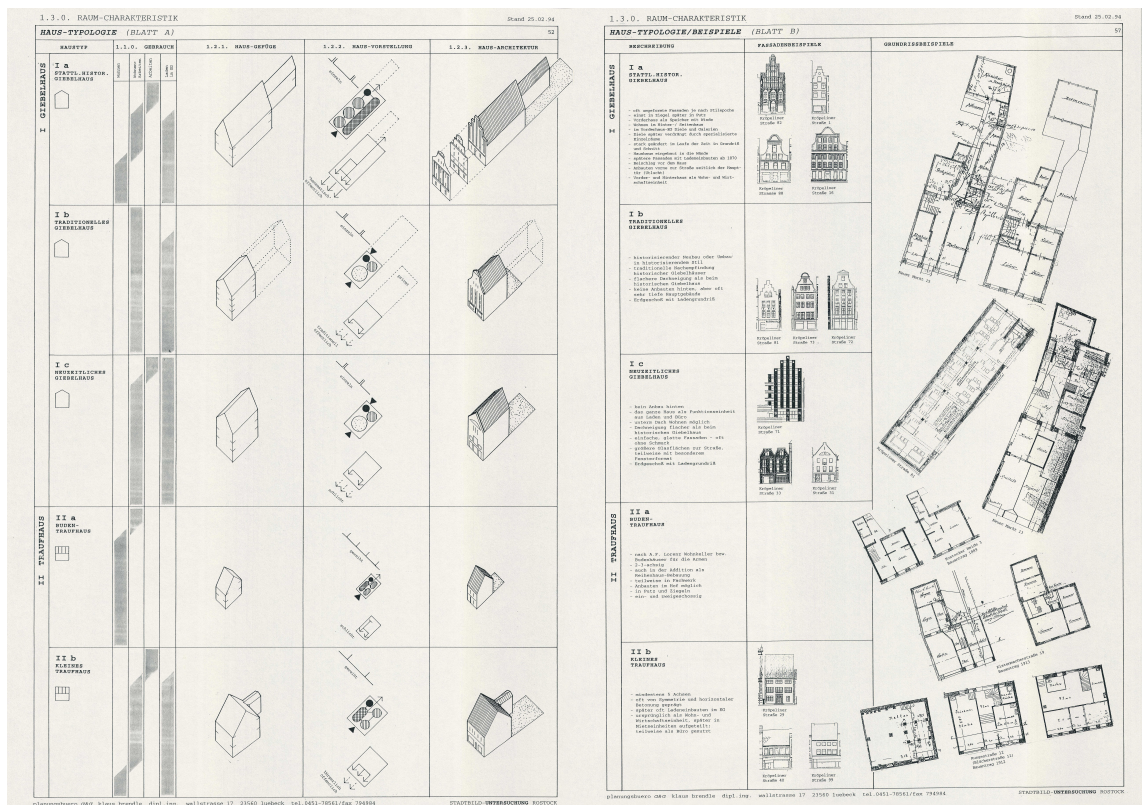
індивідуалізацій та способів поведінки.³ Хоча спостереження за окремим випадком часто є основою (і „реально“ єдиним об'єктом дослідження) для формування знань про феномен чи об'єкт, який розглядається, проте метою досліджень⁴ та дослідницьких проектів і т.д. (у випадку, якщо тільки статистика не задовольняє) – а також архітектурних та планувальних рішень – зазвичай, є більш загальні та / або „загальнодіючі“ висловлювання та досвід – принаймні для певних граничних умов.

В неточних науках сформульовано різноманітні пояснення того, що слід розуміти під певним типом. Оскільки вони не узгоджені між собою цілком, потрібно розділяти їх та розрізняти грані їх значень:

- **віднайдений об'єкт** вважається „первинним об'єктом“; цей об'єкт виконує функцію матеріального об'єкту для порівняння, для визначеної системи класифікації, що базується на ньому. (напр., „будь-який“ дуб⁵ без якихось разючих відхилень).
- **ідеалізоване представлення об'єкта**; цей об'єкт не існує в реальному житті, але його постулюють як певний ідеал, подібно до „загальної ідеї про щось“; реальний об'єкт ніколи не досягає цього ідеального стану. (напр., як повинен був би виглядати або виглядав би „досконалий дуб“).
- **емпіричний конструкт**; цей конструкт не існує в реальному житті, але статистично зібрано змінні ознаки (напр., багатьох „індивідуальних“ дубів), для того щоб „в загальному“ представити певні форми існування якогось явища (напр., всі чи суттєві ознаки дубів узагальнюються в характерному, середньостатистичному „комплекті дубів“).
- **ідеальний опис** чогось; цей „об'єкт“ не існує в реальному житті, проте „виявлені“⁶ дані виокремлюються чи раціонально реконструюються, для того щоб абстрактно представити певні дії, стан речей, інституції чи феномени (напр., „становлення та символічне осмислення“ „дерева „дуб“ для людських якостей, таких як непохитність, вірність, стійкість та довговічність⁷).

Для всіх форм розуміння важливим є те, що **тип, як такий, ніколи не існує в реальному житті**, він є певним видом мисленнєвої моделі, представником, цільовою моделлю, сутністю, з більш-менш точно визначеним виникненням, ознаками, формами та зв'язками і т. д. При цьому слід також звертати увагу на те, що часто ці групи ознак не можна пояснити експліцитно, а при використанні типології та типів виникають (можуть виникати) неточності⁸.

В архітектурі існує також припущення та перелік типів та типологій, причому іноді вони також відображають справді прості об'єкти⁹ (напр., тип будівлі вокзалу, офісної будівлі і т. д.¹⁰, тип „промислового міста“ на противагу до „університетського міста“ і т. д.), тобто це скоріше мовні формули (опису та найменування) певного використання та функцій, ніж принципові архітектурно-просторові утворення. У різносторонній тематиці поряд із розподілом типів між собою (наприклад, типи простору площ) інші труднощі виникають також при символізації (тобто відображенні та відтворенні) певного „типу“ на зображеннях. В архітектурі графічні зображення є поширеним методом для порозуміння. Втім, як правило, при цьому, виходячи з виду зображення, не завжди можна визначити, чи мається на увазі графічне відтворення певного об'єкта (відображення¹¹) чи мовно-знакове зображення певної думки. У випадку нормативного зображення певної типології це може легко призвести до плутанини між тим хибним уявним відображенням реального об'єкта та „абстрактно-іконографічним“ зображенням ідеального (мисленнєвого) конструкту¹². Іще одна проблема полягає в тому, що не можна (дедуктивно) на основі „загального“, тобто поширеного типу робити висновок про „реальний“ випадок – оскільки тип, як ми встановили, відображає „лише певну концептуальну модель“.

 Fig. 117: Зображ. „Типологія будинку“ (фрагмент) подвійний аркуш 52 + 57 з сімейством типів „Тип №1. Фронтонний будинок“ та „Тип №2. – Будинок зі скатом“ з типовими варіантами (масштаб оригіналу 1:500) південно-західної центральної частини ганзейського міста Росток [ліворуч іконографічне зображення варіантів типів будинку №1 та №2, праворуч підібрані реальні будівлі з Ростока]; Джерело – див. список літератури КоФо: Клаус Брендле. (1994)

Водночас цю термінологію, типи та зображення охоче використовують в архітектурі та містобудуванні, оскільки вони надають безцінний практичний спосіб доступу та опису, простіше, більш узагальнено та наглядно відображають комплексний та обширний індивідуальний стан речей (який пов'язаний з окремим випадком). Ще одним аспектом є зв'язок та можливість операціоналізації, шляхом впорядкування окремих типів та представлення часово-епохального змісту та змін у вигляді історичного „ряду“. При цьому тип отримує (і має) щось процесуальне, що ускладнює „реальне“ опредмечування (в 1 : 1) і водночас у формі „ряду розвитку“ містить в собі присутній часовий вимір та часову залежність. „(...) Der Gebäudetypus [ist] nichts anderes als das **‘Konzept des Gebäudes’**, welches in einer bestimmten Kultur und in einem historischen Moment entsteht, bestimmt durch vorangegangene [Konzepte] und selbst wieder Matrix kommender Gebäudekonzepte [wird]“ [„(...) **Тип будівлі** – це ніщо інше, як **‘концепт будівлі’**, який виникає в певній культурі та в певний історичний момент, та визначається попередніми [концептами] та формою майбутніх концептів будівлі“ (неавториз. переклад І. Данко)]¹³. В даній цитаті підкреслюються соціально-просторові правила для „простору+використання“ та представлено міркування щодо уявного не прив'язаного до часу формування правил; прийняття чи критика цієї гіпотези може мати вплив на результат аналізу, який потрібно досягнути...

Klaus Brendle

¹: Kemp, Wolfgang: Architektur analysieren. Eine Einführung in acht Kapiteln; München 2009; див. сьому главу „Der architektonische Typus“, S. 315 – 368

²: Поряд з будівельно-історичним виміром це є одним із найважливіших змістових наповнень терміну „тип“.

³: Тут в якості прикладу: окреме поодиноке дерево дуб, яке розглядається по відношенню до (всього) дубового лісу (з різноманіттям „неоднакових“, індивідуальних дубів, які вирости інакше). – В даному спрощеному прикладі не йдеться про різні підвиди дубів, які існують: нім. дуб, дуб черешчатий, дуб скельний, дуб червоний, дуб корковий і т.д.

⁴: Про те, що, наприклад, є спільним для усіх дубів: отже, дуби „як такі“ – тобто „дуби загалом“.

⁵: Ми продовжуємо на прикладі дуба.

⁶: Від „пізнання“

⁷: Раніше в Німеччині він був символом німецької національної держави. Водночас дуб став у Німеччині символом героїзму.

⁸: Також ніколи не можна співставити усі існуючі індивідуальні дуби, тому терміну притаманна „сумнівність“. Знову й знову можуть виявлятися нові відкриття...

⁹: Крім того, коли широта теми виходить за межі будівельних аспектів.

¹⁰: Heisel, Joachim P.: Planungsatlas. Praxishandbuch Bauentwurf; 4. überarbeitete und erweiterte Auflage; Berlin – Wien – Zürich 2016

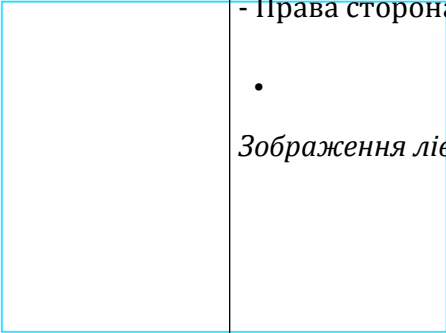
¹¹: Тут *недопустимим чином* пропущено, що навіть (*уявне*) відтворення за допомогою „рисунок“ не є неproblemатичним; наприклад, у зв'язку з вибором перспективи, використаними засобами, якістю зображення і т. д. під час створення рисунка певної будівлі. Вона передає показане інакше, аніж, наприклад, досвід, отриманий під час перебування безпосередньо на місцевості.

¹²: Популярний приклад, який вводить в оману, це різноманітні зображення так званої „первинної хижі“.

5.13 Екскурс №13. Стіна&простір (КоФо-5)

Стіна & Поверхня

Даніель Бюрен – Венеційська бієнале 1986: Французький павільйон	<i>Приміщення представлені в тій послідовості, в якій їх проходять</i>
	- Вхідна група овальної форми та виконана з дзеркальних смужок. Задня стіна

	- Вид на центральне головне приміщення крізь двері, розташовані на зовнішній стіні, декорованій дзеркальними смужками
	- Центральне головне приміщення з жовто-білим тентом, розфарбована чорно-білими кольорами стіна у правій половині приміщення - Вся підлога сіро-блакитного кольору, половину підлоги поділено сірими лініями (примітка: на репродукованих фото колір підлоги не відповідає дійсності!)
	- Права сторона приміщення* • Зображення лівої сторони відсутнє
	- Найвіддаленіше приміщення (вісь павільйону, якщо дивитися навскіс праворуч); Смужками знято шар штукатурки, завдяки чому можна побачити розташовану під ним цеглу та буд. розчин, зверху – жовто-білий тент

«Віртуозні смуги» віртуоза (Даніель Бюрен):

„(...) Венеційська робота Бюрена – це блискучий витвір мистецтва, в якому поєднано гумор та інтелект, декорацію та художнє оформлення. Крізь покритий вертикальними дзеркальними смугами овальний вестибюль павільйону з притаманними йому рисами класицизму погляд переходить у перше приміщення, під стелею простягнувся жовто-білий смугастий тент, права половина приміщення розфарбована чорно-білими смугами. З цього головного приміщення погляд веде нас у розташоване праворуч бічне приміщення, стіни якого розфарбовані блакитно-білими смугами, та у приміщення, що знаходиться зліва, де тільки вздовж плінтуса проходить так званий синьо-білий фриз у вигляді кубиків – відлуння приміщення, розташованого навпроти. В останній кімнаті знову лише у правій її половині смугами знято шар штукатурки, таким чином стають видимими цегла та будівельний розчин. Робота Бюрена *in situ* (до якої належить також сіро-білий колір підлоги з невеликою кількістю ліній) є світлою радістю: йдучи через кімнати, в ігровій формі пізнаєш вплив чергування приміщення та кольору, оформленого та неоформленого простору, оптичних відхилень та нашарувань. (...)“

Джерело: Kipphoff, Petra: Halbierte Löwen im Luna-Park. Kunst im Gedränge der Nationen; in: Zeit-Online 04. Juli 1986 (Стаття про 42-гу мистецьку бієнале у Венеції)

Література та джерела:

Даніел Бюрен, Митець: <https://www.danielburen.com> 02.09.2016 und 15.01.2018

Welsch, Wolfgang: Pavillon Frankreich: Daniel Buren; *Опубліковано в:* Kunstforum; Bd. 85; September, Oktober 1986; S.177ff

Welsch, Wolfgang: Streifzüge eines Virtuosen (Daniel Buren); *Опубліковано в:* Welsch, Wolfgang: Grenzgänge der Ästhetik; Stuttgart 2010; S. 197ff

Назад до КоФо: ...

5.14 Екскурс №14. Будмайданчик та де-конструкція (Орг.Буд-1)

НА БУДІВЕЛЬНОМУ МАЙДАНЧИКУ. АРХІТЕКТУРА ХВИЛЮЄ НАС ЛИШЕ ТОДІ, КОЛИ МИ ЇЇ БАЧИМО, АБО Ж ПРИНАЙМНІ МОЖЕМО РОЗПІЗНАТИ ЇЇ ПРОЄКТ. ОБОВ'ЯЗКОВА ПРАЦЯ ІНЖЕНЕРІВ ЗАЛИШАЄТЬСЯ ПОЗА УВАГОЮ, СПРИЙМАЄТЬСЯ ЯК ЩОСЬ САМЕ СОБОЮ ЗРОЗУМІЛЕ, ВОНА ЗОСТАЄТЬСЯ НЕВИДИМОЮ. ЙМОВІРНО, ПІДЗЕМНОЮ. ПРИ ЦЬОМУ ВНЕСОК ІНЖЕНЕРІВ МОЖЕ СТАТИ ВЕЛИКОЮ ОПЕРОЮ, А СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЮ – ТЕАТРАЛЬНОЮ КРИТИКОЮ.

Місцевість добре проглядається. Рудеральні рослини – берези й кропива – благородно покривають бетонні руїни та уламки стін. З хаотичних кратерів у червоному суглинистому ґрунті здіймаються фундаменти колишніх підвалів. На задньому плані сформувалися куліси з важкої будівельної техніки на гусеничному ході. Сьогодні о сьомій вона знову візьметься до роботи.

Fig. 118: Невидимий хаос: будівельний майданчик (фото: Вольфганг Бахманн)

Fig. 119: Матеріали та прилади: все під контролем (фото: Вольфганг Бахманн)

Буріння та копання

Висловити ці спостереження можна було б, додавши різку військову лексику. Проте війна в Україні є достатнім аргументом для того, щоб заборонити собі вдаватися у фейлетоні до будь-якого войовничого жаргону. Адже зараз, після знесення відділення ощадбанку, йдеться виключно про мирну рядову забудову, яка складатиметься з шести будинків. Минулого року довелося позапланово припинити роботи, після того як під час екскавації було виявлено значні пошкодження сусідніх будинків. У сараї з'явилися тріщини, а масивні сходи перекошилися до дверей. Зараз процес нарешті пішов, а розпочалося все

масштабними заходами для забезпечення котловану. В пробурені в напрямку вулиці глибокі отвори було занурено двотаврові балки. За ними під час виймання ґрунту буде закріплено дерев'яні бруси чи нанесено набризк-бетон, для того щоб уникнути осипання ґрунту. Поруч з сусідньою забудовою, яка зазнала пошкоджень, біля наявного підвалу сусіднього будинку облаштовують стіну з буронабивних паль. І ми стаємо свідками цього дійства. Про архітектуру – поки – не йдеться. Чи не так?

Цим займаються п'ятеро чоловіків, а також гусенична бурова установка з келіштангою, котра без зусиль рухається на непрохідному будмайданчику. Нею керує кремезний смаглявий водій, який своєю статурою нагадує Бада Спенсера. Ми називаємо його Карлос, сумирний, врівноважений велетень. Йому не притаманна нервозність. Він делікатно керує важелями свого транспортного засобу, на нього точно можна покластися; якщо щось десь застрягає, він вистрибує з відчинених дверей і, не довго думаючи, підіймає бурову установку. Це С30, вагою 35 тон. На кузові зазначено ім'я італійського виробника: Casa-grande¹. Хіба ж це не передвісник чудового будинку?!

Здоровань у сонцезахисних окулярах та легкому повсякденному одязі, схоже, виконує роль виконроба. Міг би називатися Гербертом. Він нічого не торкається, але керує будівельними роботами за допомогою жестів, неначе хоче пояснити глухонімих окремі кроки. Троє інших чоловіків жваво беруться до роботи. Вони вдягнули шоломи та протишумові навушники і, незважаючи на літню спеку, товсті штани, а поверх сорочок накинули захисні жилети неонового кольору. Один з них, вочевидь бригадир, має довге волосся і пухнасту білу бороду, як Біллі Гіббонс з техаського рок гурту ZZ Top.

Енергія будмайданчика

Вони перебувають на другому етапі робіт. Впритул до стіни старого сусіднього будинку, власником якого є винороб, просвердлено перший отвір. Для цього через направляючий отвір в землю було вкручено систему труб, яка складалася з трьох секцій та мала діаметр близько пів метра, після цього спіральний бур дістав ґрунт з обсадної труби і, голосно торохкотячи, витрусив його збоку. Далі підготовлений арматурний каркас в металевій гільзі було опущено і заповнено набризк-бетоном, що подавався з автобетонозмішувача, який чекав наготові з працюючим двигуном. Енергійніше гуркотить дизельний двигун бурової машини потужністю 249 кінських сил, на кожен наказ він відповідає невдоволеним пихканням. Але це ніщо в порівнянні з металевим staccato² пневматичного молота, ним працівники розбивають залишки фундаменту підвалу, які збирає фронтальний навантажувач. Якби хтось тут покликав на

допомогу, цього б ніхто не почув. Пекельний шум доповнює їдкий запах вихлопних газів.

Fig. 120: Уміло та вправно (фото: Вольфганг Бахманн)

Ми стоїмо зовсім поруч. Карлос саме направляє свою бурову установку назад в трубу. Важка техніка слухняно підкоряється йому, рухаючись на розритій, вкритій борознами глині так, неначе біжить по рейках. Тепер завдання полягає в тому, щоб витягнути з ґрунту заповнені бетоном труби. Для маневрування бурової установки вкрай мало простору. Її верхній привід дещо ширший, ніж діаметр труби, вертикально розміщена мачта (так називається бурова щогла) могла б дістати до гребня даху, але вона може використовувати лише висоту до виступаючого карнизу, оскільки палі встановлюються впритул до будинку. А це означає, що Карлос змушений працювати зі своїм громіздким монстром майже за крок від крихкої зовнішньої стіни. Без зайвих зусиль він знову повертається у свою колишню позицію, рухає стрілою крана над наконечниками труб. Біллі Гіббонс махає йому піднятою рукою. Ми не знаємо, чи вже довгий час на своєму мобільному робочому місці Карлос має в розпорядженні камеру, радар, bluetooth та GPS, тобто системи допомоги водію, якими нині оснащений кожен пристойний лімузин.

Драматургія

Fig. 121: Знаємо, що робити (фото: Вольфганг Бахманн)

Вирішальними тут залишаються вказівки від Біллі. Він диригує. Його пальці вказують шлях. Які ж незграбні лапи мають Кент Нагано та Саймон Реттл! Рука Біллі, *mano destra*³, стає скульптурою, яка здатна говорити, вона тремтить від напруги, танцює в повітрі, наповнена кінетичною енергією, та закликає, подаючи сигнал вимоги. Піднятий уверх вказівний палець означає: увага, на черзі нова настанова. Карлос працює з точністю до сантиметра, та де там, краще сказати – до міліметра. Він точно один з парубків, які могли відкривати пляшки пива екскаватором на «Wetten dass...?»⁴. Аби відцентрувати свердло бурової установки точно над трубою, яка стирчить із землі, він використовує гідравлічну кінематичну систему, для того щоб гідроциліндр міг з точністю вертикально спрямувати вниз так звану келлі-штангу. Біллі перевіряє це за допомогою рівня і показує, ритмічно погойдуючи двома пальцями, *due volte*⁵, куди повинна рухатися важка техніка, далі сповільнюється, *moderato moto*⁶. Долоня різко настовбурчується – *attenzione*⁷! – Карлос зупиняється. Він, володар велетенської ігрової консолі з десятком джойстиків, сидить, немов султан, на своєму оснащеному повітряними камерами водійському кріслі. Спрямована по горизонталі рука Біллі завмирає і показує: буровий механізм знаходиться точно над фланцем труби. Його долоня починає повільно рухатися то вгору, то вниз, *rallentando possibile*⁸. Карлос опускає бурильні труби, почути стукіт сталі в цьому загальному шумі неможливо. Виконроб дає знак, двоє

працівників проходять вперед і фіксують трубу з буровим інструментом. Біллі схвально киває головою, дивиться на Карлоса. Його долоня рухається догори, знову розпочинається музичне «вверх-вниз», *un poco rinforzando*⁹. Буровий механізм напружується, труба не чинить опір, вона крутиться і вислизає із землі на відстані лише кількох сантиметрів від стіни будинку. Біллі відслідковує її рух, тримаючи в полі зору виступ даху і свою довгу бороду, розташовану небезпечно близько до обертового пристрою. Його рука в слухну мить нерішуче формує орнаментальні жести, раптом його передпліччя різко повертається вбік: *alt*¹⁰! *fermata*¹¹! Стик обох верхніх труб виглядає з землі. Обидва працівники хапають акумуляторні шуруповерти і тріскачки, щоб відкріпити верхню секцію труби. Витягнути її вище Карлос не в змозі, адже тоді є велика ймовірність зачепити дах, він вмикає задній хід, маневрує на ділянці і переміщує секцію за межі досяжності, де її виймають з фіксатора. Тоді він їде назад і з обережністю наближається повторно. Біллі, *da capo*¹², береться до справи, таким чином виймається середня труба. Всього їх три, і сумарно вони занурюються на глибину шість метрів.

Fig. 122: Комар носа не підточить (фото: Вольфганг Бахманн)

Фінал

Тепер у сцені з'являються дві жінки похилого віку. Якби ми мали справу з античною трагедією, їх можна було б назвати плакальницями. Вони стурбовані тим, що стіна з буронабивних паль збудована так близько до їх будинку. Він може обвалитися. Вони йдуть до виконроба. Але Герберт їх не чує. Знаходиться так близько до бурильної машини надто небезпечно! А ще тут надто шумно. Він не може розчути, що вони кажуть, і знову зосереджується на демонтажі труб.

Коли ця процедура завершується і бетон заповнює порожнину в ґрунті, з автобетонозмішувача, який очікує поруч, подається ще трохи суміші. Біллі тримає все під контролем, його рука регулює все, *affettuoso con bravura*¹³, п'ять пальців своїми рухами показують, що потрібно робити, а слово „digital“ раптом набуває чуттєвого значення: *digitus* (з латинської) – палець. З просвердленого отвору стирчить лише арматура. На певній відстані встановлюється наступний палець, після виймання ґрунту між ними робиться ущільнення з набризк-бетону. Система має назву «стіна в ґрунті». Автобетонозмішувач від'їжджає, відкриваючи нашим очам огорожу будмайданчика, на якій прикріплено план із зображенням готових «таунхаусів». Примітивна будова, яку можна побачити будь-де на околицях. Втім ми ж вже сказали, що про архітектуру тут мова не йде. Саме зараз відбувається найзахоплюючіше дійство, яке згодом стане невидимим.

Бахманн, Вольфганг: Деконструкція. На будівельному майданчику. Ми дбаємо про архітектуру лише тоді, коли бачимо її. (...) Обов'язкова робота інженера (...); фотографії: Бахманн, Вольфганг; *див:* marlowes, frei04 publizistik; Штутгарт 13.09.2022; dld. 27.09.2022

¹: Великий будинок (*італ.*). — Прим. перекл.

²: Уривчастий, відокремлений (*італ.*); *staccato* – музичний термін, що означає коротке, уривчасте виконання звуків. — Прим. перекл.

³: Права рука (*італ.*). — Прим. перекл.

⁴: «Wetten dass...?» (з нім. – «Поб'ємося об заклад, що...?») – назва дуже популярного телешоу на німецькому телебаченні. — Прим. перекл.

⁵: Двічі (*італ.*). — Прим. перекл.

⁶: Стриманий рух (*італ.*). — Прим. перекл.

⁷: Увага (*італ.*). — Прим. перекл.

⁸: Можна сповільнитись (*італ.*). — Прим. перекл.

⁹: Трішки підсилюючи (*італ.*); *рінфорцандо* – термін у музиці, що означає раптове посилення декількох звуків або короткої фрази. — Прим. перекл.

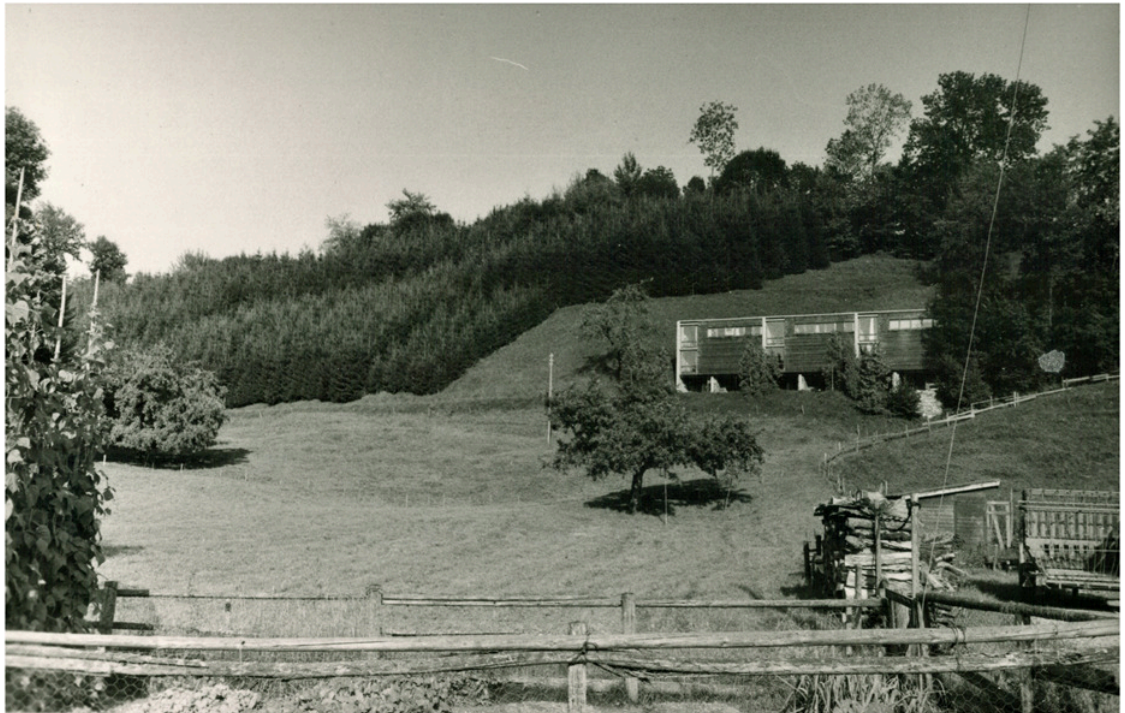
¹⁰: Стоп (*італ.*). — Прим. перекл.

¹¹: Зупинка, затримка (*італ.*); музичний знак, подовження паузи або звучання ноти. — Прим. перекл.

¹²: *Da capo* (з *італ.* – «від голови»; «від початку») – використовується композиторами для зазначення того, що слід повторити попередню частину твору. — *Прим. перекл.*

¹³: *Affettuoso* (з *італ.* – «з почуттям») – музичний термін для позначення виразності; *con bravura* (з *італ.* – «блискуче») – музичний термін. — *Прим. перекл.*

5.15 Екскурс №15. Будівництво та форма житла (КоФо-6)

Fig. 123: Ландшафтна зона „Айхгольцвайд„ на краю села із західним видом на терасові будинки (фото № 363-24)

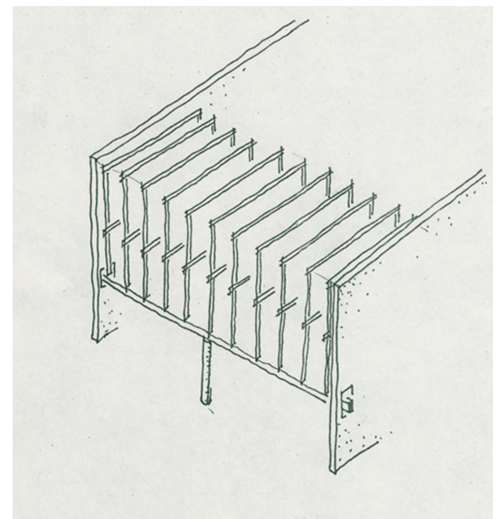
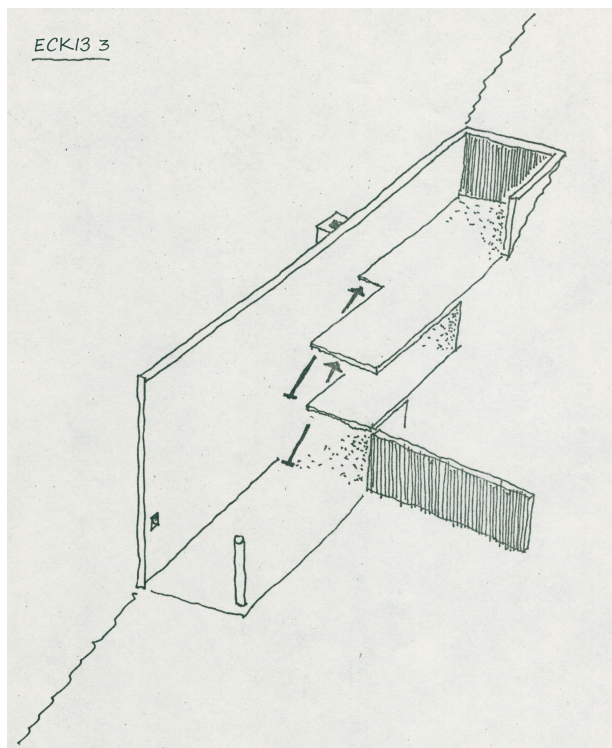
„Доброчесне будівництво!“ Терасові будинки в Айхгольцвайді від К. Шнайдера

МОЯ ДОВІДКА: Часто вживаний жаргон - майже затертий до кліше, про що свідчать добре відомі фотографії самовизначених, щасливих людей, які живуть у щасливому середовищі - цього можна очікувати, коли відвідуєш проекти самобудів.¹ На виїзді через Вастеркінген ² це іміджеве очікування закріплюється: досить сувора будівельна структура дає простір для індивідуального розширення, заплановану архітектуру можна підкорити, "іноді більш - "іноді менш дисципліновано і керовано"³. Життєрадісна безпосередність, утилітарність і міська зручність, альтернативне мислення і аматорська продуктивність свідчать про дух спільноти і відкритий простір для всіх і

кожного. Хоча рука архітектора залишається помітною, немає плутанини наївно бажаної ручної роботи - але цей альтернативний самобуд, безумовно, відрізняється, достатньо, щоб відрізнити себе від сусідства. - Такими ми знаємо їх з архітектурних журналів.

Окрім цих візуальних подій, ми також читаємо про соціальні концепції, екологічні цілі, свободу та самовизначення власного способу життя. Проект у Вастеркінгені показує це відкрито, впевнено і в приємній невимушеній формі. Переконавшись, що справи справді йдуть так, як треба - наскільки мене переконав короткий візит, - я їду далі на південь, до Гінтертургау. Цей проект старіший, тому, можливо, більш експериментальний, грубіший, можливо, просто початок того, що було повсюдно наприкінці сімдесятих? Проект "Айхгольцвайд" архітектора і дизайнера Карла Шнайдера залишився тут невідомим - саме це і викликало мою цікавість.

Структура дерев'яної частини (житлова зона)
(Ескіз 4)

Структура бетонної частини (їдальня та
мокра зона) (Ескіз 3)

Fig. 124: Ескіз плану ділянки з під'їзними шляхами (ескіз 2)

СИТУАЦІЯ: На крутому схилі, що виходив з долини майже за межами району Обервангенської громади⁴, була дешева, практично незабудована ділянка землі. Пишні луки та темні лісові зони на гірських схилах утворюють тло разом із клубком дахів села біля підніжжя конусоподібного Капелленберга навпроти; суворий гірський фон Альп наближається. Він виріс у цьому останньому куточку Гінтертургау і хотів побудувати тут свій будинок. З'явилися друзі: разом вони хотіли "жити інакше". Політична активність 1960-х років знайшла своє

відображення у програмній відмові від життя середнього класу в тісних орендованих квартирах. Потрібно було розвивати спільне виховання дітей і прості, економічні форми житла. Інтелектуальний аналіз вимагав нового усвідомлення.

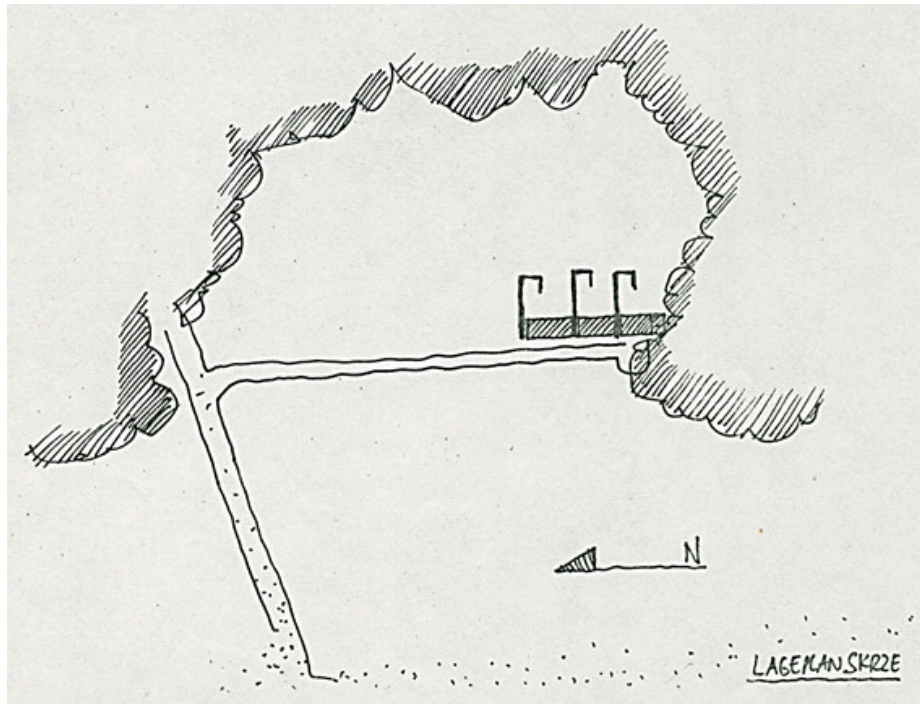
Попередні соціальні звички та вимоги здавалися застарілими, заклик до зміни обставин сприймався серйозно: люди хотіли почати з себе. Така програма вимагала безкомпромісного втілення в матеріальності архітектури. Починання Галена⁵ мали отримати подальший розвиток. Нове ставлення стало відповіддю на (політичну) енергетичну кризу капіталістичного суспільства, що розвивається. Послідовність, економічна простота і максимальна ясність дизайну були результатом трирічного планування, але також відлякували деяких людей своєю суворістю, особливо тому, що тривалий час оформлення і труднощі з дозвільними органами і банками вносили додаткову невизначеність. Залишилося три сім'ї.

Саме повернення до "актуальних потреб" змусило його взяти до уваги природні ресурси регіону. Карл Шнайдер уникнув неонов'язкового космополітичного інтернаціоналізму модернізму і відкрив для себе умови, які диктувало місце. Традиційна архітектура давала підказки, її очищення від модних і фольклорних інгредієнтів відкрило йому очі на сутнісні риси регіонального будівництва. Відсутність грошей зробила решту, сприяючи відповідному злиттю розрізнених ідей житла, ландшафту та дизайну, що виходили за рамки Корбюзьє та Баугаузу. Результатом стала послідовність і точність дизайну.

РЕАЛІЗАЦІЯ: Це було можливо - і відповідало соціальним цілям - лише завдяки самобудуванню. Наші власні руки та можливості задають рамки. Але не в сенсі: що неможливо, як ми повинні себе обмежити, без чого ми повинні обійтися, щоб прагматично розробити мінімальний метод будівництва! Навпаки, самобуд став організаційною, конструктивною та естетичною програмою. Просто ручні навички аматорів не були обмежувальним фактором, якого потрібно було дотримуватися; Карл Шнайдер взяв їх на озброєння як такі і додав екологічні обмеження: ніяких втрат енергії через будівельну техніку, таку як екскаватори, крани, циркулярні пилки і т.д., мало матеріалів, чіткий модульний порядок став керівним принципом. Допускалися мінімальні зусилля і мінімальні розміри, простота і тільки "реальні потреби". Аскетизм моанців пронизував усі заходи і підносив найнеобхідніше до вражаючої єдності (побудованої) ідеї:

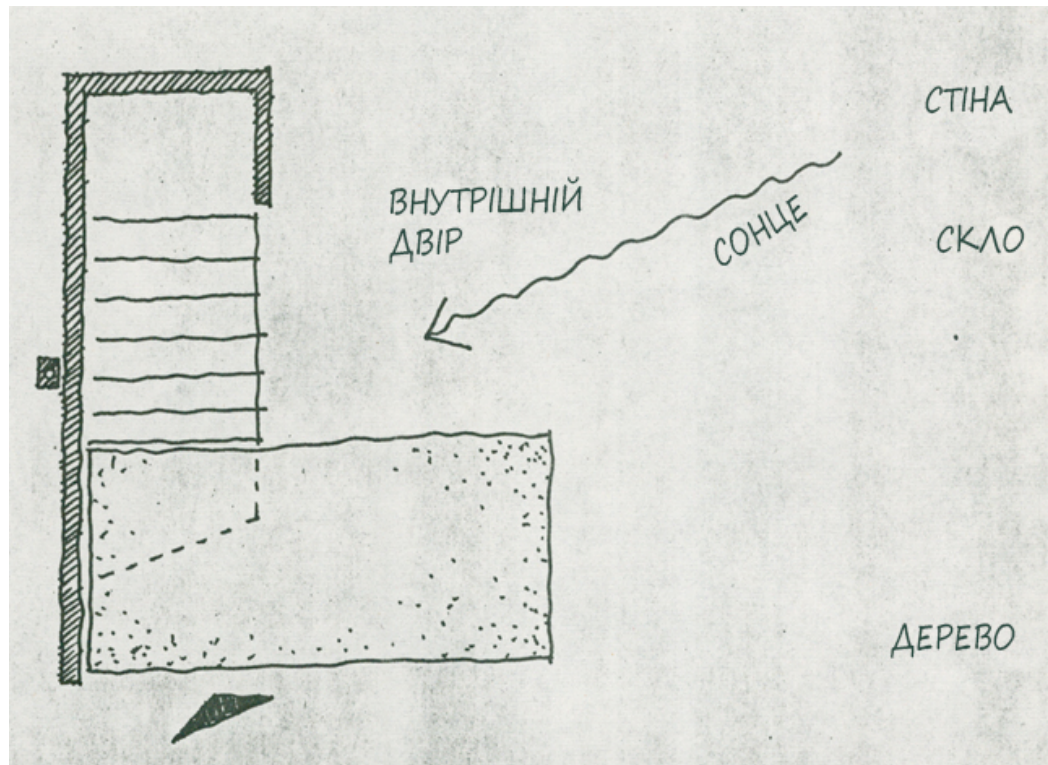
- печери притулилися до крутого схилу, терасовані в три ряди; огорожені підпірною стіною, яка також розділяє три блоки. Доступ до нього здійснюється за допомогою одного прольоту сходів, які піднімаються з природним нахилом

від рівня входу через їдальню на рівні 2 до ванної кімнати на верхньому ⁶ поверсі. Ці темні порожнини відкриваються до неба, чим вище ви піднімаєтеся, і на південь у внутрішній двір через скляний дах і стіни з дротяним покриттям.

■ Fig. 125: Дерев'яні та монолітні будівельні конструкції

- двоповерховий дерев'яний паралелепіпед стоїть під прямим кутом до стінових плит, спираючись на стовпи зі збірних бетонних труб і на верхню частину фальшстіни. Його зовнішні поверхні з темної, вивіреної дерев'яної обшивки та гравійного даху приховують регулярний каркас конструкції естакади/кліщів. 226 см чистої висоти ⁷ : традиція модерну та камерна скупість є свідомими умовами для розмірів будівлі. Ряд вікон невеликий, але один широкий отвір тягне погляд вниз, у долину.

Fig. 126: Структура будівлі (стіна - скло - дерево) (ескіз 5)

- ці дві структури - акуратно розділені безперервним повітряним з'єднанням і послідовним використанням матеріалів (бетону або дерева) - оминають третій компонент: невеликий південний внутрішній дворик, напіввикопаний між схилом і компонентами будівлі, є захищеним. Він доповнює внутрішній простір зовнішнім, що майже створює внутрішню безпеку гнізда.

Fig. 127: Південний вид на внутрішні двори трьох будинків (фото № 361-30)

- Тепер це вишикувалося в три ряди, строго поруч один з одним на лінії підвищення схилу, по якій до будинку також можна підійти збоку, побачивши його з дна долини, але спочатку доводилося залишати його праворуч на підйомі. Там, нагорі, він сидить впевнено, горизонтально, інший, але все ж таки інтегрований. Край лісу продовжує будівлю збоку вглиб лісу. Чіткість її вигляду нагадує про рішучість, з якою люди будували тут свої домівки: стіна і дерево захищають будинок, він міцно спирається на схил як житло, стоячи вертикально, він здається досить вільним, щоб заявити про себе. - А гроза під час візиту доводить його безпеку і захисну функцію, яку має виконувати ландшафтне будівництво.

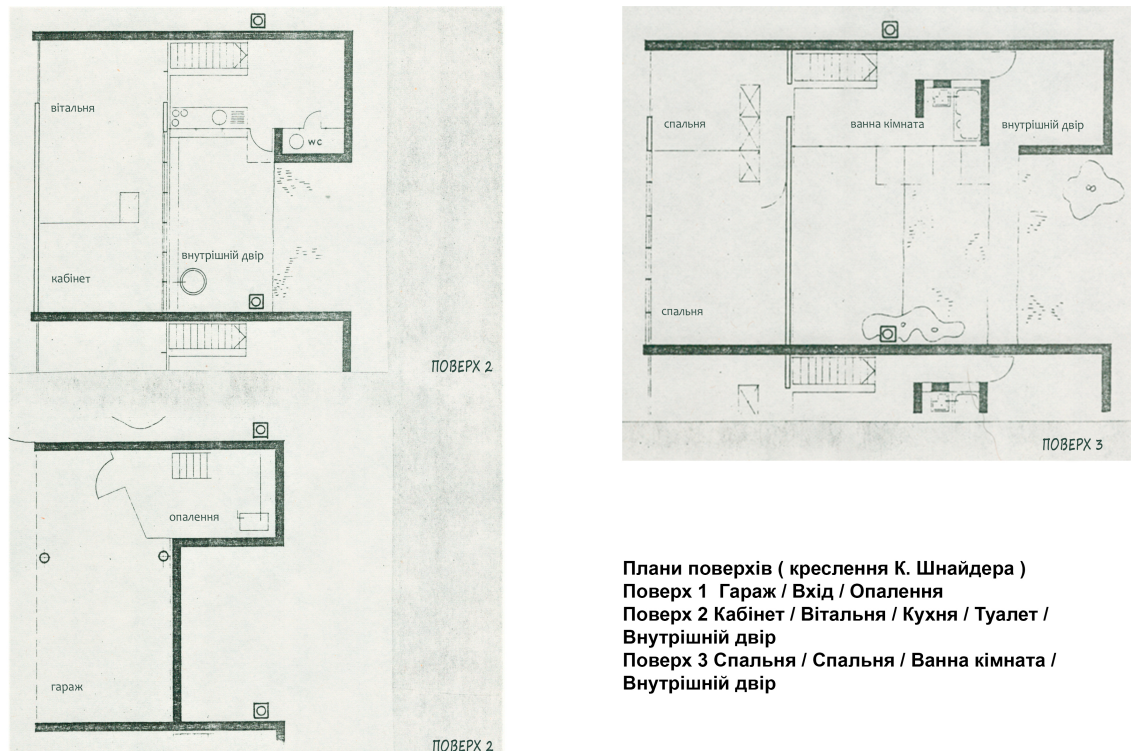
Fig. 128: Бічний, північний вид з під'їзною доріжкою на передньому плані (фото № 363-14)

ВИКОНАННЯ: Чіткість просторової концепції продовжується в кожній деталі. Суворий порядок продумує кожен крок, дозволяючи конструктивній ідеї стати реальністю, наприклад:

- штифт і щипці мають однакові розміри; кожен цвях їх з'єднання вимірюється і фіксується по одному і тому ж зображенню шаблону (не тільки зі статичних міркувань).
- панелі ДСП з білим покриттям - це гнучкі перегородки (вставляються між стельовими кронштейнами), з яких були точно випиляні двері шаф і кімнат; вони також служать в якості стінових панелей між стійками несучої конструкції.
- ретельно затертий бетон для сходів і підлоги у вологих приміщеннях; добре розміщена видима стельова ніша для дренажної труби.
- майже безшовно покладені пустотілі бетонні блоки без зв'язку; залишені без обробки, незвична сітчаста взаємодія швів спростовує функцію простої опалубки (принаймні, це викликає питання).
- сталеві Т-профілі одночасно підтримують стелі, полиці та скляний фасад зі скляним дахом на всіх трьох рівнях.
- геніальна фурнітура та кріплення вражають своєю універсальністю: гумовий перемикач в якості віконної клямки і висувного блоку; душ і рукомийник в одному; принцип консервної банки для захисту від сонця на скляному даху (а-ля 2CV soft top); ⁸; стельовий провідник, паралельний зовнішній стіні, забезпечує всі інші лінії електропередач і т.д. ...

Естетична пишність деталей збагачує погляд і повертає до них: функціональність, економічність і нормальність святкують свято. Про невтомний пошук і терплячу працю знає лише той, хто сам проектує.

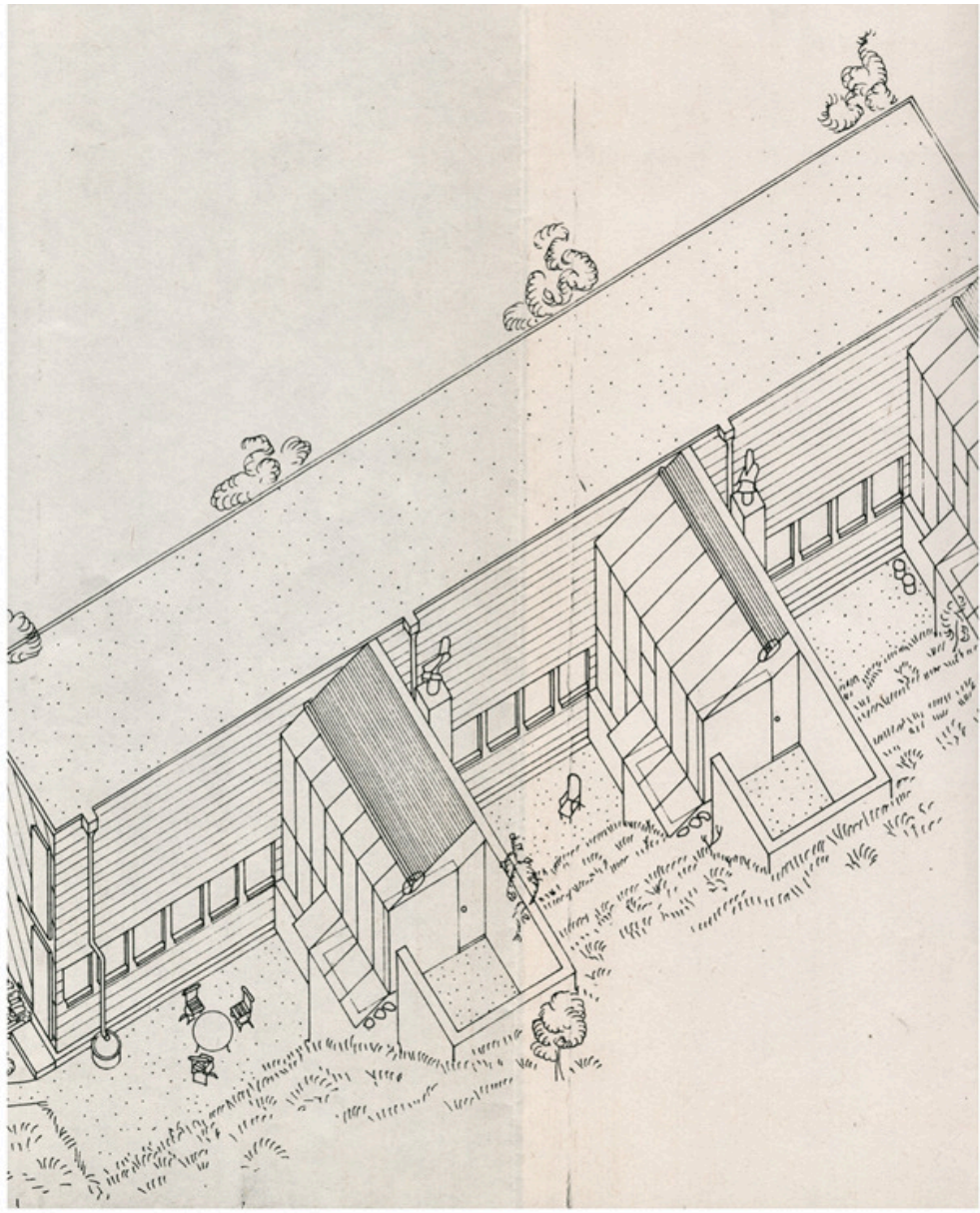

Плани поверхів (креслення К. Шнайдера)
 Поверх 1 Гараж / Вхід / Опалення
 Поверх 2 Кабінет / Вітальня / Кухня / Туалет /
 Внутрішній двір
 Поверх 3 Спальня / Спальня / Ванна кімната /
 Внутрішній двір

Fig. 129: Плани поверхів

ВИКОРИСТАННЯ: Ясність і послідовність у просторі та формі є, однак, лише матеріалом для "іншого життя". Його чесноти повинні мати можливість розгортатися тут:

- відкритість один до одного, щоб почати все заново і навчитися жити разом. Не уникати конфліктів, а вирішувати їх - бути уважними і страждати.
- досвід і встановлення меж; перевірка знайомства і прийняття недоліків; подолання поверхневого матеріалізму до нових/старих способів життя: слідувати за припливами природи, облаштовуватися - тулитися разом взимку, розширюватися влітку ...
- задоволення від простоти та оригінальності; переживання функціональності існування, радість від малого - досконалості абсолютного порядку, який підтримує все.

Fig. 130: Ізометрія будівлі зі сходів (малюнок: К. Шнайдер; деталь)

Але це переконання ранить інших, чесність ставлення провокує. Суворість не залишає мене холодною, а запитує мене саму, як я до цього ставлюся. Вона постає переді мною гостро - тут мало місця для "якщо" і "але", тому що переконання проникає глибоко. Боротьба до цього моменту була важкою; і тому деякі речі, які були б кращими з огляду на чарівність простого "бути таким", стали жорсткими. Свідома і примусова обмеженість обмежує передбачення, а саме, що ставлення і потреби змінюються..., потрібен простір для розширення..., зміни для оновлення. Прибирання і ув'язнення тепер є щоденним обов'язком; хатню і офісну роботу доводиться виконувати з великим задоволенням, діти і батьки неминуче живуть близько один від одного; погода ускладнює життя.

Fig. 131: Обідня зона у вітальні на рівні 2 (фото № 359-29)

Але будинок і подвір'я приймають своїх мешканців, безпека і близькість торкаються одне одного, несподіванка і затишок підтримують гармонійну рівновагу. Структури та об'єми взаємодіють, створюючи тло і сцену для внутрішніх і зовнішніх зв'язків. Чітко окреслені і водночас складні, розріджені і просто-насичені - тут питання і відповідь, ставлення і життя здаються відвідувачеві тісно переплетеними. Такою була мета, таким є результат. Було сформовано ставлення, на поставлені таким чином питання кожен має відповісти для себе сам.

Fig. 132: Північно-західний вид (фото № 353-24)

ДЕТАЛІ ПРОЕКТУ:

Архітектор	Карл Шнайдер
Місце	Оберванген, муніципалітет Фішинген / Швейцарія
Проектування	1967 -71
Тривалість будівництва	1971 - 74
Витрати будівництво	на 92 000,- на одну чарунку
BGF	110 кв.м.
Страта:	Пан та пані Шнайдер за підтримки друзів; дерев'яні компоненти доставлені обрізаними за розміром; Гравійна покрівля, сантехнічні, електромонтажні роботи та роботи з листовим металом спеціалізованими компаніями
Плани та модель	Карл Шнайдер
Фото та ескізи	Клаус Брендле (1982 / 83)
Література:	

	- Шнайдер, Карл: Альтернативи в житловому будівництві. Занепокоєння та думки архітектора; в: Швейцарська технічна газета № 23 / листопад 1980, с. 1152 - Шнайдер, Карл: Альтернативна архітектура. Наприклад, терасові будинки Eichholzweid; в: Швейцарська технічна газета № 23 / листопад 1980, с. 1160

Незначні виправлення та всі виноски в липні 2023 року

Література:

- Шнайдер, Карл: Альтернативи в житловому будівництві. Занепокоєння та думки архітектора; в: Швейцарська технічна газета № 23 / листопад 1980, с. 1152
- Шнайдер, Карл: Альтернативна архітектура. Наприклад, терасові будинки Eichholzweid; в: Швейцарська технічна газета № 23 / листопад 1980, с. 1160

Незначні виправлення та всі виноски в липні 2023 року

Брендле, Клаус (неопублікований текст з ілюстраціями 1983 року)

.

¹: у "самобуді" майбутні користувачі та/або архітектори зводять будівлю власноруч.

²: житловий кооператив "Im Spitz" побудував тут альтернативний житловий проект у 1978 році (продовжений у 1981 році); архітектор Вальтер Штамм; див., наприклад, німецька будівельна газета (db) № 4 / 1982, с. 16f f

³: див. також студентські будинки в Штутгарті-Вайхінгені з архітектором Петером Хюбнером (ілюстрація № ... в BAM-Konstruktion&Form (KoFo) / 3.4.5.1.c./ <http://www.bauhaeusle.de/about.html> Stand 13.04.2018); Див. також житлові будинки в Мюнхен-Перлах архітекторів Thut & Thut (ілюстрація № ... у BAM-Konstruktion&Form (KoFo) /3.4.3.4.2.e./ <https://deu.archinform.net/arch/3005.htm> <https://deu.archinform.net/arch/3006.htm>

⁴: у муніципалітеті Фішинген, кантон Тургау (TG)

⁵: проект житлового будинку в Берні (Швейцарія) від архітекторів "Ательє 5" (1961)

---

⁶: німецько-швейцарський зменшувально-пестливий варіант слова "Hof"

⁷: 226 см: *побачити* Модулар від Ле Корбюзьє

⁸: легендарний, дуже простий автомобіль французької компанії Citroën, дах якого можна було згорнути (як рибну консервну банку).

назад до КоФо: ...

6 СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ДЖЕРЕЛ ТА ІЛЮСТРАЦІЙ

для МАБ „Містобудування“ (загальний для М 1-3)

Повний перелік ілюстрацій, фотографій та графічних зображень, а також медіаресурсів представлено у розділах „Список ілюстрацій“ та „Список медіаресурсів“, які розташовані на правій бічній панелі платформи еКниги.

Деякі з використаних у модулі посилань на інтернет-ресурси ведуть на вебсайти, де (на жаль) присутня реклама та інші публікації. Також наявні посилання на деякі статті з журналів, перед прочитанням яких потрібно сплатити невелику суму.

Використані скорочення:

Abb. = Abbildung = зображення

Aufl. = Auflage = видання

aus = entnommen aus = взято з

Bd. = Band = том

Bde. = Bände = томи

BV = Bauvorhaben = будівельний проєкт

bzgl. = bezüglich, bezogen auf = стосовно

dän. = dänisch = данською мовою

div. = diverse = різні

dld. = download = heruntergeladen am ... = дата завантаження...

dt. = deutsch = німецькою мовою

engl. = englisch = англійською мовою

et al. = et alii (lat.) = und andere = та інші

f = folio (lat.) = folgend = і наступна *

ff = folgenden, fortfolgend, nachfolgend = і наступні *

franz. = französisch = французькою мовою

Hrsg. = Herausgeber = видавник

in = enthalten in = розміщено в

Jg. = Jahrgang = рік видання

lat. = lateinisch = латинською мовою

no. = Nr. = Nummer = номер

o. = ohne = без

o. J. = ohne Jahresangabe = рік видання не зазначено

o. M. = ohne Masstab = без масштабу

philos. = Philosophie = філософія

Pkt. = Punkt (bei Aufzählung) = крапка (при переліченні)

port. = portugiesisch = португальською мовою

russ. = russisch = російською мовою

S. = Seite = сторінка *

s.a. = siehe auch = див. також

SS = Sommersemester = літній семестр

u.a. = unter anderem = крім того

u.ä. = und ähnlichem = і таке інше

ukrain. = ukrainisch = українською мовою

Vol. = volume (engl.) = Volumen (dt.) = Band = том

z.B. = zum Beispiel = наприклад

•

При посиланні на кілька сторінок з певного джерела у німецькомовних текстах та в списку літератури використовують таку скорочену форму:

- S. 32f = ця інформація / цитата стосується сторінки 32 та наступної сторінки 33
- S. 45ff = ця інформація / цитата стосується сторінки 45 та наступних сторінок, напр., до сторінки 54

A

Abel, Gottfried Friedrich: [Schloss Solitude] „Topographischer Plan der Gartenanlage“, gezeichnet 1777; Landesmuseum Württemberg (dld. 02.08.2017: <https://www.museum-digital.de/bawue/index.php?t=objekt&oges=180>).

Alfaro d'Alençon, Paola / Bauerfeind, Bettina / Konrad, Daniela (Hrsg.): Ephemere Stadtentwicklung. Neue Handlungsspielräume in der Planungskultur. Handbuch und Planungshilfe; Berlin 2017

Assmann, Aleida: Das Gedächtnis der Stadt; Reihe: Kleine Texte 73; Nachwort: Oxana Matychuk; Fotografien: Wolodymyr Huzul; *доступно двома мовами*: dt. | ukrain. / Аляйда Ассман: ПАМ'ЯТЬ МІСТА; Післямова: Оксана Матійчк; Berlin 2016

Atelier 5: Atelier 5. 26 ausgewählte Bauten; Zürich 1986

Augustinus, Aurelius: Was ist Zeit? (Confessiones XI / Bekenntnisse 11); eingeleitet, übersetzt und mit Anmerkungen versehen von Norbert Fischer; lat. | dt.; Hamburg 2000 | Августин Аврелий „Исповедь“; книга 11, глава 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://predanie.ru/avgustin-avreliy-blazhennyy/book/216244-isproved/>. – Дата перегляду: 13.06.2017. Примітка: Детальний огляд теми „Час“ можна знайти у wikipedia.

Bahrtdt, Hans Paul: Die moderne Großstadt. Soziologische Überlegungen zum Städtebau; Opladen 1998 (Ersterscheinung 1961)

B

Bahrtdt, Hans Paul: Die moderne Großstadt. Soziologische Überlegungen zum Städtebau; Opladen 1998 (*Ersterscheinung* 1961)

Berlin – Siemensstadt: http://www.stadtentwicklung.berlin.de/denkmal/denkmaale_in_berlin/de/weltkulturerbe/siedlungen/siemensstadt.shtml

Bianca, Stefano: Architektur und Lebensform im islamischen Stadtwesen. Baugestalt und Lebensordnung in der islamischen Kultur, dargestellt unter besonderer Verarbeitung marokkanischer Quellen und Beispiele; Zürich / München 1975

Bidermann, Assaf / Outram, Christine / Ratti, Carlo: Senseable Cities. Das digitale Netz der Stadt, Abschnitt „Rome | 2006“; *опубліковано в* Bauwelt Nr. 24 / 2011 (Thema: „*Virtuelle Stadt*“), S. 70

„*Big Box*“; *див. нижче*: „*Service-Architekturen*“

Bittner, Reiner / Bayrisches Landesamt für Denkmalpflege; *опубліковано в* Eidloth et al. (2013), S. 87f

Boeminghaus; Dieter (Verlag): Fussgängerzonen. Bereiche, Gestaltungselemente / Pedestrian Areas / Zone pour les piétons; Institut für Umweltgestaltung; dt. / engl. / franz.; Stuttgart 1977

BOENINGHAUS, D.: FUSS GÄNGER ZONEN;
Stuttgart 1927

DESIGN ELEMENTS
ELEMENTS DE DESIGN

	Bodenbelag	Floor covering	Pavé
	Begrenzung	Limit	Limitation
	Beleuchtung	Lighting	Eclairage
	Fassade	Facade	Façade
	Überdachung	Roof covering	Toit
	Verfügungsobjekt	Disposition Obj.	Objet de disposition
	Sitzgelegenheit	Seating facility	Siège
	Vegetation	Vegetation	Végétation
	Wasser	Water	Eau
	Spielobjekt	Playing object	Objet de jeu
	Kunstobjekt	Object of art	Objet d'art
	Werbeträger	Advertising	Réclame
	Infoträger	Information	Information
	Beschilderung	Sign posting	Plaque
	Fahne	Flag	Drapeau
	Vitrine	Show-case	Vitrine d'exposition
	Verkaufsstand	Sales stand	Stand des ventes
	Verkaufspavillon	Kiosk	Kiosque
	Ausstellungspavillon	Exhibition Pavilion	Pavillon d'exposition
	Tisch und Stühle	Table and chairs	Table et chaises
	Abfallbehälter	Waste bin	Réservoir des déchets
	Fahrradständer	Bicycle stand	Support pour bicyclettes
	Uhr	Clock	Pendule
	Briefkasten	Letter box	Boîte aux lettres
	Telefon	Telephone	Téléphone
	Automat	Automaton	Distributeur
	Toilette	Toilet	Toilette

Fig.:

Borchert, Klaus: Orientierungswerte für städtebauliche Planung; Institut für Städtebau und Wohnungswesen der deutschen Akademie für Städtebau und Landesplanung München (verдавн.); Arbeitsblätter 1 / 1974, 2-ге видання; München 1974

notice

незважаючи на старий рік видання, все ще є стандартною роботою з точки зору повноти та систематичності; однак багато значень застаріли, а нові функції відсутні; див. також нижче: Schröter, Frank

Brade, Isolde / Neugebauer, Carola (Hrsg.): Urban Eurasia. Cities in Transformation [engl.]; Berlin 2017

Braga, Andrea da Costa / Falcão, Fernando A. R.: Guia de Urbanismo, Arquitetura e Arte de Brasília; Fundação Bulcão; Brasília 1997

Brandi, Ulrike: Der Raum und das immaterielle Element des Lichtes (*Gespäch*); in: betonprisma. Beiträge zur Architektur; Ausgabe 104 / 2017, S. 12ff

Brandlhuber, Arno / Hönig, Tobias: Legislating Architecture – Gesetze gestalten; Reihe ARCH+ Feature Nr.50 / Mai 2016 [engl.]; Oktober 2016 [dt.] "(тематичний буклет)"

Brendle, Klaus: Städtischer Lebensraum. Stadt als sozial gestaltetes und gestaltendes

System; *опубліковано в* Städtebauliches Institut der Universität Stuttgart (видавн.): Einführung Städtebau. Arbeitsmaterialien; 3-тє видання; Stuttgart 1990, S. 67ff

Brendle, Klaus: Stadtgestaltung. Einführung – Inhalte – Beispiele; *опубліковано в* Städtebauliches Institut der Universität Stuttgart (видавн.): Einführung Städtebau. Arbeitsmaterialien; 3-тє видання; Stuttgart 1990, S. 165ff

Brendle, Klaus: Vom Ganzen ins Kleine. Innerstädtische Freiraum-Planung für Lüz / Mecklenburg; *опубліковано в*: Standort. Zeitschrift für Angewandte Geographie; № 4, 1997, S. 25ff

Brendle, Klaus: Stadt im Taumel. Carnival und Stadtgestaltung in Recife; *опубліковано в* Schönhammer, Rainer (видавн.): Körper, Dinge und Bewegung. Der Gleichgewichtssinn in materieller Kultur und Ästhetik; Wien 2009, S. 187ff

Brendle, Klaus – div. Literatur und Quellen:

- *див.* DAG „Milieu“ (1977)

- *див.* Università di Firenze (...) / Universität Stuttgart – Städtebauliches Institut (видавн.): (...) Stadtgestaltung, Lehrerfahrten; Ausstellungskatalog (drei-sprachig); dt. Beitrag: Klaus Brendle; Firenze 1986, S. 125ff

- *див.* Senat der Hansestadt Rostock (1991)

- k.brendle – plan.buero a&a: Stadtgestalterische Voruntersuchung zur Gestaltung des Schelfmarktes und des Schelfkirchenplatzes in Schwerin; Lübeck / Schwerin 1992

- k.brendle – plan.buero a&a: Wettbewerbs- und Planungsskizzen: *für* Freiraumplanung Lüz / Mecklenburg (1992 – 2003), Lübeck Fleischhauerstrasse und Huxstrasse (2003 – 2007), Reutlingen (2006) und *für* Helsinki (2007) inkl. Fotografien

- *див.* CHESF (видавн.): Rodelas (...) (2009)

- „Часові рівні...“; ескіз та текст від 23.11.2011

- *див.* Seminar-Arbeitsgruppe „Planen und Bauen in Osteuropa“ (2015)

- *див.* Hollstein / Paustian (2017)

- *див. також* модуль з аналізу будівництва „Конструкція+форма“ (МАН КоФо) (2023)

- усі фото, ескізи, графіки та рисунки без зазначення джерела: Клаус Брендле

- *див. також*: <https://independent.academia.edu/KlausBrendle>

Brenner, Klaus Theo: Die schöne Stadt. Handbuch zum Entwurf einer nachhaltigen Stadtarchitektur; Berlin o.J.

Bürklin, Thorsten / Peterek, Michael: Stadtbausteine; Basel 2008

Bykov, Alex / Burlaka, Oleksandr / Radynski, Oleksiy (*Autoren*): "Superstructure": 11 Projects That Defined Kiev's Soviet Modernism; <http://www.archdaily.com> / (dld. 29.03.2015)

C

Candilis, Georges / Josic, Alexis / Woods, Shadrach / Schiedhelm, Manfred (*Architekten*): Erdgeschoss-Gesamt-Lageplan [vom Titelblatt der *Bauwelt* im Februar 1964]; wiedergegeben in: *Bauwelt* Nr. 13 / 2010, S. 6

Carvalho, Lygia Nunes: As Políticas Públicas de Localização da Habitação de Interesse social induzindo a Expansão urbana em Aracaju-SE; Masterarbeit an der Faculdade de Arquitetura e Urbanismo, Universidade de São Paulo; São Paulo 2013, S. 61 und Karte 1 (S. 63)

CHESF (видавн.): Rodelas. Cartilha dos Bens Patrimoniais da Natureza e da Cultura; Betânia Brendle / Klaus Brendle (Projektbearbeitung / Gestaltung); Klaus Brendle (Aquarelle, Skizzen); Betânia Brendle / Klaus Brendle (Fotografien); Recife – Pernambuco, Brasilien; Dezember 2009

Confessiones XI, 14; *дуб.* Augustinus, Aurelius

Conrads, Ulrich (видавн.): Programme und Manifeste zur Architektur des 20. Jahrhunderts; zusammengestellt und kommentiert von Ulrich Conrads; Reihe *Bauweltfundamente* Nr. 1; Braunschweig 1975

Conrads, Ulrich: Umwelt Stadt. Argumente und Lehrbeispiele für eine humane Architektur; Reinbek 1974

Cullen, Gordon: The Concise Townscape; Reprint; London / Singapore / Sydney / Wellington 1988

D

DAG „Milieu“ – Brendle, K. / Geyer, Th. / Hagelstein, M. / Juranek, D.: „Milieu – Begriffsklärung, Analyse und Rekonstruktion an einem Beispiel in Stuttgart-Ost“; Diplomarbeit am Städtebaulichen Institut und Institut für Grundlagen der Modernen Architektur an der Universität Stuttgart, 3 Bde.; Stuttgart 1977

Darboune & Darke Architekten; *дуб.* Kirschenmann / Muschalek (1977), S. 74ff

Denk, Andreas: Mitten im Werktag. Mit Hans Stimmann sprach Andreas Denk; *опубліковано в der architekt* Nr. 2 / 2017, S. 58ff

E

„*Edifício Luciano Costa*“ | Haus „Luciano Costa“: 5 Abb.-Quellen *nach*: Cabral, Renata: E o Iphan retirou o véu da noiva e disse sim. Ecletismo e modernismo no edifício Luciano Costa; *опубліковано в*: Anais do Museu Paulista; No. Série Volume 18, No. 2, S. 123ff, Juli – Dezember 2010:

- „Banco River Plate“ [*Bankname; desweiteren sind zwei Strassennamen und der Bundesstaat Pernambuco angegeben*], Ansichtskarte mit Schreibtext von 1919; Sammlung der Fundação Joaquim Nabuco (*Stiftung*), Recife / Brasilien
- Gutachten von José Aguilera, Archiv 5a SR – Iphan / Ministério de Cultura [*Denkmalbehörde*], Recife / Brasilien
- Gebäude-Erdgeschossplan; zweite Renovierungsplanung [*diverse Stempel der Stadtverwaltung Recife und staatlichen Verwaltung (von Pernambuco); die neue Fassade aus Betonrahmen und cobogó (port.; Gittersteine, gelb hinterlegt vom Autor) dargestellt ausserhalb vor der Putzfassade mit parallel gestrichelten Linien*]; Archiv 5a SR – Iphan / Ministério de Cultura, Recife / Brasilien
- (...) *während der Fassaden-Abrissarbeiten*; Fotografie 2006 von Fátima de Campello
- Gebäude-Sanierung 2008, Aquitectos Lopes & Valadares; Fotografie: Lopes & Valadares, Olinda; dld. 10.04.2020 / <https://www.lopesvaladares.com.br/portf%C3%B3lio-digital/monumentos-p%C3%ABlicos/edif%C3%ADcio-luciano-costa/>

Eichwede, Lara / Ax, Bernd / Tamke, Martin / Zorembik, Sonja (Hrsg.): ArchXchange. Berlin and Moskow. Cultural Identity Through Architecture (engl. | dt.); Berlin 2006 – *Beitrag von magma architecture (Architekturbüro)*, S. 70ff.

Eidloth, Volkmar / Ongyerth, Gerhard / Walgern, Heinrich: Handbuch Städtebauliche Denkmalpflege. Im Auftrag der Vereinigung der Landesdenkmalpfleger in der Bundesrepublik Deutschland; Berichte zu Forschung und Praxis der Denkmalpflege in Deutschland Nr. 17; Petersberg 2013

F

Feldtkeller, Andreas: Die zweckentfremdete Stadt. Wider die Zerstörung des öffentlichen Raums; Frankfurt / Main; 2. Auflage 1995

Franke, Joachim: Stadtbild – Zum Erleben der Wohnumgebung; *in*: Stadtbauwelt Nr. 24 / 1969, S. 292ff

Frampton, Kenneth: Die Architektur der Moderne. Eine kritische Baugeschichte; 1. Auflage der überarbeiteten und erweiterten Neuausgabe in deutscher Sprache (8. Auflage); München 2010

G

Gehl, Jan / Svarre, Brigitte: Leben in Städten. Wie man den öffentlichen Raum untersucht; Basel 2016

„Geschichte des Wohnens“; 5 Bände mit unterschiedlichen Hrsg.: Dirlmeier, Ulf / Flagge, Ingeborg / Hoepfner, Wolfram / Kähler, Gert / Reulecke, Jürgen; Stuttgart 1996 – 1999

H

Hamburger Senat (Hrsg.): Großhamburg. Denkschrift des Hamburger Senats; Hamburg 1921

Herrmann, Thomas: Stadtbausteine. Bauwerke als „Halbzeug“ des Städtebaus; in: Städtebauliches Institut der Universität Stuttgart (Hrsg.): Einführung Städtebau. Arbeitsmaterialien; 3. Auflage; Stuttgart August 1990, S. 49ff

Hollstein, Theresa / Paustian, Maren: Mailand – „Geometrische Strukturen“ (*Strassennetz-Formationen, Strassenachsen und Monumente in der Kernzone*); Studienarbeit (*Ausschnitt*) aus der Lehrveranstaltung „Praxis der Stadtbildplanung“; Betreuung: K. Brendle; Seminar an der FH Lübeck im SS 2017

Holub, Barbara; *siehe*: BauAnalyseModul „Allgemeine Einleitung“ (1.6.2.) – *Fotografie* „Loggia“ (ca. 1982); Abb. „Mensch & Stadtgestalt“, *siehe in* Università di Firenze – Facoltà di Architettura / (...) 1986, S. 126

Humpert, Klaus: Einführung in den Städtebau; Stuttgart / Berlin / Köln 1997

Hyde, Rory: Future Practice: Conversations from the Edge of Architecture; New York / London 2012

I

J

Jäger, Frank Peter (Hrsg.): Berlin – Die Schönheit des Alltäglichen. Urbane Textur einer Großstadt; Berlin 2017 (*mit zahlreichen Fotografien*)

Johnson, Uwe: Jahrestage. Aus dem Leben von Gesine Cresspahl [*Roman*]; Frankfurt / Main 1988

Judah, Gerry: „Inspiration 911“ (2015) – Porsche-Skulptur vor der Fabrik in Stuttgart-Zuffenhausen (Deutschland)

K

Kaule, Giselher: „Stadtvegetation“; *Auszug aus*: Stadt, Kultur, Natur. Bericht der Kommission „Architektur und Städtebau“, erstellt im Auftrag der Landesregierung von Baden-Württemberg; August 1987; *in*: Städtebauliches Institut (Hrsg.): Einführung Städtebau. Arbeitsmaterialien; Universität Stuttgart; 3. Auflage 1990, S. 95ff

„Kinderfreundliche Stadt“: z.B. die Stadt Herten *siehe in*: www.mehr-freiraum-fuer-kinder.de Stand 08.06.2017; z.B. *Stadtwahrnehmung für Kinder*, *siehe z.B.*: www.stadtsache.de Stand 03.06.2017

Kirschenmann, Jörg C. / Muschalek, Christian: Quartiere zum Wohnen. Bauliche und sozial-räumliche Entwicklung des Wohnens. Wohnquartiere aus dem 3. Viertel des 20. Jahrhunderts als Stadtumbau, Stadterweiterung, Stadtneubau mit Analyse der Wohnbaustrukturen; Stuttgart 1977

Koliadynskyy, Pavlo; *siehe bei* Dzhaman, Vasyl (2015) *bei der Chernivtsi-Quellenangabe*

Koolhaas, Rem / Mau, Bruce; *siehe* Office for Metropolitan Architecture (1995)

Kostof, Spiro: Geschichte der Architektur; Bd. 1 – 3; Stuttgart 1992 / 1993

Kröber, Günter: Das städtebauliche Leitbild zur Umgestaltung unserer Städte. Dargestellt am Beispiel der Stadt Halle; Berlin 1980

"L "

Landesdenkmalamt Berlin (Hrsg.): Siedlungen der Berliner Moderne. Eintragung in die Welterbeliste der UNESCO | Berlin Modernism Housing Estates. Inscription on the UNESCO World Heritage List; [dt. | engl.]; 2. Auflage; Berlin 2009 – *siehe* Siedlung “Siemensstadt”; Stadtkarte S. 64f / http://www.stadtentwicklung.berlin.de/denkmal/denkmale_in_berlin/de/weltkulturerbe/siedlungen/siemensstadt.shtml

Lange, Ralf: Architekturführer Hamburg; Stuttgart 1995

Lissitzky, El (Eliezer): „Lenin-Tribüne“ (*Zeichnung* 1920) – Tretjakow-Galerie, Moskau

Lynch, Kevin A.: Das Bild der Stadt; Bauweltfundamente Bd. 16; Gütersloh / Berlin / München 1968 | Линч К. Образ города / Пер. с англ. В.Л. Глазычева; Сост. А. В. Иконников; Под ред. А. В. Иконникова. - М.: Стройиздат, 1982. - 328 с., ил. - Перевод изд.: The Image of the City/ Kevin Lynch. - The M. I. T. Press.

M

Mäckler, Christoph / Fietz, Frank Paul / Göke, Saskia (Hrsg.): Stadtbausteine: Elemente der Architektur; Reihe Bücher zur Stadtbaukunst Bd. 8; Berlin 2016

magma architecture (*Architekturbüro*), “Kulturfabrik” (...); *siehe* Eichwede, Lara *et al.* S. 70ff.

Magnago-Lampugnani, Vittorio: Architektur und Vergangenheit. Das Gestern gibt Antwort auf Fragen von heute. Die Geschichte muss wiedererkannt, aufgenommen und verarbeitet werden; *in*: Baukultur (*Erstausgabe o. Nr.*) 1979, S. 5ff [*der Autorname dort mit Druckfehler!*]

May, Ernst: Wohnhochhaus in Lübeck / Deutschland; Fotografie *aus*: Merian Nr. 6 / 1964, S. 47; Fotograf/en: Gerhard und Froken Bolle

Meyder, Simone / Hopfner, Karin / Hahn, Martin / Simon-Philipp, Christina / Geiger-Schmidt, Edeltrud: Verdichtete Siedlungen der 1960er und 1970er Jahre. Ein Inventarisationsprojekt im Regierungsbezirk Stuttgart; *in*: Denkmalpflege in Baden-Württemberg. Nachrichtenblatt Nr. 2 / 2011, S. 87ff dld.: <http://journals.ub.uni-heidelberg.de/index.php/nbdpfbw/article/view/12132/5974>

Miljøministeriet Planstyrelsen i samarbejde med Roskilde Kommune: Roskilde. Bevaringsvææi byer og bygninger 1990; Kopenhagen 1990

Miljutin, Nikolai Alexandrowitsch: Sozgorod. Die Planung der neuen Stadt.1930; Basel / Berlin / Boston 1992

N

Norberg-Schulz, Christian: Genius Loci. Landschaft, Lebensraum, Baukunst; Stuttgart 1982

„Normalität im Bauen“ – Baumeister Nr. 2 / 1980 (*Themenheft*), S. 122ff *und div.* Beiträge: S. 131ff; *s.a.* Paulhans Peters

O

Office for Metropolitan Architecture (OMA) / Koolhaas, Rem / Mau, Bruce; Sigler, Jennifer (editing): S,M,L,XL; Rotterdam 1995

P

Pahl-Weber, Elke / Schwartz, Frank (*Editors*): Space, Planning, and Design. Integrated Planning and Design Solutions for Future Megacities; Reihe Future Megacities, Vol. 5; [engl.]; Berlin 2014

Park, Robert E.: The City: Suggestions for the Investigation of Human Behaviour in the Urban Environment; *in*: The American Journal of Sociology, Vol. 20, No. 5 (März 1915), S. 577ff

Park, Robert E.: The City: Suggestions for the Investigation of Human Behaviour in the Urban Environment; *in*: Park, Robert E. / Burgess, Ernest W. / McKenzie, Roderick D.: The City; The University of Chicago, Chicago 1925 / Reprint 1984, S. 1

Peters, Paulhans: Bauen: alltäglich und normal. Zur Architektur der achtziger Jahre. Kommentar (dt. | engl.); in: Baumeister Nr. 2 / 1980, S. 122ff; s.a. „Normalität im Bauen“

Prinz, Dieter: Städtebau; Bd. 1 – 2; Stuttgart / Berlin / Köln / Mainz 1980 und 1984

R

Renner, Robin: Urban Being. Anatomy & Identity of the City; engl. | dt.; Salenstein, Schweiz 2017

Rossi, Aldo: Die Architektur der Stadt. Skizze zu einer grundlegenden Theorie des Urbanen; Düsseldorf 1973

S

Sant'Elia, Antonio / Marinetti, Filippo Tomaso: Futuristische Architektur (1914); in: Conrads, Ulrich (Hrsg.): Programme und Manifeste zur Architektur des 20. Jahrhunderts; zusammengestellt und kommentiert von Ulrich Conrads; Reihe Bauweltfundamente Nr. 1; Braunschweig 1975, S. 32 | Степанова А.А., 2014, «Закат Европы» Освальда Шпенглера в философском и литературоведческом дискурсе, «Polilog. Studia neofilologiczne», No 4, с. 5 – 20.

Schröter, Frank: (*private website*) www.dr-frank-schroeter.de mit *aktuell zusammengestellten Orientierungswerten*: Orientierungswerte (Richtwerte) für die Planung (Stand 14. März 2017); *siehe auch*: Borchert, Klaus: Orientierungswerte für städtebauliche Planung (...) 1974

Schumacher, Fritz: „Schema der natürlichen Entwicklung des Organismus – Hamburg“ / Deutschland; Zeichnung (1919); in: Großhamburg. Denkschrift des Hamburger Senats; Hamburg 1921, S. 38; Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, CC BY-SA 4.0 ; dld. http://www.sub.uni-hamburg.de/ContentServer_20170811_222407.pdf

Schwalbach, Gerrit: Stadtanalyse; Basel / Boston / Berlin 2009

Seminar-Arbeitsgruppe „Planen und Bauen in Osteuropa“: Blücher, Thilo von / Claußen, Bente / Detjens, Annika / Eisele, Yvonne / Gavryliuk, Mariana / Hamann, Paul / Hammer, Jan / Hesse, Philipp / Höper, Kathleen / Kaludzinski, Joschka / Töpfer, Jan / Walther, Janna; *Betreuung*: K. Brendle, FH Lübeck; Sommersemester 2015 [Hinweise: *Abb. des vorläufigen Seminar-Arbeitsergebnis*; *Karten sind verkleinert o.M.*; *Flussverläufe des Pruth werden auf den vier Karten in blau graphisch uneinheitlich dargestellt*]; Bearbeitungsstand 13.05.2015

Senat der Hansestadt Rostock / Hanseatische Gesellschaft / Bund Deutscher Architekten (Hrsg.): Die Hansestadt Rostock im Europa der Zukunft. Internationaler Planer- und Architekten-Workshop Rostock 1991. Dokumentation; Rostock 1991, S. 53 [Skizze: K. Brendle]

„Service-Architekturen. Von Korridoren und Black Boxes, Big Boxes und logistische Landschaften“ – ARCH+ Nr. 205, Zeitschrift für Architektur und Städtebau, März 2012 (Themenheft)

Siedler, Jobst; *zitiert nach*: Bussmann, Kerstin: Erinnerungstrunkene Räume – für heute und morgen; *in*: Modulør No. 7 / 2015, S. 68

Sonderforschungsbereich 230 der DFG „Natürliche Konstruktionen. Leichtbau in Architektur und Natur“ – Universität Stuttgart und Tübingen: Prozesse der Entstehung und Veränderung ungeplanter Siedlungen I, II; Teilprojekt C 2a „Natürliche Prozesse – Haus und Stadt“; Konzepte SFB 230, Heft 23 und 25; Bd. 1, 2; Stuttgart Juni 1986

T

Trieb, Michael / Schmidt, J. Alexander / Buch, Felicitas / Paetow, Stefan / Strobel, Richard: Wege zur Erhaltung und Gestaltung des Ortsbildes. Denkmalpflege, Ortsbildplanung und Baurecht; Stuttgart 1988

U

V

Vereinigung der Landesdenkmalpfleger in der Bundesrepublik Deutschland / Arbeitsgruppe Städtebauliche Denkmalpflege: Stadt. Land. Fluss. Städtebauliche Denkmalpflege in Deutschland; Ausstellungs- und Begleitheft; Wiesbaden 2010 (*kostenlose Broschüre*); dld. http://www.vdl-denkmalpflege.de/fileadmin/dateien/Brosch%C3%BCren/2010_Stadt_Land_Fluss.pdf

„Virtuelle Stadt“ – Bauwelt Nr. 24 / 2011 (Themenheft, u.a. über Big Data-Chancen und -Folgen)

W

Wiener, Norbert: The Human Use of Human Beings. Cybernetics and Society [1950]; London 1989 dld. https://archive.org/stream/NorbertWienerHumanUseOfHumanBeings/NorbertWienerHuman_use_of_human_beings_djvu.txt 07.07.2017); *nicht identische* dt. Ausgabe: Wiener, Norbert: Mensch und Menschmaschine. Kybernetik und Gesellschaft; 4. unveränderte Auflage (1. Auflage 1952); Frankfurt / Main o. J. [erschienen nach 1966] | Винер Н. Кибернетика и общество [Электронный ресурс]: Пер. с англ. – М.: Издательство иностранной литературы, 1958. – Режим доступа : <http://>

grachev62.narod.ru/wiener/cybsoc05.htm | див. Екскурс №6. Кібернетика & свобода (Містобуд.-2)

Wittgenstein, Ludwig: Philosophische Untersuchungen; Frankfurt am Main 1971 (*über „Familienähnlichkeit“ siehe Phil.Unters. Nr. 67*)

Wolfrum, Sophie (Hrsg.): Platzatlas. Stadträume in Europa; Basel 2015

Wurman, Richard Saul: Cities: Comparisons of Form and Scale. Models of 50 significant towns and cities to the scale of 1:43,200 or 1" = 3,600'; Philadelphia, Pennsylvania 1974

X, Y

Z

Інша література:

A - Z

Albers, Gerd: Stadtplanung. Eine praxisorientierte Einführung; Darmstadt 1996

Albers, Gerd / Wékel, Julian: Stadtplanung: eine illustrierte Einführung; Darmstadt 2008

Benevolo, Leonardo: Die Geschichte der Stadt; Frankfurt / New York 1990

Bernoulli, Hans: Die Stadt und ihr Boden. Mit dem Stichwort „Bodenreform“ von Klaus Novy; Basel / Berlin / Boston 1991

Braam, Werner: Stadtplanung. Aufgabenbereiche – Planungsmethodik – Rechtsgrundlagen; 3. Auflage; Düsseldorf 1999 [*siehe trotz fehlender Aktualität insbesondere: Rechtsgrundlagen / Instrumentarium / Bauleitplanung / Erschliessung / Ver- und Entsorgung*]

Burckhardt, Lucius: Warum ist Landschaft schön? Die Spaziergangswissenschaft; Ritter, Markus / Schmitz, Martin (Hrsg.); 4. Auflage; Kassel 2015

Curdes, Gerhard: Stadtstruktur und Stadtgestalt; Stuttgart / Berlin / Köln 1993

Denk, Andreas: Räume für Jäger und Sammler; *in: der architekt* Nr. 5 / 2016, S. 1 (Wiederabdruck *in: der architekt* Nr. 5 / 2021, S. 60f (*siehe insbesondere über: „Raumketten“*))

Eberle, Dietmar / Simmendinger, Pia: Von der Stadt zum Haus. Eine Entwurfslehre | From City to House. A Design Theory; deutsch | englisch; Zürich 2007

Feder, Gottfried: Die neue Stadt. Versuch der Begründung einer neuen Stadtplanungskunst aus der sozialen Struktur der Bevölkerung; Berlin 1939

Fingerhuth, Carl: Learning from China: The Tao of the City; Basel 2004

- Greve, Uwe: Haus- und Wohnwesen in deutschen Landschaften; Bd. 1; Graw, Ansgar / Lewanowski, Kai / Mey, Christoph / Mrozek, Fedor (Mitarbeit); Husum 2002
- Gruber, Karl: Die Gestalt der deutschen Stadt – Ihr Wandel in der geistigen Ordnung der Zeiten; München 1952 [*K. Grubers stadtbaugeschichtliche Erklärung der Stadtstruktur-Entstehung der Lübecker Altstadt hat sich inzwischen als falsch erwiesen.*]
- Howard, Ebenezer: Garden Cities of Tomorrow; London 1894 (Ausgabe 1902) dld. <https://archive.org/details/gardencitiestom00howagoog>
- Humpert, Klaus / Schenk, Martin: Entdeckung der mittelalterlichen Stadtplanung; Stuttgart 2001
- Meyer, Hannes: Bauen und Gesellschaft. Schriften, Briefe, Projekte; Meyer-Bergner, Lena (Hrsg.); Winkler, Klaus-Jürgen (Bearbeitung und Einführung); Fundus-Bücher 64/65; Dresden 1980
- Mueller-Haagen, Inga / Simonsen, Jörn / Többen, Lothar: Die DNA der Stadt. Ein Atlas urbaner Strukturen in Deutschland; Mainz 2014
- Müller, Jörg: Alle Jahre wieder saust der Presslufthammer nieder. Oder: Die Veränderung der Landschaft; Aarau / Frankfurt am Main 1973
- Mumford, Lewis: Die Stadt. Geschichte und Ausblick; München 1979
- Reicher, Christa: Städtebauliches Entwerfen; Wiesbaden 2012
- Rowe, Colin / Koetter, Fred: Collage City. Geschichte und Theorie der Architektur; Basel / Oxford / Stuttgart 1984
- Schenk, Leonhard: Stadt entwerfen. Grundlagen – Prinzipien – Projekte. Mit Beiträgen von Oliver Fritz, Rolo Fütterer und Markus Neppi; Basel 2013
- Sörgel, Herman: Architektur Ästhetik. Theorie der Baukunst. (München 1921); mit einem Nachwort zur Neuausgabe von Jochen Meyer; Nachdruck; Berlin 1998
- Speidel, Manfred (Hrsg.): Natur und Fantasie; Berlin 1995
- Strobel, Richard / Buch, Felicitas: Ortsanalyse. Zur Erfassung und Bewertung historischer Bereiche; Arbeitsheft 1 – Landesdenkmalamt Baden-Württemberg; Stuttgart 1986
- Trieb, Michael: Stadtgestaltung. Theorie und Praxis; Bauweltfundamente Nr. 43; Düsseldorf 1974
- Università di Firenze – Facoltà di Architettura / The University of Nottingham – Department of Architecture / Technische Hochschule Darmstadt – Fachbereich Architektur / Universität Stuttgart – Städtebauliches Institut (Hrsg.): Progettazione urbana, esperienze didattiche / Urban Architecture, Teaching Experience / Stadtgestaltung, Leh-

rerfahrungen; Ausstellungskatalog; (*drei-sprachig*); dt. Beitrag: Klaus Brendle; Firenze 1986

Urhahn, Gert / Bobić, Miloš: A Pattern Image. A typological Tool for Quality in urban planning; Wageningen 1994

Welzbacher, Christian: Monumente der Macht. Eine politische Architekturgeschichte Deutschlands 1920 – 1960; Berlin 2016

Енциклопедії, довідники тощо..:

Barck, Karlheinz / Fontius, Martin / Schlenstedt, Dieter / Wolfzettel, Friedrich (Hrsg.): Ästhetische Grundbegriffe. Studienausgabe; 7 Bde.; Stuttgart 2005 / 2010

Словник української мови: в 11 томах. - Том 11, 1980

Dorsch, Friedrich: Psychologisches Wörterbuch; Dorsch, F. / Bergius, R. / Ries, H. / u.a. (Hrsg.); 10. neubearbeitete Auflage; Bern / Stuttgart / Wien 1982 [*inzwischen in 20. Auflage erschienen*]

Duden. Online Wörterbuch: www.duden.de Stand 06.09.2017 / 2023

Hörrisch, Jochen: Theorie-Apotheke. Eine Handreichung zu den humanwissenschaftlichen Theorien der letzten fünfzig Jahre, einschließlich ihrer Risiken und Nebenwirkungen; Frankfurt am Main 2010 [*einfach zu lesende, kurzgefasste philosophische Grundlagen-Literatur zur Erkenntnis- und Wissenschaftstheorie*]

Hotzan, Jürgen / Schreiber, Joachim / Urich, Florian: dtv-Atlas Stadt. Von den ersten Gründungen bis zur modernen Stadtplanung; München 1994

Jocher, Thomas / Loch, Sigrid (Hrsg.): Raumpilot. Grundlagen; Ludwigsburg / Stuttgart / Zürich 2010; [*kostenloser*] dld.: <https://www.wuestenrot-stiftung.de/publikationen/raumpilot-grundlagen-pdf> [Hinweis: *Die weiteren 3 Bände befassen sich jeweils mit den generellen Nutzungsweisen: „Arbeiten, Lernen, Wohnen“*] Stand 14.05.2018

Klaus, Georg / Buhr, Manfred: Philosophisches Wörterbuch; 2 Bde.; Berlin 1972 [*хоча і з реально-соціалістичною орієнтацією, але всеохоплюючою, ґрунтовною та описовою*]

Mittelstraß, Jürgen: Enzyklopädie Philosophie und Wissenschaftstheorie; Bd. 1 – 3; Mannheim / Wien / Zürich und Stuttgart / Weimar 1980 – 1996

Pfeifer, Wolfgang: Etymologisches Wörterbuch des Deutschen; Berlin 2012

Seidl, Ernst (Hrsg.): Lexikon der Bautypen. Funktionen und Formen der Architektur; Reclam Sachbuch; durchgesehene und aktualisierte Ausgabe 2012; Stuttgart 2012

Wörterbuch der Architektur (2012). Reclams Sachbuch; 14. durchgesehene Auflage; Stuttgart 2012 Wormuth, Rüdiger / Schneider, Klaus-Jürgen (Hrsg.): Baulexikon. Erläuterung wichtiger Begriffe des Bauwesens; 3. aktualisierte und erweiterte Auflage; Berlin / Wien / Zürich 2016

Стандарти, рекомендації тощо.:

Baunutzungsverordnung (BauNVO): *siehe* <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/baunvo/gesamt.pdf> [*neugefasst durch Bekanntmachung vom 21.11.2017 I 3786; zuletzt geändert durch Art. 3 G v. 4.1.2023 I Nr. 6. – Seit 2017 gibt es die neue Gebietskategorie „Urbane Gebiete“.*] Stand 2023

DIN EN 15898 – Erhaltung des kulturellen Erbes – Allgemeine Begriffe; Conservation of Cultural Heritage – Main General Terms and Definitions; Conservation des biens culturels – Principaux termes généraux; dreisprachige Fassung: Deutsch, Englisch, Französisch; Berlin 2020-02 (<https://www.beuth.de/de/norm/din-en-15898/313835675>)

Forschungsgesellschaft für Straßen- und Verkehrswesen (Hrsg.): Empfehlungen für Planung und Betrieb des öffentlichen Personennahverkehrs; Ausgabe 2010; Köln 2010 (website: www.FGSV.de/portal.html) – *Screenshot-Auszug* Pkt. 3.2. Haltestelleneinzugsbereich (Радіус доступу до автобусних зупинок); S. 8

3.2 Haltestelleneinzugsbereich

Die Größe von Haltestelleneinzugsbereichen (Luftlinie) wirkt sich direkt auf die Erschließung eines Gebietes durch den ÖPNV aus, weil damit die maximal zumutbare Länge des Fußweges vom Ausgangspunkt zur EinstiegsHaltestelle bzw. von der Ausstiegshaltestelle zum Zielort definiert wird. Dabei gilt eine bewohnte Fläche als erschlossen, wenn mindestens 80 % der Bebauung in die Haltestelleneinzugsbereiche entfallen.

In den meisten Richtlinien, Empfehlungen oder Leitlinien (z. B. [2, 3]) werden zur Größe der Haltestelleneinzugsbereiche quantitative Angaben gemacht, die sich nicht grundsätzlich voneinander unterscheiden. Die wichtigsten Definitionen sind in der Anlage 7.2 zusammengestellt.

Die Tabelle 5 enthält als Kompendium aus den Einzelangaben die Empfehlung für Haltestelleneinzugsbereiche, wobei der Raumbezug nur durch die Angabe der Gemeindezentralität dargestellt wird. Eine weitere Untergliederung nach Agglomerationsraum, verstädertem und ländlichem Raum ist hier nicht erforderlich. Es kann davon ausgegangen werden, dass mit zunehmendem Zentralitätsgrad die Einwohnerdichte anwächst, weshalb die Größe der Haltestelleneinzugsbereiche entsprechend geringer wird (höhere Einwohnerdichte führt zu einer größeren flächenbezogenen Nachfrage).

Bei einem Umwegfaktor von 1,2 und einer durchschnittlichen Gehgeschwindigkeit von $70 \text{ m/min} = 4,2 \text{ km/h}$ errechnen sich über die in der Tabelle 6 angegebenen Haltestelleneinzugsbereiche die in der Tabelle 6 angegebenen Fußwegzeiten. Allerdings werden längere Wege zur Haltestelle vielfach nicht mehr zu Fuß, sondern mit anderen Verkehrsmitteln (z. B. dem Fahrrad) zurückgelegt.

Tabelle 7: Erreichbarkeit zentraler Orte

Nächster zentraler Ort	Erreichbarkeit in Minuten		
	im Agglomerationsraum	im verstäderten Raum	im ländlichen Raum
OZ	≤ 60	≤ 75	≤ 90
MZ	≤ 30	≤ 37,5	≤ 45
UZ	≤ 20	≤ 25	≤ 30

Fig.:

Інші джерела:

Googlemaps: senkrechte Luftbilder (*dld.-Datum, siehe jeweils bei den Abbildungen*)

Landesvermessungsamt Baden-Württemberg: Topographische Karten Nr. 7120 (von 1973) und Nr. 7320 (von 1969); M 1:50000 (*Kartenausschnitte*)

Wohnfunktion, siehe auch z.B. (Stand 2017):

- Museum für Alltagskultur, Waldenbuch (Deutschland) – “Wohnwelten”: www.museum-der-alltagskultur.de

Tabelle 5: Haltestelleneinzugsbereiche (Luftlinie)

Gemeindeklasse	Haltestelleneinzugsbereich (m)	
	Bus/Strab*	SPNV**
OZ	300 bis 500	400 bis 800
MZ	300 bis 500	400 bis 800
UZ	400 bis 600	600 bis 1 000
G	500 bis 700	800 bis 1 200

In den Außenbereichen der Zentren sind auch größere Einzugsbereiche möglich.
 * Strab = Straßenbahn
 ** SPNV = Schienenpersonennahverkehr

Tabelle 6: Fußwegzeiten in Abhängigkeit von Haltestelleneinzugsbereichen

Haltestelleneinzugsbereich (m)	Fußwegzeit (min)
300	5
400	7
500	8,5
600	10
700	12
800	14
1 000	17
1 200	21

3.3 Erreichbarkeit

Die Erreichbarkeit eines benschabten gleichen oder höher-rangigen zentralen Ortes von einem Ort beliebiger Zentralität (G, UZ, MZ) aus ist in der Tabelle 7 angegeben. Dabei entspricht die Erreichbarkeit der Reisezeit. Die Erreichbarkeit in ländlichen Räumen wird entsprechend der „Richtlinien für integrierte Netzgestaltung“ (RIN) [9] im öffentlichen Verkehr definiert. Für Agglomerationsräume werden die Werte der RIN im motorisierten Individualverkehr gewählt, weil in dieser Raumkategorie keine Unterscheidung zwischen ÖPNV- und MIV-Erreichbarkeit gemacht wird. Für verstäderte Räume werden Zwischenwerte gewählt.

- Museum „Den Gamle By“ in Aarhus (Dänemark) – dänische Wohnkultur: <http://www.dengamleby.dk/> (Stand 16.08.17)

Чернівецька література та джерела:

Chekhovsky, Ihor: A Tour of Chernivtsi and Bukovyna; Kiew 2008

Dzhaman, Vasyl / Koliadynskyy, Pavlo: Big Towns. Territorial-Functional Organization and Strategy of Development (in the Case of Chernivtsi); engl.; Saarbrücken 2015 | Колядинський, П. В. Територіально-функціональна організація та стратегія розвитку великого міста (на прикладі міста Чернівці) [Текст] : автореферат... канд. географічних наук, спец.: 11.00.02 - економічна та соціальна географія / Колядинський П. В. – Чернівці : МОН, молоді та спорту Укр. Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2012. – 20 с.

Frunchak, Svitlana: The Making of Soviet Chernivtsi: National “Reunification,” World War II, and the Fate of Jewish Czernowitz in Postwar Ukraine; Dissertation University of Toronto; Toronto 2014; dld. 24.08.17 <http://hauster.de/data/FrunchakSvitlana.pdf>

Generalbebauungsplan Chernivtsi | Czernowitz: Generalbebauungsplan; Stand 2004; Bearbeitung: „Mistoprojekt“ – staatliches Projektierungsinstitut, Lviv | Lemberg: http://city.cv.ua/portal/i/p/news/gen_plan.jpg (dld. 30.10.2017) / *через воєнний стан сторінка недоступна.*

Kaindl, Friedrich: Geschichte von Czernowitz. Von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart. Festschrift zum sechzigjährigen Regierungsjubiläum Sr. Majestät Kaiser Franz Joseph I. und zur Erinnerung an die erste urkundliche Erwähnung von Czernowitz vor 500 Jahren, auf Veranlassung der Czernowitzer Stadtgemeinde; dt. | ukrain.; Czernowitz 1908 / Reprint Tscherniwzi 2008, Abb. „Triumphpforte“ (1880), S. 115f und Abb. 40, S. 119 (Abb. 40, *siehe auch*: Chekhovsky, Ihor: A Tour of Chernivtsi and Bukovyna; Kiew 2008, S. 55)

König, L. (*Fotograf der historischen Fotografie*); siehe Chekhovsky, Ihor (2008)

Korotun, Iryna: Arkhitektura goroda Chernovtsy. Problemy sokhraneniia i revitalizatsii; in: Perspektivni napriamky proektuvannia zhytlovykh ta hromads'kykh budivel'. Zbirnyk naukovykh prats'; Kiev 2003, S. 258 – 268 [Коротун И.В. Архитектура города Черновцы (проблемы сохранения и ревитализации) / Перспективні напрямки проектування житлових і цивільних будинків. К.: Київ ЗНДІЕП, 2003. С. 258 – 268 | dt.: Stadtarchitektur von Chernivtsi [Czernowitz]. Probleme der Erhaltung und Revitalisierung; in: Perspektivische Projektierungsrichtungen von Wohnhäusern und öffentlichen Gebäuden; Sammelband von wissenschaftlichen Arbeiten; Kiew 2003, S. 258ff]

Seminar-Arbeitsgruppe „Planen und Bauen in Osteuropa“: Blücher, Thilo von / Claußen, Bente / Detjens, Annika / Eisele, Yvonne / Gavryliuk, Mariana / Hamann, Paul / Hammer, Jan / Hesse, Philipp / Höper, Kathleen / Kaludzinski, Joschka / Töpper, Jan / Walther, Janna; Betreuung: K. Brendle, FH Lübeck; Sommersemester 2015 [Hinweise: *Abb. des vorläufiges Seminar-Arbeitsergebnis, Karten sind verkleinert o.M.; Flussverläufe des Pruth in blau werden auf den vier Karten graphisch uneinheitlich dargestellt*]; Bearbeitungsstand 13.05.2015

Wanner, Catherine: The Return of Czernowitz: Urban Affect, Nostalgia, and the Politics of Place-making in a European Borderland City; *in: City & Society*, Vol. 28, Issue 2, August 2016, S. 198ff; dld. Stand 24.08.2017 / http://www.academia.edu/28248330/The_Return_of_Czernowitz_Urban_Affect_Nostalgia_and_the_Politics_of_Place-making_in_a_European_Borderland_City

Література та джерела з Любека:

Büning, Ulrich: Das Lübecker Dielenhaus; Lübeck 2014

Finke, Manfred: Die Altstadt von Lübeck; Neumünster 2006

Hansestadt Lübeck (Hrsg.): Sanierung und Entwicklung der Lübecker Altstadt. Konzepte – Strategien – Perspektiven; Neumünster 2008

Hansestadt Lübeck – Flächennutzungsplan (FNP; www.luebeck.de):

- Flächennutzungsplan (Stand 1990 mit Aktualisierungen) inkl. Erläuterungsbericht: <https://luebeck.de/de/stadtentwicklung/stadtplanung/bauleitplanung/flaechennutzungsplan.html>

Jäger, Herbert / Groth, Klaus J.: Lübeck. Das Portrait einer Stadt. Lübeck Portrait of a City. Lübeck Porträttet av en stad; dt. | engl. | dän.; Lübeck / Berlin / Essen / Wiesbaden 1996

Landesvermessungsamt Schleswig-Holstein (Hrsg.): Topographische Karte 1:25000 (TH 25) Lübeck Nr. 2130; 3. Auflage; Kiel 2004 (*Kartenausschnitte*)

Lübeck; Merian Nr. 6 / 17. Jg. 1984 (*Themenheft über Lübeck*)

Lübeck-Karten: OpenStreetMap-CC-BAY-SA2.0; dld. 09.05.2017 (*Kartenausschnitte*)

Senat der Hansestadt Lübeck / Wohnungsbaukreditanstalt des Landes Schleswig-Holstein in Zusammenarbeit mit dem Stadtplanungsamt (Hrsg.): Stadtbildaufnahme Lübeck. 1. Fortschreibung; Kiel / Lübeck 1990 [*mit nur elektronisch überarbeitetem Stand 2001 – 2008 und bis 2016*]

7 МАБ-ІМПРЕСУМ (зміст) та інформація

ІМПРЕСУМ та ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЄКТ

Відомості про „Модулі з аналізу будівництва“ (7.0.):

Організація проєкту „Україна - будівництво“ у ТУ м.Любек / Німеччина: проф., д-р інж. Helmut Offermann, почесний доктор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна.

Підпроєкт „Модулі з аналізу будівництва (МАБ) „Розвідка – Розуміння – Опис“:

ідея, розробка, організація та редагування / автор: дипл. інж. Klaus Brendle – викладач (Технічний університет м. Любек)

Учасники:

Halyna Chuico (переклади) / Iлона Danko (магістр філології, викладач німецької та англійської мов / переклад модулів, пошукова робота) / Malik Esaaq (робота у сфері IT) / Dimitri Goldenberg (архітектор / консультант з перекладу) / Musa Heidarov (магістр архітектури / робота у сфері IT, організація, редагування, переклади) / Gregor Huber (спікер) / Nataliia Huda (викладачка / допомога у створенні україномовної версії модуля) / Dennis Krohn (взаємодія ITHTML5) / Guido Kwast (IT / консультування, спікер) / Illia Meleshko (магістр архітектури / робота в сфері IT, редагування) / Iwanka Moskaliuk (переклади) / проф., д-р інж. Helmut Offermann (консультування, співпраця на етапі створення „МАБ-організація будівництва“) / проф., дипл. інж. Frank Schwartze (ідея для тренувального завдання № 1, консультування на етапі створення „МАБ-містобудування“)

Логотип проєкту: висловлюємо подяку Detlev Klockow (dk-graphics) за подальше використання логотипу!

Контакти: Klaus Brendle на ім'я Technische Hochschule Lübeck – Fachbereich Bauwesen, Dekanat, Stephensonstrasse 1 – 3, 23562 Lübeck, Deutschland / Tel.: +49 451 300 5159 | Fax.: +49 451 300 5079 | e-mail: bau@th-luebeck.de

Незважаючи на ретельний підхід до створення списку джерел, зазначити усі дані було неможливо. За додатковою інформацією Ви можете звернутися до автора. – Для того щоб не ускладнювати сприйняття текстів, для позначення груп осіб чоловічої та жіночої статі вжито іменники чоловічого роду.

Даний елемент дистанційного навчання „МАБ – містобудування“ створено для використання в українських вищих навчальних закладах. Користування онлайн-модулем може здійснюватися виключно в рамках некомерційної освітньої

діяльності. – Для отримання детальнішої інформації звертайтеся в деканат факультету будівництва (ТУ м.Любек)

Фінансова підтримка:

- Роботу над МАБ було відновлено за фінансової підтримки Німецької служби академічних обмінів (Deutscher Akademischer Austauschdienst, DAAD) за кошти Федерального міністерства освіти та наукових досліджень Німеччини (Bundesministerium für Bildung und Forschung, BMBF) в рамках програми „Україна цифрова: Забезпечення академічної успішності під час кризи“

- МАБ створено за фінансової підтримки Німецької служби академічних обмінів (DAAD) за кошти Міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung, BMZ)

I Bibliography

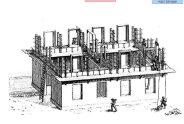
II List of figures

Fig. 1: Структура комплексу МАБ „Розвідка“. - Оскільки модулі з аналізу будівництва не висвітлюють обширний, вичерпний зміст архітектури та будівництва, натомість обмежуються аналізом найважливішої, спеціалізованої тематики, для обох сфер використовуються терміни „конструкція+форма“ та „організація будівництва“ (замість загальних термінів „архітектура“ та „будівництво“)..... 8

Fig. 3: „Робочі методи аналізу“..... 15

Fig. 4: Зображення бетонного будинку в процесі будівництва 20

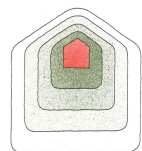
Fig. 5: Фото палісадника одного з дитячих садків у Берліні..... 21

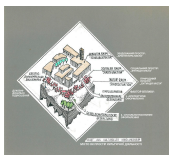
Fig. 6: Лоджія..... 22

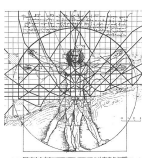
Fig. 8: Щотижневий ринок, Ларанжейрас / Сержипі, штат Бразилії, розташований у Північно-східному регіоні..... 23

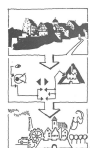
Fig. 9: „Середовище проживання“ – структурні та пов’язані з життєвим світом зв’язки та рівні житлової функції 26

Fig. 10: Зображ. „Місто як культурний простір дії“ - „кореспонденція“ природного простору, культурного суспільства та міської архітектури (схема взаємозв'язку з: Brendle, Klaus: Städtischer Lebensraum (...); 1990, с. 78) 34

Fig. 11: Зображ. Вулична система Чикаго та малюнок Леонардо да Вінчі (1490).....35

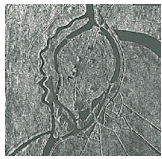
Fig. 12: Зображ. Образ міста, сприйняття міста та використання міста; Графічне зображення з: Brendle, Klaus: Stadtgestaltung (...); 1990, с. 165 (графік).....38

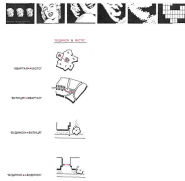
Fig. 13: Зображ. „Гарне місто“ – Рекламна видова листівка для книги архітектора Клауса Тео Бреннера 40

Fig. 14: Зображ. „Kulturfabrik“ – реконструкція колишньої текстильної фабрики „Даниловская мануфактура“ у Москві, Москва; архітектори: magma-architecture, Берлін 41

Fig. 15: Зображ. Любек; джерело..... 44

Fig. 16: Зображ. Мерлін Монро 45

Fig. 17: Містобудівні масштаби та співвідношення «будинки і місто» 46

Fig. 18: Зображ. Невелике містечко Роделас у Байї / Бразилія: нове утворення та новий розподіл у місті – реальність якого (нам) видається чужою (виноска 4) Зображ. ліворуч: „Туха“ - територія індіанців, ліворуч головний вхід, праворуч позаду відкриті, традиційні місця для зібрань. Зображ. праворуч: Роделас – вид зверху: територія проживання індіанців, розташована в лівій третині зверху. Зображ. див: CHESF (Hrsg.): Rodelas (...); Aquarell: K. Brendle (2009), М-7..... 52

Fig. 19: Зображ. „Місто належить усім нам!“ 54

Fig. 20: Мандрівка в часі „Edificio Luciano Costa“ ² у м. Ресіфі (Бразилія): Оригінальна будівля (прибл. 1910 рік) (зверху ліворуч) – план першого поверху із зображенням нового фасаду епохи модерну (друга заявка на отримання дозволу на будівництво) (1960 рік), архітектор - Delfim Amorin (зверху праворуч) – вид фасаду (2001 рік) (внизу ліворуч) – знесення фасаду епохи модерну у 2006 році (знизу праворуч); обидва фасади, самі по собі, варті того, щоб належати до історичних пам'яток. 56

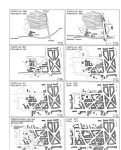
Fig. 21: ""Зображ. будівля станом на 2008 рік; архітектори Lopes and Valadares, 2008"" 57

Fig. 22: Відреставроване „графіті“, написане радянськими солдатами у 1945 році в перебудованій будівлі Рейхстагу в Берліні (архітектор: Пауль Валлот, 1894; перебудова: Норман Фостер, 1999) ("ліворуч") та ("праворуч") група скульптур у Києві в Національному музеї історії України у Другій світовій війні (1995; "колишній" Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років (з 1981 року); скульптор: Євген Вучетич, архітектор: Євген Стамо)..... 58

Fig. 23: „Три часові рівні нероздільно пов'язані між собою в теперішньому часі: - минуле розглядається з аналітико-методичної точки зору під кутом сьогодення; - минуле і майбутнє завжди поєднані з теперішнім; - водночас майбутнє планується наперед з планувально-методичної точки зору (переклад тексту на чорному фоні). Часові рівні ... в принципі всі рівні є придатними для „широкого“ аналізу згідно з будівельною чи соціальною методикою. Майбутнє як прогноз, екстраполяція, спекуляція, визначення обсягу через цілі завдань (...)“ (переклад рукописного тексту внизу справа) (занотовано 23.11.2011)³..... 59

Fig. 24: Розвиток частини міста у Штутгарт-Ост протягом 1880 – 1977pp.; джерело: DAG „Milieu“: „Milieu – Begriffsklärung, Analyse und Rekonstruktion an einem Beispiel in Stuttgart-Ost“ (1977), S. 683-694 [, Milieu – пояснення терміну, аналіз та реконструкція на прикладі Штутгарт-Ост"] ("зменшене відтворення без масштабу")..... 61

Fig. 25: 4 зображення та легенда карти: Чернівці / Україна – розвиток та розширення міста з XVIII століття, відтворені на основі матеріалу історичних карт та зображень. Праворуч: легенда головної карти станом на 2014 рік..... 63

Fig. 26: Меморіальна церква кайзера Вільгельма в Берліні як меморіал миру;..... 66

Fig. 27: „Краса буденного“ – назва та титульний аркуш книги (видавництво „jovis“, Берлін / завантаж. 10.05.2017) (Текст на зображенні відповідає назві книги, див. нижче список літератури)..... 67

Fig. 28: Костел Найсвятішого Серця Ісуса у Чернівцях (Україна); станом на жовтень 2014 року під час робіт по знесенню колишнього міського архіву, вбудованого тут в радянські часи..... 70

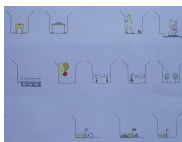
Fig. 29: Збудований час – будувати історію? Piazza d'Italia (1978р.; оновлено в 2004р.) в Новому Орлеані, архітектор: Чарльз Мур; фото (1990р.): Colros 72

Fig. 30: Райони розселення з різних історичних епох (від раннього Середньовіччя до XX ст.) 73

Fig. 31: Триумфальна арка та прикрашені прапорами вуличні ліхтарі в Кабулі (Афганістан) 1960 рік; з нагоди зустрічі Голови Ради Міністрів тодішнього СРСР, Микити Сергійовича Хрущова..... 75

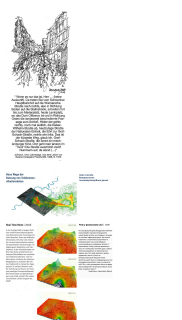
Fig. 32: Простір міста під час карнавалу в Ресіфі (Бразилія), а також облаштування вільного простору, яке щороку є інакшим: архітектурні об'єкти, трибуни, колосальні фігури, оздоблювальні елементи та елементи постачання; джерело: див. K.Brendle: Stadt im Taumel (2009)..... 75

Fig. 33: Великий навіс (ліворуч) та колосальна фігура „Galo da Madrugada“ (порт. Світанковий півень; праворуч) - карнавал у Ресіфі (Бразилія)..... 76

Fig. 34: „Затор приносить задоволення + радість (...)“..... 78

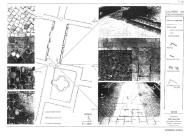
Fig. 35: „Mecklenburgstrasse“ (навзва великої вулиці у місті Шверін) (рисунок від 27.08.1993) та цитата з книги Уве Йонсона „Jahrestage“ / „Річниці“ 80

Fig. 36: „Нові шляхи використання телекомунікаційних даних: реальний Рим | 2006“; джерело: Bauwelt Nr. 24 / 2011 (тема: „Virtuelle Stadt“ („Віртуальне місто“)), S. 70 83

Fig. 37: Малі архітектурні форми на західній Україні з трьох епох 91

Fig. 38: „Будівельне наповнення та ґрунти міста“ 92

Fig. 39: Оглядова таблиця для системи паркування в центрі міста – дорожні знаки для транспорту в Любеку..... 93

Fig. 40: Великий рекламний відеоносій в аеропорті (2016) у Франкфурті-на-Майні / Німеччина, "зліва"; стовп для афіш та оголошень в Любеку (Brendle 2017), "справа".. 94

Fig. 41: Малі архітектурні форми..... 94

Fig. 42: Наземне, „фольклорно-постмодерністське“ виконане у 2001 році оформлення залізничної станції (станція „Видубичі“) у м. Київ / Україна(фото – 2015 рік)..... 95

Fig. 43: Мала архітектурна форма – колодязь на „Турецькій площі“ (зруйнований) у Чернівцях; історична листівка з фотографією 1899 року 95

Fig. 44: Рельєфи для сидіння..... 96

Fig. 45: Статуя Святої на острові Реюньйон (Заморський департамент) / Франція, "зліва"; „Inspiration 911“ (2015) Джеррі Джуда – Скульптура перед фабрикою Porsche (висота майже 24 метри) в Цуффергаузені (Цуффергаузен – один з районів міста Штутгарт / Німеччина, "справа")..... 97

Fig. 46: Ефемерні інсталяції та об'єми..... 97

Fig. 47: Інформаційний стенд протесту..... 98

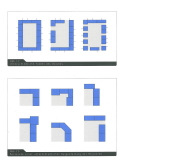
Fig. 48: „Мечеть султана Хасана, Каїр, 1858 / 59“ / Єгипет..... 99

Fig. 49: Ряд індивідуальних будинків..... 102

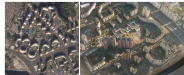
Fig. 50: Розташована в ряд забудова (пізньої епохи ґрюндерства), що справляє враження закритої 102

Fig. 51: „Блоковані будинки-блок міської забудови“ 103

Fig. 52: Суперблоки..... 103

Fig. 53: Великий блоковий ансамбль..... 104

Fig. 54: 105

Fig. 55: Закрите блочне та дворове утворення..... 105

Fig. 56: Лінійна забудова..... 106

Fig. 57: „Довгий житловий рядок“ 106

Fig. 58: „Roof street“ 107

Fig. 59: Прохід для доступу в Любеку на вул..... 108

Fig. 60: Прохід для доступу через парадний будинок на вул..... 109

Fig. 61: Містобудівне групове утворення 111

Fig. 62: Виробничі підприємства великої площі у „будівлі-контейнері“ 111

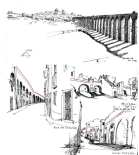
Fig. 63: Силует старої частини міста Любек із заходу (об'єкт культурної спадщини ЮНЕСКО)..... 113

Fig. 64: Будівля-солітер „Schloss Solitude“ (палац Солітюд)..... 115

Fig. 65: „Schloss Wilhelmshöhe“ (Палац Вільгельмсгьое, об'єкт світової спадщини ЮНЕСКО)..... 115

Fig. 66: Евора / Португалія (об'єкт світової спадщини ЮНЕСКО)..... 117

Fig. 67: Домінуючий вплив завдяки висоті будівлі..... 119

Fig. 68: Багатоповерхова будівля-домінанта як опорна точка міського простору у будівництві населених пунктів та помешкань 50-60-х рр..... 119

Fig. 69: „Великі структуралістичні споруди“ 121

Fig. 70: „Особливий будівельний камінь міста“ – будівля театру (1905), що як „будівля особливого значення“ відіграє домінуючу роль для міського простору площі у Чернівцях (Україна)..... 122

Fig. 71: „Архітектурна площа“ – Площа Вальтера Беняміна (1997 – 2000 рр.) у Берліні / Німеччина..... 123

Fig. 72: Озеленення фасадів..... 126

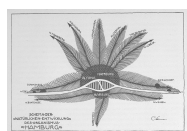
Fig. 73: Сад як „рослинний будівельний камінь“ 127

Fig. 74: Зелені ділянки (з'єднання) як „рослинні будівельні камені“ – цільова модель зелених ділянок в центрі міста як варіант дискусії для реорганізації міського простору міста Любц (Німеччина)..... 127

Fig. 76: Зелена модель вісей для розвитку міста із розташованими між ними „ландшафтними язиками“ як „схема природного розвитку організму – Гамбург“ (Німеччина)..... 128

Fig. 77: Сплановане і складене з чотирьох обмежених кварталів та ареалів міста маленьке місто Роделас у штаті Баїя (Бразилія) з комунальними установами в центральному міському парку трикутної форми, (як 5-та частина), орієнтованому на водосховище ріки Сан-Франсиску..... 130

Fig. 78: Карта території ВНЗ прикладного напрямку м. Любек 132

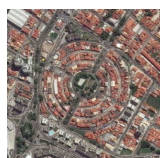
Fig. 79: Хаотична природна топографія з пагорбами як „структуруючий фактор“ міського простору у Сальвадорі – штат Баїя / Бразилія..... 137

Fig. 80: Алея Солітюд (1764 – 1768)..... 137

Fig. 81: Район міста у формі кола в центрі Аракажу (штаті Сержипі / Бразилія) для проекту поселення „Conjunto Cidade dos Funcionários“..... 139

Fig. 82: Топографічні, геометричні та зумовлені забезпеченням доступу до певної ділянки приклади розміщення та місцезнаходження на плані міста Любек на основі структуруючих факторів 141

Fig. 83: Прямі зорові осі та злегка-нетотожна, прямокутна структура просторових відношень в м. Роскілле / Данія..... 142

Fig. 84: Річковий ландшафт, основні напрями використання міста та головні напрями руху та розвитку у м. Галле / Німеччина 142

Fig. 86: На перший погляд майже прямокутне розміщення ландшафтів, полів та вулиць/ шляхів (1940 р.) навколо міста Роскілле / Данія..... 144

Fig. 87: Лінійність як містобудівна основа впорядкування та "переломлення" за допомогою включених в ландшафт острівних форм, які є "перешкодами для системи" 145

Fig. 88: Чотири „центральноєвропейські“ фрагменти плану (приблизно однакові за масштабом) чотирьох середніх за величиною міст 147

Fig. 89: Різноманітні "матеріали фасадів": квінкер, штукатурка та змішані - розподілені на три зони матеріалів - відрізняють житловий район у Штутгарті / Німеччина..... 150

Fig. 90: Різноманітність використаних матеріалів та кольорів і відносно однаковість за розміром будівлі на вулиці Фляйшгауерштрассе в м. Любек..... 151

Fig. 93: Розгортка фасадів вулиці Флоріанштрассе, Штутгарт 154

Fig. 94: Розгортка фасадів вулиці Флоріанштрассе, Штутгарт 156

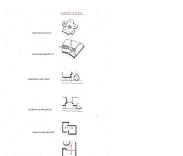
Fig. 95: Вул. Ельсвігштрассе (Любек): три задні будівлі)..... 158

Fig. 96: Стара портова споруда, яка більше не використовується в економічних цілях (XIX ст., частково перебуває під захистом пам'яток архітектури) з історичними кораблями в Любеку – облаштована для нового використання на північному Wallhalbinsel (Wallhalbinsel – частина штучного острова на заході старої частини міста Любек); фото: Detlev Klockow, dk-graphics)..... 163

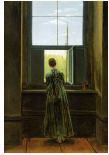
Fig. 99: Історичний, традиційний житловий будинок з дерева поблизу Вижниці (Україна); нові односімейні будинки у передмісті також не часто можна побачити без цих „традиційних елементів“ декору..... 166

Fig. 100: Рівні розгляду міста..... 177

Fig. 101: Рівні масштабів..... 178

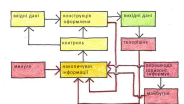
Fig. 102: К.Д. Фрідріха „Жінка біля вікна“ 1818-22..... 186

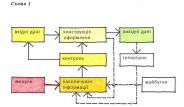
Fig. 103: „Kulturfabrik“ – реконструкція колишньої текстильної фабрики „Даниловская мануфактура“ у Москві, Москва; архітектори: magma-architecture, Берлін..... 192

Fig. 104: „Kulturfabrik“ – реконструкція колишньої текстильної фабрики „Даниловская мануфактура“ у Москві, Москва; архітектори: magma-architecture, Берлін 193

Fig. 105: Схема 1..... 194

Fig. 106: Схема 2..... 196

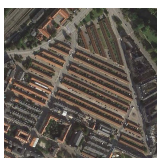
Fig. 107: Схема 3..... 196

Fig. 108: Схема 4..... 197

Fig. 109: Розгортка фасаду північної сторони вул. Глокенгіссерштрассе в Любеку..... 201

Fig. 110: Колишній житловий квартал військово-морських сил Nybodergården з XVII ст. у Копенгагені / Данія..... 202

Fig. 111: Питання смаку: мешканка Падерборна знаходить у своєму місті невизнану архітектурну красу (schön - з нім. красивий). 206

Fig. 112: Зображ. Фасад будівлі на вулиці Ратцебургет аллее в Любеку..... 210

Fig. 113: Зображ. Кути будівлі на вул. Ратцебургералее в Любеку..... 211

Fig. 114: 212

Fig. 116: Yawalapiti dwelling [помешкання індіанців племені являпіті / індіанці, що проживають біля ріки Ріо Туатуарі / штат Мату-Гросу]; фото: Бразильський соціально-екологічний інститут (ISA) – Instituto Socioambiental / Eduardo Viveiros de Castro (дату не зазначено); "джерело": Montezuma, Roberto (видавн.): Arquitetura Brasil 500 Anos. Uma invenção recíproca | Architecture Brazil 500 Years. A reciprocal invention; Recife (Brasilien) 2002, S. 47..... 214

Fig. 117: Зображ. „Типологія будинку“ (фрагмент) подвійний аркуш 52 + 57 з сімейством типів „Тип №1. Фронтонний будинок“ та „Тип №2. – Будинок зі скатом“ з типовими варіантами (масштаб оригіналу 1:500) південно-західної центральної частини ганзейського міста Росток [ліворуч іконографічне зображення варіантів типів будинку №1 та №2, праворуч підібрані реальні будівлі з Росток]; Джерело – див. список літератури КоФо: Клаус Брендле. (1994)..... 219

Fig. 118: Невидимий хаос: будівельний майданчик (фото: Вольфганг Бахманн)..... 224

Fig. 119: Матеріали та прилади: все під контролем (фото: Вольфганг Бахманн)..... 225

Fig. 120: Уміло та вправно (фото: Вольфганг Бахманн)..... 227

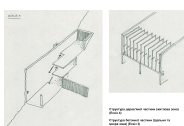
Fig. 121: Знаємо, що робити (фото: Вольфганг Бахманн)..... 228

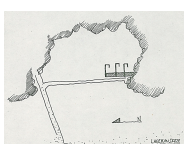
Fig. 122: Комар носа не підточить (фото: Вольфганг Бахманн)..... 229

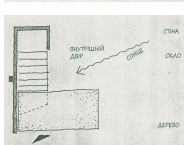
Fig. 123: Ландшафтна зона „Айхгольцвайд“, на краю села із західним видом на терасові будинки (фото № 363-24)..... 231

Fig. 124: Ескіз плану ділянки з під'їзними шляхами (ескіз 2)..... 232

Fig. 125: Дерев'яні та монолітні будівельні конструкції..... 234

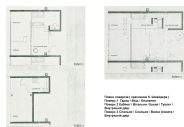
Fig. 126: Структура будівлі (стіна - скло - дерево) (ескіз 5)..... 234

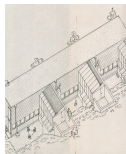
Fig. 127: Південний вид на внутрішні двори трьох будинків (фото № 361-30)..... 235

Fig. 128: Бічний, північний вид з під'їзною доріжкою на передньому плані (фото № 363-14)..... 236

Fig. 129: Плани поверхів..... 237

Fig. 130: Ізометрія будівлі зі сходу (малюнок: К. Шнайдер; деталь)..... 238

Fig. 131: Обідня зона у вітальні на рівні 2 (фото № 359-29)..... 239

Fig. 132: Північно-західний вид (фото № 353-24)..... 241

III List of media

Med. 1: Віднесення типів вуличного простору до культурних періодів.....	50
Med. 2: Встановлення відповідності типів горизонтальної проекції міста культурним часовим періодам.....	147

IV List of tasks

Task 1: Який у вас напрямок фасаду?.....	156
Task 2: Як Ви оцінюєте пластичну глибину фасадів?.....	156
Task 3: Оцініть, будь ласка, загальне враження від усіх наявних ширин будинку!.....	157
Task 4: Будь ласка, оцініть, чи загальне враження від висоти будівлі більше однакове чи більше відрізняється!.....	158